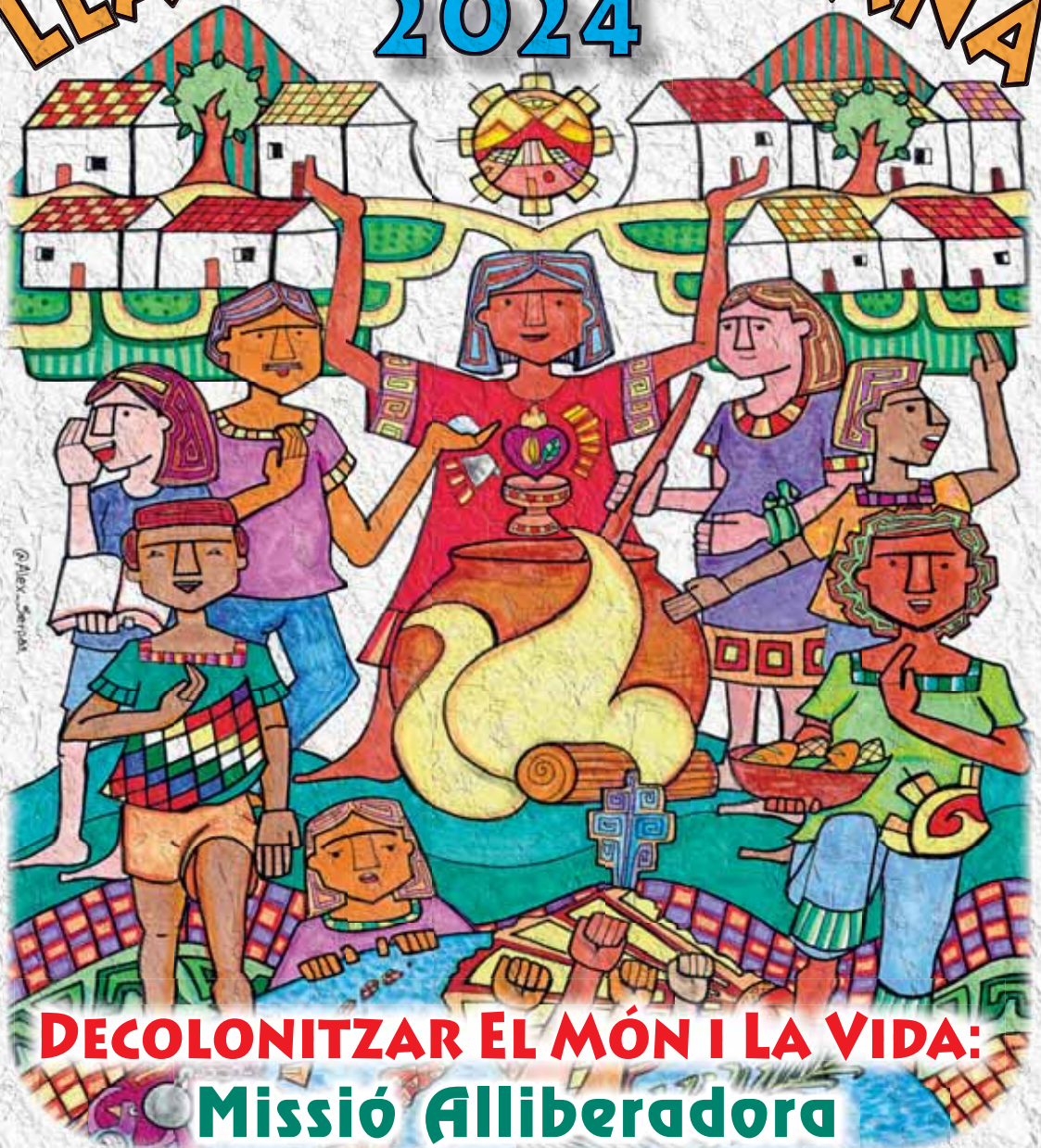

LLATINOAMERICANA ^{mundial} 2024

DECOLONITZAR EL MÓN I LA VIDA:
Missió Alliberadora

© Anna Serrano

Llatinoamericana mundial 🌐 2024

**En el seu gènere,
el llibre llatinoamericà més difós cada any
dins i fora del Continent.**

**Signe de comunió continental i mundial
entre les persones i les comunitats que vibren
i es comprometen amb les Grans Causes de la Pàtria Gran.**

**Un anuari d'esperança dels pobres del món
des de la perspectiva llatinoamericana.**

Un manual de companyia per anar creant "l'altra mundialitat".

Un recull de memòria històrica de la militància.

Una antologia de solidaritat i creativitat.

**Una eina pedagògica per a l'educació,
la comunicació i l'acció social populars.**

Des de la Pàtria Gran vers la Pàtria Major.

La nostra portada:
“Al voltant del foc, el Poder de la Comunitat”
de l’artista Alexander Serpas, d’El Salvador.

Contacte: Email: serpas1995keme@gmail.com

Vegeu la història de l’Agenda,
a través de les seves 33 edicions:
<https://agendalatioamericana.red/agendas>

Un any més...

Us recordem: continua en línia, i creixent cada any, l’**Arxiu digital de l’Agenda Llatinoamericana Mundial** <http://archivosagenda.org> amb els articles que ha produït en aquestes 33 edicions. Animadors de comunitats, mestres, professors, agents de pastoral... hi trobaran recursos per a les seves activitats d’educació popular, formació, debat... fàcils de trobar per tema, títol, autor, any de publicació... en tres idiomes: castellà, català i portuguès.

[Http://llatinoamericana.org](http://llatinoamericana.org) i <http://agendalatioamericana.red> són les pàgines que habitem per oferir i vehicular més materials, idees, recursos pedagògics dels que caben físicament en aquest llibre de paper que és l’Agenda. Continuem amb la “complementarietat entre el paper i la telemàtica” que ens ha caracteritzat. També hi ha la col·lecció digital de totes les Agendes, des de 1992... Ideal per autoformar-se, us poden servir com a material de referència per als vostres treballs d’educació popular, formal o no formal, per preparar xerrades, classes, guions radiofònics, etc.

I continuem posant l’accent en la visió, en la mentalitat, en la consciència, en l’educació... Òbviament, apuntem a la pràctica, però el nostre “carisma” és provocar les transformacions de consciència necessàries per tal que sorgeixin pràctiques noves, des d’una altra visió sistèmica, no només de reformes, o pegats... Som aliats, companys d’esperança de tots els que cerquen aquesta mateixa transformació de consciència. Treballem per la mateixa Causa. L’Agenda vol continuar essent una caixa de materials i eines per a l’educació popular.

Un any més, allà on és factible, continuem imprimint en paper ecològic o reciclat. Aquesta mena de paper més «natural». El paper no ecològic o no reciclat, pot sortir una mica més barat a nosaltres, però li surt molt més car al planeta.

Compromesos amb
el medi ambient

Dades personals

Nom:

Domicili:.....

.....

.....

Ciutat:.....

Comarca i País:.....

☎ a casa:

☎ a la feina:

☎ mòbil:.....

Correu-e:

DNI núm.:.....

Passaport núm.:.....Grup sanguini i RH:.....

En cas de pèrdua aviseu:

.....

.....

En cas d'urgència o accident aviseu:.....

Xarxes socials:.....

llatinoamericana.org, archivosagenda.org i agendalatinoamericana.red

Són els nostres «portals», els nostres domicilis a Internet. Visiteu-los per saber sobre l'Agenda més enllà de la seva publicació en paper una vegada a l'any. Usant l'entrada a «l'arxiu telemàtic» podreu **llegir o copiar els textos**. També trobareu més informació de la campanya i dels materials pedagògics complementaris. Presents a Facebook, Instagram i Twitter.

@AgendaLatinoam

Agenda Latinoamericana

@Agendallatinoamericana

<https://www.facebook.com/llatinoamericanaimundial>

© Agenda Latinoamericana San Salvador, El Salvador
Edició: Red Internacional de la Agenda Latinoamericana Mundial
Disseny: José M. VIGIL fundador amb PERE CASALDÀLIGA
Dibuixos interiors: Maximino CERESO BARREDO,
Perla SIERRA, Luis CAMARGO i Fabian MORENO
Portal: <http://agendalatinoamericana.red>
Correu-e: latinoamericanaes@gmail.com

Arxiu telemàtic de l'Agenda: <http://archivosagenda.org>
ISSN de l'Agenda Llatinoamericana: 2305-185X (edició impresa), i 2305-1876 (edició digital)
UCA, El Salvador: <http://tg.uca.edu.sv/index.php/>

Aquesta llista d'editors
s'actualitza a:
[https://agendalatinoamericana.red/
donde-conseguirla/](https://agendalatinoamericana.red/donde-conseguirla/)

Per a aquesta edició catalana:

© **Comissió de l'Agenda Llatinoamericana de Girona**

Consell de redacció edició catalana: Dani Boix, Carme Carbó, Jordi Corominas (Fundació Pere Casaldàliga), Jordi Creixans, Beth Fuentes, Carme Gual, Pau Lanao, Loli Pàrraga (Comitè Òscar Romero), Jaume Pera, Jordi Planas, Albert Quintana (Justícia i Pau), M. Mercè Roca, Gabriela Serra.

Coordinador: Jordi Pujadas Ribalta

Traducció: Jordi Bayarri i Gabriela Serra (del castellà), Raül Vico (del portuguès)

Correcció: Anna Serrat

Disseny gràfic del calendari solidari i delpunt de llibre: Xavier Besora
Dipòsit legal anuari: DL GI 682-2020

Web: www.llatinoamericana.org / ☎ (34) 972 219 916

Correu: llatinoamericana@solidaries.org

Impressió: Impremta Pagès, ☎ (34) 972 420 107
www.impremtapages.com

Hi col·labora:

Ajuntament d'Àrbucies
Ajuntament de Begur
Ajuntament de Calella de la Costa
Ajuntament de Castelldefels
Ajuntament de Girona
Ajuntament de la Celler de Ter
Ajuntament de Llagostera
Ajuntament de Malgrat de Mar
Ajuntament de Mataró
Ajuntament de Reus
Ajuntament de
Santa Coloma de Gramenet
Ajuntament de
Torroella de Montgrí
Diputació de Girona
Dipsalut

L'Agenda Llatinoamericana 2023 també l'editen/distribueixen les següents entitats:

ARGENTINA:

PROCLADE (Promoció Claretiana de Desenvolupament)
Constitución 1077 - C1151AAA - C.A.B.A. / Tel: (54-11)
4116 8610 / proyectos@somisur.org / www.somisur.org
Editorial-

Claretiana / Lima 1360 - C1138ACD - C.A.B.A. / (54-
11)4305-9597 i 4305-9510 / contacto@claretiana.org /
www.somisur.org

BRASIL (en portuguès):

Comissió Dominicana de Justícia i Pau / Av- Goiàs, 174,
Edifi ci Sant Judes Tadeu, sala 601, centre 74010-010
- Goiânia, GO / (62) 3229.3014 i (62) 99417.2738 /
latinoamericanabrasil@dominicanos.org.br / [https://
semeandojpop.woer-press.com](https://semeandojpop.woer-press.com)

BOLÍVIA:

Moviment Franciscà de Justícia i Pau de Bolívia / Casella
827 / COCHABAMBA / Tel-Fax: (591) 4 425 1177 / ofi
cinacentral@Movfra-JPIC-Bol.org XILE: Comitè Oscar

Romero / comiteromero.chile@sicsal.net / Tel. 56-32-
2948709 / Santiago-Valparaíso / www.sicsal.net/chile

CANADÀ:

Rafael Vargas / email= rafaveras1@hotmail.com / Tel.:
514-603-6779 / Facebook = Agenda Latinoamericana
Mundial-USA

CATALUNYA (en català):

Comissió Agenda Llatinoamericana / Carrer Mestre
Francesc Civil, 3, bx. / 17005-GIRONA / Tel. (34) 972
21 99 16 / llatinoamericana@solidaries.org / www.llatinoamericana.org /
twitter @AgendaLlatinoam /
Instagram@AgendaLlatinoamericana / [https://www.
facebook.com/llatinoamericanamundial](https://www.facebook.com/llatinoamericanamundial)

CUBA:

Centre Memorial Dr. Martín Luther King, Jr. / L'HAVANA /
Tel.: 537 260 39 40 / direccion@cmlk.co.cu

EL SALVADOR:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana d'El Salvador.

Equip Coordinador i UCA Editors / Facebook: Agenda Latinoamericana Mundial, Edición El Salvador / Twitter <https://twitter.com/latinoamericasv> / Twitter hashtag: @latinoamericasv / Tels: (503) 70438923, 77376534, 77110136, 77487580, 74931926/ San Salvador / latinoamericanaes@gmail.com

Llibreria i papereria UCA: Tels (503) 70438923

ESPANYA:

12 comitès de solidaritat, coordinats per: Comitè Oscar Romero / Menéndes Pidal 9, 13è dr.-550009 ARAGOZA / zaragoza@comitesromero.org / www.comitesromero.org / Tel. (34) 976 552 468 / 625 216 939

ESTATS UNITS (en castellà):

Rosario Miguélina Carmona / P.O. Box 1062 / Union City, NJ 07087, USA / FaceBook: «Agenda Latinoamericana USA» / agendalatinoamericanausa@gmail.com/ telèfon: (1646) 331-7495

GUATEMALA:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana Guatemala / cagendalatiqumala@gmail.com / Tel:(502)42928670 Edicions Anabella / edibella42@gmail.com / Tels: (502) 24787841 i 52449206

CONFREGUA/AMERINDIA, 10 calle 1-40, zona 1 Ciudad de Guatemala / Tel. 22301290 Llibreria

Loyola / loyola@libreriaLOYOLA.com / www.libreriaLOYOLA.com / PBX: (502) 22513933

HONDURES:

ERIC, Equip de Refl exió, Investigació i Comunicació, i "Radio Progreso", Colonia Paty, Bould. Canaan, contigu a Centre Loyola/ (504) 2647 4424/ 2647 4227 /2647 4426. EL PROGRESO, .

"Radio Progreso" / Centre Loyola / Avda República de Xile (504) 2232 5467. TEGUCIGALPA

Missioners Claretians / Parròquia "Nuestra Señora del Pilar", (504) 2431 1090 /ARIZONA, Atlàntida. "Red CompAS

Red de Comunidades Populares en Acción Social" / Barri el Centro, 1r carrer, 2ª Avda/ (504) 8940 4896, 9821 3893, SAN PEDRO SULA.

Parròquia "San Isidro Labrador" / Barri el Centro / (504) 2444 3912. TOCOA, Colón.

ITÀLIA (en italià):

Comunità di Sant'Angelo / Via Marco d'Agate, 11 – 20139 MILANO (Italia) / santangelosolidale@tiscali.it

MÈXIC:

Edicions DABAR, Mirador 42, Col. El Mirador / CP 04950 Coyoacán, DF, Mèxic / Tel.: (52)55 5603 3630 Sitio oficial: www.dabar.com.mx Correo: ventas@dabar.com.

mx y contacto@dabar.com.mx Facebook: <https://www.facebook.com/EdicionesDabar> Instagram: <https://www.instagram.com/edicionesdabar/>

Tik tok: <https://www.tiktok.com/@edicionesdabar>

NICARAGUA:

agendalatiparanicaragua@gmail.com /

Tel: (502) 59147418

PANAMÀ:

Contacte a través de <http://latinoamericana.org>

PARAGUAI:

14 de maig i Espanya, Villa Hayes Chaco. Tel.

0971280579

PERÚ:

Red Educativa Solidaria / Tel: 995162063 fl orabalarezo@gmail.com / redperu2001@yahoo.es

Ayne Perú Trinitàries / Av. Buenos Aires 500A, Puente Piedra, Lima / Tel: 5481633

Religioses Trinitàries / 4885170 - 4883259 – 3368763

CEP / Belisario Flores 681 Lince / 4717826 – 4727862 / ventas@cep.com.pe

PUERTO RICO:

REDES, Redes de Esperanza y Solidaridad / Ap. 8698 / CAGUAS / Tel-Fax: (1-787) 747 57 67 / PUERTO RICO 00726-8698 / inforedes@redesperanza.org

REPÚBLICA BOLIVARIANA DE VENEZUELA:

Fundació Latinoamericana pels los Drets Humans i el Desenvolupament Social (Fundalatin) / Email. fundalatin@gmail.com / twitter @fundalatin Facebook. fundalatin@gmail.com / Web www.fundalatin.org

REPÚBLICA DOMINICANA:

Amigo del Hogar / Ap. 1104 / SANTO DOMINGO /Tel.: (1-809) 542 75 94 / amigo.hogar@codetel.net.do

SUÏSSA (varis idiomes):

Librairie Latino-américaines Nueva Utopía / Carrer de La Grand-Fontaine 38 / CH-1700 FRIBOURG / Tel-Fax: (41-26) 322 64 61 / nueva.utopia@bluewin.ch

URUGUAI:

OBSUR, Observatori del Sud / José E. Rodó 1727 / Casella 6394 / 11200-MONTEVIDEO / Tel. (598) 2 409 0806 / Fax: 402 0067 / obsur@gmail.com

XILE:

Comitè Oscar Romero / comiteromero.chile@sicsal.net / Tel. 56-32-2948709 / Santiago-Valparaiso / www.sicsal.net/chile

COMANDES DES DE QUALSEVOL PART DEL MÓN:

Enviaments des de El Salvador compran en línia <https://libreriauca.com>

Els continguts d'aquesta Agenda són propietat del Poble llatinoamericà, el qual dona permís per copiar, citar, reproduir i difondre'ls lliure i no comercialment.

Índex temàtic de continguts

Entrada

Presentació, Agenda Llatinoamericana Mundial	8
Introducció fraterna, Evelyn Patricia MARTÍNEZ, El Salvador	10

VEURE

Una reflexió a cinquanta anys del cop cívico-militar a Xile, Oscar DUARTE, Xile	13
Signes dels temps a la pàtria gran, Frei BETTO OP, Brasil	14
Ja n'hi ha prou! Enderroqueu les estàtues dels colonitzadors, Renata ANDRADE, Brasil	16
Salvadorisme blanc i cooperació internacional per al desenvolupament, Carme GUAL, Catalunya	18
Gènere i defensa del territori, Florina MENDOZA Jiménez, Mèxic	19
Decolonialitat per a un nou paradigma emancipatori mundial, Ignacio DUEÑAS, Espanya	20
Germanes de la terra, Judith RESS, Xile	22
Els tractats de lliure comerç, una altra colonització vigent, Julissa SEMINO, Perú/Catalunya	24
Ahir marxava l'or en els seus vaixells, ara marxarà el liti per als seus cotxes, Lucia SEPULVEDA Ruiz, Xile	26
El destí dels nostres pobles d'Abya Yala, Leonard BOFF, Brasil	28
L'economia de Francesc per Amèrica Llatina, Tamiris Cristhina RESENDE	29
Bartolomé de las Casas i la reacció al sistema colonial des dels pobles originaris, Jelson OLIVEIRA, Brasil	30
Filant aprenentatges des de l'autonomia tecnològica, Norma Esperanza MELARA Méndez, El Salvador	32
Decolonitzar els sistemes de justícia, Elisabeth FUENTES, El Salvador/Catalunya	35

JUTJAR/SOMIAR

Colonització, descolonització i neocolonialisme, Papa FRANCESC	37
Teologia de l'alliberament, teologia i gir colonial, Juan José TAMAYO, Espanya	38
Decolonització cultural, les dues cares del migrant, Julián ÁVILA Caldas, Colòmbia	40
Decolonialisme, el fermen que lleva la massa, Valeria ÁLVAREZ i Jonatan HEFFELE, Argentina	42
Descolonitzar i deconstruir les nostres ments i els nostres cors, Mario GARCÉS Durán, Xile	44
L'espai que ocupo, Jed KOBALL, Perú	45
Bon viure: desaprendre per aprendre una nova forma de relacionar-nos sanament, Carlos BRESCIANI, Xile	46
Juchari uinapikua (la nostra força), Lilia PRADO, Mèxic	48
Pautes feministes per a descolonitzar el saber a la regió, Laura VICHOT Borrego, Cuba	49
Construint xarxes de solidaritat per a la descolonització, Elsa Maria D'SILVA, Índia	50
De(s)colonitzar la ment, Jailson Salvador DA SILVA, Brasil	52
Descolonització i petició de perdó, Quim CERVERA i Duran, Catalunya	54
Alliberem la ment de models de bellesa colonitzadors, Aina ARGUETA, Catalunya	56
Descolonitzar les nostres ments, pells i cabells, Adama BOIRO Sabaly, Senegal/Catalunya	57
Fer-se càrrec del propi alliberament, Josef ESTERMANN, Suïssa	58

La llengua, el neocolonialisme i la descolonització, <i>Pau LANAQ, Catalunya</i>	60
Educació política, essencial per aconseguir una societat lliure i humana, <i>Hervi LARA Bravo, Xile</i>	62
Una mirada negra a la societat llatinoamericana, <i>Thiago TEIXEIRA, Brasil</i>	64
La caiguda, <i>Álvaro LOZANO Gutiérrez, Colòmbia</i>	65
Descolonitzar l'església, <i>María Eugenia RUSSIÁN, Veneçuela</i>	66
Descolonitzar les nostres ments, tornar al cos, territorialitzar-nos, <i>Martha ZEIN, Espanya</i>	68
De les missions a la intel·ligència artificial, <i>Jordi COROMINAS, Andorra</i>	70
Colonització interior, <i>José Maria VIGIL, Espanya</i>	72
L'alienació colonial no afecta només als colonitzats, <i>Teresa FORCADES, Catalunya</i>	74
Darrer discurs de Salvador Allende 22 de setembre de 1973	75

ACTUAR

EL 'Bon Viure': descolonitzant la nostra comprensió del treball i l'economia, <i>Jonathan Félix DE SOUZA, Brasil</i> ...	77
A descolonitzar l'ètica!, <i>Pedro Pablo ACHONDO Moya, Xile</i>	78
Del menjar escombraria a la sobirania alimentària: repensem l'alimentació, <i>Fernanda ACOSTA, Equador</i>	80
Paraules de Pere CASALDÀLIGA	82
Refundació de les Nacions Unides, <i>Fernando BERMÚDEZ López, Espanya</i> ,	84
Descolonitzar l'educació: un altre món és possible, <i>Cleide NICODEMOS, Brasil</i>	86
Descolonització llatinoamericana en el segle XXI, <i>José Manuel FAJARDO Salinas, Honduras</i>	88
Discernir sobre les arrels colonials a Amèrica Llatina, <i>Ivone GEBARA, Brasil</i>	90
Invitació per descolonitzar les nostres teologies i espiritualitats, <i>Marcelo BARROS, Josías VIEIRA, Brasil</i>	92
La Ruah bufa com a resistència, <i>Carlos MENDOZA-ÁLVAREZ, Mèxic</i>	94
Jovent descolonitzat per a un planeta habitable..., <i>Dálethe MELISSA, Paulo SAMPAIO, Brasil</i>	96
Solidaritat de classe i organització juvenil, <i>Lucas ARAÚJO, Laura LEAL Nosellal, Brasil</i>	98
Els moviments populars en la lluita anticolonial i antiimperialista, <i>João Pedro STEDILE, Brasil</i>	100
Descolonització cognitiva, <i>Olga GRUESO, Colòmbia /Catalunya</i>	102
Per a una educació ecosocial de present i futur, <i>Marta GUILLAUMES i Pibernat, Catalunya</i>	103
Conèixer, respectar, estimar: evitar colonització en nom de migració, <i>Martí OLIVELLA, Catalunya</i>	104
Supremacistes o colonitzats?, <i>Jordi PUJADAS Ribalta, Catalunya</i>	105
Empoderament ciutadà de l'aigua, <i>Pau MASRAMON i Edurne BAGUÉ, Catalunya</i>	106
Declaració cimera "Colonialisme, descolonització i neocolonialisme" PASS	108
Qui és qui	110
Premis i convocatòries	112
Aniversaris majors del 2024	118

RACONS POÈTICS: **No** de Carrie Dorca (pàg. 15); **Una esperança** d'Óscar Duarte (pàg. 43); **El dotze d'octubre** de Maria Dolors Godoy Rotllens (pàg. 67); **M'agradaria** de Carrie Dorca (pàg. 79); **Perquè guanyem la guerra**, de Yasmina Caballero (pàg. 83)

LÀMINES: **Veure** de Perla Sierra Rojas (pàg. 12), **Jutjar/Somiar** de Luis Ezequiel Camargo (pàg. 36), **Actuar** de Fabián Moreno Castro (pàg. 76)

Presentació de l'Agenda Llatinoamericana 2024

Resulta temptador pensar un món on tot ésser humà, sense importar la seva ubicació geogràfica, consideri vàlids la nostra cosmovisió, principis i valors, la moral i l'ètica, el que és acceptable i el que no, allò que és bo i allò que és dolent, el sagrat i el diví, la bellesa a la cultura i l'art, el que és correcte en els rols de cada persona i el seu lloc en la societat, el que correspon sobre drets i deures, la millor forma de governança i de gestió de l'economia, el que s'ha avançat pel que fa al coneixement i el desenvolupament tecnològic. Aquesta és la utopia on, suposadament, tota persona pot estar segura de tenir del seu costat la veritat única, que no hi ha millor manera de viure i administrar els immensos recursos del planeta que la que ha desenvolupat la moderna civilització a la que pertany.

Posa a la teva ment la paraula que etiqueta la cosmovisió que has adoptat i pensa: "no seria meravellós un món on totes les persones fóssim...?".

Per què veiem com un problema la diferència, la diversitat, la pluralitat? Per què considerem unes persones com a civilitzades i d'altres com a incivilitzades? Per què jutgem unes com a progressistes i altres com a retrògrades? I tot això malgrat ser persones que lluiten per les grans causes, per les minories desfavorides, per aquest altre món que és possible.

Per poder respondre, és necessari dur a terme un exercici sincer de reflexió i reconèixer que som persones colonitzades en tots els àmbits de la vida. Tenim al cap la idea que és necessari desplaçar la perversa hegemonia que ho controla tot, però amb una proposta també hegemònica. Aquest fet ens permet reconèixer que **el pensament colonial s'ha instal·lat en nosaltres**, que el vivim a diari, en el

llenguatge, la vestimenta, la música que escoltem i ballem, en els relats còmics que compartim, en el tracte cap als altres, en les decisions que prenem. Aquesta herència colonial segueix enquistada en els nostres col·lectius, encara que es tingui consciència i sincera convicció d'actuar per descolonitzar allò que estigui al nostre abast. Som susceptibles de pretendre imposar la nostra veritat, de reconèixer l'"error" de qui pensa diferent, de fer el que faci falta per desplaçar aquest món caduc i donar pas a un de nou, suposadament més just, però igualment imposat.

Mentre ens seguim disputant el títol de quina proposta és la més convenient per la humanitat i el planeta, el temps passa i el planeta esdevé cada cop més hostil per la vida. L'únic món que es proposa com a possible ja ha colonitzat per complet el planeta conegut i segueix estenent-se cap allò desconegut, cercant recursos per una transició que es presenta com a salvadora de la catàstrofe, que no deixarà indiferents els habitants i formes de vida, afectades pels processos d'explotació, transculturització forçada, espoli i mort.

El món es troba davant una crisi civilitzadora, fins i tot hom parla de col·lapse civilitzatori. Una sola proposta hegemònica infecta cada poble que toca, el corromp, modifica de manera forçada i violenta les seves particularitats per fer-les compatibles amb ella: ho hem d'aturar! **Decolonitzar** implica permetre que la diversitat de civilitzacions i les seves cultures es desenvolupin amb les seves pròpies cosmovisions, costums i estils de vida. L'única convenció a complir és que no ha d'haver-hi pretensions colonitzadores. Ni eurocèntrics, ni asiaticocèntrics, ni americocèntrics, ni indigenocèntrics, ni andinocèntrics,

ni africanocèntrics, ni arabigocèntrics, ni llatinoamericanocèntrics, ni cap altra cosmovisió que s'atribueixi la missió d'exportar a totes les nacions la seva única veritat.

Aquest 2024 l'Agenda Llatinoamericana Mundial ens convida a reflexionar sobre les nostres pròpies arrels culturals, costums, formes de veure el món i tots els àmbits de la vida que la colonització ha infectat i que ens fa partícips d'un model planetari que des de fa molt temps és insostenible. El model planetari colonitzador que impera s'ha valgut de

diverses armes per estendre el seu domini. En l'actualitat, les més potents per colonitzar pobles i ments són les tecnologies de la informació. És necessari destinar la nostra energia a aturar aquest procés colonial depredador que acabarà amb tota forma de vida, hem de descolonitzar-ho tot, construir un món on molts mons són possibles, excepte l'actual.

Fraternalment. Sororalment,
Agenda Llatinoamericana Mundial

Nota a l'edició catalana

El debat de si és més convenient utilitzar les paraules descolonitzar o decolonitzar no està tancat. En els diferents articles molts autors les utilitzen com a sinònimes, en referència al present i el futur. Sovint les acompanyen de complements en el primer cas per especificar que es va més enllà de la descolonització i en el segon, tot i no fer falta, per remarcar algun aspecte. Per

tant les idees convergeixen. La tendència és utilitzar decolonitzar quan es parla d'una descolonització més intensa, més profunda, necessària per respondre als desafiaments del neocolonialisme.

L'etimologia de la paraula colònia i derivats és llatina, d'ús molt anterior a l'ocupació del continent americà per europeus i ja tenia el sentit de territori on s'havien establert habitants que eren originaris d'un altre lloc.

Ús pedagògic de l'Agenda

Aquesta Agenda està pensada com una eina pedagògica per a comunicadors, educadors populars, agents de pastoral, animadors de grups, militants...

Els textos presentats sota la percepció pedagògica de la «pàgina cartell» pensada i diagramada de forma que, directament fotocopiada, es pugui lliurar com a «material de treball» a l'escola, la reunió de grup, l'alfabetització d'adults... o exposada al taulell d'anuncis. També, per tal que aquests textos puguin transcriure's en el butlletí de l'associació o la revista local.

Una obra no lucrativa

A molts països aquesta agenda és editada per organismes o entitats populars, centres d'educació, de pastoral, institucions sense ànim de lucre, que destinen els beneficis que obtenen de la venda de

l'agenda als seus objectius de servei popular o de solidaritat.

En qualsevol cas, aquesta «**Agenda Llatinoamericana mundial**», com a tal, en la seva coordinació central, és també una iniciativa no lucrativa. Els pocs ingressos generats per l'agenda, després de cobrir les despeses de producció i promoció, es dediquen a projectes de comunicació alternativa i de solidaritat internacional.

Una obra col·lectiva

Aquesta és una obra col·lectiva. Deu la seva existència i el seu manteniment a una xarxa de persones i entitats entusiastes, comunicades en xarxa. Per això ha recorregut aquest camí de més de 30 anys, que continua amb gran entusiasme per la construcció de la **Pàtria Gran**, «l'**Altre Món Possible**». □

DECOLONITZAR EL MÓN, REPARAR LA XARXA DE LA VIDA

1492 va significar pels nostres pobles amerindis la imposició violenta d'una sola mirada del món —l'occidental— sobre la resta de mirades. La colonització implicà una desconexió de la xarxa de la vida en anul·lar el reflex de l'alteritat, de la diferència, anul·lant així la possibilitat d'un nosaltres. En els nostres cossos habiten memòries, dolors, veus, silencis dels nostres ancestres exterminats i negats, però també l'habiten les memòries de llibertat, de resistència, de comunitat i vida vinculada. Les absències ens habiten, ens criden, ens pregunten, ens interpel·len, ens encoratgen, ens somien, ens acompanyen.

És necessari entendre que la modernitat colonial configurà un nou ordre mundial, en tant que Europa s'autoconferia un lloc d'universalitat i superioritat davant els "altres" pobles colonitzats. Aquesta pretensió de superioritat encobrí i negà la resta de cultures i sabers, que foren catalogats com a pobles endarrerits. Per la racionalitat moderna eurocèntrica els pobles indígenes i els pobles esclavitzats no érem reconeguts com a "humans", aquí sorgeix la invenció de la raça com a mite fundacional de la modernitat/colonialitat. Aquesta configuració del sistema-món estableix, com assenyalava el peruà Aníbal Quijano la **colonialitat del poder** (control del capital sobre el treball, l'administració colonial de la violència mitjançant l'Estat-Nació), la **colonialitat del saber** (la racionalitat científica eurocentrada que invalida altres epistemes no occidentals) i la **colonialitat del ser** (la negació de la humanitat d'altri, de les seves subjectivitats i símbols), amb una visió del món basada en el progrés lineal de la història.

És el feminisme descolonial el que desenvolupa la idea que el sistema-món modern colonial es funda també en la colonialitat del gènere, on s'estableix un universalisme del gènere que invisibilitza i nega la realitat diversa dels pobles indígenes i negres. El feminisme descolonial assumeix la tasca de pentinar críticament la història a contrapèl, és a dir, tractar de comprendre a fons la matriu d'opressió de la modernitat.

En l'edició d'aquest any 2024 de l'Agenda Llatinoamericana, es presenten algunes reflexions sobre els processos actuals de la colonialitat vigent. Una d'aquestes interpel·lacions és la que ens planteja la Ivone Gebara. Ens proposa una mirada

introspectiva i honesta per revisar el colonialisme de l'interior de cadascú. Ens recorda que les arrels colonials i colonialistes ens habiten, per la qual cosa és necessari revisar-les, ja que colonitzar també implica voler que l'altre sigui la meua imatge i semblança, anul·lar la diferència i autonomia de l'altre. Ens recorda que els qui volem un món antiracista, ecològic i feminista, no estem exempts d'encarnar el mateix sistema en el nostre interior. Per tant hem d'assumir, no la culpa, sinó una responsabilitat real i una justícia profunda que incorporin una ètica decolonial, de tendresa mútua i cura. Gebara ens convida a recuperar la brúixola de la tendresa i emprendre un èxode més enllà del guany destructiu. Aquesta revisió interna també ens condueix a descolonitzar el desig i l'inconscient, construint un desig des de la pulsio de vida.

Per la seva part Boff, ens recorda que els nous colonialismes que s'estenen a Abya Yala segueixen volent apropiarse dels nostres ecosistemes. També ens convida a recordar que la colonització ha implicat els més grans genocidis de la història, assassinats per guerres d'extermini, per malalties portades pels blancs, o pels treballs forçats i l'esclavatge transatlàntic. Boff ens recorda que és necessari exigir als països colonitzadors reparacions als nostres pobles, que sempre han negat. Fa una crida a unir-nos com a pobles per impedir la recolonització dels nostres territoris.

Melissa i Sampaio, ens recorden que la violència de la modernitat també implicà que la bellesa de les diferències fossin suprimides per una única proposta d'existència, basada en el consum i la mercantilització. Havent-se suprimit de la xarxa de la vida, a nivell personal, comunitari i en la relació amb la natura, ens proposen una ètica amorosa, que ens condueixi a un compromís de connexió, intimitat i responsabilitat amb tota la xarxa de la vida, que ens permeti la vivència d'una espiritualitat i una reconexió amb la terra.

Necessitem recuperar la història negada dels pobles condemnats del món, la història dels vençuts i de les vençudes, ocultada per la història oficial dels vencedors. Necessitem despertar de la llarga nit dels 500 anys, reparar la xarxa de la vida, recuperar els vincles, per tenir veritables possibilitats de futur, perquè el que tenim ha estat imposat pel sistema-món modern colonial: no és nostre! El futur que busquem és perquè hi hagi vida, vida bona. Necessitem reparar, d'alguna manera, les ferides provocades per la violència i la fragmentació provocada pel projecte de la modernitat colonial.

Encara tenim la possibilitat de **reconstruir la xarxa de la vida i els mons comuns**. És necessari fer una contrahistòria des de baix, restituir el llaç comunal. El passat és obert. Necessitem recuperar aquells llampecs —de resistències de llibertat i vida vinculada del passat— que ens il·luminen, perquè ens despertin, perquè ens ressuscitin, aquí i ara.

Evelyn Patricia Martínez Mejía
El Salvador

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi, personal o col·lectivament. Què s'hi pot **VEURE**?

Introspecció.
Reflexió sobre la
importància del
ser pel ser.

I ens
preguntem...
Què vols veure?
Estàs disposat
a veure-hi? Te
n'adones, al
veure-hi? Poder
veure la nostra
arrel en un món
global, en unió
de comunitats
amb valors
pel benestar
de les futures
generacions.

Perla Sierra Rojas:

Llicenciada en Educació Artística. Docent d'educació artística: pintura i piano. Exposició virtual Casa de Cultura 2020. Tampico (estat de Tamaulipas, Mèxic). Galeries i exposició a Ciutat de Mèxic 2019-2022.

e-mail: perlarojassierra@outlook.com Instagram: [@rojasierrap sierrart](https://www.instagram.com/rojasierrap_sierrart) Facebook: [sierrart](https://www.facebook.com/sierrart)

UNA REFLEXIÓ A CINQUANTA ANYS DEL COP CÍVIC-MILITAR A XILE

OSCAR DUARTE

Colectivo Ciudadano de Pañalolén (Santiago, Xile)

El somni que somiem

Cada vegada que es mira cap a l'11 de setembre de 1973 la memòria topa amb l'horror i s'omple de dolor. El cert és que aquest horror i aquest dolor van arribar a destruir l'alegria i l'esperança que significava el govern de la Unitat Popular encapçalat per Salvador Allende.

En tres anys de govern s'havia iniciat una bella gesta, caracteritzada per un profund sentiment de solidaritat, on el poble pobre començava a ser protagonista de la història. Des del govern es va impulsar la nacionalització del coure, s'aprofundí la reforma agrària, es millorà el sistema educatiu (amb una important ampliació de l'accés a la universitat). En salut es va millorar l'equipament dels hospitals, s'establí un programa de distribució de mig litre de llet diària a cada nen, desenvolupant-se un esforç educatiu que tendia a la prevenció. A tot el país es va estendre una creixent activitat cultural. Més de tres milions sis-cents mil llibres de Quimantú arribaren a llars populars, a un cost baixíssim.

Es buscava el **desenvolupament intel·lectual, educatiu, organitzatiu i participatiu dels sectors populars**, implementant un model de societat que certament afectava els interessos econòmics de l'oligarquia i les grans corporacions transnacionals.

Aquests interessos, encapçalats pel Partido Nacional i la Democràcia Cristiana, amb el suport dels Estats Units, no van esperar i es va realitzar una enorme i cara campanya de **desestabilització**, marcada per l'acaparament de productes bàsics, la paralització de camioners, els sabotatges a la producció i atemptats amb explosius (executats per Patria y Libertad i membres de la marina). El cop cívico-militar fou el corol·lari d'una tragèdia anunciada: no es podia acceptar que els exclosos comencessin a decidir els destins del país i s'encarreguessin de l'explotació d'hisendes i fàbriques. I, sobretot, no es podia permetre la independència respecte el domini estranger.

Les formes de la resistència

En un marc d'assassinats, desaparicions i tortures

es van desenvolupar múltiples formes de resistència: petits grups armats que van tenir la capacitat de revertir el cop, el naixement d'organitzacions de familiars de detinguts, desapareguts i presos polítics o de defensa dels drets humans, que denunciaven la barbàrie comesa per civils i militars (a Xile i l'estranger).

Entrats els 80, grans mobilitzacions nacionals, a diferents ciutats, mostraven el descontentament i s'oposaven a la tirania. A les poblacions les olles comunes, el "comprant junts", resistien a la pobresa. A les agrupacions culturals i juvenils, moltes d'elles a l'emparedat de les parròquies, es discutia de política i s'organitzava la protesta social.

L'herència neoliberal

Pinochet va deixar el govern el març de 1990, després d'una sortida negociada, i es va mantenir en una posició de poder i vigilància.

Quan es va produir el "retorn a la democràcia" el país ja no era el mateix, l'esperança de recuperar l'alegria es va allunyar de la mateixa manera que es va començar a produir un distanciament entre les elits polítiques i les classes populars.

Com a resultat de la implantació del model neoliberal, iniciat per Pinochet i perfeccionat pels governs de concentració i de la dreta, Xile es va transformar en un dels països més desiguals del món. El país va canviar, es va generar una cultura basada en el consum i l'individualisme. Es va mercantilitzar l'educació, la salut i la previsió social.

A 50 anys del cop veiem com s'ha destruït el desenvolupament educatiu i intel·lectual de la ciutadania, la consciència de la qual és manipulada pels mitjans de comunicació de les elits, creant el terreny propici per a la falta de participació, organització i decisió.

Malgrat les expectatives que es generaren amb la revolta d'octubre de 2019, encara no s'obren les extenses alberedes i només ens queda continuar amb la immensa i imprescindible tasca de construir una societat millor en la qual siguin presents la dignitat i l'alegria. □

SIGNES DELS TEMPS A LA PÀTRIA GRAN

FREI BETTO, OP
Brasil

En els evangelis, Jesús ens ensenya a estar **atents als signes dels temps i a discernir-los** (Lc 12,54-56; Mateu 24,32). És el que avui anomenem anàlisi de conjuntura, de la realitat present. Tot i que n'hi ha que insisteixen, erròniament, que els evangelis no tenen res a veure amb la política, a l'inici de la seva narració Lluc contextualitza políticament la missió de Jesús (Lc 3,1-2).

Al llarg de la seva història, la nostra Pàtria Gran —Amèrica Llatina i el Carib— ha viscut cicles de característiques semblants a diversos països. Si prenem com a base la dècada de 1960 trobem un cicle de dictadures militars que es prolonga durant la dècada de 1970 (Brasil, 1964-1985; Nicaragua, 1934-1979; Paraguai, 1954-1989; Bolívia, 1964-1982; 1990; Argentina, 1966-1973 i 1976-1983; Uruguai, 1973-1985; Haití, 1957-1986; etc.).

A la dècada de 1980, va començar un cicle de redemocratzació, com la fi de la dictadura al Brasil (1985) i a diversos altres països. La dècada de 1990 va estar marcada per un cicle de governs messiànics neoliberals i corruptes (Collor al Brasil, 1990-1992; Menem a Argentina, 1989-1999; Fujimori al Perú, 1990-2000; Garcia Meza a Bolívia, 1980; Caldera a Veneçuela, 1969-1974 i 1994-1999; Patricio Aylwin a Xile, 1990-1994; etc.). A la dècada de 2000 vam tenir un cicle de governs progressistes (Lula i Dilma al Brasil, 2003-2016; Chávez a Veneçuela, 2000-2006; Lugo al Paraguai, 2008-2012; Mujica a l'Uruguai, 2005-2010; Funes a El Salvador, 2009-2014, etc.).

A la dècada del 2010 va tornar el cicle de governs autoritaris (Bolsonaro al Brasil, 2018-2022; Duque a Colòmbia, 2018-2022; Giammattei a Guatemala, 2020; Hernández a Honduras, 2014-2022, etc.). Ara, en aquesta dècada de 2020, hi ha un cicle de ressorgiment de governs progressistes (Lula al Brasil, 2022; Fernández a Argentina, 2019; Boric a Xile, 2022; Petro a Colòmbia, 2022; etc.).

És innegable que dins dels nostres països s'aguditzen les contradiccions. S'aprecien, per una banda, senyals inquietants que ens exigeixen actituds urgents i, de l'altra, senyals d'esperança i d'alliberament.

Comencem pels **desafiaments**:

1) **L'emergència d'una dreta organitzada i agressivament activa.** El món està hegemunitzat pel capitalisme. Es pot qualificar la nostra era com el "capitalocè", l'era de predomini del capital sobre tots els drets humans. A causa del pes de la Xina en el comerç internacional, la florida de "primaveres democràtiques" (París, Egipte, Tunísia, etc.) i la presa de possessió de governs democràtico-populars, especialment a l'Amèrica Llatina i el Carib, la dreta ha començat a estar més activa, defensar dictadures sense cap escrúpol, negar la ciència i fer apologia de l'ús de les armes.

2) **L'ús excessiu de les xarxes digitals** com a canals de disseminació de notícies falses (*fake news*). Les xarxes digitals afavoreixen el narcisisme i l'individualisme. A les bombolles identitàries predomina la postveritat: la versió s'imposa al fet i el negacionisme rebutja el diàleg.

3) **El ressorgiment del fonamentalisme religiós** i la seva articulació amb l'extrema dreta i l'autocràcia bel·licista. La religió és el substrat cultural més elemental, i parla més a l'emoció que a la raó. La dreta ha sabut apropiarse aquest valor arrelat en els sentiments populars que l'esquerra va omplir de prejudicis. En nom de Déu es justifiquen violències i crims horribles.

4) **L'agreuament de la desigualtat social, la fam i la inseguretat alimentària, i la precarització o "uberització" del treball.** L'apropiació de la riquesa per una minoria és afavorida pels oligopolis i la submissió dels Estats al capital financer. La fam crònica afecta gairebé mil milions de persones, i el triple d'aquesta

xifra pateix inseguretat alimentària. Després del final de l'amenaça comunista, el capitalisme ja no necessita fer concessions a la classe treballadora. La sobreexplotació es recolza en les innovacions tecnològiques que aparten l'ésser humà del protagonisme productiu.

Com a **senyals d'esperança** podem advertir:

1) **El ressorgiment de governs democràtico-populars** identificats amb les causes dels pobres i els exclosos. Com hem vist abans, en aquesta dècada del 2020 hi ha senyals evidents, especialment a l'Amèrica Llatina i el Carib, de països governats per forces progressistes. Alhora, s'ha produït un reescalfament de la guerra freda entre les potències occidentals i orientals.

2) **L'enfortiment dels moviments identitaris** (negres, dones, LGTBIQ+, indígenes, etc.). Creix el nombre de sectors poblacionals organitzats sobre la base de les arrels ètniques i les diversitats sexuals, de gènere o religioses. En veure's amenaçats, el racisme i el patriarcalisme incrementen la violència: es multipliquen els femicidis i els crims fruit de prejudicis o discriminacions.

3) **La prioritat de la causa socioambiental.** Liderat per la veu autoritzada del papa Francesc, el moviment de defensa socioambiental ha fet sonar l'alarma de la destrucció imminent del nostre planeta, de l'escalfament global, de les catàstrofes ambientals i del desemparament de grans contingents de pobres afectats per la crisi climàtica.

4) **La valorització dels pobles originaris.** Arreu del món els indígenes recuperen l'autoestima i s'organitzen en defensa dels seus territoris, cultures, tradicions religioses i, per tant, de la protecció dels boscos i de les reserves d'aigua.

Davant d'aquests signes, **hem d'aprofundir en les causes i les conseqüències.** Aquesta és una tasca important de les nostres Comunitats Eclesials de Base, sindicats, moviments socials, ONG i tots els espais on es formen militants de la utopia llibertària.

Tot i que no participem a la collita, és imprescindible la nostra **disposició a morir com a llavors!**

RACÓ POÈTIC

NO!

No, no era qualsevol 12 d'octubre,
era el 12 d'octubre de 1492.
Terra! Per fi terra! Terra!

Quin descobriment! Terra!
Què heu descobert, què?

Així, així van arribar els colons
i ens colonitzaren
i ens cristianitzaren.

És a dir...

ens van agredir
ens van matar
ens van esclavitzar
ens mostraren el seu poder
ens convertiren en no res.

Tot per...

Assolir més poder,
assolir més riquesa,
assolir més grandesa.

I es van barallar

per les terres que no eren seves
per les aigües que els pertanyien
pels mars que eren nostres
i per les estrelles infinites.

Salvuardeu

vostres creences
vostres aigües
vostra terra
vostra llengua
vostra gent
i vostra cultura

Impediu als colons
arrabassar-vos la vida.

Vostra és,
vostra vida.

@CarrieDorca

JA N'HI HA PROU! ENDERROQUEU LES ESTÀTUES DELS COLONITZADORS

RENATA ANDRADE

Belo Horizonte, MG Brasil

Amèrica Llatina és una definició geogràfica i política inventada pels europeus a partir del segle ^{xv} que defineix la situació geogràfica dels vint països que tenen una llengua derivada del llatí. També defineix el lloc **perifèric** d'aquest territori en l'economia capitalista. L'origen d'aquesta definició és **eurocèntric**: ni tan sols s'hauria d'admetre el terme Amèrica Llatina. És essencialment colonialista i no reconeix els pobles originaris.

L'any 2021, vam presenciar a Amèrica Llatina l'enderrocament d'estàtues de colonitzadors, com la de Colom a Barranquilla, Colòmbia. S'hi van sentir crïts de "Colom assassi!". Van substituir la imatge per la bandera de Wiphala, símbol dels pobles indígenes. En la mateixa línia, el secretari de l'Alba-TCP, Sacha Llorenti, va suggerir que es retirés de La Paz la imatge del colonitzador espanyol Alonso de Mendoza. A l'Argentina, l'estàtua de Colom va ser retirada per Cristina Kirchner el 2013 i, en el seu lloc, es va col·locar una estàtua d'una líder d'origen indígena, Juana Azurday. Al Brasil, la crema de l'estàtua de Borba Gato que va actuar com a *bandeirante*, caçador d'indígenes. Però, enderrocar totes aquestes estàtues no fa que oblidem el passat d'Amèrica Llatina? Pensem-hi.

Per a la meua reflexió, em serviré del concepte d'Edmundo O'Gorman: La invenció d'Amèrica. No es va poder descobrir, doncs ja existia i, per tant, és un invent eurocèntric que, només es va començar a conceptualitzar així, quan el procés de colonització va destruir la nostra americanitat. Aquesta perspectiva diàloga amb el concepte de **colonialidad del poder**, d'Aníbal Quijano ("Colonialidad del poder, eurocentrismo y América Latina") que estableix la interrelació de pràctiques i llegats del colonialisme europeu en els àmbits polític, econòmic, social i cultural llatinoamericà. Ens diu: "amb Amèrica (llatina) el capitalisme s'ha mundialitzat, eurocentrat, i la colonialitat i la modernitat s'instalen, fins avui, com els elements constitutius d'aquest amo concret del poder" (Quijano 2014). A partir de la idea de raça, es va estructurar un nou eix de poder al món, establint noves maneres històriques de relacionar-se, sent l'europeu el referent central en aquest procés.

Així, vam néixer dins d'una perspectiva europea que va marcar i naturalitzar una jerarquia entre colonitzadors i colonitzats, la idea dels europeus com a superiors i dels pobles indígenes com a salvatges.

Les diverses formes d'estar al món, la religió, la vestimenta, l'alimentació, la sexualitat, les pràctiques culturals, la producció de coneixement, les relacions afectives, la relació amb la natura, la comprensió del gènere, la subjectivitat, entre d'altres aspectes, havien d'estar doncs en consonància amb la perspectiva europea. Per tant, Amèrica es va inventar dins d'un nou marc per a l'exercici del poder mundial, essent conceptualitzada i naturalitzada com a primitiva i endarrerida. Quijano l'anomena sistema-món, és a dir, el capitalisme modern no es pot desvincular de la invenció d'Amèrica, amb la colonització, l'eurocentrisme, la modernitat i el racisme com a eix fundacional. I, val a dir que el procés d'independència, al segle ^{xix}, no va canviar aquesta lògica, només va **resignificar la colonialitat** del poder en nous fonaments constitucionals i institucionals que s'han mantingut colonialistes fins avui.

Així doncs, la resposta a la pregunta inicial d'aquest text és: no! Els monuments es poden considerar com un element més de la representació simbòlica d'aquesta invenció d'Amèrica i de la colonialitat del poder, present en la història llatinoamericana. La colonialitat del poder va transformar els colonitzadors en herois, i ens ha fet oblidar les figures que van resistir a la colonització, com Tupac Amaru, que va morir defensant el nostre territori, o Zumbi dos Palmares, que va morir lluitant contra l'esclavitud portuguesa. Sabem que només enderrocar aquestes estàtues no resoldrà tots els problemes deixats per la colonització, però sí que contribuirà, almenys parcialment, al procés de reconstrucció de la nostra identitat. Eliminar-les, per tant, no vol dir esborrar la història, sinó resignificar-la. Cal **trencar amb les estructures de poder colonial que representen el racisme, la misogínia, la intolerància religiosa, l'exclusió, la destrucció del medi ambient, el genocidi dels pobles indígenes, l'esclavitud africana i la naturalització de la violència i les desigualtats.**

Boaventura de Sousa Santos ens ajuda a pensar en aquest **procés d'alliberament** a l'Amèrica Llatina. Un dels camins possibles és a les **Epistemologies del Sud**. Cal destacar que sud, en aquest cas, no vol dir una determinació geogràfica, sinó una representació del món colonitzat, així com les seves resistències. Una de les maneres d'alliberar-nos del colonialisme, doncs, són les teories descoloniales que enderroquen, a més d'estàtues, els monopolis eurocèntrics imposats per la colonització. Són teories i coneixements marginals i crítics, que neixen dels subalternats i colonitzats, igual que nosaltres, els llatinoamericans. Siguem, doncs, anticolonials a la recerca de la nostra completa independència. Com ens diu Eduardo Galeano al llibre *Les venes obertes d'Amèrica Llatina*: "*La causa nacional llatinoamericana és, sobretot, una causa social: perquè l'Amèrica Llatina reneixi, haurà de començar per enderrocar els seus amos, país a país. S'obren temps de rebel·lió i canvi*" (Galeano, 1978, pàg. 281).

Com també van dir les guerrilles indígenes en l'aixecament zapatista de l'1 de gener de 1994, data que marca la creació del TLCAN: **Ja n'hi ha prou!** El colonialisme que ha perpetuat les estructures colonials durant més de 500 anys ha de ser enderrocat. Cal enderrocar aquest estàndard de poder, com estem fent amb les estàtues, per tal de reconstruir la nostra americanitat. Ja n'hi ha prou, enderroqueu totes les estàtues i, amb elles, les arrels colonials on sempre s'ha retratat la nostra imatge de manera distorsionada, subalternitzada i marginada. Com diu la cançó del grup Calle 13, titulada *Latinoamérica*:

Soy, soy lo que dejaron
 Soy toda la sobra de lo que se robaron
 Un pueblo escondido en la cima
 Mi piel es de cuero, por eso aguanta cualquier clima
 Soy una fábrica de humo
 Mano de obra campesina para tu consumo
 Frente de frío en el medio del verano
 El amor en los tiempos del cólera, mi hermano
 El sol que nace y el día que muere
 Con los mejores atardeceres
 Soy el desarrollo en carne viva
 Un discurso político sin saliva
 Las caras más bonitas que he conocido
 Soy la fotografía de un desaparecido
 La sangre dentro de tus venas
 Soy un pedazo de tierra que vale la pena

Una canasta con frijoles
 Soy Maradona contra Inglaterra anotándote dos goles
 Soy lo que sostiene mi bandera
 La espina dorsal del planeta es mi cordillera
 Soy lo que me enseñó mi padre
 El que no quiere a su patria, no quiere a su madre
 Soy América Latina
 Un pueblo sin piernas, pero que camina, ¡oye!
 Tú no puedes comprar al viento
 Tú no puedes comprar al sol
 Tú no puedes comprar la lluvia
 Tú no puedes comprar el calor
 Tú no puedes comprar las nubes
 Tú no puedes comprar los colores
 Tú no puedes comprar mi alegría
 Tú no puedes comprar mis dolores
 Tengo los lagos, tengo los ríos
 Tengo mis dientes pa' cuando me sonrío
 La nieve que maquilla mis montañas
 Tengo el sol que me seca y la lluvia que me baña
 Un desierto embriagado con peyote
 Un trago de pulque para cantar con los coyotes
 Todo lo que necesito
 Tengo a mis pulmones respirando azul clarito
 La altura que sofoca
 Soy las muelas de mi boca mascando coca
 El otoño con sus hojas desmalladas
 Los versos escritos bajo la noche estrellada
 Una viña repleta de uvas
 Un cañaval bajo el sol en Cuba
 Soy el mar Caribe que vigila las casitas
 Haciendo rituales de agua bendita
 Trabajo bruto, pero con orgullo
 Aquí se comparte, lo mío es tuyo
 Este pueblo no se ahoga con marullos
 Y si se derrumba yo lo reconstruyo
 Tampoco pestañeo cuando te miro
 Para que te recuerde de mi apellido
 La Operación Cóndor invadiendo mi nido
 Perdono, pero nunca olvido, ¡oye!
 Aquí se respira lucha
 (Vamos caminando) Yo canto porqué se escucha
 (Vamos dibujando el camino) Oh, sí, sí, eso
 (Vamos caminando) Aquí estamos de pie
 ¡Qué viva la América!
 No puedes comprar mi vida □

SALVADORISME BLANC I COOPERACIÓ INTERNACIONAL PER AL DESENVOLUPAMENT

CARME GUAL

Ressenya del llibre: *White Saviorism in International Development: Theories, Practices and Lived Experiences*, coeditat per Themrise Khan, Kananuyla Dickson i Maïka Sondarjee. Daraja Press (2023)

En els darrers anys ha crescut de forma contundent el debat sobre les implicacions del racisme en les relacions Nord/Sud. El sector de l'ajut i el desenvolupament global no resta al marge d'aquesta realitat. De fet, el sector fou creat amb el final de la colonització formal de molts països del Sud global, després de la Segona Guerra Mundial. D'altra banda, el sector tot sovint imita el colonialisme per mitjà dels països occidentals rics que tenen poder polític i financer sobre les nacions menys privilegiades.

El volum que aquí ressenyem comprèn capítols teòrics, testimonis, històries i experiències viscudes per part de 19 col·laboradors del Sud global. Amb arguments clars i gran sensibilitat, aquestes professionals i acadèmiques radiografien les diferents formes, implícites i explícites, del complex de salvador blanc (*salvadorisme*) en el desenvolupament, omplint un buit important en els estudis sobre aquest fenomen.

Aquesta recopilació planteja un debat necessari. Quan a Occident utilitzem el concepte descolonització, tot sovint resulta arbitrari i històricament desconectat. El *salvadorisme* blanc està arrelat en els sistemes, modalitats, pràctiques i actituds del sector de desenvolupament del Nord global vers aquells amb els qui afirma treballar, amb conseqüències devastadores. Els cridats a descolonitzar l'ajut, en realitat no aborden el veritable tabú: l'home blanc (literalment) que ve a salvar i domesticar els salvatges. D'això tracta el llibre. Defineix el *salvadorisme* blanc tant com un estat d'ànim com una estructura de poder tangible basada en la benevolència de la blancor, que enalteix les persones d'ascendència europea com a més capacitades, més intel·ligents i, per tant, més desenvolupades, per dirigir les seves accions a comunitats del Sud global.

En els successius capítols, una varietat d'acadèmiques, professionals del desenvolupament i activistes expressen exactament com aquesta benevolència blanca ha afectat les seves històries,

cultures i economies nacionals i personals. Totes invoquen el colonialisme i el racisme com a catalitzadors de la ineficàcia i l'enfocament eurocèntric que l'ajut internacional al desenvolupament ha adoptat durant dècades a països d'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina.

El llibre recull algunes reflexions plantejades per l'escriptor afroamericà Teju Cole en el seu conegut article a *The Atlantic*, en el que va encunyar el terme "Complex Industrial del Salvador Blanc" (The Whait-Savior Industrial Complex) per assenyalar una xarxa d'intricades relacions Nord/Sud, en lloc de considerar-les unes poques pomes podrides en l'ecosistema del desenvolupament. Els salvadors blancs han desencadenat situacions que han portat a soscar, subestimar i faltar al respecte a ciutadans de nacions independents de tot el món. Disfressats de donants d'ajut, treballadors d'ONG internacionals, consultors i treballadors d'organitzacions benèfiques, sempre han posat els seus propis punts de vista i percepcions del desenvolupament per sobre dels seus "beneficiaris", un terme molt qüestionat també en aquestes pàgines, amb exemples concrets i personals.

En un moment en que l'ajut internacional es troba en una cruïlla, postpandèmica i desafiada per la crisi climàtica, les percepcions del salvador blanc no només resulten arrogants, sinó també ignorants.

El text acaba amb una recomanació clau: escoltar les veus d'aquells amb els qui s'afirma treballar. Escoltar com perceben el seu propi desenvolupament. Escoltar quant s'ha danyat el seu mode de vida a l'imposar-los d'altres. Només llavors el desenvolupament internacional es basarà en la justícia i no en la condescendència. La qüestió actual no és quant d'ajut necessita la gent, sinó per què la necessiten i quant poder de decisió tenen sobre el seu ús. Sens dubte una compilació d'escrits sobre el concepte de *salvadorisme* en el desenvolupament internacional, intel·ligent i *retadora*. ◻

<https://darajapress.com/publication/the-white-savior-complex-in-international-development-theory-practice-and-lived-experiences>

GÈNERE I DEFENSA DEL TERRITORI

FLORINA MENDOZA JIMÉNEZ

Mèxic

Els pobles, tribus i nacions originàries, també anomenades “indígenes” a l'Amèrica Llatina, s'han enfrontat a les onades colonitzadores, per defensar dels seus territoris-cossos i sabers immemorials. Les invasions colonialistes imposen el seu ordre social, polític i econòmic desenvolupats al llarg dels segles, fins els nostres dies.

Rita Segato anomena *conquestualitat* la continuïtat de les **condicions imposades que es reafirmen constantment i es van perpetuant des de diverses formes i pràctiques**. Afirmar: “De la colonialitat es consuma un retorn a la *conquestualitat* [...] Per al nostre continent, Amèrica Llatina, les formes extremes de crueltat que s'expandeixen des de Mèxic, Amèrica Central i Colòmbia cap al sud, la seva atmosfera dramàtica, caòtica i cada cop més violenta, poden ser atribuïdes a la idea que en els nostres paisatges la Conquesta mai es va completar, mai fou consumada, i és un procés continu encara en marxa”.

Així doncs, l'empresa del conqueridor no conclou, sinó que **persisteix** amb el pas del temps i s'actualitza en el context de l'ambició capitalista i extractivista, que es tradueix en desallotjaments, desplaçaments forçats, desaparicions i assassinats de defensores i defensors. És fonamental l'anàlisi que fa Segato dintre d'aquests processos continus en els nostres territoris, en termes de manteniment de les violències exercides cap a poblacions originàries d'Amèrica Llatina.

Actualment, la participació de les dones indígenes en la defensa del territori s'entén a partir d'**entendre la terra com una extensió dels cossos i que, per tant, s'ha de cuidar, protegir i sanar**.

La devastació d'aquests territoris, que aixopluguen prop del 80% de la biodiversitat del planeta, té impacte en els pobles. En aquest text plantejo l'experiència de defensa del bosc des de comunitats molt properes al meu lloc d'origen, a les muntanyes d'Oaxaca, del poble Nuu Savi (Nació de la pluja) on la

tala furtiva d'arbres ha estat molt present.

Aquest fet no està aïllat del context de violències que es viuen a Mèxic, ni de la presència del crim organitzat que s'ha endinsat fins les entranyes de les comunitats. A més a més, la tala furtiva dels boscos també s'exerceix des del coneixement i consentiment de diversos sectors polítics del govern, fet que ha deixat a comunitats senceres exposades a ser desposseïdes dels seus territoris.

En aquest sentit, les comunitats de Mier i Terán, Ndoyonoyuji i Guerrero Grande al municipi d'Atlatluhuca, Oaxaca (Mèxic) han estat desplaçades de manera forçada i una de les defensores, Irma Galindo, va desaparèixer el 28 d'octubre de 2021 amb quatre persones més. Les desaparicions són una pràctica constant a Mèxic, un dels països més perillosos a nivell mundial per les defensores i defensors del territori.

Segons Global Witness, 54 persones defensores foren assassinades el 2021; pràcticament la meitat eren indígenes i prop de dos terços succeïren als estats d'Oaxaca i Sonora, on s'identifica la presència d'empreses mineres, a més de la tala de boscos (Global Witness, 2022). D'altra banda, la Comissió Interamericana de Drets Humans recorda que quan s'ataca a un defensor o defensora queden desprotegides totes aquelles persones defensades.

En les darreres dècades, les dones a Mèxic i l'Amèrica Llatina, s'enfronten a problemàtiques que tenen una dimensió més àmplia en termes globals i extractivistes amb l'apropiació dels recursos naturals. A Mèxic, l'onada de megaprojectes, impacta de manera desmesurada i gairebé incontrolada.

Hem ubicat algunes dinàmiques i el seu impacte allà on els **pobles indígenes viuen directament les conseqüències dels danys causats als territoris**. Aquestes afectacions són un atemptat a la continuïtat de l'existència de diverses cultures a Mèxic i al món, i sense elles, es perd part de l'**equilibri de la vida**. □

DECOLONIALITAT PER A UN NOU PARADIGMA EMANCIPATORI MUNDIAL

IGNACIO DUEÑAS GARCIA DE POLAVIEJA

Espanya

Com va mantenir, durant la primera dècada del present segle XXI, Noam Chomsky: “Amèrica Llatina és l'àrea de més efervescència revolucionària del planeta”. I no sense raó, ja que en aquest lapsus de temps fins a 100 milions de persones van sortir de la pobresa, segons la CEPAL, la qual cosa és una fita en la història d'Amèrica que, tot i la seva importància, ha passat desapercebuda.

És obvi atribuir aquesta fita a la responsabilitat d'una nòmina de dirigents honestos i capacitats (Chávez, Lula, Evo, Correa...) i a les polítiques econòmiques i socials aplicades des del si dels seus respectius governs anti-neoliberals i pertanyents al socialisme del segle XXI.

Tanmateix, gairebé no s'ha apreciat el fet que, d'una manera més profunda i subterrània, entre les seves causes principals es troben els **valors de la decolonialitat** (W. Mignolo i A. Quijano), de l'**indigenisme** (E. Morales), de la **filosofia de l'alliberament** (E. Dussel i J.C. Scannone), de la **teologia de l'alliberament** (L. Boff i G. Gutiérrez) i de les **epistemologies del sud** (B. De Souza Santos).

Tot això ens recorda l'afirmació de José Carlos Mariátegui: “el socialisme no pot ser calc i còpia, sinó creació heroica”. D'aquesta manera, determinades categories del marxisme, tals com la plusvàlua, l'alienació, la superestructura o la dialèctica, els han resultat conceptualment alienes als camperols de l'altiplà bolivià, els *guajiros* de Sierra Maestra (Cuba) o els miners de “El Teniente” (Xile).

Així, el marxisme, per molt alliberador que pogués ser en el seu context originari, no va deixar de ser un element importat d'Europa, i emergit per una modernitat que, com a tal, és un concepte “encobridor” (E. Dussel, 1994) per imposar la supremacia d'occident, des del seu paradigma blanc, urbà, masculí, racionalista, cristià, materialista

i productivista. El **fracàs del paradigma de la modernitat com a model civilitzador** va quedar de manifest durant el segle XX (I i II guerres mundials, risc d'una guerra nuclear, fam, desigualtat, imminent col·lapse ecològic...). La modernitat va ser refutada en els seus fonaments per la física moderna (física quàntica, principi d'indeterminació de la matèria i teoria de la relativitat) enfront de la desfasada física clàssica (basada en T. Newton i F. Bacon), que li donava suport epistemològic.

A partir de la física moderna s'ha anat construint tot un innovador paradigma per aplicar a les diverses disciplines, seguint les anàlisis de nombrosos pensadors (I. Prigogine, G. Bateson, R. Sheldrake, E. F. Schumacher, F. Capra, L. Boff...) que estan configurant el paradigma de la transmodernitat (després del fracàs de l'efimera postmodernitat).

I, si considerem que el fracàs del marxisme com a paradigma emancipatori es degué a que, a l'emergir de l'interior de la modernitat, va arrossegar els “valors” d'aquesta (masclisme, verticalisme, racionalisme, productivisme...), tal vegada l'Amèrica Llatina ha estat pionera en implementar nous elements per a un altre paradigma alliberador vàlid a nivell planetari. Entre aquests:

- La **teologia de l'alliberament**, com a primera creació autòctona teòrico-pràctica del cristianisme a Abya Yala, en la que el pecat no és tant l'ateisme com la pobresa, on “Déu canvia de bàndol” al redescobrir el “Magnificat” marià o l'expulsió dels mercaders del temple.

- El **Sumak Kawsay**, o actualització dels valors de l'indigenisme (allò comunitari, místic, sobri, ecològic...), com a compliment de la profecia de Tupac Amaru (“tornaré i seré milions”) en l'exitós govern de l'aimara Evo Morales.

- La **decolonialitat**, o el fet de descolonitzar

els referents ètics, estètics i polítics importats d'occident, i substituir-los per referents de les cultures pròpies a redescobrir (escoltar Mercedes Sosa i no a Maluma, anar de viatge a les Puertas de Tiahuanaco i no al Vaticà, menjar una arepa i no una hamburguesa, etc.).

- La **filosofia de l'alliberament**, o elaboració conceptual que desmunti la falsa superioritat de l'epistemologia occidental davant una suposada inferioritat dels sabers autòctons, com han estudiat el teòleg Josef Estermann i el filòsof Enrique Dussel, segons el principi de Simón Bolívar que "ens dominaran no amb l'espasa, sinó amb el pensament".

- La construcció d'unes "**epistemologies del sud**" (Boaventura de Sousa Santos) que configuren la identitat dels pobles com a fonament de la decolonialitat a aplicar.

Tots aquests referents han estat presents a les lluites subcontinentals de les darreres dècades, des de l'EZLN de Chiapas fins l'actual aixecament indígena contra Boluarte a Perú, passant pel MST de Brasil o les "guerres" del gas i l'aigua a Bolívia. L'important de tot això és el sorgiment d'una **innovadora manera de lluita i militància per oferir a la resta de lluites del planeta, d'estil no marcial, no masculí, no centralitzat, no violent (en la mesura del possible) i no burocratitzat**. Aquest referent, repetim, pot servir per a revitalitzar altres lluites, fins el punt de generar un nou paradigma emancipatori planetari, aplicant-li el nou paradigma epistèmic (com de fet ve succeint a l'Amèrica llatina amb els elements que hem assenyalat amb anterioritat).

Així doncs, tals elements, més que revolucionaris contraculturals al superar el fútil paradigma de la modernitat, ja venen sent habituals en el context d'Abya Yala.

Veiem alguns dels nombrosos exemples:

- El referent de "**canviar el món sense prendre el poder**" (John Holloway) va ser el criteri organitzatiu dels indígenes zapatistes de Chiapas.

- L'**estructura horitzontal, no burocràtica i no autoritària** és el *modus operandi* dels Sense Terra de Brasil, tanmateix el més gran moviment camperol del món.

- La xarxa d'economies en transició, que lluita per un **sistema productiu que permeti un estil de vida senzill, anticonsumista i ecològic**, tendeix al *modus*

vivendi propi de les cultures ancestrals d'Abya Yala.

- L'**ecologisme biocèntric i integral** (del que la *Laudato Si* és un feliç exponent), presenta grans concomitàncies amb els valors ancestrals de les cultures autòctones.

- Els valors del **decreixentisme** (sobrietat, cultura de l'oci, no productivisme economicista), o el tipus de vida dels assentaments de les ecoaldees, ja es porten vivint a les comunitats indígenes des de temps immemorials.

- En sentit contrari, determinats referents originaris d'occident (el **feminisme antipatriarcal, la no-violència o el dret processal**), també poden alimentar, com de fet ve succeint, els referents llatinoamericans.

Tot aquest procés és fonamental en un moment en què, repetim, el referent emancipatori de la transmodernitat s'està configurant, després del naufragi de la modernitat (el socialisme real i el marxisme clàssic). Així doncs, ja que la modernitat és el paradigma cultural d'occident, la transmodernitat ha de ser no només una revolució, sinó també una contracultura.

Aquesta contracultura, avui dia necessària per fer la revolució (o canvi en les relacions de poder per acabar amb la pobresa i la desigualtat), es basa en què els antivalors constitutius d'occident (repetim, el masclisme, el materialisme, el productivisme, el racionalisme...) han de ser substituïts. I els valors ancestrals d'Amèrica Llatina, ara redescoberts per la decolonialitat, són una eina insubstituïble de cara a aquesta tasca. Aplicant-los, tal vegada arribem a desenvolupar una lluita espiritual, descentralitzada, assembleària, sòbria, festiva, artística i amorosa que, si més no en primera instància, en lloc de prendre el poder, el dilueixi creant una xarxa cada cop més atapeïda de petites iniciatives (una ecoaldea, un centre d'okupació, una botiga de comerç just, un grup de consum, una xarxa d'intercanvi o de moneda social...).

Afortunadament, la decolonialitat d'Abya Yala està impregnant aquest nou referent. Així, la resurrecció de Tupac Amaru ("tornaré i seré milions") tal volta sigui un fenomen mundial, i no només andí. I és que el món també necessita el seu "Pachakutik" (o "temps de llum"). □

Intents per forjar comunitats sustentables i alhora postpatriarcals estan brollant al voltant del globus en la mesura que més i més gent s'adona que la humanitat ha de trobar maneres alternatives i sustentables per a sobreviure. Encara que l'extensió d'aquestes comunitats és tan variada com les persones que les integren, m'agradaria subratllar l'increïble creixement de "centres d'educació ecològica" —o a vegades anomenats "centres d'eco-espiritualitat" o fins i tot "eco-monestirs"— que estan essent establerts més i més per grups de religioses catòliques.

Algunes congregacions religioses femenines semblen ser el grup més susceptible per a abraçar aquest anhel emergent de formar eco-comunitats. Influenciades especialment pel pensament del geòleg Thomas Berry (1914-2009) i la seva invitació per a "rehabitar la terra", aprenent de la mateixa Terra. Les monges s'estan convertint ràpidament en agricultores orgàniques, horticultores, cuineres vegetarianes, mestres de Reiki i practicants de la salut holística, botàniques de base, astrònomes aficionades, i mestres/líders d'ecologia i cosmologia —tot dins dels nous centres que estan fundant (que moltes vegades són les seves pròpies Cases Mare (Motherhouses) reciclades). On vulgui que vagi, veig ramificacions d'aquests centres d'educació ecològica: n'existeixen tres (pel que jo sé) al meu estat natal d'Ohio als Estats Units. He visitat centres d'aquests al Brasil, Nicaragua i Costa Rica. Una de les cases més famoses és a la selva panamenya del Darién

fundada per les religioses de Maryknoll (vegeu el seu programa *Ecològic, the web of life*: Melinda Roper cpastoralsantafe@gmail.com).

Aquestes monges estan tremendament atretes al que Berry va anomenar "la nova cosmologia". Berry va ensenyar que la humanitat —després d'haver destruït el planeta per generacions— està despertant a una nova manera de ser presents a la comunitat de la Terra que seria molt més interdependent. El pensament de Berry està modelant la seva espiritualitat, la seva manera de resar i fer rituals. Però també són dones pràctiques: senten una gran atracció per aprendre sobre tractaments naturals per a sanar a aquells amb els qui treballen —siguin aquestes víctimes de violència, els moribunds, els nens malnodrits o les persones indigents i ancianes. Hi ha un bon nombre de religioses que s'han autoeducat calladament com a "metgesses" per a tractar malalties específiques.

Encara que no necessàriament poden estar d'acord que se'ls anomeni així, estan assumint un rol antic i reverenciat entre els pobles indígenes llatinoamericans: el de la remeiera, o *machi*. Així com aquelles dones de l'antiguitat, també saben que la sanació involucra al cos tant com a l'esperit.

No sols apliquen els seus talents de matrona i remeis d'herbes, sinó també la seva preparació en psicologia i conselleria per a oferir una integralitat a les persones que serveixen.

Molta de la inspiració per a aquests centres ve de la *Genesis Farm* (Granja Gènesi), un

centre d'educació ecològica situat a l'estat de Nova Jersey i fundat en 1980 per la religiosa Dominica Sister Miriam Therese MacGillis. Una deixeble apassionada de Thomas Berry, MacGillis no solament té una granja orgànica viable, sinó que ha inspirat projectes com horts comunitaris, una escola primària local on s'ensenya "la nova cosmologia", un programa de Mestratge universitari sobre sostenibilitat ecològica, i un moviment per aprendre sobre els ecosistemes de la regió i després protegir-los. També realitza rituals per marcar els canvis de les estacions. (Vaig participar en el ritual del Solstici d'estiu, on MacGillis va unir a Joan El Baptista amb aquella personalitat que ve dels marges per a convidar a la comunitat perquè adquireixi un nou sentit de si mateixa. Com a part del ritual, cadascuna de nosaltres vam fer les nostres pròpies corones de flors de l'estiu i vam ballar la dansa espiral liderada per Miriam Therese.)

MacGillis està convidant a tota una generació de religioses a tornar a arrelar-se. Citant a Berry, que diu que treballar en un hort és activar els misteris més profunds de l'univers, ella veu aquesta activitat com "una invitació dins de la trajectòria del cosmos a mesura que es desplega i revela a si mateix en una coliflor. Entrar en els espais interiors del món natural és confrontar la nostra pròpia arrogància. Hem de desarmar en nosaltres molta d'aquestes actituds de dominació interior o d'indiferència si volem descobrir el diví". Aquests centres d'eco-espiritualitat estan inspirats amb un sentit renovat del significat dels vots de pobresa, castedat i obediència.

El vot de pobresa passa a ser la crida per estar satisfeta amb la comunitat de vida i el paper dels humans dins d'ella: Estarem contentes i joioses quan reconeguem el nostre propi lloc en aquesta comunitat. Així, serem capaces de frenar la nostra addicció al consum, que s'està menjant viu el planeta. Des d'aquesta perspectiva, serem capaces de tocar l'energia necessària per a crear les noves formes de sostenibilitat que tant necessitem en aquests temps.

El vot de castedat està vist com la necessitat humana per a connectar-se. MacGillis nota que avui

dia existeix una tremenda ferida en la construcció del Jo. El costat fosc d'això és que sovint manipulem a uns altres per a la nostra pròpia autoestima. La crida aquí per als humans és "ser purs de cor", ser "castos" —el que és una manera de veure. Té a veure com ens connectem amb uns altres —i no té res a veure amb el celibat. Per a MacGillis, una falta de castedat dona com a resultat el sexisme, el racisme i el militarisme: "Estem cridades a testimoniar en contra del fet que tot el planeta ha estat portat cap a una objectivació pornogràfica. I ara tot el planeta haurà d'arribar a ser 'cast' per a sobreviure— haurà de veure'ns a tots com a subjectes, no com a objectes", diu ella.

Finalment, el vot d'obediència està vist com una crida de respondre a la creativitat en el cor de l'univers, que exigeix una profunda escolta. Aquí, pràctiques de meditació col·lectiva i parar esment a la nostra intuïció són l'ordre del dia. Hem de ser obedients a aquest procés.

MacGillis veu aquest enteniment de la pobresa, la castedat i l'obediència com una crida per a tots els humans. Els vots ara han de ser vistos com una aliança amb la terra per a protegir-la, defensar-la i conrear-la.

Ella diu: "Estem convidades a ser una presència en la nostra bioregió. A desenvolupar la capacitat de sentir les veus d'aquesta comunitat sagrada. A escoltar les escriptures del món natural. A formar noves comunitats en les nostres bioregions. Hem de recordar que la terra és primària; els éssers humans derivats".

De fet, des de 1994 ha existit una xarxa informal de dones que comparteixen una profunda preocupació per la crisi ecològica i espiritual dels nostres temps i volen recolzar-se en la gran tasca de sanar l'esperit humà i restaurar el teixit de la Terra. Són mestres, jardineres, artistes, escriptores, administradores, directores de retirs i tallers, mares, contemplatives i activistes... Aquesta xarxa de compartir i donar suport està oberta a totes les dones que per llur vida i feina poden identificar-se com a "Germanes de la Terra". Ja som gairebé 300 a tot el planeta. Potser també estàs cridada a ser una "germana de la terra"! □

ELS TRACTATS DE LLIURE COMERÇ, UNA ALTRA COLONITZACIÓ VIGENT

JULISSA SEMINO

Perú/Catalunya

Només amb una mirada cap al passat, podem advertir que actualment continuen les lluites pel poder. Les mateixes que patiren els nostres avantpassats i que banyen inadvertidament de suor i sang les vides actuals, ens sumeixen en guerres de domini entre estats, perjudicant els països més dèbils, diferenciant els éssers humans en rics i pobres, bons i dolents, desenvolupats o subdesenvolupats.

Etimològicament la paraula **poder** prové del llatí *potere* i significa 'ser capaç'. També defineix aquesta paraula com *la facultat i jurisdicció que algú té per manar o executar quelcom*. El poder existeix des de l'aparició de la vida humana, també el polític i l'econòmic. A partir del segle xv, la capacitat europea de coneixement en lletres, progrés tecnològic, científic i econòmic, s'aplicava a les colònies per dominar, mantenir el control, explotar, sotmetre, adoctrinar i perquè no dir-ho, espremer fins l'última gota de la suor indígena, amb la consigna de fer-se més rics i obtenir més poder. Hi havia la creença que l'home europeu era superior i per tant tenia el deure de culturitzar i evangelitzar a éssers humans als que es comparava a bèsties sense ànima.

Més enllà de teories socioculturals sobre aquests fets, o d'arguments justificatius qualsevol individu pot apreciar que aquesta forma de colonització encara és vigent en els nostres dies amb els denominats tractats de lliure comerç. En ple segle XXI el llop se segueix disfressant d'ovella per devorar, espremer, gastar, utilitzar i dominar.

Aquells són la plataforma d'entrada de la nova colonització, que comporta innumerables conseqüències negatives pels països més febles, incapaços de competir en capacitat tecnològica o d'inversió (per aconseguir maquinària,

infraestructures...) amb les potències europees o del nord d'Amèrica.

Ara bé, què són els tractats de lliure comerç?

Habitualment s'afirma que els tractats de lliure comerç (TLC) es fan perquè dos o més països es beneficiïn mútuament d'importants rebaixes aranzelàries. Però no és menys cert que també incorporen clàusules on no només es facilita el comerç, sinó que també es comprometen a redactar normes per facilitar la propietat intel·lectual, inversions, polítiques fitosanitàries, qüestions de resolució de conflictes... clàusules on l'estat perd la seva sobirania i no pot interferir, vetllant només per unes mínimes condicions laborals. L'ens regulador a nivell internacional és únicament l'Organització Mundial del Comerç (OMC) que "s'encarrega de fer complir les normes que regeixen el comerç entre països firmants, perquè existeixi fluïdesa, llibertat, igualtat, previsibilitat i es respectin els principis i obligacions contingudes en els acords".

El costat obscur dels TLC posa en perill petits productors i l'economia d'un país. Els països europeus i d'Amèrica del Nord són potències que tenen poder adquisitiu i millor infraestructura per produir productes a preus més barats, en quantitats més grans i de forma més eficaç. Com a conseqüència envaeixen el mercat d'un altre país i els productors d'aquest no poden competir, ja que estan mancats de recursos i infraestructures. D'altra banda, el desequilibri intern també es deu al desajustament en matèria d'ingressos tributaris ja que es provoca un dèficit fiscal nacional, i és aquí on els països menys desenvolupats, com els llatinoamericans, generen uns vincles de dependència econòmica amb els països que són potències mundials, segons refereix Sexton (2018).

Així doncs, la realitat de cada país sud-americà que signa aquests tractats de lliure comerç difereix dels principis que es pretenen promoure, com igualtat i benefici mutu, ja que la precarietat laboral i l'atur són fins i tot més elevats que en l'època de les colònies. Sovint es violen drets laborals i proliferen les condicions de treball inhumanes: les multinacionals busquen mà d'obra barata, pagant el preu més baix del mercat, el treballador veu perjudicada la seva economia, cosa que afecta la seva llar i la societat, a més de l'afectació psicològica.

D'altra banda, la competència internacional és difícil d'igualar pels empresaris locals ja que no es poden equiparar ni amb força, tecnologia, infraestructura ni el poder adquisitiu de les grans corporacions que entren en el país per extreure recursos. Moltes petites empreses locals fan fallida el primer any d'haver-se firmat el tractat, i en el pitjor dels casos, aquestes multinacionals poden deslocalitzar les seves centrals per mudar-se a països on la mà d'obra és encara més barata, incrementant així la xifra d'atur del país d'on marxen.

En conseqüència, l'estat que compta amb matèries primeres que no pot extreure del subsol és literalment sobreexplotat per aquells països que

sí compten amb mitjans i avenços tecnològics. Per aquests la consigna és guanyar i invertir el mínim possible en seguretat laboral i ambiental. Aleshores se succeeixen els accidents o vessaments de productes tòxics amb un enorme impacte ecològic. Per exemple, el mal ús dels residus sòlids al sud d'Ayacucho (Perú) va provocar la contaminació de rius i la mort d'animals en perill d'extinció, sense comptar que els pobladors van ser contaminats amb metalls a la sang, patint diferents tipus de malalties (*Diario La República*, 2021).

Podem concloure doncs que, els tractats de lliure comerç no porten a una integració econòmica, social o política, sinó que mantenen l'incapable bucle de la colonialitat. Segons el catedràtic Walter Mignolo, de la Universitat de Duke (Carolina del Nord) la primera força per acabar amb la colonialitat, és la **desoccidentalització**, que promou un canvi d'extrem a extrem en les lluites del coneixement, l'economia i la política. La segona força la **decolonialitat**, que promou desvincular-se de la matriu colonial per imaginar i construir futurs globals en els quals els éssers humans i el món en general, ja no siguin explotats en la cerca incessant de l'acumulació de riqueses individuals. □

Per saber-ne més:

- Barroso, A. (2017). *Cuál es el impacto de los tratados de libre comercio en Latinoamérica*. Universidad. <https://bit.ly/3Tp6Qj3>
- *Diario La República*. (2021). Recuperat de <https://bit.ly/3nzP9kN>
- Mignolo, W. (2011). *The Darker of Western Modernity, Global Futures Decolonial Options*. Duke University Press. ISBN 0822350785. <https://bit.ly/3zpBEH6>
- Quijano, A. (2014). *Colonialidad del poder y clasificación social*. Recuperat de <https://bit.ly/3zoCa8m>
- Quijano, A. i Wallerstein, I. (1992). "La Americanidad como concepto, o América en el moderno sistema mundial". *Revista Internacional de Ciencias Sociales*, XLIV, 4, pàg. 547-557. Recuperat de <https://bit.ly/40b1ABI>
- Robledo, J. (2004). *Por qué decirles NO al ALCA y al TLC*. Recuperat de <https://bit.ly/40b1ABI>
- Sexton, J. (2018). *Análisis de las ventajas y desventajas de tratados de libre comercio entre los EEUU y países latinoamericanos*. Tercera información.es. Recuperat de <https://bit.ly/3JRtKw7>

AHIR MARXAVA L'OR EN ELS SEUS VAIXELLS, ARA MARXARÀ EL LITI PER ALS SEUS COTXES

LUCIA SEPÚLVEDA RUIZ

Xile

L'alt representant de la Unió Europea per a Afers Exteriors i Política de Seguretat, Josep Borrell, va reivindicar en un discurs davant parlamentaris europeus i llatinoamericans, el **paradigma dels "descobridors i conqueridors"**. Poc després, el desembre de 2022, es firmava el text de l'anomenada "modernització" de l'Acord d'Associació Xile/UE. És un tractat de caràcter neocolonial pel qual els europeus avançaran en els seus objectius de transició energètica i electromobilitat, mentre que Xile mantindrà la seva condició de país exportador de matèries primeres. Els costos ambientals, socials i climàtics els pagarà Xile.

L'extracció del desitjat liti i l'hidrogen "verd" per a produir-lo generaran un immens dany ambiental i social. Els territoris i ecosistemes on es troben el liti i altres minerals, però també les comunitats indígenes, són testimoni dels impactes de l'explotació intensiva de les salines i l'entorn. Per cada quilogram d'hidrogen "verd" s'utilitzen (calen) 10 litres d'aigua dolça desmineralitzats i gran quantitat d'energia a gran escala, generada a partir de la reconversió de territoris agrícoles, en indrets per a projectes fotovoltaics o eòlics. El procés es realitza en zones ja fragilitzades per l'**extractivisme** imperant a les últimes dècades.

Encara que, en campanya el president Gabriel Boric es va mostrar crític amb els tractats de lliure comerç negociats a esquenes de la ciutadania, molt aviat es va associar amb la dreta i els grups econòmics partidaris dels tractats, i va reviuir l'antiga "Concertación" (la coalició històrica de governs d'esquerra que va mantenir el model neoliberal "pinochetista" durant la inacabable transició a la democràcia, sense diferenciar-se

essencialment de governs d'altre signe polític). Va incloure el denominat "socialisme democràtic" a la coalició de govern que abans liderava el Frente Amplio, i a la que també pertanyien el Partit Comunista i altres partits petits. Boris mai va defensar com a parlamentari la revolta popular de 2019, que va mobilitzar a milers i milers de joves, ben al contrari, va gestar una sortida institucional a la crisi: va promoure l'Acord de Pau que va salvar al govern de Sebastià Piñera, responsable de la violació sistemàtica dels drets humans. Aquest acord va fixar límits severes al procés constitucional ideat per aturar la revolta. El massiu suport que va obtenir Boric en l'elecció presidencial va tenir a veure també amb la voluntat de molts votants, d'impedir l'ascens de l'ultradretà José Antonio Kast.

El suport de Boric al model neoliberal es va fer evident per a *Chile Mejor sin TLC*, en el curs de la convenció constitucional, pel sentit del vot dels seus afins, que van incloure el rebuig total a la nostra Iniciativa Popular per frenar els tractats de lliure comerç. A més, va haver-hi un nul esforç del govern del president Boric per afavorir l'aprovació del plebiscit d'octubre de 2022 sobre la nova constitució. Aquest fet va contribuir a la derrota de la proposta popular, fortament debilitada per les notícies falses i l'ofensiva comunicacional del bloc dominant, propietari dels mitjans de comunicació.

A 50 anys del cop cívico-militar, representants de la dreta entre ells Hernán Larraín, exministre de justícia del dictador Augusto Pinochet, foren designats pels partits polítics del Congrés com a "experts" redactors d'una nova constitució per reemplaçar la imposada per Pinochet. La designació de Larraín ha estat àmpliament rebutjada, entre altres

organitzacions, per l'Associació de Víctimes de Colonia Dignidad, que el considera "còmplice de cometre crims contra la humanitat, segrestos, tortures, assassinats, desaparicions, inhumacions i exhumacions il·legals de presoners polítics de la dictadura". El govern i el Congrés van segrestar la sobirania popular i el poder constituent en un procés qualificat pel món social i popular, i els joves organitzats, com un frau i una paròdia impossible de validar.

Per tot això, *Chile Mejor sin TLC* està enfocat en el treball cap als sectors populars que estan patint les conseqüències de l'agudització dels aspectes més nefastos del model neoliberal en curs, expressat en destrucció del medi ambient, falta d'horitzons per a les i els joves, augment del cost de la vida, creixement de sectors neofeixistes, repressió dels sectors mobilitzats i una creixent militarització dels territoris indígenes.

Rebuig al neocolonialisme

Nosaltres rebutgem el tractat, que s'hauria de votar a finals de 2023 a Europa i a Xile, perquè afavoreix els sectors empresarials vinculats a la mineria, l'energia i l'agronegoci, entre d'altres. El capítol sobre energia i matèries primeres incorpora clàusules que retallen la capacitat de l'Estat de decidir com regular els seus béns comuns naturals. Obliguen a aplicar les regles del mercat internacional (de preu internacional) per vendre a la UE. Si Xile aplica impostos o condiona una inversió exigint transferència de tecnologia, això es podria considerar una barrera tècnica al comerç. Xile estarà obligat a vendre el liti exportat a la UE al mateix preu que a un empresari nacional o a un país veí i les carreteres i sistemes interconnectats que es generin, no podran tenir impostos especials ni compensacions.

Aquest acord, per altra banda, contribuirà a que a la UE s'incentivi l'ús de l'automòbil en lloc de, per exemple, prioritzar el transport públic.

La Red de Acción en Plaguicidas, que forma part de *Chile Mejor sin TLC*, ha plantejat que l'acord hauria d'haver garantit la prohibició d'exportar a Xile tots els plaguicides prohibits a Europa. La UE podrà seguir exportant a Xile els més de 50 plaguicides altament perillosos, prohibits a la UE i registrats a Xile, si no hi ha polítiques a la UE que acabin amb

el doble estàndard actual.

Els capítols de gènere s'utilitzen en aquest i altres tractats com a esquer per mostrar progressisme i feminisme, i només tenen un objectiu declaratiu, de compliment amb la llista de control d'incorporar temes emergents, però aprofundeix l'extractivisme miner, forestal i de l'agronegoci, els impactes dels quals recauen finalment en les dones i les seves tasques de cura. Són elles les que han de resoldre temes de malalties dels seus fills o marits, provocades per la contaminació en territoris miners; per manca d'aigua no poden tirar endavant els seus horts, ni comptar amb una alimentació prou sana, ni medicina natural, degut a l'extensió permanent dels monocultius forestals i de fruites per a l'exportació; o elles mateixes es veuen afectades per malalties de tipus reproductiu i càncer. Aquest ha passat a ser la primera causa de mort a Xile en els últims anys, per damunt dels accidents vasculars, com a conseqüència de les condicions de treball imperants en el país i el tipus d'alimentació que se'n deriva.

El dia anterior a la signatura del tractat amb la UE per la ministra Urrejola, 500 organitzacions incloent parlamentaris i personalitats de la UE i Xile, es declararen en contra de la "modernització" de l'Acord d'Associació entre la UE i Xile.

El govern de Xile manté silenci total sobre la demanda internacional del concessionari francès (*Group ADP*) de l'aeroport de Pudahuel, per haver baixat els seus guanys durant la pandèmia degut a les mesures adoptades per Xile. Aquest és només un exemple de com els tractats de lliure comerç i/o tractats bilaterals d'inversió, desafien les nostres polítiques públiques. Hi ha un altre cas pendent amb l'empresa sanitària Suez de França, que va anunciar una demanda per la finalització del seu contracte després del vessament de petroli a la planta d'aigua potable de Collipulli, al sud del país. Per això, part de la nostra estratègia és revelar com els recursos fiscals marxaran cap a les butxaques de les transnacionals degut a aquestes demandes que tot sovint perden els països perifèrics. Així faltaria pressupost públic per enfortir els fons destinats a avançar en salut, habitatge, educació, treball digne per als joves, i recuperació de l'aigua per a les comunitats i la natura, entre altres aspectes. □

EL DESTÍ DELS NOSTRES POBLES D'ABYA YALA

LEONARDO BOFF

Brasil

La humanitat és cada cop més conscient que el futur de la vida, especialment la humana, depèn del factor ecològic. El sistema industrial capitalista, avui mundialment dominant, en la seva voracitat està posant en perill el sistema-vida i el sistema-Terra. El sistema ha ocupat, devastant, quasi tots els espais terrestres, sempre a la recerca de més riquesa per uns quants grups multimilionaris, deixant les grans majories humanes en la pobresa i la misèria.

L'augment de l'escalfament global imposa límits a la seva pretensió. Ha arribat a un punt en què ha passat el punt crític i s'ha tornat irreversible. Les conseqüències que es poden veure arreu del món són grans calamitats, cada cop més freqüents i nocives. Aquest fet alarma a la humanitat. En paraules del papa Francesc, a *Fratelli Tutti*: "estem en el mateix vaixell, o ens salvem tots o no se salva ningú". O en paraules del secretari de l'ONU António Guterres l'any 2022 a Berlín: "només tenim aquesta opció: acció col·lectiva per salvar vides o suïcidi col·lectiu".

Per molt desenvolupament tecnològic que hi hagi, no es pot prescindir de la natura. Gairebé tots els països han devastat els seus ecosistemes i han fet que les seves societats siguin insuficientment sostenibles. On buscar els béns i serveis essencials per a la continuïtat de la vida i el projecte civilitzador dominant?

Aquí és on entra la importància d'Abya Yala. Tots els països rics i al límit de la seva autoproducció, tenen els ulls posats en l'Abya Yala. Aquí resideixen les grans reserves d'aigua dolça, els grans boscos humits que equilibren els climes, la immensa biodiversitat que garanteix la reproducció de les espècies, aquí hi ha les riques terres que contenen els metalls indispensables per a les noves tecnologies, els grans espais per al cultiu d'aliments durant molt de temps de la humanitat.

Per aquest motiu, les grans corporacions dels països rics van colonitzar anteriorment Abya Yala, robant-nos les riqueses en or, plata i fustes nobles. Sobre la base d'aquest espoli, van crear riquesa per a ells mateixos i van posar les bases del capitalisme mundial. Ara volen, de nou, recolonitzar-nos. La seva estratègia és liquidar la nostra indústria i transformar-nos en grans explotacions productores i exportadores d'aliments al món. El capital internacional s'alia amb el capital nacional dels respectius

països d'Abya Yala per consolidar la recolonització.

D'altra banda, hi ha forces dels pobles indígenes, moviments socials populars i governs nacionalistes que busquen la descolonització. No es tracta de tancar-nos en nosaltres mateixos, sinó de **garantir la sobirania dels pobles autòctons i dels nostres béns naturals**.

No hem d'oblidar mai que van ser les, en altres temps, potències colonialistes les que avui tenen el mateix propòsit. Van produir, en el passat, un dels **genocidis** més grans de la història. Uns 70 milions de representants d'Abya Yala van ser assassinats per guerres d'extermini o per malalties portades pels blancs, per treballs forçats i mestissatge forçat.

El pitjor era l'**esclavitud**. Les Amèriques van ser els grans importadors de persones d'Àfrica que van ser esclavitzades aquí. Entre 1500-1867 la xifra és sorprenent: 12.521.337 van fer la travessia transatlàntica, dels quals 1.818.680 van morir en el camí i van ser llençats per la borda. Brasil va ser el campió en esclavitud. A partir de 1538, uns 4,9 milions d'africans van ser esclaus. Dels 36.000 viatges transatlàntics, 14.910 van ser destinats a ports brasilers.

Aquesta tragèdia no es pot oblidar mai. Hem d'exigir als països propietaris d'esclaus i colonitzadors una **compensació** que sempre s'han negat a pagar. Ara pretenen imposar la mateixa lògica de submissió. D'aquí la importància de la resistència, denúncia i oposició a aquestes formes modernes de dominació neocolonitzadora.

L'adopció del nom comú **Abya Yala** forma part de la construcció d'una identitat comuna, en la diversitat de cultures. També és expressió de les articulacions que els diversos pobles organitzen en un moviment immens que va del nord al sud del continent americà. El 2007 van crear la Címera del Poble Abya Yala. Amb això, es reforcen mútuament, rescaten la saviesa ancestral dels xamans, les tradicions i els records i s'oposen poderosament a les forces de dominació. L'articulació dels moviments, juntament amb les polítiques socials dels governs nacionalistes, podria impedir la recolonització.

Hem d'alimentar la **consciència** de la gent d'Abya Yala. En gran mesura, d'ells depèn el futur de la vida a tot el planeta. □

L'ECONOMIA DE FRANCESC PER AMÈRICA LLATINA

HUMANITAT CONNECTADA: GEOPOLÍTICA I ECONOMIA

TAMIRIS CRISTHINA RESENDE

Brasil

A una Amèrica Llatina marcada per la desigualtat social, l'Economia de Francesc ens convida a repensar l'economia amb la mirada posada en els més pobres i en els exclosos de la societat. Aquesta invitació ve del papa Francesc, que l'1 de maig de 2019 va escriure una carta convidant a joves investigadors, economistes i activistes socials a una trobada amb ell a Assís (Itàlia), per repensar l'economia mundial.

L'any 2020 quedarà marcat per sempre com a símbol del que arribem a estar connectats com a humanitat. Una pandèmia de dimensions mundials va posar de relleu la importància de la salut pública com a dret social i, ahora, element essencial per a l'estabilitat econòmica. La crida del Papa als joves fou profètica. L'esdeveniment, previst pel 2020 va tenir lloc a la ciutat de San Francisco, el setembre de 2022.

Assís és un símbol de reconstrucció. Una reconstrucció necessària per Amèrica Llatina, de les seves venes *obertes* (Galeano, Eduardo, *Las venas abiertas de América latina*. L&PM Editores, 2010). D'Assís ve un model per repensar l'economia global tan connectada com excoent. Sant Francesc d'Assís és clarament una inspiració per l'argentí Jorge Bergoglio, que va triar el nom de Francesc fa 10 anys.

En el llibre *Rethinking Economy Starting from de the Commons: towards an Economics of Francesco* (Rotondi, Valentina; Santori, Paolo. Springer, 2023), els investigadors assenyalen la direcció per una economia amb la mirada posada en els més pobres: la preservació dels béns comuns.

La **"tragèdia dels béns comuns"** fa referència a la situació en la que, individus i corporacions amb accés a béns comuns, **persegueixen el seu propi interès en lloc del bé públic i, en fer-ho es malmet i s'esgota un recurs que pertany a tots**. Amèrica Llatina es veu afectada per aquesta tragèdia. Recentment s'ha fet pública la situació de fam i inseguretat alimentària que viu el poble *Yanomami*. Una situació agreujada per l'extracció il·legal de minerals de l'Amazònia.

La selva amazònica ocupa el 49% del territori brasiler, però també és present a d'altres països: Perú, Veneçuela, Colòmbia, Guyana, Surinam, Equador i Guaiana Francesa, formant la Panamazònia. Per tant, pot considerar-se un bé comú llatinoamericà que necessita solucions multilaterals per a la seva preservació.

La preocupació per la contínua desforestació ha anat en augment a les últimes dècades. L'extracció il·legal de fusta i minerals amenaça l'existència de les comunitats indígenes tradicionals, que viuen en harmonia amb el bosc i depenen d'ell per la seva subsistència. A més, la transformació de part del bosc en pastures per la producció de carn a gran escala beneficia només uns pocs, comporta la destrucció d'un bé comú que pertany a tots, i augmenta la desigualtat social. La contaminació dels rius provocada per l'actual febre de l'or i d'altres minerals preciosos causa malalties a la població indígena, que depèn de la selva per a sobreviure.

Malgrat saber que tot està connectat, l'explotació descontrolada dels recursos de la selva amazònica posa en perill l'existència de la humanitat. No és ciència ficció afirmar que, en les zones encara inexplorades de la selva, a més de fauna i flora desconegudes, pot haver-hi virus i malalties capaces de provocar una altra pandèmia mundial.

Tot i que existeix el pensament comú que els brasilers han de ser els responsables de preservar l'Amazònia, la selva és un bé comú no només pel Brasil, sinó també per Amèrica Llatina i la humanitat. Per tant, **els nou països que formen part de l'ecosistema amazònic**, tots els països desenvolupats amb recursos financers, les institucions privades, les organitzacions no governamentals i els moviments socials són cridats a participar en la preservació d'aquest bé comú. Situacions complexes requereixen una **xarxa de cooperació multilateral que superi l'utilitarisme que destrueix i explota els més pobres i exclosos**. □

BARTOLOMÉ DE LAS CASAS I LA REACCIÓ AL SISTEMA COLONIAL DES DELS POBLES ORIGINARIS

JELSON OLIVEIRA

Brasil

Mai com ara la recuperació del sentit de la història havia estat tan important per entendre el present. Mai com ara havíem viscut un temps de revisió, que requereix rescatar el passat per poder construir el futur. Mai abans tantes persones i organitzacions s'havien adonat que el passat colonialista del nostre continent continua impeding el present. Mai com ara havia estat tan necessari prendre consciència dels llegats per poder dissenyar futurs nous, més lliures, més solidaris i més responsables. **Totes les flors del futur estan a les llavors de l'ahir i de l'avui.** Regar aquests grans és una manera de conrear els camps que volem tenir demà.

Entre les moltes llavors que ens ajuden en aquesta tasca de conrear un altre món possible, hi ha les sembrades per un frare dominic que va viure als orígens de l'anomenada colonització d'Amèrica Llatina. Es diu Bartolomé de Las Casas i la seva història no només és profunda i commovedora, sinó sobretot inspiradora i plena d'energia convocatòria. Las Casas va ser una de les primeres i més importants veus a clamar contra el principi central del model colonial vigent a Amèrica: l'esclavitud dels pobles indígenes i l'explotació de la natura. Va començar a oposar-s'hi amb vehemència i valentia. Havia arribat a les terres de l'illa La Española (avui Santo Domingo) com a *encomendero*, participant dels privilegis i abusos practicats pels *colonitzadors* contra els pobles originaris, víctimes de violència, atacs i esclavitud. Va ser ordenat sacerdot el 1507 a Roma i va tornar a l'illa com a missioner. El 21 de desembre de 1511, quart diumenge d'Advent, va anar a missa a l'església dels dominics i va escoltar

la contundent homília de fra Antonio Montesinos, que el va remoure per dins: "Tots vosaltres esteu en pecat mortal. En ell viviu i en ell moreu per la crueltat i la tirania que exerciu contra aquesta gent innocent. Digueu-me, amb quin dret i en base a quina justícia manteniu els indígenes en tan cruel i horrible servitud? Amb quina autoritat heu fet totes aquestes guerres detestables contra aquests pobles que estaven en les seves terres tranquil·les i pacífiques, i els heu aniquilat a base de mort i destrucció? Com els podeu tenir tan oprimits i cansats, sense alimentar-los ni guarir-los de les seves malalties? El treball excessiu que els imposeu els fa morir, o millor dit, els mateu per extreure or cada dia... No són éssers humans? No tenen ànima racional? No esteu obligats a estimar-los com a vosaltres mateixos? No enteneu això? No ho sentiu?"

La primera comunitat dominicana estava absolutament en contra de les *encomendas* i els *repartiments* que denegaven als indígenes el reconeixement de drets, basant-se en l'afirmació que no tenien ànima i, per tant, "no podien ser considerats éssers humans en sentit estricte". Las Casas es va convertir al poble indígena i va començar a denunciar el model colonitzador i a reconèixer els pobles originaris com els autèntics "propietaris del Nou Món", éssers humans plens i, per tant, dignes que se'ls reconeguessin plenament els drets de qualsevol ésser humà. Va renunciar a les seves *encomendas* i va iniciar una campanya en defensa dels drets dels pobles indígenes, denunciant aquestes injustícies al mateix rei i a les autoritats eclesiàstiques. Va fer, però, molts enemics. Tornant-se frare dominic, va continuar

lluïtant contra l'esclavitud dels pobles indígenes i va denunciar les guerres i les injustícies comeses contra ells, viatjant innombrables vegades a Espanya per tal de fer arribar a les autoritats el crit dels pobles sacrificats que tan bé coneixia. Va viure a Cuba, Nicaragua, Perú, Guatemala i Mèxic. Va influir en les anomenades “Noves Lleis”, publicades el 1542 que limitaven les *encomendas* i l'esclavitud dels indígenes. Com a part de la seva estratègia, va escriure i publicar una obra considerable, entre les quals destaquen la *Historia de las Indias* i la *Brevísima relación de la destrucción de las Indias*, considerades controvertides i escandaloses, perquè el seu autor no mesurava les seves paraules per dir la veritat, denunciar les injustícies i reprendre els opressors.

L'any 1527 Las Casas va ser nomenat bisbe de Chiapas, Mèxic, on va intentar posar en pràctica les seves teories sobre l'evangelització i la construcció de vincles fraternals i pacífics amb els pobles indígenes. Va tornar a Espanya l'any 1547 i va passar la resta de la seva vida revisant els seus escrits i millorant les seves teories, que contestaven la política colonial a favor del reconeixement de tots els drets per a tothom, tal com va proposar fra Carlos Josaphat que considerava com el “primer teòleg de l'alliberament” de la història, fins i tot on la Teologia de l'Alliberament. També hauria de ser reconeguda com una “ecoteologia alliberadora”.

Jubilat a Valladolid, va mantenir un debat amb el filòsof Juan Ginés de Sepúlveda, defensant que tots els éssers humans havien estat creats a imatge de Déu i no podien ser, per tant, esclaus; que les terres d'Amèrica pertanyien als pobles que les habitaven i, sobretot, que el procés d'Evangelització s'havia de desenvolupar de manera pacífica, reconeixent el protagonisme dels pobles indígenes.

D'aquesta manera Las Casas va poder unificar la lluita pels drets humans dels pobles indígenes i la lluita en defensa del medi ambient, contra la destrucció del “paradís” que es trobava a les Amèriques i les formes de vida dels que hi vivien. Tot això ho va fer a partir d'una experiència radical de les idees que professava, un profund sentit del diàleg i una relació tossuda amb les autoritats, creant una mena de vincle entre les víctimes (pobles

indígenes) i els seus opressors (colonitzadors). En aquest sentit, era un visionari i un home de coratge admirable.

Las Casas va mantenir una visió amorosa i justa dels indígenes i de la seva forma de vida, doncs veia en les pràctiques colonitzadores com un xoc cultural catastròfic. Era evident que el model colonitzador es basava en l'explotació de les persones i la destrucció de la natura, deixant un rastre de danys irreparables. Com que aquest és encara el model actual, podem dir que Las Casas va oferir el primer informe i el primer diagnòstic dels innombrables mals que incorporen intrínsecament els processos de colonització i contra els quals encara hem de lluitar. Va veure, com ningú, que la colonització contraposava dues formes de vida i dues formes de relació amb la natura. En les seves paraules: “Sobre aquests anyells tan dòcils, tan qualificats i dotats pel seu Creador, els espanyols es van llançar en el mateix moment en què els van trobar; com els llops, com els lleons i els tigres cruels, famolencs. I encara avui, no fan altra cosa que esquinçar, matar, afligir, turmentar i destruir aquest poble amb estranyes crueltats”. Tot en nom de l'or i d'altres riqueses, que han fet d'Amèrica una terra de saqueig i violència: “se'ls va prendre tot, es van apoderar de tot, els van arravatar tot com si fos seu”, escriuen els autors de *Visión de los vencidos*, una obra seminal per entendre els processos d'usurpació de la vida indígena per part dels conqueridors.

Com que va veure *el que* va veure i *com* ho va veure, Bartolomé no va callar. L'origen de la seva lluita va ser el seu entusiasme per la forma de vida dels pobles indígenes, basada en el que ara anomenem *el bon viure*. A diferència dels colonitzadors que ho comercialitzen tot i s'ho prenen per ells mateixos, **els indígenes viuen en harmonia: amb ells mateixos, amb els altres i amb la natura. La bona vida, en aquest cas, és una vida de pau.** I és per preservar aquesta pau, garantir-la i rescatar-la, que avui celebrem el testimoni de Las Casas, que va morir a Madrid, l'any 1566, als 92 anys, ple d'**esperança** i amb els mateixos ideals que nosaltres volem —i hem— d'assumir avui. Els seus deixebles —per sort— són força nombrosos i continuen preparant la revolució. □

FILANT APRENENTATGES DES DE L'AUTONOMIA TECNOLÒGICA

NORMA ESPERANZA MELARA MÉNDEZ

El Salvador

L'octubre de 2022 es va dur a terme una activitat, paral·lela al Congrés d'Educació Popular i Tecnologies Lliures *on line* organitzat per la Universitat Popular, en la qual es van recollir fruits sobre la diversitat d'experiències entreteixides en l'univers d'escoles de xarxes comunitàries i Techio Comunitario.

A l'activitat participaren les següents organitzacions: PSA, de Brasil; TunapandaNET, de Kenya; Common Room, d'Indonèsia; Zenzeleni, de Sud-àfrica, l'Asociación para el Progreso de las Comunicaciones (APC) i Rhizomatica, ambdues de Mèxic i CITAD, de Nigèria. Aquestes organitzacions van posar en marxa el 2021 els seus programes de formació, contextualitzats i emmarcats en els seus territoris, la finalitat dels quals consisteix en promoure projectes de comunicació autònoms i sostenibles en els territoris en els que s'interrelacionen, mitjançant les Escoles Nacionals de Xarxes Comunitàries.

L'enfocament de l'activitat paral·lela era compartir les seves experiències, aprenentatges i els seus reptes. A més, es va mirar de conèixer com, en llocs i contextos tan diferents, s'han utilitzat les **metodologies participatives i l'educació popular** en els seus programes de formació amb la finalitat d'enfortir la diversitat de processos en els seus territoris. Aquestes experiències poden servir per a altres organitzacions que busquen dissenyar i **implementar processos de formació referents a les tecnologies de manera col·lectiva**, des de l'aprendre junts en la que totes les persones hi contribueixen.

Em va encantar el material que vam treballar. Es van presentar diferents experiències de països del Sud global, al voltant de la idea de teixir autonomia tecnològica, des del disseny i implementació de

processos de formació a partir de l'educació popular i metodologies participatives.

Aquestes experiències s'emmarquen en el desenvolupament de les Escoles Nacionals de Xarxes Comunitàries, com a part del projecte Local Networks (LocNet), un esforç col·lectiu liderat per l'Associació pel Progrés de les Comunicacions (APC) i Rhizomatica. Tenen com a antecedent el programa "Techio Comunitario", enfocat a la formació de promotores i promotors tècnics en telecomunicacions i radiodifusió, dirigit a persones de pobles i comunitats indígenes de Mèxic i altres països d'Amèrica Llatina, l'experiència del qual fou sistematitzada a la publicació *La autonomía tecnológica como constelación de experiencias: Guía para la creación e implementación colectiva de programas de formación para promotoras y promotores técnicos comunitarios (APC. 2021)*.

A l'esmentada guia es desenvolupa la primera pregunta generadora: Per què és important considerar l'educació popular o l'ús de les metodologies participatives en els programes de formació, els quals s'utilitzen en les diverses comunitats amb les que treballen?

Les organitzacions vinculades a la comunicació comunitària, aglutinades a la PSA de Brasil, adoptaren i adaptaren la metodologia de Paulo Freire a la realitat de la jungla del sistema socioeconòmic vigent. Aquestes organitzacions treballen en el desenvolupament integral de les comunitats des de fa més de trenta anys, sense energia elèctrica ni connectivitat, el que genera una saviesa del bon viure. Internet pretén ser aquest pou d'aigua, en el qual es poden capacitar persones joves i adultes, de tal forma que aquestes se sentin còmodes amb les tecnologies i la formació es reproduceixi a d'altres comunitats. D'aquesta manera, seria possible crear

un moviment que contribueixi a millorar el nivell educatiu a la regió, tenint present el principi rector d'alegria i participació. Les organitzacions brasileres treballen l'enfocament conegut com a *educologia*, a partir de la riquesa natural de l'entorn presentant-lo de manera creativa.

L'organització Zenzeleni ("Fes-ho tu mateixa", en llengua xhosa) de Sud-àfrica, presenta les veus que no s'escolten, a les quals no se'ls dona accés a una plataforma. En dissenyar les escoles per a xarxes comunitàries, s'avalua si el programa té aspectes que podrien afectar a les i els estudiants, en aquest cas es canvien els continguts del programa, per així poder atendre el que és important per a l'alumnat. Però, sobretot, per trobar les seves veus, atenent plenament les seves necessitats. Hi ha una imatge molt interessant que els integrants de Zenzeleni van presentar sobre el mètode participatiu. Aquesta es relaciona amb plantar un arbre en un test: com que la planta no pot arrelar profundament, no es desenvoluparà plenament. En canvi, si és un procés participatiu es té en compte on se sembrarà, ja que les persones de les comunitats participen en la presa de decisions. És important ser inclusius en la fase de la implementació de projectes, col·laborar amb les persones que tenen un nivell menor i ajudar-les a arribar a la meta.

Com s'aconsegueix tot això? S'ha de crear confiança i motivar les persones, ja que l'aprenentatge no se centra únicament en desenvolupar habilitats. Per tant, **es necessita tot un poble per motivar el jovent.**

En canvi, l'experiència que s'ha realitzat a la ciutat de Nairobi, Kenya, es refereix al model investigatiu sobre la construcció de capacitats. La participació de la comunitat és vital en la construcció de l'escenari i és un valor fonamental a seguir.

És important entendre les diferents realitats que viuen les persones membres de les comunitats. La promoció de drets o la generació de propostes són algunes de les àrees on s'estenen les xarxes comunitàries. En la construcció de capacitats, al dissenyar-les s'ha de pensar en com impactaran en les comunitats, cal un element participatiu que generi empoderament, ja que saben el que volen aconseguir.

A Nigèria, el Centre de Tecnologies de la Informació Comunitària pensa que el mètode participatiu afavoreix un sentit de pertinença a la comunitat. A les comunitats se'ls ha de generar un major sentit de responsabilitat, en tant que se saben propietàries dels projectes a desenvolupar.

Existeixen moltes xarxes comunitàries a Nigèria, amb interconnexions entre elles. Una de les problemàtiques amb les que s'enfronten és la falta de connectivitat.

A les escoles es genera el coneixement de les noves tecnologies, el que incrementa la participació, la sinergia, l'entesa, etc. Els actors saben que s'ha de generar més incidència.

És important el tema de gènere i donar una més gran participació a les dones, que se sentin participants del seu espai.

Recomano llegir la guia *L'autonomia tecnològica com a Constel·lació d'experiències*, mencionada, que va ser elaborada a partir de cada comunitat. Amb això es té present que les xarxes comunitàries són processos organitzatius a favor dels somnis, dels desitjos de les comunitats. Aquesta guia proposa la investigació/acció participativa (IAP). En primer lloc, entendre els que participen en l'escenari i aplicar el mètode Veure, Jutjar, Actuar i Avaluar.

He quedat molt entusiasmada amb tot el que va generar el Congrés d'Educació Popular i Tecnologies Lliures. Per tant, m'he compromès a continuar investigant sobre el programari lliure i aprofundir en la filosofia, per arribar a les comunitats rurals amb les que estem treballant.

La Weblibre.org s'autodefineix com: "un espai que sorgeix a partir de la necessitat de difondre i facilitar l'accés a les eines i plataformes virtuals basades en programari lliure. En aquest directori podràs trobar diferents projectes comunitaris creats per persones usuàries i/o col·lectius, els quals es constitueixen com a alternatives lliures a les xarxes monopòliques i privatives que hegemonitzen internet".

Assumeixo com a pròpia la següent frase de weblibre.org: "Construïm resistències col·lectives davant el capitalisme de la vigilància! Per una web lliure per a comunitats lliures". □

DECOLONITZAR ELS SISTEMES DE JUSTÍCIA

ÉS NECESSARI DECOLONITZAR EL DRET
PER A INTERNACIONALITZAR ELS DRETS HUMANS

ELISABETH FUENTES FUENTES

Catalunya

El terme “colònia” va ser la denominació que van donar els ocupants europeus als territoris envaïts a Àsia, Amèrica i Àfrica fa més de cinc-cents anys. La història identifica a Espanya, Portugal, Anglaterra (avui el Regne Unit), França i Holanda com a països colonitzadors hegemònics en aquesta època. No obstant això, avui dia, les conseqüències de la colonització en aquests continents continuen manifestant-se en diferents àmbits de la vida estatal i cultural dels països que conformen les riqueses del continent.

Les estructures de poder desigual establertes i sostingudes en el temps continuen i s'exerceixen mitjançant nous formats i amb protagonistes locals o estrangers, molts dels quals, amb la complicitat de governants locals i en escenaris de corrupció creen o s'emparen en lleis o tractats comercials desiguals.

Les formes de colonització en els sistemes jurídics als països colonitzats es manifesten com a pràctiques i estructures ja institucionalitzades, que perpetuen la dominació i la influència de paràmetres de cultura jurídica i enfocaments jurídics que res tenen a veure amb la cultura i sistema originari del territori envaït, exemples:

a) En el marc de la globalització, alguns països a través de la cooperació internacional condicionen la modificació de qüestions essencials de sobirania del país que rep la cooperació. Alguns condicionants han estat imposats per a afavorir els interessos del país cooperant.

b) L'exercici de supremacia de les corporacions de capital global que perjudiquen les comunitats locals, originàries i marginades, en moltes ocasions, ajudats pels governants locals els quals transformen el dret a favor de les corporacions, sobretot, en temes ecològics, els casos més comuns solen donar-se en els Tractats de Lliure Comerç.

c) La imposició d'una forma de cultura i hegemonia del saber “occidental” com el correcte, que promouen una narrativa dominant que privilegia enfocaments i perspectives jurídiques occidentals i eurocèntriques, marginant altres cultures i sistemes normatius alternatius que potencien el diàleg i la negociació.

No en va, els moviments i esforços per descolonitzar sistemes legals que continuen mantenint la desigualtat estructural se centren en abordar les injustícies històriques i les desigualtats resultants de l'herència colonialista, mitjançant la redirecció dels fonaments legals imposats per tradicions europees. Exemples, a Amèrica: l'adopció d'una nova Constitució a Bolívia, la qual declara a Bolívia un Estat Plurinacional, o el cas de la Constitució colombiana de 1991 que va establir la protecció dels drets dels pobles indígenes i afrocolombians, també la reforma constitucional de Mèxic de 2001 que va incloure mesures descolonitzadores com la protecció contra la discriminació, l'exclusió, la promoció de l'ús

i preservació de les llengües indígenes, o, al Canadà el moviment de reconciliació per abordar les injustícies històriques enfrontades pels pobles indígenes d'aquestes regions. A Àfrica, els esforços per a la descolonització han aconseguit avenços notables que inclouen: la independència de l'Índia i l'abolició del sistema de castes, la lluita contra l'apartheid a Sud-àfrica, la lluita pels drets dels aborígens i els illencs de l'Estret de Torres a Austràlia i la creació del Tribunal de Waitangi, a Nova Zelanda, per promoure la justícia i la igualtat per als maoris, entre altres.

Malgrat els progressos obtinguts en diferents regions del món, els resultats en relació a la descolonització encara són limitats. En aquest ordre d'idees, és important destacar que, qualsevol solució viable enfront del colonialisme legal, ha de basar-se a potenciar la dignitat humana de tots els éssers humans del planeta en les regulacions que pretenguin aplicar-se a tots els països que conformen el sistema actual d'organització geopolítica. Per aquesta raó, no ometo manifestar que la definició legal internacional de drets humans reconeguts en tractats internacionals vigents va ser creada, majoritàriament, en el segle passat i per subjectes-actors amb capacitat d'exercir poder enfront de tercers països. Per això, si fos necessari podria considerar-se revisar i facilitar la construcció d'una conceptualització dels drets humans que passi pel filtre global de la descolonització, la desideologització (concepte ellacurià), el capitalisme i el patriarcat.

En relació amb el tema de drets humans, Hinkelammert, ja s'ha pronunciat en la seva obra *Crítica de la Raó Utòpica*, manifestant que els drets humans han estat utilitzats, fins el dia d'avui, com una forma de dominació de les societats capitalistes sobre les societats més pobres i menys desenvolupades. La principal crítica d'aquest autor a la conceptualització vigent és que es presenten com a universals i naturals, però en realitat estan determinats

per la lògica del mercat capitalista i l'exercici de poder dels estats més poderosos en matèria econòmica i militar respecte dels estats més febles, majoritàriament amb passat colonial.

La descolonització del dret i l'entramat del sistema jurídic on s'aplica, ha de contribuir a la realització dels drets humans universals i la promoció de la justícia social i la igualtat per a totes les persones. Les desigualtats estructurals i la tendència capitalista a l'homogeneïtzació de les persones mitjançant mecanismes de control de la biopolítica perpetuen el colonialisme a través de sistemes legals que sostenen l'*statu quo* i permeten que continuï la colonització.

Per això, tal com Ignacio Ellacuría es va plantejar en el seu moment sobre quin era l'objectiu de filosofar en la seva obra *Filosofia per a què?* on va concloure que és "transformar", de la mateixa manera ens preguntem descolonitzar sistemes legals, per a què? Podríem dir, seguint la conclusió mateixa d'Ellacuría que és per a transformar la història, ja que aquests processos tenen diversos propòsits fonamentals:

- a) recuperar la sobirania i l'autonomia dels territoris per part dels seus habitants,
- b) reconèixer i respectar la diversitat cultural i lingüística dels pobles,
- c) reconèixer i respectar les pràctiques legals, culturals locals, les tradicions i sabers dels pobles que potencien la dignitat dels éssers humans i crear mecanismes universals per a eradicar les tradicions inhumanes,
- d) i corregir injustícies històriques i desigualtats mitjançant el reconeixement de la responsabilitat històrica.

La descolonització del dret, en combinació amb la internacionalització dels drets humans, pot ajudar a aconseguir un món més just, equitatiu i que permeti evolucionar a la humanitat en tota la riquesa de la seva diversitat intrínseca i evolutiva. □

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi,
personal o col·lectivament.
Què sents des del **JUTJAR/SOMIAR**?

Podem veure la nostra història en les seves pròpies arrels, i també en les fulles i els fruits que dona la nostra terra. Som la nostra terra, història i futur que creix. Ciment i fruit per a les comunitats que es reuneixen per treballar al voltant de la Paraula que ens il·lumina. Situat en els canvis d'estació, que marquen el canvi, el temps avança igual per a tots. Alhora, tots es troben en moviment, temps de collita.

Luis Ezequiel Camargo:

Dibuixant, il·lustrador i dissenyador per a diversos moviments, pastorals i organitzacions, entre ells Ràdio Maria Argentina, Pastoral de Joventut Argentina, Acció Catòlica Argentina, Moviment Laudato Si.

Instagram: liocamargo Facebook: lio.dibujante

COLONITZACIÓ, DESCOLONITZACIÓ I NEOCOLONIALISME

UNA PERSPECTIVA DE LA JUSTÍCIA I EL BÉ COMÚ

PAPA FRANCESC

De la carta a jutges i jutgesses de la Cimera sobre Colonialisme, Descolonització i Neocolonialisme (març de 2023)

La història sempre ens obre la ment per a una lectura del present i una projecció cap al futur... En enfocar el tema des de la justícia i el bé comú, es posa l'accent en la necessitat de comprendre com i quant incideix el procés colonial, des de fa segles i fins els nostres dies, en l'epistemologia jurídica i social.

Així doncs, una primera reflexió que caldria efectuar és sobre la vigència del fenomen colonial. De fet, si "tècnicament" al segle XXI ja no podem parlar de nacions geogràficament "colonitzades", tot i que n'hi ha, el terme "colonialisme" encara s'utilitza de manera comuna avui, sobretot en un **sentit econòmic i ideològic**. Per tant, aquesta realitat **ha mutat en les seves formes, mètodes i justificacions**. De la mà de les noves característiques que presenten d'altres fenòmens polítics i econòmics, també el colonialisme es virtualitza, mimetitza i amaga, per dificultar-ne la detecció i neutralització.

Igualment rellevant, i sovint entrelaçat amb l'**econòmic-polític**, és el fenomen de la colonització ideològica. Aquesta asfíxia el vincle natural als valors dels pobles, intentant eradicar les seves tradicions, història i llaços religiosos. **La colonització ideològica tendeix a estandarditzar, a igualar-ho tot.**

Obeeix a una mentalitat que no tolera les diferències i se centra només en el moment present, en les necessitats i els drets individuals, sovint descuidant els deures cap als més dèbils i fràgils.

Em preocupa el fenomen colonial contemporani. Semblaria que diversos segles d'experiències històriques sagnants i inhumanes no han servit per a fer madurar una idea global d'alliberament, autodeterminació i solidaritat entre les nacions i entre els éssers humans. Ben al contrari, les formes s'han afinat i "subtilitzat". Es busca reemplaçar la veritable causalitat colonial per una lectura històrica, que justifiqui les pràctiques de dominació en

suposades mancances "naturals" dels colonitzats.

No hem d'oblidar que **les expressions concretes de justícia i bé comú van madurant en els pobles** i com a tals han de ser respectades. Les històries, els orígens, les tradicions, les religions, travessen les lògiques que donen sentit a la determinació d'allò just i bo.

Per això, **cap potència —política, econòmica, ideològica— està legitimada** per a determinar de manera unilateral la identitat d'una nació o grup social. El sotmetiment i l'espoliació dels pobles mitjançant l'ús de la força o de la penetració cultural i política és un crim. Configura un crim perquè **no hi ha oportunitats per a la pau en un món que descarta poblacions i oprimeix per a saquejar**.

En aquest context és menester mencionar el rol transcendental que juguen les ciències, les acadèmies, els fòrums d'estudis, ja sigui per a operar com a factors d'alliberament o bé per a apuntalar la dominació dels pobles perifèrics o la colonització ideològica. Se'n demana fer l'esforç necessari per acabar tard o d'hora amb les pràctiques neocolonials i les seves expressions derivades de racisme i segregació social. Per això, és necessari internar-nos en el fenomen, comprendre'l, detectar-lo en el si de les nostres institucions judicials i no donar crèdit a les postures negacionistes que adjudiquen al diagnòstic neocolonial un origen conspiratiu o fantasiós.

No hi haurà pau si, **en els sistemes polítics de representació, no hi ha integració real dels pobles exclosos**. No són admissibles els cossos representatius on només el poder hegemònic ocupa espais. És imprescindible un sistema de quotes que reintegri als pobles originaris i les ètnies desplaçades l'espai de decisió arrabassat.

Novament demano **perdó** pels actes d'alguns creients que van contribuir de manera directa o indirecta als processos de dominació política i territorial de diversos pobles d'Amèrica i Àfrica. També en demano pels errors o les omissions que en el present s'hagin produït o s'estiguin produint. □

TEOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT, TEOLOGIA I GIR DECOLONIAL

JUAN JOSÉ TAMAYO

Espanya

La colonialitat, constitutiu de la modernitat

Colonialitat i modernitat no s'entenen com a fases cronològicament successives, sinó com a fenòmens que són interdependents dins del sistema capitalista mundial. La colonialitat tampoc és un element a afegir a la modernitat, sinó el seu constitutiu, el rerefons i la cara oculta i més fosca de la narrativa europea de la modernitat. És, al seu torn, un element específic que constitueix el model mundial de poder capitalista. "Es funda —afirma Annibal Quijano, creador de la paraula— en la **imposició** d'una classificació racial/ètnica de la població del món com a pedra angular d'aquest patró de poder i opera en cadascun dels plans materials i subjectius de l'existència quotidiana i a escala social".

Walter Mignolo, un dels més importants teòrics del projecte Colonialitat-Modernitat, descobreix una altra dimensió oculta, més dramàtica encara, que s'amaga rere la retòrica de la modernitat: la **prescindibilitat** de la vida humana, per exemple, dels esclaus africans durant la conquesta d'Amèrica, i de la vida en general des de la Revolució industrial amb l'únic objectiu d'incrementar la riquesa.

L'alternativa enfront de la prescindibilitat de la vida humana és l'emergència del "**paradigma de l'altre**", que identifica una nova forma de colonialitat, la global, diferent de la colonialitat imperial-religiosa dels segles **xvi** i **xvii** i de la colonialitat imperial-nacional des del segle **xviii** fins a mitjan segle **xx**. És un paradigma en diàleg amb uns altres: cristians, marxistes, liberals, neos-i-post-; un pensament crític i utòpic.

El "**paradigma de l'altre**" sorgeix de l'esgotament del projecte de la modernitat i connecta formes crítiques de pensament 'emergents' a les Amèriques (llatins/es, afroamericans/es, americans/es nadius/es, pensament crític a Amèrica Llatina i el Carib), el nord

d'Àfrica, Àfrica subsahariana, el sud de l'Índia i el sud d'Europa. A partir d'aquí comença a construir-se el gir decolonial, que pensa la modernitat com a colonialitat de l'ésser, del poder, del saber, colonialitat sobre la naturalesa, colonialitat econòmica i colonialitat estètica.

Em sembla especialment original i innovadora l'aportació de Dussel al **gir decolonial** amb la seva proposta de la transmodernitat en oposició a la postmodernitat d'alguns intel·lectuals del Nord.

Dussel no creu possible aplicar, imitar o desenvolupar la Modernitat en altres cultures, ja que és inseparable de la colonialitat i es constitueix en la dominació de les cultures perifèriques i colonials.

Creu necessari **superar radicalment la Modernitat** i convergir en una nova Edat de la humanitat on les cultures hauran de respectar-se com a iguals i conformar una **cultura mundial pluriversal** que pugui articular totes les cultures existents en la semblança. Per a això, proposa un diàleg filosòfic Sud- Sud i Sud-Nord, sense caure en el fonamentalisme que nega la Modernitat íntegrament, ni en la colonialitat del saber, de l'ésser, de l'existir i del poder. El resultat és la descolonització de la cultura, de l'epistemologia, de la tecnologia i de la teologia.

És la teologia llatinoamericana de l'alliberament (TL), una teologia decolonial?

Walter Mignolo exclou la teologia de l'alliberament del gir colonial. Com a màxim reconeix que representa un canvi de contingut de la conversa, més que dels seus termes. La teòloga Marcella Althaus-Reid, una de les principals representants de la teologia queer, fa dues afirmacions: una, que la TL ha funcionat com a teologia colonial i ha definit ideològicament una identitat cristiana basada en identitats patriarcal i colonials; dos, que les esglésies militants de l'alliberament van donar suport a les construccions

teòriques colonials d'Amèrica Llatina.

La meua opinió difereix de la de Mignolo i Althaus-Reid. Jo crec que **les diferents teologies llatinoamericanes de l'alliberament són part de la genealogia del pensament decolonial** perquè des del seu naixement es van distanciar i van entrar en conflicte amb les ciències socials, les epistemologies i les hermenèutiques teològiques nord-atlàntiques. L'obra pionera de Gustavo Gutiérrez, *Teologia de l'alliberament Perspectives* (1971), reflecteix la influència del seu compatriota José Carlos Mariátegui, marxista heterodox, que es deixa sentir ja en la seva consideració de la reflexió teològica com a teoria crítica de l'església i de la societat a la llum de la Paraula, animada per una intenció pràctica i indissolublement unida a la praxi històrica.

En perspectiva decolonial cal situar els textos de José Míguez Bonino, un dels principals representants de la TL en el protestantisme llatinoamericà. En la seva obra *Fer teologia* en una situació revolucionària (1975) es referia a dos projectes fonamentals del cristianisme a Amèrica Llatina: el colonial espanyol, vinculat al catolicisme romà, i el neocolonial nord-atlàntic, vinculat al protestantisme. "El cristianisme —afirma— va ser cooptat en els sistemes colonial i neocolonial com a autorització religiosa i justificació teològica".

Des del principi es produeix una **dobla ruptura de la teologia de l'alliberament amb la teologia europea**: la política, definida com a conflictivitat política entre els seus respectius interlocutors, i l'epistemològica amb les velles maneres de conèixer eurocèntriques incapaces de donar compte dels problemes d'Amèrica Llatina i menys encara de la seva resposta. La ruptura deriva de la centralitat que la TL concedeix a la conflictivitat social i a la praxi transformadora. La teologia europea s'acosta a la realitat com a pensada i tendeix a resoldre el problema de la pobresa i de les desigualtats des del pensament teològic, i no a través de la praxi transformadora.

Per a la TL el coneixement posseeix a més un caràcter ètic, polític i militant, conforme a la tesi 11 de Marx sobre Feuerbach: "Els filòsofs no han fet més que interpretar de diverses maneres el món, però del que es tracta és de transformar-lo". **La funció alliberadora del coneixement es concreta en la**

transformació de la realitat. El discurs teològic de l'alliberament parteix de l'"estat real", no de l'"estat teològic", del que la realitat mateixa ens mostra, no del que mostra o diu la teologia de la realitat (Dussel, Nebot).

Un altre punt de ruptura es refereix als interlocutors, als desafiaments i a les preguntes a les quals una i altra teologia intenten respondre. L'interlocutor privilegiat de la teologia europea és l'ésser humà no-creient d'ideologia liberal. El principal desafiament és el que procedeix de la increença en les seves diferents manifestacions. Les preguntes a les quals intenta respondre són: com parlar de Déu en un món major d'edat emancipat de la religió? Com fer creïble a Déu racionalment en un entorn d'increença, com harmonitzar ciència i religió?

Els interlocutors privilegiats de la TL són les **majories populars oprimides, les classes socials explotades, les cultures destruïdes, els sabers no reconeguts, les espiritualitats indígenes demonitzades, els pobles originaris colonitzats, les ètnies menyspreades, les identitats sexuals discriminades.** En funció del canvi d'interlocutors la pregunta va en una altra direcció que la de la teologia moderna europea: com anunciar al Déu de la vida, de la pau, de la solidaritat, de la fraternitat-sororitat en un món dominat per la injustícia, la insolidaritat i la violència estructural i en una naturalesa depredada per causa del model de desenvolupament científicotècnic de la modernitat? El desafiament al qual respon no és l'ateisme, sinó la idolatria, els déus que exigeixen sacrificis humans i de la naturalesa.

La TL va criticar des del principi la captivitat en què es trobava la teologia europea, construïda per un sistema conceptual formalment perfecte, però amb freqüència vitalment estèril, per un elevat grau d'abstracció, que feia difícil identificar i criticar els mecanismes de dominació. Va criticar la suposada omnipotència de la raó il·lustrada considerada criteri últim de veritat, al mateix temps que va revelar la seva fragilitat, com en el cas del dinosaure, l'animal més gran i poderós que va desaparèixer per excessivament fort i, fet i fet, massa feble per a resistir les transformacions ambientals. □

DESCOLONITZACIÓ CULTURAL, LES DUES CARES DEL MIGRANT

JULIAN ÁVILA CALDAS

Colòmbia / Catalunya

Al llarg del temps, durant els perllongats, i en ocasions, tediosos processos educatius de Llatinoamèrica s'han enaltit, de manera programàtica, les gestes aconseguides per cada un dels llibertadors dels pobles germans. Accions que ens van permetre independitzar el territori i prendre lliure albir polític i organitzatiu. Les classes d'història es van encarregar de matisar el concepte universal d'aquesta paraula (independència). Tal vegada, es va encapsular a una confrontació entre víctimes i botxins i posteriorment al capítol d'herois i malvats. L'àmbit acadèmic ens va ensenyar de manera gràfica i explícita l'hegemonia en la qual es va incrustar el poble llatinoamericà per part dels seus colonitzadors. Aquest domini no només va abastar el pla físic d'un territori, sinó que també va traslladar el control a la part cultural i lingüística de les diferents regions. Vam perdre quelcom molt nostre per a embarcar-nos en un món de religió, costums i mestissatge. Però el punt d'aquesta introducció pertoca més a l'avui, que al lament constant del passat i les ferides obertes que costen i triguen a cicatritzar.

El comportament volàtil a nivell social de Llatinoamèrica ha provocat la marxa de molts dels seus habitants cap a països amb

economies enfortides, i una millor qualitat en temes essencials, com ara l'educació, sistema de salut i amb uns índexs de seguretat adequats per a una vida tranquil·la. Les taxes d'emigració creixen exponencialment dia rere dia. Cap govern llatinoamericà brinda les garanties per a creure en la prosperitat d'una nació i en l'eventual model econòmic que permeti aconseguir indicadors vitals per a la dignitat humana. **Moltes persones, actualment, veuen en la migració un projecte de vida, una oportunitat de creixement i en els casos més extrems, l'últim recurs o esperança** de canvi, sense importar com i en quines condicions s'emprèn el viatge, a la cerca dels somnis.

Ara bé, quan la travessa acaba, quan aquest somni per fi s'acompleix, quan el nostre projecte de vida es fa tangible i ens podem trobar al país que creiem que serà el nostre eix de benestar i pilar substancial de creixement. Tal vegada és l'inici, sense saber-ho, d'una cruïlla, ja que tindrem com a primer adversari, l'àmbit cultural i el seu impacte mediàtic. **Sentirem el xoc de dos mons**, el descobriment de noves visions de vida i opinions liberals, en comparació amb el nostre pensament previ. La lluita lingüística i l'arrelament dels costums més marcats podran

ser els nostres aliats o els nostres botxins. Tot depèn de la capacitat camaleònica que tinguem per acoblar-nos al nou entorn. És molt important però, entendre que la paraula acoblar no suggereix en cap moment o, millor encara, no insta a reemplaçar allò que som, ni d'on venim, ni la nostra riquesa cultural. Acoblar-nos és la forma més senzilla de **viure amb allò que és nostre i allò que és nou.**

Per a ningú no és un secret que moltes de les persones que aconsegueixen realitzar un procés migratori, van oblidant l'essència del lloc d'on han sortit, però no per obligació, sinó per elecció. Tal vegada, sigui més "cool" formar part de la cultura europea o del nord, ja que són els epicentres de l'estatus en els diferents sectors industrials o d'entreteniment. Potser pugui ser millor adoptar costums innats d'aquest costat del món a portar, amb un mateix, el que es feia als camps de Llatinoamèrica o les capitals sense infraestructures de la nostra regió. Es podria pensar que moure's en metro, tren o tenir accés amb major facilitat al que abans podia suposar un esforç més gran, pot ser també un dels ítems que ennuolin parcialment la nostra objectivitat. Però si a aquell país no li dec res! Allà mai vaig tenir oportunitats! Quants compatriotes no han dit això alguna vegada.

Així doncs, és el moment d'aturar-nos i descolonitzar els nostres pensaments i egos, reconèixer que la idiosincràsia és i serà la bandera de la nostra vida, sentir orgull del país del que vam haver de sortir, on vam forjar el nostre caràcter per ser el que avui som, homes i dones treballadores, amb pensaments constructius i somnis per aconseguir. Res millor que parlar amb orgull i empoderament del país d'origen, tot i la

imatge fracturada que puguin tenir d'ell des de fora. Canviar aquest estat de coses en positiu, com a ciutadans coneixedors de la realitat, ho podem fer **mantenint vius els nostres costums i fent-los visibles a la societat o comunitat d'acollida.** Part de la riquesa cultural és l'intercanvi dels coneixements propis de cada poble, mantenir-los vius, donar-los a conèixer i ampliar-los de manera exponencial en llocs no imaginats: tothom hi guanya.

Així com ens agradaria que la gent conegués les riqueses del nostre país a nivell cultural i social, també **és important absorbir la llengua, costums i cultura del país que ens acull.** Tal vegada, és una forma directa de demostrar el respecte cap a la comunitat en la que desenvolupem la nostra vida i també és una manera clara d'augmentar el nostre coneixement intel·lectual, sumant aprenentatge, llengües, punts de vista, sense perdre aquells que ens han transmès els nostres pares i avis.

La finalitat d'aquest article és la d'incentivar la població migrant a defensar les seves banderes, costums, riquesa cultural i història. La millor manera de fer-ho és compartint i multiplicant allò nostre, el que ens fa únics, però sense deixar de banda endinsar-nos en l'aprenentatge d'allò que el nostre país d'acollida té per ensenyar-nos: la riquesa lingüística del català, la seva història i les lluites que s'han viscut a través del temps. Hem d'entrar en una **reciprocitat intercultural**, viure en comunió, valorar les oportunitats de les que avui tenim el privilegi d'experimentar. És imprescindible rescatar allò que es vol portar a l'oblit per alguns i mantenir viu el que ens han inculcat els nostres avantpassats. □

DECOLONIALISME

EL FERMENT QUE LLEVA LA MASSA

VALERIA ÀLVAREZ I JONATAN HEFFELE

Argentina

Al llarg de la història, les persones i els pobles es van trobar, van creuar i van intercanviar sabers, coneixements i experiències. No podem pensar en una cultura netament pura.

En els espais de reflexió sobre el paper de l'església en la societat i el rol de la teologia, molts adoptem la Teologia de l'Alliberament com a regla i pràctica comunitària, una branca que va néixer enmig d'una institució colonitzadora importada d'Europa. Però, com a bons mestissos combatius, tenim aquesta capacitat de prendre les eines colonitzadores i transformar-les en pròpies, adoptar-les i pintar-les dels nostres propis colors.

La colonització va demolar els temples ancestrals de tradicions precolombines i sobre ells es van construir temples cristians. Després, els moviments cristians de laics i religiosos revolucionaris van aconseguir que els peus del mateix Uncle Sam tremolessin. El canvi va començar en el Concili Vaticà II. Molts documents van sortir d'aquest sínode. Però els bisbes llatinoamericans, desbordats per la demanda de participació política que els laics compromesos ideològicament amb el seu poble els manifestaven, van **llegir els signes dels temps** i van acordar que no sols en papers quedaria la cosa:

a Medellín, Colòmbia, un grup de bisbes llatinoamericans va discernir que el cristianisme és també **reflexió i acció**.

Aquí va néixer la **Teologia de l'Alliberament** com a pràctica pròpia de comunitats cristianes que treballen per la llibertat del poble, **lluiten per l'abolició de pràctiques opressores** i reflexionen una fe i una teologia de i per al poble. Aquest al·luvió de creients revolucionaris va participar de grans canvis socials en el continent. Per exemple, la guerrilla urbana de *montoneros* a l'Argentina, que va practicar la seva fe juntament amb el moviment de sacerdots pel tercer món. També al Brasil es va organitzar el Moviment Sense Terra, on el paper dels cristians va ser fonamental.

Molts anys van passar d'aquell ferment, el cop de l'imperi va ser tenaç i les dictadures van escometre de les maneres més tenebroses al nostre poble. Després el neoliberalisme va atacar de la forma més cruel, desregularitzant l'estat i primant el consum personal.

Vam ser testimonis de la fragmentació social en tots els aspectes. Fukuyama, com a profeta de l'imperi manifestava la fi de la història, argumentant que les ideologies havien mort, que els canvis socials no existien i que només quedava domar la

naturalesa per a ser déus. La Teologia de l'Alliberament, va passar de ser un moviment de religiosos i laics que denunciaven el capital com a antihumà, a realitzar petites lluites, només un aspecte del problema. El mateix Boff va passar d'escriure "Teologia del polític", dipositant la seva esperança en el moviment i l'organització popular, a escriure sobre temes concrets com l'ecologia. Altres autors es van dedicar a la crítica del gènere, o a la joventut, etc., quedant diluïda la denúncia del capital i l'ambició de poder com a problema fonamental del nostre continent.

Fukuyama va fallar en la seva profecia i una vegada més, des del con sud, comencem a parlar de socialisme llatinoamericà i de pàtria gran. Occident és testimoni de grans líders polítics en totes les seves dimensions.

Dins de la teologia tenim la necessitat urgent, perquè el nostre poble així ho manifesta, de tornar a veure aquest ferment que lleva la massa. No de tornar als setanta, sinó de **trobar el llevat que posi en marxa l'espiritualitat combativa d'un poble** que té la capacitat de fer tremolar els fonaments d'aquells que oprimeixen i maten. El seguiment de Jesús de Nazaret, Palestina, terra de conflictes, ens demanda sortir a lluitar com a poble viu i orgànic en favor dels més desprotegits.

Anem amb compte. L'imperi, amb les seves eines, mitjans de comunicació, forces armades i de seguretat, grups polítics i empresaris, pretén colonitzar i fer desaparèixer tota mena de traç propi nacional i popular. Tal vegada, hem de començar per reflexionar sobre els seus rols com a colonitzats al servei del poder. □

RACÓ POÈTIC

UNA ESPERANÇA

Amics meus
enemics meus:

això no és un poema (o potser ho sigui)
no és una declaració (o potser ho sigui)

només dic que vaig aparèixer en el món
sota un sostre de cartró
a una casa encorbada per l'artritis del temps

en els murs de fang
i el sol de terra
dibuixaven el seu camí les formigues
i niaven orenetes a l'entresostre

els capvespres del meu poble
cobrien el cel de gavines
els núvols ens regalaven
efímeres figures per a desxifrar

també dic que vaig néixer en temps de pa escàs
temps de sucre, de carn i llet escassos

s'inclinava la balança amb quilos de desil·lusió
es mesurava per metres la desesperança

fins que vingueren els allendistes
una estranya barreja de gent alegre i seriosa
amb la seva càrrega de riuetats i propòsits
a oferir una paraula d'ale

arribaren per a ensenyar i proveir
ensenyaren a cuidar-nos de les pestes
de les mosques, l'hepatitis
de les rates, la colitis

proveïren per dir-ho
quaderns nous
llibres i escola per a alimentar les nostres paraules

aparegueren amb gases per a les ferides
i per al fred les flàsques

arribaren ensenyant de l'esforç
de la unió de les nostres mans
que el futur és nostre i es construeix

portaren fresca i nova una esperança
venia en bocins per muntar

venia en el mig litre de llet
en el pot de M10
(que va deixar de ser un simple anunci a les revistes)
a la furgoneta que reparteix la cistella

fou una esperança alimentada pel temps lent
però va créixer enfortint-se
va ocupar un espai
i començà a valdre

amics meus
enemics meus:

sabeu quant val una esperança?

una de ben petita
només per a l'endemà
pel pa de l'esmorzar

sabeu quant val una esperança?

amics meus
enemics meus:

sabeu el mal que fa si es trenca una esperança?

Un tal Duarte

DESCOLONITZAR I DECONSTRUIR LES NOSTRES MENTS I ELS NOSTRES CORS

MARIO GARCÉS DURÁN

Xile

Tant l'emergència com l'impacte dels moviments socials a l'Amèrica Llatina, aquests darrers anys, han estat capaços de plantejar preguntes i desafiaments molt intensos a les nostres societats. En particular, des de les dones i els nostres pobles originaris. En el primer cas, es tracta de les aportacions i sabers del feminisme a propòsit de **les relacions de gènere**, mentre que el segon, té a veure no només amb el valor de les cultures dels nostres **pobles originaris**, sinó també amb la denúncia sobre els efectes del colonialisme i el racisme. D'aquesta manera, **gènere** i **raça** són dues categories que, sumades a la de **classe**, configuren aspectes fonamentals dels processos i les identitats populars a l'Amèrica Llatina.

La discriminació dels nostres pobles originaris és similar a la minusvaloració dels mestissos (en les seves diferents formes) i de les majories pobres d'Amèrica Llatina. D'altra banda, les relacions de poder i sotmetiment del patriarcat comprometeren no només les dones, sinó el conjunt de la societat.

El desenvolupament dels nostres pobles originaris com a moviment social no només ha comportat demandes de restitució de terres i béns als estats nacionals i empreses, sinó que ha anat situant la pregunta de quin és el lloc social dels indígenes i, encara més, quina és la condició social i cultural de l'"índi". Com sabem, la colonització d'Amèrica Llatina es produeix a partir del sotmetiment i la dominació de l'indígena, vist com l'altri, inferior i que pot ser explotat. El triomf militar sobre els indis, com indica Dussel:

"Va donar al conqueridor... una dominació econòmica i política absoluta, que fou usada de manera despietada, sense cap tipus d'humanitat, per organitzar les estructures de la dominació —fins el present, durant cinc segles— del món colonial i postcolonial. Els va permetre igualment tenir una pretensió de superioritat, que mai havia experimentat davant el món àrab, indostànic o xinès, més desenvolupat". (DUSSEL, Enrique. *Política de la liberación. Historia mundial y crítica*, 2007, pàg. 56-57).

L'índi inferioritzat (o minoritzat) és a la base del racisme modern i contemporani. No només l'índi, també tots els seus descendents, especialment mestissos de diverses categories i, per descomptat, els negres i els seus respectius descendents. El racisme es va multiplicar a mesura que creixia la demanda de mà d'obra, primer indígena i després la que sorgiria amb l'esclavatge d'africans. La contrapart de la inferiorització de l'índi i del negre esclau fou la de l'uropeu blanc, que construiria amb anys i segles de domini la superioritat d'Europa i dels nostres estats nacionals, que tindrien en el vell món un model i un mirall on mirar-se i avaluar-se.

Per a Rita Segato, les qüestions de gènere a l'Amèrica Llatina suposen la minorització (o inferiorització) de les dones, expulsades de l'espai públic i llançades a l'esfera de la vida privada, sense valor polític. D'aquesta manera a Amèrica Llatina, en funció de la seva història:

"El subjecte natural de (l') esfera pública, hereva de l'espai polític dels homes en comunitat, serà, per marca d'origen i genealogia: 1) masculí, 2) fill de la captura colonial i, per tant, a) blanc o blanquejat; b) propietari; c) lletrat; i d) *pater familias* (...). És a partir d'aquest procés que es pot afirmar que la història dels homes, el procés històric de la masculinitat és l'ADN de l'estat, i la seva genealogia masculina es revela quotidianament". (SEGATO, Rita. *La guerra contra las mujeres*, 2016, pàg. 94).

Des de la perspectiva de Segato, en aquesta història, la política i la construcció de l'estat i allò públic és monopoli dels homes, i en conseqüència té formes i continguts patriarcals.

El colonialisme es basa en una doble inferiorització, la dels indis (i mestissos) i la de les dones. En un sentit més ampli, podríem dir també de les dones i dels pobres. Aquesta doble inferiorització configura una mentalitat colonial —de blancs i no blancs— que com deia l'historiador Pierre Vilar poden arribar a constituir "presons de llarga durada". □

Conrado és el meu supervisor immediat, persona considerada i amable, em va cedir una taula al costat de la seva al seu despatx. Jo soc dels Estats Units i d'ascendència europea i molts m'anomenen "gringo". Conrado no ho és. És dels Andes. Sang indígena corre per les seves venes.

Fa uns mesos, em va demanar que participés en una entrevista pel procés de selecció d'una nova vacant. El primer candidat venia del mateix poble andí, Huancayo, on ell s'havia criat. Quan el jove va arribar per a l'entrevista, Conrado va fer un gest assenyalant la cadira que havia preparat davant d'ell. Però el jove em va veure, va agafar la cadira del davant de l'escriptori de Conrado i la va col·locar davant del meu. Després, el candidat hi va seure i va dir: "Soc aquí per la meua entrevista". Mentre el meu rostre envermellia, el de Conrado s'entristia. Li vaig respondre: "El senyor Conrado és el director executiu i ell farà la teua entrevista". Tots tres ens vam avergonyir.

Des d'aquell moment no he deixat de reflexionar sobre l'impacte potencialment nociu que el meu cos blanc té sobre les persones d'ascendència indígena i afro a Perú, simplement per viure-hi, fins i tot quan no faig res més que asseure'm, escoltar i respirar.

Seria massa fàcil desprendre'm de qualsevol responsabilitat si caracteritzés la situació com a configurada únicament pel racisme interioritzat d'un jove nascut en una ideologia de supremacia blanca, plantada al Perú fa 500 anys pels colonitzadors espanyols. Si bé és un sistema de castes eradicat fa molt temps, actualment continua donant forma a les trobades interculturals, com també ho fa el comportament dels que som blancs i hem nascut i crescut amb la cultura dels Estats Units, igualment impulsada per una ideologia de

supremacia blanca. No passa dia que no qüestionï la validesa de la meua presència aquí. És la fe dels nostres socis i la seva contínua invitació a caminar amb ells el que m'encoratja a quedar-me i m'inspira a fer més per **honorar l'espai sagrat que em brinden**. Perquè, en veritat, l'espai és sagrat.

Per a parlar d'espai sagrat, és imperatiu que ho abordem en les seves formes més literals i metafòriques, des dels espais de terra on vivim, els interculturals que experimentem, fins els més íntims del cor i la ment. Els poders polítics, socials i econòmics del colonialisme van robar, explotar i corrompre tots aquests espais, enverinant-los empaitant l'or, racialitzant-los en la cerca de la supremacia, oprimint-los per obtenir-ne el control. El treball del decolonialisme és el desmantellament de tot això, en tots els espais. És la devolució de la terra als seus ocupants originals i la garantia dels seus drets a la lliure determinació; és la rectificació de relacions arrelades en la jerarquia, per a esdevenir equitatives i justes; és la reparació de les ànimes atrapades i empresonades, alliberades per a estimar-se un mateix i als altres. És un treball que no es pot fer sol. El decolonialisme requereix germanor. Mutualitat. Confiança. Per això em quedo.

Conrado, després de l'entrevista amb el jove d'Huancayo, va suggerir que traslladéssim el procés d'entrevistes a una sala de reunions separada. Ell s'esperaria a la porta per saludar el següent candidat, es presentaria com a director executiu i em presentaria a mi com a un col·lega que s'uneix a l'entrevista. Mai m'hauria imaginat que asseure'm en un escriptori en el mateix despatx que el director s'interpretaria com el posicionament del meu cos blanc en un lloc de poder. De fet, **l'espai que ocupo té un impacte** en els que m'envolten. □

BON VIURE: DESAPRENDRE PER APRENDRE UNA NOVA FORMA DE RELACIONAR-NOS SANAMENT

CARLOS BRESCIANI

Xile

Un *machi* (autoritat espiritual maputxe) davant les malalties que avui ens colpeixen va dir: “Si vols curar-te has d’**aprendre a deixar que el teu esperit arribi al teu cos**, perquè aquest acostuma a anar més ràpid que l’esperit”. Actualment vivim amb malalties no només en els nostres cossos individuals, també en el cos comunitari o social i en el cos de la Mare Terra. Sembla que les grans crisis en les que ens trobem i que ens fan emmalaltir tenen relació amb una manera o estil de vida, que allunya l’esperit dels nostres cossos. Ho vam viure durant la pandèmia, ho vivim amb les depressions, en les crisis polítiques de les nostres democràcies, en la terra sobreexplotada.

En el territori indígena maputxe, al sud de Xile, el camí que hem fet ens ha portat a descobrir que una vida sana té a veure amb totes les dimensions de la vida. **Res no està separat. Ment, esperit, cos, terra, relacions, tot està profundament interrelacionat.** Un desequilibri en una dimensió fa que, persones, comunitats i Mare Terra emmalalteixin. Aquesta certesa l’hem anat entenent a partir d’una profunda conversió que se’ns ha presentat al viure en territori maputxe. Hem anat desaprenent per aprendre a reconèixer les infinites manifestacions de Déu, en un territori on és present l’epifania de l’Esperit. Epifania que ens ha revelat una nova forma d’entendre la realitat, l’espiritualitat, la nostra pròpia identitat i fe. Una nova manera d’entendre’ns com a éssers humans en relació amb tota la creació. Una conversió de la mirada des de la saviesa d’aquesta terra que es pot resumir en el Bon Viure o, encara millor, el **Bon Conviure**. Un horitzó i camí amb sentit que els pobles originaris han elaborat a partir de la seva cosmovisió, religió i història de resistència.

Aquest camí ens ha comportat quedar-nos sense paraules, sense respostes, sense solucions preelaborades. Potser, el primer pas per tornar a relacionar-nos més sanament sigui fer silenci per escoltar la “paraula de la gent de la terra” i de la mateixa terra. Escoltar el nostre propi cos, la nostra història personal i col·lectiva. Paraula que ens parla, que ens ensenya, que ens manifesta la vida que estem convidats a viure i “Viure Bé” (*Küme Mongen*), en tota la seva diversitat, les seves tensions, llums i ombres.

És tot un aprenentatge per persones criades a la ciutat i amb una formació racional-instrumental-tecnològica que busca esbrinar la mecànica de les coses, dividint per entendre i enfrontant el món en una relació subjecte-objectiu, que ho valora tot segons la utilitat o el profit. Amb aquesta lògica, no és fàcil entendre’ns o compartir profundament la vida amb tot allò que és viu i menys encara, entendre que els “cossos” malalts expressen la manera com vivim i ens relacionem entre tots i totes i amb la Mare Terra. Necessitem fer silenci d’aquestes lògiques malaltisses per escoltar la saviesa de la terra, la saviesa del **Bon Conviure**. Aquesta saviesa, que se situa al centre de l’espiritualitat de tots els pobles originaris d’*Abya Yala* i també del poble maputxe, amb el qual vam conviure, és una invitació a descobrir un nou paradigma de vida, basat en l’harmonia de relacions justes i reconciliades amb Déu i les forces espirituals, amb la Mare Terra, amb els altres i amb un mateix. Paradigma que s’allunya de consumismes i avarícies. **Un model que recupera aquelles realitats i demandes essencials per una vida sana i plena.** En paraules d’un savi maputxe: “Si tallo l’arbre, jo menjaré en abundància, però

no hi haurà menjar per als meus nets". Es tracta d'una proposta de vida que implica experimentar-nos profundament, interrelacionats els uns amb els altres. Aquests altres són els homes i dones, però també el vent, l'arbre, la muntanya, el riu, la roca, les estrelles, allò transcendent... tots els éssers vius, tota la creació. És el que els *kimnche* (persona sàvia) anomenen *l'itrovill mongen*, que descriu quelcom semblant al que entenem per diversitat de vides, biodiversitat o tot allò que viu, inclòs el transcendent. Tots són els meus germans i germanes. Tal i com s'afirma al Sínode de l'Amazònia:

"Es tracta de **viure en harmonia** amb un mateix, amb la natura, amb els éssers humans i el ser suprem, ja que hi ha una intercomunicació entre tot el cosmos, sense excloents ni exclosos, on puguem forjar un projecte de vida plena per a tots. Tal comprensió de la vida es caracteritza per la connectivitat i harmonia de relacions entre l'aigua, el territori i la natura, la vida comunitària i la cultura, Déu i les diverses forces espirituals". (Document Final del Sínode de l'Amazònia, número 9).

L'arrel de les injustícies actuals rau en no viure en harmonia. Com va dir un germà indígena: "Bon Viure és el concepte de l'equilibri cosmològic com a projecte de vida. Un equilibri interior i exterior, en relació amb tot allò creat. Només des d'aquesta perspectiva s'entén la gravetat del conflicte social". Des d'aquest aprenentatge del silenci i l'escolta, hem anat obrint la mirada a l'experiència que tot i tots estem profundament units. Que tot té vida. Que tot té un esperit que anima. El **Bon Conviure** parla d'aquesta realitat, on res ni ningú està sol. Com diu un savi maputxe, quan parla dels esperits que animen i donen vida a tot: "A la terra existeixen els *Ngen* (esperits protectors que animen cada element de la natura), hi ha la cascada, les aigües que corren, el mar, els cims sagrats, els volcans, les estrelles al mig del cel, el sol, la lluna, cap està sol, res existeix en soledat, tots tenen un *Ngen*."

És el món del tangible i de l'espiritual que estan profundament units. **El territori no és només un**

lloc amb éssers físics, sinó també espirituals. Un lloc especial ocupen els *kuivikeche* (avantpassats), els *kumeke pulonko* i *wedake pulonko* (esperits bons i esperits dolents), juntament amb els *ngen*. Les relacions són travessades per aquesta transcendència i presència d'allò espiritual, per això tot cobra vida, significat i interpel·lació. Així doncs, una malaltia no és només una disfunció o dany d'un òrgan en particular, sinó que també incorpora un sentit segons les relacions que s'han tingut amb el territori, i exigeix ensems, certes accions per trobar consol. La malaltia no és un problema individual, desconnectat de les relacions i context en el que es troba la persona. Tampoc el remei està desvinculat de qui l'ofereix.

En una societat que ens presenta la felicitat a la góndola d'un supermercat, se'ns fa difícil discernir, al bell mig d'un cúmulo de béns innecessaris, què és el que necessitem per viure bé. Per viure de manera sana. Són molts els homes i dones indígenes savis que afirmen que com a país estem malalts. Des de la ciència occidental es diu que moltes malalties són psicòmàtiques. El maputxe diria que es tracta de desequilibris amb l'entorn, provocats pel poc respecte cap a les forces espirituals que regeixen la natura i que ens regeixen a nosaltres mateixos. Patim mal de cap, d'esquena, crisis de pànic, angoixes, estrès i depressions que no són sinó símptomes de quelcom que està malament en la nostra manera de viure. Per a millorar necessitem aprendre a viure bé, **aprendre a viure en relació i no en possessió.**

El *Kume Mongen* és una proposta vital que esdevé urgent per a la nostra societat. No només pel món maputxe i rural. Al mig del soroll de les grans ciutats també necessitem viure en relació. Avui més que mai necessitem deixar que l'esperit atrapi els nostres cossos per viure de manera sana, en harmonia. Viure en equilibri i no en la frenètica carrera per acumular béns. És una proposta que ens mou a buscar **altres formes d'economia, de relacions polítiques, socials i espirituals.** Necessitem desaprendre maneres que ens han allunyat, és unitat vital en nosaltres, amb les nostres comunitats i amb la Mare Terra. □

JUCHARI UINAPIKUA (LA NOSTRA FORÇA)

LILIA PRADO

Mèxic

Les realitats que vivim els pobles indígenes de l'Amèrica Llatina es troben en constant relació amb la violència, l'espòli, la impunitat i la violació sistemàtica i massiva de tots els drets fonamentals que com a pobles indígenes tenim. Fins i tot sembla que no en tinguem i encara menys mecanismes judicials, per a protegir-nos de la voràgine de destrucció. La raó fonamental que ens situa en aquest escenari són els innumerables interessos econòmics que es disputen els recursos naturals que es troben en els nostres territoris.

La lluita que vivim a la meua comunitat, el poble de Nahuatzen a l'estat de Michoacán (Mèxic) té com a objectiu prendre el destí amb les nostres mans, en **defensa de la "lliure determinació"**. La justícia gairebé és nul·la en el nostre cas, amb un índex d'impunitat del 97%. Les persones i grups denunciats són part dels que exerceixen aquesta violència, tenen familiars o amics en institucions públiques; en altres casos fins i tot negocis (legals o il·legals). Això no només els protegeix sinó que també genera noves agressions contra els que alcem la veu a la nostra comunitat. Aquesta situació no només és present a la nostra comunitat. En el camí per a sobreviure hem conversat amb altres pobles de la regió i de tot Mèxic i veiem, lamentablement, el mateix.

Els nostres pobles ja existien des de molt abans de la colonització. Teníem **formes internes d'organitzar-nos, així com per a mantenir el control dels nostres recursos i assegurar el futur col·lectiu**. Està del tot documentat, tant de forma acadèmica com tradicional, que arribàrem a tenir infraestructures, com ara el drenatge i en alguns pobles la terrisseria, que ens feien una societat avançada a l'època.

De la mateixa manera, en l'àmbit social existien formes d'organitzar cada activitat comunitària, des de l'assignació i planificació de l'espai, fins el nom específic per a reconèixer-lo i categoritzar-lo de manera col·lectiva. Amb això es determinaven de

manera inequívoca els **llaços col·lectius que es volien perpetuar, en benefici de les comunitats, l'enfortiment del teixit social i el sentiment de pertinença a un territori**.

Ara, amb la creació de lleis i drets internacionals per a la defensa dels nostres drets com a pobles indígenes, s'han seguit creant els noms, però no són fets des de les nostres comunitats sinó per persones alienes que ens segueixen anomenant des d'altres espais, fins i tot la "lliure determinació" i "autonomia". Són valors externs a la nostra antològica concepció comunitària. Poden assemblar-se de manera tangencial, però de cap manera són iguals. Per tant, encara avui se segueixen creant **conceptes i noms forasters**, que han perpetuat el continuum colonitzador. Conceptes que no trobem al nostre idioma, ja que aquest té molt a veure amb la mare terra, de la qual no en som aliens ni n'estem separats. Els conceptes que ens imposen semblaria que sí n'estan o que són dos ens diferents: la terra i les societats.

Les formes de vida dels nostres pobles i les memòries que deixen les i els nostres antecessors, principalment pel que fa a tipus d'organització, són aquelles que **parteixen del fet col·lectiu, de la cura de totes i tots, de la relació amb la natura, i d'aquí neixen el desenvolupament d'una supervivència com és la salut-malaltia, les formes d'alimentació, la preservació de coneixements de l'ús de la flora i la fauna, els sistemes de producció** (com en el cas del blat de moro i la *milpa*, base de la nostra alimentació). Fins i tot la nostra arquitectura, que ve directament dels recursos naturals de cada poble. Ja sigui amb fred, calor o pluja, aquestes **formes de construcció, producció i sanació** són les que donen el sentit de pertinença vers un territori. Són les que donen aixopluc als coneixements i mantenen vius els pobles. Si aquells es perdessin, a l'igual que les llengües, idiomes i formes, s'acabaria amb un poble i amb ell una tradició. □

PAUTES FEMINISTES PER A DESCOLONITZAR EL SABER A LA REGIÓ

LAURA VICHOT BORREGO

Cuba

Fins a inicis del segle xx va resultar impossible demostrar que l'esdevenir d'homes i dones no era el mateix en la història. El procés de capitalització que buscava racionalitzar la vida en vigílies de l'organització social emergent, es va encarregar d'anul·lar sistemes de coneixements alternatius per ser contraculturals.

La ciència social és una mirada al món que no pot prescindir d'escenaris d'acció directa i renovació de categories acadèmiques generades per moviments socials. Quan parlem de l'existència d'una teoria feminista de proporcions universals, resulta impossible obviar que els processos de reconstrucció epistemològica més importants van transcendir alhora de moments de despertar ciutadà i contradiccions entre les formes mobilitzadores i de representació política dels grups històricament pretèrits. En resum, després dels 60 i la segona onada feminista, es reconstrueixen al mateix temps concepte i pràctica emancipatòria, en un cicle no conclouent.

La ciència figura oberta a mediacions geopolítiques i socioculturals variades. Els anys vuitanta, amb la nova mirada a la cultura, van afavorir l'anàlisi de les individualitats regionals, així com una major atenció a l'experiència social dins dels processos culturals. Les recerques socials es diversificaven en la mesura que creixien i visibilitzaven altres resistències obviades pel caràcter gregari de grups contraculturals que havien guanyat representació política. Amb la crisi dels paradigmes van **emergir altres feminismes, moviments ecologistes, comunitats ètniques i LGTBIQ** que reclamaven la seva veu. La història s'escriu en plural.

Aquesta anàlisi convida llavors a preguntar-nos què cal descolonitzar en la ciència: Actituds? Perspectives epistemològiques i ontològiques? Entendre la colonització també com una esfera de domini visible des de la sociologia del coneixement ens portarà a posicionar-nos, indubtablement.

El "saber", encara que no ha d'organitzar-se en

funció de partits i moviments, tampoc pot mostrar-se aliè a una realitat social marcada pel capitalisme i polítiques neoliberals que reproduïxen la divisió sexual, social i internacional del treball. En ells es troba l'origen principal de l'existència de la pobresa i el seu alt grau de feminització, perquè **el sistema reproduceix la injustícia i banalitza lluites** com les mediambientals.

En els marcs del sistema món modern, inaugurat a Europa, Amèrica Llatina no va poder escapar de patrons de dominació global. El nord percebia el sud amb els seus "moviments de dones", com un escenari incapaç de generar reflexions pròpies.

El continent ha arribat a produir un marc teòric original, però per sobre de totes les coses, hem de reconèixer que les diverses dimensions de la seva lluita per l'emancipació econòmica, política i intel·lectual determinen un aspecte essencial de la indagació. Aquest procés no pot mostrar-se indiferent a la manera en què els subjectes subalterns i exclosos s'han apropiat de l'esfera pública per a **reclamar el dret a una vida digna** enfront del tracte polític capitalista i cisheteropatriarcal.

L'absència d'una infraestructura de cures, redistribució dels serveis i riqueses, educació sexual, avortament legal, demandes ambientals, no són vistos des dels cercles de poder com a potencials depauperizadores. La reforma neoliberal no sols va reduir la capacitat de l'Estat per a poder brindar tals serveis, sinó que va dotar de caràcter contestatari a moviments conservadors transnacionals com els fonamentalismes.

Analitzar des d'Amèrica Llatina la producció de les condicions de vida d'homes i dones, ha de visualitzar-se i encoratjar-se com un exercici indispensable per a comprendre com es reproduïxen la situació de marginalitat en qualsevol punt de l'orbe. A partir d'aquí es podrà aprofundir en categories essencials per a l'estudi de determinants socials i estructures que afavoreixen les formes de racionalització del poder i que determinen unes certes gramàtiques de lluita. □

CONSTRUINT XARXES DE SOLIDARITAT PER A LA DESCOLONITZACIÓ

ELSA MARIA D'SILVA

Índia

El desembre de 2012, Jyoti Singh, fisioterapeuta de 22 anys, fou violada en grup vàries vegades en un autobús de Delhi. Com a conseqüència de les ferides va perdre la vida. Aquest incident va ser extremadament brutal i provocà un intens debat sobre la violència sexual i de gènere. L'incident de Jyoti em va retornar molts records d'assetjament que havia omès en el transcurs dels anys: grapejades en un tren quan tenia 13 anys, assetjament sexual a la feina i floretes al carrer, entre d'altres.

Posteriorment, vaig engegar la plataforma Safecity per documentar de forma anònima incidents personals de violència sexual i de gènere. La nostra teoria del canvi es basa en **el model ecològic de prevenció de la violència, que se centra en els factors comunitaris** en comptes de fer-ho en la prevenció individual. Creiem que, a l'encoratjar els auto-informes d'agressions sexuals no denunciades, les comunitats poden documentar i comprendre el nivell exacte i la naturalesa de les agressions sexuals i que aquestes dades les poden utilitzar per a prevenir. El detall que brinden aquests informes va més enllà de la ubicació/hora/data, ja que proporciona una imatge de la realitat viscuda per les víctimes. També descobreixen indrets que ofereixen “cobertura” per a que succeeixin incidents i revelen normes de comportament sexualment violent, que es repeteixen si no s'hi fa res. Permeten un alleujament a les víctimes i faciliten un mecanisme per a que aquestes avisin d'altres de possibles.

Creiem que els residents de la comunitat han d'actuar en conjunt per abordar l'agressió sexual. Els estudis suggereixen que fins i tot si les persones reben missatges que la violència sexual és inacceptable, és possible que altres membres

de la comunitat segueixin enviant missatges que donen suport a la violència sexual, el que fa que el missatge original sigui ineficaç. Degut a que la plataforma Safecity genera mapes de grups, els ciutadans i les organitzacions comunitàries poden utilitzar les dades amb finalitats individuals i col·lectives. A més, la plataforma —que inclou una aplicació web, aplicacions mòbils per a Android i iOS— s'inicia mitjançant un diàleg continu, els residents i els líders comunitaris poden treballar junts per crear solucions innovadores. Si les comunitats creen les dades i les solucions, aquestes tenen més possibilitats de reeixir.

Al cap dels anys, hem acumulat exemples a l'Índia i a l'estranger, que mostren com les nostres organitzacions socials i les persones han utilitzat el conjunt de dades de Safecity per a educar les comunitats sobre la continuïtat de la violència, desafiar les normes culturals perjudicials que promouen la violència de gènere i advocar per una legislació més estricta o per la implementació efectiva de les lleis existents.

Un dels primers projectes de Safecity fou treballar amb una comunitat de Mumbai. Les residents al suburbi de Bandra, després de veure el conjunt de dades de la seva àrea, realitzaren un treball col·lectiu de pluja d'idees i solucions. Després les van fer arribar a les autoritats adients. Com a resultat, la policia va canviar els horaris de patrulla per a que coincidissin amb els moments en que l'assetjament es denunciava amb més freqüència a Safecity i va instal·lar càmeres de televisió de circuit tancat en els llocs conflictius. La comunitat va crear xarxes d'informació per a una ràpida difusió de notícies i altres sistemes de suport. Aquestes intervencions van ser tan efectives que la taxa de criminalitat va disminuir.

El nostre equip va utilitzar el mateix model a Delhi amb estudiants de campus universitaris i organitzacions sense ànim de lucre de comunitats amb ingressos baixos. Va donar com a resultat l'exigència de responsabilitats i va generar canvis. Aquestes interaccions i intervencions em van fer comprendre que estàvem alterant estructures patriarcals centenàries i estereotips que perjudicaven les dones, les feien vulnerables a l'abús i en limitaven les oportunitats. Les famílies de moltes nenes i dones joves, amb el pretext de —suposadament— protegir la seva seguretat, havien restringit el seu accés als espais públics i la mobilitat. Degut a aquest tipus de restriccions i experiències d'assetjament o agressió, moltes dones joves havien optat per no continuar la seva educació o acceptar un treball. Si decidien seguir, tot sovint triaven una institució educativa a prop de casa, independentment de si era la millor oferta o tenia el curs de la seva elecció. O podien arribar a pagar prop de 300 \$ addicionals per sistemes de transport més segurs —transport privat o viatges en taxi compartit— en lloc d'utilitzar el transport públic (Borker, G., 2021).

Amb el nostre enfocament metodològic comunicatiu, vam poder portar les dones, les nenes i les seves comunitats a un diàleg igualitari. Volem ajudar les comunitats a utilitzar les dades de Safecity perquè les víctimes puguin comprendre i transmetre a la comunitat la violència que experimenten, i dissenyar les seves pròpies solucions. La nostra intervenció treu a la llum la violència que pateixen les dones i les nenes com a part de la seva vida quotidiana, inclòs l'assetjament físic —grapejar— i el no físic —xiulets, observació/seguiment. Com a part de la intervenció comunitària es capacita a dones i nenes, que participen a les campanyes de veïnat o campus segur, per revisar les dades anònimes i analitzar patrons i tendències emergents de violència. Les dones i les nenes ofereixen més informació sobre els factors que contribueixen a que succeeixi la violència. Aquest procés de descobriment i diàleg aporta claredat a contextos locals únics i permet als polítics crear solucions amb les seves comunitats locals (Gómez, A. i altres, 2019).

<https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00009>

Com a resultat d'aquestes intervencions, l'equip de Safecity pot involucrar homes i nens perquè siguin aliats en comptes de maltractadors. Al veure les dades i escoltar les històries de com se senten les nenes, s'adonen de l'impacte del seu comportament i fins i tot poden unir-se a la campanya sobre veïnats segurs. Molts d'ells, després de ser convidats a dialogar sobre un tema, veure els patrons i tendències i presenciar el dolor que pateixen les dones i les nenes, s'han convertit en aliats. A Pune, al veure les dades sobre incidents locals d'assetjament, la comunitat en el seu conjunt va sentir la necessitat de reclamar millors serveis i instal·lacions per fer que l'àrea fos més segura, alhora que creava consciència per al canvi de comportaments.

A mesura que creix Safecity, soc curiosa en no crear ni perpetuar sistemes patriarcals que agreugin els desequilibris de poder entre els professionals del desenvolupament i les comunitats a les que servim. Per disseny, les dades de la plataforma no només són de col·laboració col·lectiva, sinó també de codi obert. Mitjançant "caixes parlants" (*talking boxes*), acceptem formularis en paper que després, persones de la mateixa comunitat carreguen a la plataforma digital. Una funció de "trucada perduda" permet a les usuàries trucar de franc i documentar la seva història. Safecity ha creat consoles que permeten simplificar la comprensió i interpretació de les dades.

Una de les lliçons que he après en els darrers deu anys en el sector de l'impacte social és que ser pacient, empàtica i escoltar profundament ha estat part d'un procés important, encara que pot resultar incòmode. Significa renunciar a la major part del poder per deixar espai a les persones amb les que treballem, que puguin prendre les seves pròpies decisions mentre els donem suport i facilitem el seu èxit. Quan els professionals del desenvolupament empoderen a les persones, amb eines i recursos o ajuden a altres organitzacions a desenvolupar la seva capacitat per accedir al finançament, les organitzacions sense ànim de lucre recuperen l'acció local i la comunitat pot lluitar contra les estructures colonials i patriarcals. □

DE(S)COLONITZAR LA MENT

JAILSON SALVADOR DA SILVA

Morro do Ferro – MG – Brasil

La descolonització i la decolonització són processos emancipadors que permeten fer front a la matriu ideològica que va minimitzar l'experiència dels nostres pobles afroamerindis durant la colonialització europea. Sense desconnectar del primer, parlaré del segon terme.

Des de les albrors de la vida, estem colonitzats per la llengua d'un Altre. Un Altre matern i, més tard, d'un Altre a qui atribuïm significants que entenem com si fossin nostres. El llenguatge, no la llengua, és la combinació que posa en funcionament aquest sistema de significants amb una gramàtica i una lògica pròpies. En un procés d'alienació al desig de l'Altre i de separació en relació a aquest mateix desig, cada subjecte es vincula socialment, establint la seva forma de connexió amb els discursos imperants. Tals discursos, que pretenen donar unitat al vincle social, sempre fragmentats, els anomenaré, a partir d'ara, convencions.

Aquesta primera consideració sobre **la nostra condició d'éssers parlants és fonamental per entendre per què la parla pot produir efectes colonitzadors en el subjecte parlant**. Les ments han estat i estan marcades afectades, colonitzades a la nostra Amèrica Llatina, fonamentalment, per aquesta relació amb la llengua d'un Altre. Aquest procés de constitució psíquica és la base segrestada per l'estratègia simbòlica, que la decolonització ha d'aconseguir. Els seus efectes no són mers enllaços de raonament d'acord amb les idees i estratègies del poder colonitzador.

Al nostre continent, Aníbal Quijano (1994) desvetlla aquesta maniobra de conquesta de subjectivitats anomenant-la la **colonialitat del poder**. El poder en curs, en els àmbits territorial, polític, social, econòmic, religiós i cultural, va produir subjectivitats, amb característiques que podem qualificar de colonitzades. Si **el colonialisme**

va ser un període, en la història, en què el procés d'opressió institucional va produir cossos esclaus, **la colonialitat és una estratègia simbòlica de poder** que impera i que cal deconstruir com una manera d'aturar els efectes de la subordinació i la deslegitimació de les subjectivitats originals. El primer reclamava la descolonització i el segon continua articulant-se per la decolonització.

Decolonitzar les subjectivitats per fer front als efectes de la colonialitat del poder és la nostra direcció. Comprendre com es van establir és un primer pas cap a la decolonització. **Els actes de parla enunciats sobre els cossos, repetidament, dins d'una convenció, produeixen una marca colonitzadora**. La convenció legítima, de manera violenta, allò que l'acte de parla va aportar com a dita. El compartir implicat per la convenció marca la superfície del cos com un ferro calent a la pell. Per tant, aprendre a afrontar els actes de parla i les convencions que els legitimen és l'inici de la decolonialització de les ments.

No és només una manera de pensar. El pensament colonitzat és la punta de l'iceberg. El dinamisme psíquic que es pot reconfigurar en decolonitzar les subjectivitats és una de les millors solucions per als efectes del racisme, l'heteronormativitat cis, les desigualtats de classe, la supremacia nacional. En una experiència així, l'ésser humà, des dels més petits fins als més grans, segueix avergonyint-se en allò que, a l'altre, els sembla estrany, com una manera diferent de gaudir de la vida. L'imperatiu colonitzador pressuposa que la vida es gaudeix d'una sola manera i li dona la gramàtica; s'imagina que el semblant és la imatge segura, perquè l'altre no sembli amenaçador. Aquesta percepció crònica (suposada i sospitosa) d'un mateix i de l'altre, consolida la colonialitat del poder, en el qual el gaudi de l'altre apareix com a insuportable.

Recordo, en aquest punt, les consideracions de JA. Miller (2010), a *Extimitat*, sobre agressivitat i racisme. L'odi expressat contra les subjectivitats colonitzades assenyala que hi ha quelcom de real (Un altre gaudiment) en l'Altre. Per això Miller es pregunta: Què fa que aquest Altre sigui Altre, perquè pugui ser odiat en el seu ésser? Aleshores respon: l'Altre és l'Altre dins de mi mateix. L'arrel del racisme, continua Miller, és l'odi al propi goig, ja que l'Altre està en el meu interior en una posició d'extimitat.

Després d'assenyalar un goig diferent de l'únic que pot existir, en el vincle social, també és important descobrir què passa quan el goig de l'Altre es pren com a estrany, insuportable, quelcom a segregar. **Decolonitzar significa abandonar la naturalització de narracions europeitzadores sobre experiències, superar l'escala ètnica entre nacions, criticar les hegemònies culturals, obrir-se a altres maneres de pensar, sorgides de les nostres arrels indígenes i africanes.** D'aquesta manera, diria amb Jacques Lacan (1972-73) que decolonitzar és un moviment del vincle social notot, és a dir, una manera de gaudir, una manera de viure la vida més enllà del règim unificador i universalitzador, en el qual cadascú pot, des del seu propi goig, experimentar la seva singularitat. L'estrany gaudi dels altres va invalidar els pobles, va extradir els seus somnis i lluites, va provocar prohibicions, racisme, violència, misogínia, segregació. Mentre que aquest goig és, senzillament i legítimament, un gaudi singular.

Decolonitzar les subjectivitats és llegir, escoltar, intervenir, posicionar-se i prendre partit, atent a "l'epistemicidi del coneixement en terres plurals, plantació de l'egologia divina, asèpsia i blanquejament de la mirada que pretén veure-ho tot —menys ella mateixa—, disfressat de neutralitat. Les aigües torrencials dels règims masclistes i de gènere van fabricar canals de plaer i codis tecnocràtics, van fer creure en la devaluació atribuïda als coneixements, subjectivitats, éssers i poders que, des de sempre, van habitar terres originàries" (Guerra, 2021).

La rellevància d'aquest enfocament de la colonialitat, en aquesta part del jutjar, obre la comprensió de les conseqüències i impactes

concrets, simbòlics i subjectius de la colonització, amb efectes importants per a la decolonialitat. Si, com Enric Dussel, entenem l'inici de la modernitat, l'any 1492, com els processos d'invenció, ocultació, conquestes i colonització d'Amèrica; amb Quijano trobem que la constitució del món colonial va inaugurar nous modes d'explotació i expropiació de la riquesa, basats en la producció d'identitats històriques específiques, com ara la raça i l'ètnia (Cf. Silva, 2021, pàg. 19).

Decolonitzar la ment parteix de l'encontre contingent amb «els cossos subalterns i els seus modes inconscients d'ocupació» (Guerra, 2021). Si la idea de la ment suggereix una sortida decolonial del pensament, no és sense l'**encontre amb els cossos** que s'establirà el procés. Parlo aquí de "cossos negres a la metròpoli, quilomboles al sud global, transgènere en conquestes legals, organitzats en els desastres ecològics, pacificats en guerres tribals, indígenes en la preservació de les seves terres, denunciants en l'escena violenta domèstica, en lluita en disturbis i massacres, migrants i riberencs a la seva terra natal, apàtrides a causa dels avenços tecnològics resistents a les pantalles" (Guerra, 2021).

Com més adoptem el perspectivisme amerindi i fem el moviment sankofa a la nostra manera de pensar, descobrim que les formes de vida no europees a la nostra Amèrica Llatina, singularment diferents, van tenir com a referència la figura de l'Altre, exotitzades, al·legoritzades o caricaturitzades, la mateixa que necessitava per educar, civilitzar, emancipar (cf. Silva pàg. 19, 2021). El concepte de sankofa (sanko = tornar; fa = buscar, portar) prové d'un proverbi tradicional entre els pobles de parla akan de l'Àfrica occidental, a Ghana, Togo i Costa d'Ivori. En akan "se wo were fi na wosan kofa a yenki" que es pot traduir com "**no és tabú tornar enrere i buscar allò que has oblidat**".

Per això, decolonitzar la subjectivitat envoltada per la colonialitat del poder pressuposa tenir present allò que fa insuportable l'Altre per a cadascú i, en conseqüència, reconèixer que la societat llatinoamericana s'estructurava bàsicament al voltant de l'eliminació, la degradació de l'altre i el buidatge dels altres, dels diferents. Subvertir aquesta lògica i gramàtica influeix en el nostre futur. □

DESCOLONITZACIÓ I PETICIÓ DE PERDÓ

EL PAPA FRANCESC DEMANA PERDÓ PELS CRIMS DE L'ESGLÉSIA
EN EL PERÍODE DE LA COLONITZACIÓ D'AMÈRICA

QUIM CERVERA I DURAN

Catalunya

En el seu viatge pastoral per l'Amèrica Llatina el juliol de 2015, en una trobada amb moviments socials a Santa Cruz de la Sierra, a Bolívia, el papa Francesc va reconèixer que s'han comès pecats greus contra els pobles indígenes en nom de Déu. El pontífex ha demanat perdó pels abusos de l'Església durant la colonització del continent llatinoamericà: **“Demano humilment perdó, no només per les ofenses de la mateixa Església, sinó pels crims contra els pobles originaris durant l'anomenada conquesta d'Amèrica”**. En el seu discurs, el papa també ha instat a fer un canvi d'estructures, perquè, segons ell, el sistema ja no s'aguanta.

Francesc va recordar que els crims ja els van reconèixer tant els seus antecessors com la Conferència Episcopal de l'Amèrica Llatina i va citar les paraules de Joan Pau II, que va demanar “que l'Església es postri davant Déu i implori perdó pels pecats passats i presents dels seus fills i filles”.

Francesc, durant la visita que va fer el juliol de l'any 2022 a Canadà, va reiterar la petició de perdó especialment per l'actuació de l'Església catòlica en els internats destinats a les comunitats indígenes on es practicava la política d'estat coneguda com **“assimilació forçosa”**. **“Un error devastador incompatible amb l'Evangelí”** i es va disculpar per la mentalitat colonialista de molts cristians tot reclamant una investigació i sol·licitant més suport als afectats.

Tal com diu Josué Alemán, coordinador de l'Agenda Llatinoamericana: “Des de les més diverses parts del món, els moviments populars i els pobles originaris són conscients que la lògica que domina les relacions socials i polítiques al món actual és de caràcter colonialista. Des del pensament hegemònic

dominant se segueix dividint el món en metròpolis i perifèries, països desenvolupats i “altres” que són considerats satèl·lits o dependents”.

Tots els imperis, al llarg de la història han colonitzat altres territoris propers o llunyans del centre imperial. Han imposat la seva llengua, cultura, costums, expressions artístiques i religió. Així ho van fer l'imperi assiri, babiloni, egipci, grec, romà, otomà, àrab, espanyol, austro-hongarès, francès, anglès, rus i tants d'altres. I des de fa un temps l'imperi dels Estats Units d'Amèrica va imposant la llengua, el seu cinema, la seva gastronomia, el seu estil de vida, els seus hàbits de consum, de modes, el seu pensament, la seva política, etc.

La segona llengua que s'ensenya a molts països d'Europa és l'anglès. Els noms de moltes marques, botigues i productes, són en anglès. L'anglès es va introduint a través de les noves tecnologies, i les xarxes socials, i en moltes paraules en els mateixos mitjans de comunicació, arreu del món. *Youtube, Facebook, WhatsApp, e-mail* i altres, tot són paraules en anglès com també passa en el món empresarial. La llengua no solament introdueix paraules sinó una manera de pensar. Als EUA i a Llatinoamèrica, ja es parla d'*spanGLISH*.

La majoria de films de les sales de cinema de molts llocs del món són de producció dels EUA. Ens arriben ben poc o gens pel·lícules índies, bolivianes, o sudaneses per exemple. Vas a qualsevol ciutat europea o sud-americana i pots trobar-hi els mateixos anuncis, el mateix menjar, el mateix tipus de discoteca, amb la mateixa música, generalment tot nord-americà. I tot això és colonització actual que se sobreposa a la colonització espanyola des del segle XVI en

els països del centre i del sud d'Amèrica, i des del segle XVIII (1714) també a tota l'antiga Corona d'Aragó i Catalunya.

La dominació d'un país sobre un altre, o d'un Estat sobre la població i sobre les nacions que el contenen, es pot fer per la via de la coacció o per la via de la cohesió social. Les dues sempre actuen i són complementàries. En les anomenades democràcies ("relatives"!) preval la via de l'aparent cohesió que sol ser més subtil i no es nota tant, és menys barroera i actua a través dels elements culturals (costums, normes, valors, creences, pensament, llengua,...).

Els grans mitjans de comunicació, dominats per les grans empreses multinacionals, són els encarregats de fer-nos creure i pensar el que volen. Fins i tot ens indueixen a creure que ho pensem de debò.

D'aquesta manera creen una cohesió social i tots en som còmplices, sobretot si no hi som crítics i no tenim pensament, valors i creences pròpies. És a dir, es tracta d'anar contracorrent, que no és fàcil. Temps enrere tant al nostre país com a Llatinoamèrica, aquest paper dels mitjans de comunicació, com institució clau i dominant, el va fer l'església catòlica en la conquesta d'Amèrica per part de l'imperi espanyol i en la cristiandat estesa. Per això és molt pertinent per part del papa Francesc demanar perdó, cosa que no ha fet l'Estat Espanyol.

En les dictadures, predomina la via de la coacció a través dels exèrcits, la policia, la justícia, el sistema penitenciari, les multes, etc. I quan les "democràcies" es troben en situacions "complicades", no dubten en utilitzar la coacció i la repressió. L'Estat Espanyol, com altres imperis, va utilitzar la força per colonitzar molta part de les Amèriques. L'Església catòlica no solament va ser un element cohesionador, unificador, uniformitzador imposat (els Reis Catòlics ja van aconseguir una sola religió expulsant dels territoris sota la seva corona els musulmans i els jueus) sinó també un element justificador i donador de sentit a la força conqueridora per les armes. I en aquest aspecte també és molt pertinent demanar perdó

per aquesta funció de l'església seguint la tradició de Bartolomé de las Casas i d'altres missioners i teòlegs que, ja en aquell moment, profèticament, van nedar a contracorrent com des de fa temps ho fa la teologia de l'alliberament, col·laborant en el procés de descolonització, de presa de consciència de l'opressió soferta, i de canvi de mentalitat, com missió alliberadora. No estaria de més que la Conferència Episcopal Espanyola també demanés perdó, i s'adherís a les declaracions del Papa i de tantes entitats del cristianisme alliberador que s'han manifestat en aquest sentit.

Moltes d'aquestes entitats, com Justícia i Pau i altres, i moviments socials no solament posen en qüestió la colonització, sinó que ofereixen **alternatives emancipadores de caire econòmic, polític i cultural**, per construir una societat més justa i fraternal que afronti els dos grans problemes del món: la desigualtat i pobresa creixents, i la depredació de la natura. Una societat que es posi realment al costat de les víctimes de les estructures injustes i en favor d'una vida més digna i lliure per a tothom.

Els moviments socials alternatius dels països i nacions de la perifèria, dependents (mal anomenats "en vies de desenvolupament", que és un concepte dins la perspectiva del centre imperial) i empobrits per les diverses colonitzacions, ens poden ser llum per a totes les persones que creiem i treballem per la justícia i la pau (que una no pot ser sense l'altra).

Ens cal escoltar i seguir, com diu Josué Alemán: "Propostes per **teixir xarxes de solidaritat, d'interès comú; xarxes que reemplacen a l'individualisme i el sectarisme que s'arrelen a les bases per assimilar-les a la lògica colonial**".

El diàleg intercultural, interreligiós, la creació i consolidació d'espais de trobada, de compartir el que realment vivim, sentim, experimentem, sofrim, valorem, creiem i pensem, són **antídots a la colonització mental** en la que ens estan introduint als infants, joves i adults, a través dels videojocs, els algorismes induïts, les xarxes socials, i a la vegada són espais revolucionaris ja que són gestants i niu d'una altra forma de viure més cooperativa, alliberada, humanitària i comunitària. □

ALLIBEREM LA MENT DE MODELS DE BELLESA COLONITZADORS

AINA ARGUETA

Catalunya

Quan es parla de colonització generalment es pensa en ocupació de territoris i domini. La realitat és que les conseqüències de la colonització són presents en el dia a dia de moltes societats, encara que des d'una visió eurocentrista es digui que s'ha descolonitzat o tot quedí en el passat. La postcolonització o neocolonització són les conseqüències que trobem actualment en tots els àmbits de la vida, entre ells, l'aspecte físic.

La bellesa i la importància que li donem marquen sobre manera les nostres relacions socials. Ara ja fa un temps es comença a parlar de *pretty privilege*, que es traduiria com el privilegi dels guapos. Explicar que la gent més atractiva per la societat té més facilitats sembla una obvietat. Però a més d'això, ens trobem que **la concepció de bellesa està marcada per uns criteris colonialistes blancs**. No és casualitat que el guapo i la guapa sempre acabin essent persones amb trets físics molt semblants.

Durant molt temps tot el que no ha entrat dintre de la concepció blanca i occidental de la bellesa ha estat directament lleig. Trets ètnics distintius com el cabell afro, els nassos grans i punxeguts o els llavis gruixuts es consideraven desafortunats i, per tant, condicions de les quals era millor desfer-se. Arran d'això, moltes persones racialitzades van començar a allisar-se el cabell o d'altres s'operaven el seu nas ètnic per un de més caucàsic. A l'Àsia més oriental es van començar a popularitzar unes operacions estètiques per fer-se doble parpella, ja que genèticament la majoria de la població en té una simple. És casualitat que la doble parpella sigui una característica natural dels ulls occidentals? En aquesta regió també són comunes les cremes de sol blanquejants, que aporten una capa blanca a la pell. Un rebuig al color natural de la pell que sembla seguir, un altre cop, una lògica colonialista.

Aquestes pràctiques són el símptoma d'una gran necessitat de la humanitat: voler ser acceptat i

estimat. **Entrar en els cànons de bellesa establerts dona validació instantània**. D'aquesta forma, la indústria de la bellesa es nodreix de les inseguretats de les persones, en especial de les dones. Tot i això, no es pot ignorar que un sector de la població sempre ha estat més lluny d'assolir-los que un altre.

La base de maquillatge més fosca en la gran majoria de marques és més aviat marró fosc i no negre. "No soc guapa, ni em deixen ser-ho", es podria arribar a plantejar algú. D'aquesta forma, ens toquem amb tot un sistema que exclou a les persones racialitzades de sentir-se guapes.

Una altra manifestació d'aquesta cultura colonialista és l'**exotisme** per les persones no blanques. Aquest seria el cas del cabell afro que si no és vist com a lleig i brut, és vist com una atracció de circ. "Puc tocar-lo?" pregunten moltes persones. Com si fos un animal exòtic que veuen al zoo. El cabell afro és un tipus de cabell que es cuida de forma diferent. Les trenes o les rastes són pentinats funcionals inventats per poder cuidar-lo bé. Encara que en molts contextos blancs es continuen veient com pentinats poc seriosos o informals. L'acceptació de tots els trets característics de les persones racialitzades passa per normalitzar-los.

Potser ningú hauria de buscar ser atractiu. Diran alguns. Però quan un sistema que t'exclou constantment, es genera una relació d'amor-odi. Lluites en contra, però agraeixes que finalment t'accepti. I és que encara que l'espectre de la bellesa s'hagi obert més i moltes persones s'hagin empoderat reivindicant els seus trets ètnics, l'eix d'opressió no ha desaparegut. Un sistema no pot determinar quins cossos, quins trets, quines característiques són atractives. Hi ha colonialisme quan considerem que a un nadó li ha tocat un nas lleig, alhora que n'hi ha quan veiem informalitat en unes trenes africanes. Descolonitzar la nostra ment és el primer pas per poder descolonitzar el món i la vida. □

DESCOLONITZAR LES NOSTRES MENTS, PELLS I CABELLS

ADAMA BOIRO SABALY
Senegal / Catalunya

Assenyalaré reptes per a descolonitzar les vides dels africans. Vaig néixer al Senegal i l'educació primària la vaig rebre allà. Actualment parlo i escric en català, castellà i francès, però no soc capaç de mantenir una conversa en la meua llengua materna sense afegir paraules d'aquestes tres llengües i, per descomptat, n'ignoro l'escriptura. De ben petita, com totes les meves amigues, el meu somni era tenir el cabell llis i una pell blanca i neta. Per allisar-nos el cabell les nostres mares ens posaven una crema que tot sovint ens provocava cremades al cuir cabellut. Pel que fa a la crema blanquejadora, en el meu cas la meua mare no la podia pagar.

Fa poc vaig estar al meu poble natal i una tarda la meua neboda va tornar del col·legi i la vaig veure amb el *symbole* (una banya de cabra), penjant del coll amb un fil. L'hi havien penjat per parlar Puular —la meua llengua materna— al pati del col·legi, on només s'hi pot parlar francès. Em vaig dir a mi mateixa que trenta anys després d'haver marxat la situació no havia canviat: la llengua francesa segueix dominant l'espai d'aprenentatge i de producció de coneixements.

Un dels punts que fa sagrada **la llengua materna** és, que tot allò que puguis aprendre a través d'ella et dona més possibilitats d'explotar les teves capacitats cognitives i intel·lectuals. Per això és profundament perillós mantenir aquesta herència del colonialisme encara dominant. La destrucció de moltes llengües nadiues ha generat un impacte molt negatiu en la identitat cultural i l'autoestima dels pobles africans i el seu desenvolupament. Si països com ara Senegal, amb només disset milions d'habitants, engloba dins seu més de vint ètnies, ens podem fer càrrec de quanta diversitat existeix en tot el continent africà. Així doncs, la imposició de les tres llengües com a forma única de **produir coneixement per al desenvolupament** material i intel·lectual del continent és un crim.

Sense un racisme estructural, ni l'esclavatge ni el

colonialisme haurien pogut tenir una dimensió tan transcendental, igual que la violència masclista no tindria tant poder sense un sistema patriarcal ben estructurat. Per saber fins a quin punt els africans patim les conseqüències del racisme, hem de fixar la mirada en els productes blanquejants per a la pell, que es fabriquen majoritàriament a Occident, però que s'utilitzen més a l'Àfrica. Segons l'OMS, a països com Nigèria, més del 70% de les dones usen cremes blanquejadores de la pell. En alguns països ja ho estan prohibint degut a les conseqüències negatives per la salut de les dones. L'ideal d'un **color de pell** perfecte és el dels blancs occidentals, la resta de tonalitats que no formen part d'aquest ideal pateixen un rebuig i els negres ens trobem justament a l'altre extrem. Des d'Àfrica fins Amèrica el **cabell afro**, malgrat que els darrers anys s'està portant més, segueix essent només un símbol de resistència i no una forma natural de lluir el nostre cabell natural.

Els africans necessitem superar el complex d'inferioritat endèmic que tenim vers occident i, per descomptat amb termes com "blanc", arrelats amb èxit des de la nostra educació colonial. Quan activistes com Kémi Séba parlen de l'eliminació de la influència occidental en l'educació i cultures africanes, l'acusen de ser un extremista, però qualsevol que consideri que **els països africans necessitem ser sobirans**, pot entendre a què es refereix Kémi. El repte és crear una consciència individual i global: el treball de cadascú ha de **començar a la pròpia llar** i, evidentment, les generacions joves són les que han de liderar aquesta lluita per la sobirania total, amb una autodeterminació seriosa i organitzada. Tinc una companya activista antiracista que sempre em diu, "mai veuràs un francès blanc, tenir fills a l'Àfrica i posar-los noms africans". És més que evident que necessitem recuperar la nostra identitat i que l'alliberament i el renaixement han de començar amb una apropiació de la pròpia identitat. □

FER-SE CÀRREC DEL PROPI ALLIBERAMENT

JOSEF ESTERMANN

Suïssa

L'esperit colonial eurocèntric i els esforços per valdre's per si mateixos/mateixes al món andí.

“Ens fem càrrec de la nostra pròpia opressió”. Amb aquestes paraules descriu el sociòleg i intel·lectual bolivià René Zavaleta **el drama d'assumir lliure i voluntàriament una mentalitat colonial o neocolonial**, per part de la població indígena i mestissa dels Andes. El diagnòstic és vàlid per a la gran majoria de persones, institucions i mentalitats del Sud global. L'excloent lògica binària d'Occident i les seves conseqüències en coneixements i organitzacions, han tingut un efecte durador i profund en les poblacions colonitzades i, potser encara més, en les generacions que han crescut amb Internet i els mitjans de comunicació de masses.

Aquesta lògica incideix en els sistemes d'educació, salut, agricultura, jurídics i política, entre d'altres. En aquest sentit, Hegel tenia raó quan parlava d'Amèrica com a simple “ressò del que passa a Europa”, com a còpia mediocre del que està de moda al Vell Continent. Però no en tenia al desconèixer que darrere d'aquest esperit imitador i “auto-opressor” existeix un món totalment diferent, que ha sabut resistir durant cinc segles els atacs de la “modernitat” europea. L'eurocentrisme regnant i la resistència crítica a aquest determinen gran part de la història del continent d'Àfrica, també actualment.

La crisi ecològica actual posa de manifest, inequívocament, que les propostes de la lògica i racionalitat excloents d'Europa i EUA ja **no contribueixen a solucions, sinó que formen part del problema**. L'“objectivització” del que Occident anomena “natura”, la suposada excepcionalitat de l'ésser humà en la història i entre els éssers vius, la

instrumentalització com a “recurs” de tot allò que existeix o l'individualisme exagerat que domina la societat i la política, són alguns dels símptomes d'aquesta malaltia anomenada “eurocentrisme”.

L'eurocentrisme colonial avui ha esdevingut “occident-centrisme” neocolonial, és a dir, la imposició del paradigma civilitzador occidental (d'Europa i sobretot d'EUA) en les societats no-occidentals, moltes d'elles colonitzades per poders europeus. Aquesta imposició ja no es realitza (excepte comptades excepcions) per mitjà militar, sinó a través d'un imperialisme econòmic, polític i mediàtic. Es tracta d'“universalitzar” els estàndards occidentals de consum, coneixement, estructura política, sistema jurídic, educació i salut, considerant-los com els millors i fins i tot, els únics vàlids.

Aquesta “violència” comporta el deteriorament de sistemes de coneixement, ordenament polític, justícia i educació autòctons, en contextos encara no sotmesos del tot a la racionalitat instrumental d'Occident. Respecte la producció i reproducció de coneixements —“ciència”—, s'acostuma a parlar de la “violència epistèmica” que pot portar a un epistemicidi, **l'erradicació completa de coneixements ancestrals**. Respecte l'ordenament polític, aquesta violència pot provocar la supressió de formes ancestrals d'organitzar-se i decidir, tal i com encara es practica a les comunitats indígenes dels Andes. Respecte el dret, la violència comporta l'eliminació o, si més no subordinació de la justícia comunitària al dret “formal” d'origen europeu. I respecte l'educació, aquella imposa un sistema formal d'ensenyament/aprenentatge centrat en capacitats cognitives, en detriment d'un “*sentipensar*” indígena holístic.

Aquests exemples demostren que l'eurocentrisme —o més clar encara, l'“**occident-centrisme**” — no només pretén canviar costums, actituds, maneres de viure i valors, sinó també la mateixa filosofia o *cosmoespiritualitat* que sosté i alimenta, com a base sapiencial, les manifestacions de la vida en les seves múltiples formes. O en paraules més tècniques: es pretén canviar l'ADN civilitzatori de com es veu el món.

Només dos exemples d'aquest canvi, respecte al que en els Andes de l'Abya Yala regeix a nivell de la *cosmoespiritualitat* o filosofia. Per a la Filosofia Andina, la base de tot el que existeix és la relació que és vida i font de vida al mateix temps (principi de *relacionalitat*); tot està connectat amb tot, no existeixen éssers solts. En contrast, per a la filosofia occidental dominant, la base de la realitat és la substància, un ésser solt i autònom que es manifesta a nivell humà com a individu. La relació és quelcom derivat de la substancialitat primordial. En segon lloc, per als andins i les andines, el temps no discorre de forma lineal com a Occident, sinó de forma cíclica (principi de *ciclicitat*), el que implica que el passat és al “davant” com a punt d'orientació, i el futur al “darrere” com a quelcom desconegut.

La imposició del model occidental —l'“eurocentrisme” — es plasma, entre d'altres, en el model de “desenvolupament” que es basa en la linealitat del temps i un creixement suposadament il·limitat de l'economia. **Als Andes** no pensen en termes de desenvolupament i creixement, sinó d'“harmonia” i equilibri. A més, el principi de *relacionalitat* no construeix un abisme artificial entre l'ésser humà i el que Occident anomena “natura”; la humanitat forma part del *pacha*, aquest organisme còsmic viu cada cop més deteriorat.

Malgrat els intents incessants per part dels poders colonials i neocolonials de substituir la matriu civilitzatòria de l'Abya Yala indígena per l'ADN europeu i occidental, els pobles indígenes i mestissos del continent han sabut **resistir** a aquesta empresa durant més de 500 anys. Les estratègies de resistència han estat i segueixen

essent molt diverses, moltes vegades invisibles. Sembla que moltes i molts s'adaptin fàcilment a les exigències globals d'un model de consum occidental (cultura *McDonald*), però per sota es manté i fins i tot es restitueix l'*Amèrica Profunda*.

Les noves constitucions polítiques d'Equador (2008) i Bolívia (2009) són mostres tangibles d'aquesta resistència, inici d'un alliberament de l'autoimposada opressió (Zavaleta). La racionalitat andina plasmada emblemàticament en la figura del “*bon viure*” (*sumak kawsay/suma qumanya*), aflora novament a la superfície. S'implementen, a diferents països andins i mesoamericans, sistemes de justícia comunitària, universitats indígenes, sistemes tradicionals de salut i formes indígenes de deliberació política. Reneix l'estima per les llengües natives d'Abya Yala i per una espiritualitat i religiositat ecològiques.

D'altra banda, l'eurocentrisme entra en crisi com a model suposadament universal d'interpretar i canviar el món. Les múltiples crisis —pandèmia, canvi climàtic, energètica, democràtica, desigualtat, etc.— que s'escampen com ones expansives per tot el globus terrestre, posen de manifest que el model civilitzatori no només està mancat de solucions, sinó que és part del problema. El (re)sorgiment d'“*altres mons*”, de coneixements diferents, de *cosmoespiritualitats* no-occidentals no només és un signe del “*fer-se càrrec del seu propi alliberament*”, sinó una proposta alternativa d'afrontar les múltiples crisis que ens amenacen actualment.

La crisi de l'eurocentrisme, i amb ella la dels models (neoliberals) de desenvolupament, creixement i progrés, no significa, malgrat tot, la fi de la violència epistèmica, política, educativa, axiomàtica i jurídica exercida pels països del Nord global. L'agonia d'un paradigma que ha servit de guia més de cinc segles no implica transicions pacífiques en taules de diàleg. L'emperador —parlant metafòricament— encara no s'adona de la seva nuesa. No podem esperar que caigui el castell de cartes construït per Occident durant la “*modernitat*”. **Som nosaltres els que ens hem d'encarregar del nostre alliberament.** ◻

LA LLENGUA, EL NEOCOLONIALISME I LA DESCOLONITZACIÓ

PAU LANAO
Catalunya

En un moment com l'actual en el qual Moscou ha anat a la guerra amb la intenció d'unificar tots els territoris que parlen rus —la mateixa excusa va fer servir Hitler amb els territoris de parla alemanya— la qual cosa significa un intent de recuperació del gran imperi dels tsars, el neoimperialisme ha pres noves formes i obert un debat en el que juguen actors com la mateixa Rússia o Xina dues potències, en teoria antiimperialistes, que ja sigui econòmica, social o militarment, intenten incidir en àmplies zones del planeta. Tornant a l'imperialisme clàssic, podem dir que Estats Units i Occident lluiten per mantenir les àrees d'influència enmig de la convulsió d'uns continents, Àfrica i l'Amèrica Llatina, que estan bregant per recuperar la pròpia personalitat, la qual cosa, entre altres molts factors, passa per **la independència econòmica i la reivindicació i recuperació de les llengües i les cultures primigènies.**

Si ens centrem en el cas d'Àfrica, al segle XIX, després del Tractat de Berlín, alemanys, francesos, anglesos o portuguesos es van repartir un territori castigat pel tràfic d'esclaus i l'extracció de matèries primeres i no tan sols van crear fronteres artificials, van generar la divisió de pobles i famílies sinó que van intentar destruir les llengües, les cultures, les formes de viure. Encara avui es manté l'estigma que presenta el continent en un espai de barbàrie i pobresa, al que Occident va portar el progrés i la civilització, obviant que, com assegura el

Cheikh Anta Diop a *Nacions negres i cultura* —un llibre que va trencar tòpics i desmuntar realitats imposades—: “l'Àfrica Negra és un continu històric amb dinàmiques pròpies derivades de l'adaptació continuada a les condicions canviants del continent”. Malgrat el procés de descolonització viscut després de la segona meitat del segle XX, el neocolonialisme mai ha deixat de marcar les agendes i està en l'arrel dels actuals problemes. En el llibre *Descolonitzar la ment* de Ngũgĩ wa Thiong'o, l'escriptor, pensador i humanista kenyà exiliat, i ferm candidat al premi Nobel de literatura, fa de la llengua materna un aspecte cabdal de la pròpia identitat dels pobles i planteja que el continent africà viu entre dues realitats, la marcada per l'imperialisme i les classes que li donen suport que aposten per l'aculturació i la renúncia a l'herència ancestral i els defensors de les llengües autòctones mantingudes pels camperols, treballadors i les classes populars que no han renegat de la pròpia identitat i han convertit el gikuyu, el diola, el mandinga, el haussa o el suahili en instruments de resistència. Per què —es pregunta l'autor— els colonitzadors han considerat que l'única cultura possible era la que venia d'occident i l'anglès, el francès, el portuguès o l'alemany es van convertir en oficials dels estats als quals tots els altres idiomes havien de sotmetre's? Quin sentit té que els estudiants de Senegal, estudiïn Balzac i els de Kenya Shakespeare, quan s'obvia la

literatura del país i les senyes d'identitat d'unes cultures, que els colonitzadors presentaven com a bàrbares i allunyades de la senda del progrés i el cosmopolitisme? Com va escriure Thiong'o al llibre esmentat "L'imperialisme i els missioners van introduir la seva ideologia en moltes llengües africanes. Era necessari que el missatge bíblic de servilisme i les ordres administratives que reclamaven un treball forçós i impostos, i les ordres militars i policials de matar als rebels, arribessin fins als nadius tan directament com fos possible. Els imperialismes rivals i la pràctica colonial de «divideix i venceràs» van introduir representacions contradictòries dels sistemes fonètics d'una mateixa llengua, i no esmento el cas de les llengües africanes semblants en el si de les mateixes fronteres colonials. Per exemple, el gikuyu tenia dos sistemes ortogràfics diferents, un desenvolupat pels missioners protestants i l'altre pels catòlics... L'imperialisme, va introduir l'alfabetització, però molt sovint l'ensenyament de la llengua va estar limitada a oficinistes, soldats, policies i petits funcionaris, és a dir, l'emergent classe missionera... I ens vam trobar que en la vigília de les independències, les masses africanes continuaven sense saber llegir ni escriure".

La llengua més que un mitjà de comunicació, és un vehicle de cultura i la cultura és el resultat de la història i les vivències dels pobles. Com apunta Thiong'o "**De l'imperialisme cultural neix la ceguesa i la sordesa mental que fan que la gent permeti que els estrangers els hi diguin què han de fer en el seu propi país. L'arma més important que té l'imperialisme, és la bomba de la cultura**". L'anàlisi de la situació ens pot ensenyar que la colonització va comportar la imposició —moltes vegades a través de la violència física o psicològica— d'unes llengües estrangeres que no tan sols van modificar la conceptualització, el pensament i la descripció de la realitat del nen colonitzat, sinó que el va allunyar de la **cosmovisió** que

havia après amb la família, la qual cosa va provocar un trencament irreparable que va esborrar tan l'estat de **pertinença**, com dels mites culturals de la pròpia comunitat. Amb tot Thiong'o va donar un pas definitiu quan tot i les complicacions va renegar de l'anglès i a la presó va escriure en gikuyu, *El diable a la creu*, que avui és considerada com una de les grans obres de la literatura del nostre temps. Convertit en una de les figures internacionals en la **Lluita contra l'imperialisme, el neocolonialisme, o el neoesclavisme** que van de la mà de les actuals formes de repressió al continent africà, Ngũgĩ Va Thiong'o fa una lectura contemporània i desapassionada del moment que ens toca viure, quan puntualitza que avui el Tercer Món és present a tot el planeta i les condicions d'extrema pobresa que es viuen a occident estan multiplicades per molt en els països neocolonitzats.

La realitat és que l'imperialisme, no tan sols es va apropiat de les terres dels pobles conquerits, sinó que també els va obligar a veure la cultura pròpia amb vergonya i va intentar fer-los creure que si volien tenir un espai al planeta no hi havia altra sortida que enfocar els interessos cap a la proposta occidental. La confusió ha arribat a tal punt que avui els països africans, tant els colonials, com els neocolonials quan es volen fer sentir als fòrums principals del planeta es defineixen a si mateixos en funció de les llengües europees que parlen, angloparlants, francoparlants, lusoparlants. El mateix passa a Llatinoamèrica, on s'infla el nombre de les persones que parlen en castellà, o portuguès i s'obvia que a Llatinoamèrica hi ha 522 pobles indígenes que van des de la Patagònia al Nord de Mèxic que la seva llengua materna és el quítxua, o l'aimara, el dakota, passant pel maia, el nahual, el maputxe, el misteco o el kitxè. La llengua més que un mitjà de comunicació és un vehicle de cultura, i la cultura és el resultat de la història i les vivències dels pobles. □

EDUCACIÓ POLÍTICA, ESSENCIAL PER ACONSEGUIR UNA SOCIETAT LLIURE I HUMANA

HERVI LARA BRAVO

Comitè Òscar Romero-SICSAL (Xile)

I) A Xile, l'esclat social de 2019 i la posterior derrota de l'aprovació de la proposta de constitució democràtica, elaborada per la Convenció Constitucional, han estat una expressió que el neoliberalisme ha incrementat l'individualisme. Això ha portat a gran part de la població a adoptar pautes culturals que condueixen a ocultar a si mateixa l'angoixa provocada per la soledat i la inseguretat. El fatalisme i la conformitat han comportat la pèrdua de la pròpia identitat. Així, **es manipulen amb facilitat les consciències de les persones per endormiscar-les i alienar-les** de la seva classe social i del que realment són. En aquest context, semblaria que la superació d'aquest estat de *consciència ingènua* requereix anar de la mà de l'educació política.

En un sentit estricte, tota educació que pretengui ser quelcom més que la formació purament especialitzada per a l'exercici d'una professió, necessàriament ha de ser política perquè el vincle més fort de l'existència humana és amb la comunitat a la que pertany. I la política és l'existència lliure i activa alhora, al servei de la societat. **És l'aspiració d'aconseguir riquesa espiritual i d'assolir coneixement i cultura per eliminar els dolors humans.** Molts patiments neixen de la ignorància i és l'educació, en la seva dimensió política, la que ensenya a suportar dignament els mals que es presenten com a inevitables.

La capacitat que enlaira la persona per damunt dels animals i les coses és la raó. No són la força, ni la riquesa, ni la comoditat o altres bens els que tracen la distinció entre els que s'han format lliurement des de la joventut i aquells que són culturalment informes o deformes; entre

els que estan dotats de saber i els maldestres i inconscients. Sí que ho és la cultura de l'esperit que es manifesta en el llenguatge, en les actituds i en l'acció. Per això, en essència, el sentit de la política és educació.

També Aristòtil assenyalà que la virtut superior és la justícia, perquè permet l'equitativa distribució d'avantatges i danys: "Per naturalesa, l'home és un animal polític". En ell s'hi troba, de manera innata, la tendència a viure en societat, tant per a la pròpia conservació com per al seu perfeccionament. Per tant, una entitat capaç de dirigir la societat és una necessitat natural, de tal manera que el sentit de l'existència de l'Estat no és només defensar els ciutadans dels seus enemics, sinó també l'educació del poble en la virtut fonamental que és la justícia. I com que la justícia és un valor ètic, la política està implicada amb l'ètica i és cap on ha de tendir l'educació. En conseqüència, del pensament d'Aristòtil es desprèn que l'educació és prerrogativa del tot social o Estat i no de particulars, perquè la seva finalitat és la formació de persones d'esperit lliure, que busquen la bondat, la bellesa i la justícia. Quan l'educació és abandonada a la seva sort, la societat pateix danys i es desintegra.

II) Però **la modernitat ha enfosquit les dimensions social i transcendent de la persona**, per donar pas a l'individualisme com a valor absolut. S'estimula i s'explota la debilitat del Jo. La indústria cultural assetja les masses i imposa els esquemes de comportament. El seu objectiu és la decadència i la servitud per despertar la conformitat amb la idea que el món es troba en l'ordre establert. La modernitat, amb la raó instrumental, exclou un sector de la societat

mitjançant l'atur i la manca de serveis. En aquest context, el gran empresariat nacional i transnacional exerceix el poder sense restriccions de l'Estat pel que fa a la regulació de l'activitat econòmica, sense el contrapès d'organitzacions socials, sindicats, cooperatives o partits polítics. Per això, s'apliquen greus i sistemàtiques violacions de drets humans i així se socialitza a la població en l'individualisme, el consumisme, l'atomització social i la impotència política.

En el sistema capitalista neoliberal l'educació està mancada de sentit de servei a la societat i la humanitat, sinó que se subordina als interessos del poder econòmic. L'educació es concep com a mitjà per exercir domini sobre els altres, amb el consegüent abandó de la justícia i el bé comú. Se centra en el coneixement instrumental i no en la formació de la consciència ètica. S'entén l'educació com a capacitació per reproduir el capital sobre la base d'un major rendiment de la força de treball. És la qualificació i selecció per establir les posicions socials que, per origen familiar i de classe corresponen a cadascú. En altres termes, s'entén l'educació com a preparació de recursos humans per al creixement econòmic. Això, mitjançant l'homogeneïtzació de les consciències en torn a un model educatiu universal, esdevé una estructura de desigualtat que té com a condició la reproducció d'aquesta mateixa desigualtat. Es tracta de formar capital humà, doncs les persones també són considerades productes mercantils. Aquest capital humà ha de correspondre als elements directament útils en els diferents llocs de la producció: una instrucció pels obrers, una altra per als tècnics, una altra pels enginyers, una altra pels quadres superiors, etc. A més, s'aprenen les regles que s'han d'observar segons el càrrec al que s'està destinat: normes morals, de consciència cívica i professional. En resum: són les regles de l'ordre establert per la dominació de classe.

El coneixement, la comunicació i la informació en una economia globalitzada són objectes de poder i, per tant, de competència per a posseir-los amb l'objectiu de reduir l'horitzó de la societat a la simple pràctica, provocant-se un buit teòric-

cultural aprofundit per l'educació *tecnocrònica*, en la que "la xarxa de comunicacions electròniques crearà, inevitablement, una **supercultura mundial, clarament dirigida per les elits dels països més desenvolupats** que imposaran el model d'evolució nord-americà, que és l'únic que assegura la supervivència" (Puigros, Adriana. *Imperialismo y educación en América Latina*, Editorial Nueva Imagen, Mèxic, Quarta edició, 1985, pàg. 211).

III) **Educar és alliberar.** No obstant, els sistemes educatius, la indústria cultural i les xarxes socials tenen com a objectiu ser planters d'**esclaus mentals, perquè estan determinats per la ideologia i els interessos de les classes dominants.**

De manera diferent a la *domesticació*, l'educació política consisteix en que les persones i els pobles siguin conscients per treballar i transformar el món.

Educació i política hi estan implicades.

L'educació no és neutral, donat que és un acte de coneixement i polític alhora, ja que tendeix a la transformació de la persona i del món tant com a classe social com en l'àmbit personal. En la inserció crítica de les persones en l'**acció transformadora del món**, el que significa **estar present en el món i no només representat**, el que exigeix una trobada entre tot, sense exclusions. Tal trobada arriba quan s'acaba amb l'opressió. Perquè és innegable que "mentre la societat estigui basada en els privilegis d'una minoria i els beneficis i guanys s'aconsegueixin a expenses de l'explotació d'uns homes per d'altres; mentre hi hagi nacions riques i països pobres, explotats per aquelles, honradament no es pot parlar de democràcia ni es pot sostenir que l'educació sigui un instrument d'ella. (...) No hi ha democràcia ni llibertat possible en un règim de misèria" (Godoy Urrutia, César. *Educación y política*, Editorial Tierra y Escuela, Santiago de Xile, 1959, pàg. 23).

D'aquí la necessitat d'educació política per a que les persones visquin en un món veritablement lliure i humà, això és, responsable del que cadascú és i, alhora, de tota la humanitat. □

UNA MIRADA NEGRA A LA SOCIETAT LLATINOAMERICANA

THIAGO TEIXEIRA

Belo Horizonte, MG, Brasil

La proposta inicial d'aquest text tenia com a objectiu una anàlisi de la mirada negra en relació a la societat llatinoamericana. Tanmateix, assumint la premissa dels meus vells i de les meves velles, aquells que van rebutjar el projecte d'hegemonia colonial, així com les tàctiques polítiques d'anihilació de les diferències, volem utilitzar la **pluralitat de mirades** com a paràmetre d'anàlisi, perquè, contràriament al que proposen els fonaments colonials de la modernitat —i de la seva actualització en la contemporaneïtat—, les presències negres són múltiples i, a partir de la seva diversitat, desfan els nusos de les polítiques d'homogeneïtat que nodreixen una moral violentament restrictiva.

Si entenem la pluralitat de subjectes negres, pel que fa al **gènere, la classe, el territori i la sexualitat**, per exemple, serem capaços de refutar un dels principals pilars de la política moderna i el seu fetitxe per a l'extermini: el rebuig a la diferència. Les pràctiques, els valors i els arxius colonials menyspreen la diferència, ja que la seva presència demostra com de fràgil és la norma, ja que necessita construir-se a si mateixa com quelcom natural, amb la sang dels qui ella mateixa objectiva. En relacionar la diferència i la desigualtat, les polítiques colonials van mitigar la possibilitat d'existència de cossos que, a la llum de les seves aspiracions genocides, s'entén com *altres*. Les dinàmiques colonials obren vies polítiques que neutralitzen i trenquen la possibilitat de convivència, doncs, per tal que es consolidés el seu projecte de supremacia i puresa racial, calia construir, de manera multiarticulada, una repulsió a la diferència.

La raça, i en conseqüència el racisme, es fonamenten en l'actualització d'aquestes tècniques de control, neutralització i extermini de **cossos considerats com a dissidents**. Per cert, cal destacar que, en aquell lloc, els cossos deixen d'existir, i esdevenen, en aquesta mena de pacte entre iguals, merament carn. Una presència pública desproveïda d'humanitat i que, per tant, es pot *brutalitzar* fàcilment, sense que les múltiples violències facin avergonyir a aquells que, essent els grans botxins i immorals, s'entenen com a civilitzadors. Subratllant el contingut sistemàticament polític del racisme, ens enfrontem a una dinàmica sofisticada que llisca des de

la modernitat fins aquí, fent que les jerarquies socials, tècnicament produïdes, siguin qualificades com una meta, com un fenomen ineludible o acrític. La raça, així com els circuits de jerarquizació político-social que se'n desprenen, és, de fet, una producció que provoca que l'existència de subjectes sigui brutalment destruïda.

Es tracta, doncs, d'una corrosió ontològica que, de manera multidimensional normalitza la degradació pública dels subjectes negres, afavorint així una realitat política que redueix la seva presència, ratificant la humanitat com a blancor i «*blanquitud*»; autoritza les execucions, simbòliques i concretes, de subjectes negres, construint composicions polítiques perverses que no estan interessades en mostrar què és la vida i què és la mort, sinó en fer que la mort de la carn dissident, en la seva pluralitat, no siguin objecte de dol. La raça actua com una autorització política per a la mort. En la modernitat, la seva composició neix paral·lelament a la voluntat d'esmicolar identitats que, comparades amb l'humanisme colonial, són d'un sol ús i, per tant, descartades.

Entenem el terme «*blanquitud*» com un sistema de poder. En ser un sistema polític, mediàtic, valoratiu i ideològic, la construcció de la superioritat dels subjectes blancs enfront de la precarietat dels subjectes racialitzats esdevé una etiqueta social, una lent a través de la qual tots observem la realitat i les nostres relacions. Manipulant les ideologies, gestionant els valors, les imatges del món i el conjunt de pràctiques dels subjectes, la «*blanquitud*» pot ser reproduïda fins i tot per subjectes negres si se'n beneficien.

Per mirar de constrènyer, en un moviment ètic i subversiu, les xarxes de la memòria colonial, cal mantenir viva la importància de les nostres diferències. Avançant en aquesta direcció, podrem compondre una realitat política compromesa amb el reconeixement. Això, el reconeixement, només pot existir en el moment en què ens afecta la presència de l'altre que, en aquest cas, no està segrestat de la seva humanitat. En definitiva, les visions negres de la societat llatinoamericana són múltiples i, en la seva diversitat, afirmen que la seva humanitat no es negocia. ◻

LA CAIGUDA

CONTE CURT

ÁLVARO LOZANO GUTIÉRREZ

(Col·lectiu Alebrijes), Colòmbia

Mirem la televisió... fa temps que el meu pare i jo ens desvetllem davant la pantalla. Quan era més petita em podia passar hores mirant els dibuixos o només canviant els canals. Ell per la seva part, mai tenia temps, i quan sortíem em parlava de manera mecànica com a la gent de la seva oficina.

En realitat, encara no sé quan van començar a canviar les coses. Un dia va tornar de la feina i es va asseure amb mi al sofà, deixant-se hipnotitzar per les notícies. Eren hores de transmissions en viu, amb experts arrogants parlant del que estava passant.

—L'escalfament global és una altra etapa de la història humana, com l'extinció dels neandertals o la pesta a l'Edat Mitjana... en tot cas, res perquè ens haguem d'alarmar.

Però jo veia la preocupació en els seus ulls, podia veure l'angoixa que precedeix la tragèdia. El pare sempre fou un home pragmàtic, d'aquells que troben oportunitats on els altres només veuen problemes. Per això, adonar-me com s'ensorrava poc a poc significava d'alguna manera que el meu món, literalment també s'ensorrava.

—Aquesta gent ho sabia Alejandra... ho sabia i va callar, o pitjor encara, va dir les coses a mitges i ens vam conformar amb les mentides.

Amb el temps ho he entès. Les desaparicions, o extincions com les anomenaven a l'escola, començaren a mostrar símptomes de malaltia terminal. Primer foren els elefants del Congo, després les granotetes de l'Amazònia, els cangurs a Austràlia, les llames als Andes del Perú. Les imatges eren tan colpidores que molts mitjans les prohibiren, però davant del trànsit a les xarxes socials, van decidir tornar-les a emetre i alimentar la nostra set d'espectacle: ara les teníem vint-i-quatre hores, dia i nit recordant-nos que aquesta és una catàstrofe global.

Avui cada canal, fins i tot els infantils, transmet en rigorós directe la mort de Goliat, el darrer lleó sobre la Terra.

Durant més d'un any hem vist desaparèixer la seva bandada. La calor i la sequera, allà on abans hi havia fèrtils pastures, delmaren els orgullosos

sobirans d'Àfrica. Alguns entusiastes recorregueren quilòmetres per portar aigua i aliments, però amb les guerres i la fam tot se'n va anar en orris. També nosaltres moríem poc a poc. Les nacions creaven plans que al cap de pocs mesos havien de canviar i, fins i tot, amb gran cinisme s'especulava que era millor que desapareguessin molts per reiniciar el planeta, com un ordinador avariament al que s'ha de canviar el programari.

I aquí ens tens, contemplant el darrer rei de la selva, cansat... vençut.

Fa temps que està sol. Jeu enmig de la pols respirant amb dificultat. Mentrestant un equip de gravació l'observa des de la seguretat dels seus vehicles. Envien les seves imatges arreu d'un planeta que agonitza.

—Quan les abelles s'hagin extingit als humans només ens quedaran quatre anys de vida, saps que això ho deia l'Albert Einstein?

El meu pare segueix buscant un sentit a tot això, un punt de no retorn des que la tragèdia s'hagués pogut evitar. Els gasos de l'efecte hivernacle, la capa d'ozó amb un forat de la mida de Rússia, la fi de la selva amazònica... en fi, si hom mira cada cosa podia ser un símptoma aïllat, però com amb qualsevol malalt, quan tot es va unir fou impossible aturar el desastre.

Ara només ens queda un lleó estàtic. Contempla les vastes planúries amb uns ulls que tant poden ser de malenconia com de ràbia infinita. Fa només deu anys encara es venien plans turístics per caçar-los, en fa cinc per visitar les darreres bandades... en fa dos, les guerres de la fam devastaren cinc països del centre d'Àfrica, el que impossibilità observar-los.

I finalment sol, ha caigut... jo esperava que rugís en un darrer gest de rebel·lia. Però res, només va tombar-se cap a un costat i deixà de respirar.

Les xarxes socials esclaten, tothom lamenta la mort del darrer rei de les sabanes on un dia vam donar la nostra primera passa com a Humanitat. Els discursos es multipliquen i els minuts de silenci recorden que això ho hem causat nosaltres.

El pare plora... sap que ha arribat el nostre torn. □

DESCOLONITZAR L'ESGLÉSIA

MARÍA EUGENIA RUSSIÁN

Veneçuela

Una vegada vaig llegir el llibre *Las venas abiertas de América Latina*, en què Eduardo Galeano explicava a la perfecció el procés de colonització de la nostra Amèrica per part d'Espanya. En aquesta obra, Galeano descriu de manera magistral: “Vingueren. Ells tenien la Bíblia i nosaltres teníem la terra. I ens digueren: ‘Tanqueu els ulls i reseu’. I quan vam obrir els ulls, ells tenien la terra i nosaltres teníem la Bíblia”.

Sens dubte, l'Església també fou responsable de moltes aberracions de què foren víctimes els pobles originaris d'Amèrica, després de l'arribada dels europeus, que imposaren la seva visió d'expandir la fe cristiana i “civilitzar els salvatges nadius”. Una prèdica que va aconseguir enganyar, delmar i sotmetre els pobles per quedar-se amb els seus territoris.

Aquesta colonització no només representà l'explotació de la terra o el saqueig dels recursos, sinó el menyspreu per la fe popular, aquella capaç de sentir i interpretar la relació amb la Mare Terra i amb l'espiritualitat ancestral. La colònia va interpretar el misteri de la vida des dels dogmes i les doctrines, que res tenien a veure amb el moviment de Jesús. Els colons van imposar a sang i a foc la religió amb l'objectiu de dominar els nostres pobles.

Els pobles de la Nostra Amèrica sempre han estat en **comunió amb la terra i els seus processos, aprenent dels ancians de la comunitat, venerant la pluja, la collita, la fertilitat i, en definitiva, la vida**. Pel contrari, la colònia va exercir un fort domini sobre les poblacions: se'ls imposà la religió cristiana com l'únic camí per “salvar l'ànima” i se'ls obligà a adoptar un pensament únic que tancava tota possibilitat de raonar d'una altra manera.

Aquesta imposició de l'Església catòlica es va traduir en una forta topada i una profunda resistència indígena que s'oposava a les imatges, els credos i institucions —concebuts des dels

europeus—, que menyspreaven l'espiritualitat popular al considerar-la inculta o supersticiosa, i eren propagats per sacerdots de diversos ordes religiosos, els quals semblaven ungits per la divinitat per portar i encarnar a Déu a la terra.

Tot i la imposició i el domini espanyol, van sobreviure a aquesta barbàrie els ritus africans i indígenes vinculats amb la natura, les danses, la medicina tradicional, les peregrinacions, els santuaris, com una forma d'aixoplugar els sabers ancestrals que foren menyspreats pel catolicisme.

D'aquesta manera, es va produir un **sincretisme religiós** mitjançant el qual cohabitaren diferents formes d'entendre l'espiritualitat, la religió i la fe. La religiositat popular per part dels indígenes, negres i mestissos es va barrejar amb l'Església oficial, en incorporar pregàries, peregrinacions, cants i altres ritus al catolicisme. Són ben coneguts els equivalents entre els sants del catolicisme espanyol i els déus indígenes de la natura, mostra palmària del sincretisme religiós llatinoamericà.

Per suposat, aquest sincretisme religiós no fou producte d'un diàleg fraterne o del reconeixement de la diversitat. Pel contrari, va estar plagat d'imposicions, vexacions, violència i negació d'altri. En aquest context, neix a l'Amèrica Llatina la Teologia de l'Alliberament, no només com un corrent de pensament, sinó com un moviment compromès plenament amb les lluites dels pobles i encarregat de descolonitzar el cristianisme.

Des de la Teologia de l'Alliberament s'entén el cristianisme com una veritable forma de vida que encarna els ensenyaments de Jesús com un instrument per a l'emancipació dels pobles, la justícia, la fraternitat, la solidaritat i la defensa dels més pobres. Aquest és un moviment compromès amb les lluites dels pobles, posseïdors d'una espiritualitat que es manifesta en una fe viva. Aquesta manera de pensar i viure la fe cristiana mostra grans

aportacions a la defensa dels més desposseïts, els oblidats i els menyspreats, com la més alta missió, reconeixent i respectant la pluralitat d'identitats religioses i cultes, fomentant un diàleg divers i interreligiós.

A diferència de països com Brasil, on el sorgiment de la Teologia de l'Alliberament va generar un ampli moviment de comunitats eclesials de base —amb el suport de cardenals i bisbes i en diàleg fratern amb pastors d'esglésies germanes—, les comunitats cristianes veneçolanes es van nodrir de l'espiritualitat, sense un suport significatiu episcopal. Per damunt del culte dominical, les més grans formes de convocatòria resultaren ser les processons marianes com la de la Divina Pastora a l'estat de Lara, nascuda el 1856, quan els creients imploraven a Déu la seva misericòrdia per eradicar el brot de còlera a tot Veneçuela, així com les processons en honor a la Verge del Valle, a l'orient del país o a la Verge de la Chiquinquirá a l'estat de Zulía, entre d'altres.

Ja no es pot continuar mirant el continent des del model teològic eurocèntric. És necessari assumir que estem davant un context diferent que requereix accions diferents per part dels que integrem els moviments o portem endavant les pràctiques pastorals. **El nostre pensament ha de ser veritablement alliberador mitjançant el mètode de veure, jutjar i actuar.** Cada dia es fa fonamental l'organització de base per construir comunitats cristianes descolonitzades.

Si volem deconstruir les estructures d'opressió dels nostres pobles, hem d'enfortir el moviment de Jesús. No hi ha receptes, però tenim experiències significatives a Amèrica Llatina que mostren com els pobles viuen un Déu que s'indigna davant la pobresa, que lluita contra les injustícies i que defensa la dignitat humana. Hem d'acompanyar les nostres comunitats en la seva experiència de fe, reconeixent l'altri; les seves creences, la seva manera de pensar i sentir Déu, des de la seva cultura i realitat concreta.

Tots tenim maneres diferents d'interpretar el misteri de la vida. Per això, prou dogmes i doctrines; prou imposicions d'imatges i credos. Avui, més que mai, s'ha de descolonitzar l'Església. □

RACÓ POÈTIC

EL DOTZE D'OCTUBRE

Matar un a un home és ser assassí
però, matar milers d'homes
amb pàtria i història?
Vergonya de la humanitat!
Deien fer-ho pel Rei i la Creu
amb la benedicció del cel.
Això és el que han celebrat?
Encara algú es creu
les mentides del botxí?

Pels indígenes
quina fou la recompensa?
Sols una Bíblia a la mà
i fuetades a l'esquena
obligant-los a resar
i, per pagar aquella Bíblia
que no sabien llegir,
perdre vides, perdre terres...
Sabeu qui en fou l'assassí?

Per les Amèriques trepitjades
els soldats han desfilat.
Honor i glòria al botxí
per les riqueses espoliades
en nom d'un Déu blasfemat,
i un Rei avar i mesquí?
Això celebren aquí
els fills de la Hispanitat
amb les mans de sang tacades?

Hem d'alçar la nostra veu
per aquells a qui han emmudit,
pel que clamava "pietat"
i ningú se l'escoltava,
mentre era fuetejat.
Per la històrica mentida
que ens va ésser imposada,
per conquestes fratrícides,
per or robat i sang vessada!

Donem veu als qui emmudiren
tot demanant llibertat.
Continuen les mentides,
les multituds reprimides
per un Estat conqueridor.
Qui celebra tot això?
Els botxins dels conquerits.
Indígenes i nosaltres
diem prou a l'opressor.

Maria Dolors Godoy Rotllens

DESCOLONITZAR LES NOSTRES MENTS, TORNAR AL COS, TERRITORIALITZAR-NOS

MARTHA ZEIN
Espanya

Els petits detalls també parlen del món i poden ser un mínuscul punt de partida per a una transformació de llarg abast. Observem els nostres gestos quotidians. Teclegem en lloc d'escriure amb les mans, multipliquem les nostres trobades virtuals en detriment de les presencials, usem patins elèctrics en comptes de cames, escoltem música amb els nostres auriculars abans de sentir el que succeeix en el nostre entorn... Estem pujant per una gairebé imperceptible escala que **ens allunya del cos i ens desconnecta** d'aquest espai comú que reconeixem com "la realitat".

L'experiència física és la font d'un coneixement que no sols procedeix dels nostres sentits sinó del que genera la nostra presència en l'entorn. En absentar-nos de la realitat perdem l'oportunitat de saber més de les causes i els efectes al mateix temps que aprofundim l'esclatxa que separa el que diem del que fem, deixant una gran part dels nostres actes al desemparament de les nostres reflexions. A una escala major, en reduir l'acostament en els nostres actes i els vincles que ells generen estem desterritorialitzant la nostra relació amb la història i la memòria dels llocs. Oblidem el que les feministes indígenes ens recorden una vegada i una altra: **el territori de la terra i el territori del cos van de bracet**. No podrem reivindicar la nostra sobirania energètica, per exemple, sense reivindicar també la nostra pròpia sobirania física.

No obstant això, ens movem en la direcció oposada. Ens hem acostumat a comptar morts més que a enterrar-los. Protegits i protegides pels nostres **relats**, traiem el cap als nostres territoris espoliats com si no forméssim part del que en ells succeeix. Ho fem perquè el dol que provoca una dada és infinitament més suportable, breu i substituïble que contemplar les conseqüències del

mal. Ho fem perquè narrar no necessita posar en acció les nostres cames, ni les nostres mans, ni tan sols ser presents. Narrar és un acte que pertany a la raó, tan valorada per la nostra cultura, ens allibera del cos però també és capaç de generar-nos emocions. És a dir, els relats no sadollen, ni lleven el fred, ni fan que les llavors arrelin, però ens permeten no sentir-nos sols ni desolats en un món exhaurit. La nostra hipernarrativitat és tan gran com el nostre mal. A la recerca d'una sortida i al mateix temps lluny del real, acabem embolicant els nostres territoris espoliats en un mantell de relats creient que els donem vida quan el que fem és ofegar-los encara més.

La separació cultura i naturalesa, tan arrelada en les societats occidentals (propiciada pel patriarcat i exacerbada pel capitalisme) ha arribat en la nostra era a la seva màxima expressió. Per a continuar espoliant la terra i les seves riqueses davant dels nostres nassos sense cap límit, per a mantenir el seu estatus, aquesta elit blanca/occidental/patriarcal/capitalista ha **colonitzat també les nostres estructures mentals, els nostres valors, les nostres maneres de relacionar-nos, la nostra manera de concebre'ns creant una fàbrica de relats saciants**, prou addictius com perquè no necessitem contrastar-los amb el real.

La profusió de les seves **narracions tòxiques** genera una falsa sensació que contemplem la vida en les seves múltiples manifestacions quan, en realitat, el que estem fent és perpetuar l'espoli i l'abandó dels nostres territoris. De fet, són moltíssims més els actes silenciats, els que busquen a algú que s'atreveixi a donar-los veu, que els actes que narrem una vegada i una altra. La nostra hipertròfia narrativa aplanar el camí als qui **es lucren suplantant la realitat amb relats vinculats amb**

els actes que els interessin o sobre accions que mai van succeir.

No estranya que proliferin les faules, les notícies falses, els falsos debats, els algorismes fets per a assassinar la realitat, els *haters* professionals i les *fake-news*. Són útils. **Impedeixen que el dolor ens desperti** i la indignació ens porti a parar aquesta maquinària. Les elits colonitzadores necessiten que les nostres ments no reconguin que la causa de la nostra falta de potència és precisament l'espoli dels nostres territoris. En dedicar més temps a aquest dir tòxic que a la resta de tasques oblidem que, perquè la veritat se sostingui, **és necessari que relat i l'acte al qual es refereix vagin lligats**, que un corroborei l'altre.

Però qui manté dret un palau? El tirà, la seva cort o les pedres que el sostenen? Per què no s'efondra aquest palau narratiu? Sense territoris, lluny de la realitat i de les cures que requereix tot el que és viu, els nostres relats ens generen la ficció que som milionaris en relats, que comptem amb milions de súbdits i gaudim de la nostra cort fantasma, quan en realitat no som més que les pedres que sostenen al tirà i els seus acòlits.

Però potser és que ens volem tirans? Crec que la resposta és molt més tendra i humana. La nostra espècie només és capaç de sobreviure en ramat. La dificultat per a accedir als nostres territoris és tan innegable, l'avarícia dels qui ens colonitzen genera tanta escassetat en milions de persones que el nostre inconscient s'ha posat en manera supervivència. Davant una realitat cada vegada més allunyada de les nostres mans, els habitants amb mentalitat del nord global **necessitem saber-nos en companyia** perquè és l'única manera de mantenir-nos vius, i **els relats creen vincles sense l'aparent necessitat de territoris**.

Quant fastig necessitem acumular per a abandonar aquesta fàbrica saciant? Si la fam i les agressions sexuals són armes de guerra, el soroll mediàtic, la hipnosi que genera la fàbrica de relats, també ho és. **Manipular la realitat amb relats és un acte de violència que no taca les mans** dels qui el fan ni dels qui els repliquen. Encara que danyi, generi sofriment o fins i tot mati. Es tracta d'una estratègia bruta, antiga i només eficaç per als qui

els lucren amb l'engany. El circ del decadent imperi romà està fet avui de relats.

Els qui guanyen amb la colonització dels nostres territoris (naturalesa i cossos) colonitzen les nostres ments i això genera una **espiral de violència** que cala en múltiples facetes de la nostra existència. Així, proliferen els éssers perversos, manipuladors, mentiders, tòxics, que substitueixen el diàleg per l'enfrontament precisament per a no donar espai a aquesta reflexió que permetria el reconeixement de la veritat. Aquests éssers són els que enterren les veus més qüestionadores, les més enllaçades amb els territoris, sense que les elits colonitzadores necessitin tacar-se les mans. Perquè és això el que busquen. La nostra voracitat és part de la seva estratègia colonitzadora. Potenciada per la instantaneïtat i la productivitat de la nostra cultura, la nostra imparable manera de consumir relats fereix de mort el nostre propi esperit crític. Ni tan sols ens donem el temps necessari per a discernir els fets de les interpretacions i confonem trinats i grinyols.

Com revertir aquest procés? En primer lloc, assumint que les nostres estructures mentals han estat adobades per la cultura colonitzadora a la qual pertanyem. No hi ha ningú absolutament lliure. Admetre que l'acceleració i la immediatesa ofeguen el nostre esperit crític també és un bon pas. Però potser l'acte més resolutiu és **acostar-nos els cossos (acuerparnos), donant-nos suport mutu amb els fets dels quals parlem, tacant-nos les mans, passant fred o calor, corrent riscos, deixant-nos afectar pels nostres vincles**. D'aquesta manera potenciarem el nostre esperit crític, delmarem les *fake news* i els *haters* i omplirem de carn els nostres relats, és a dir, posarem la raó i la seva capacitat de transcendència al servei de les nostres mans faedores. En descolonitzar les nostres ments podrem recuperar les regnes de tots els territoris on es manifesta la vida.

El fet de saber-se colonitzat ja és un pas, però no significa que ens hàgim apartat de la fàbrica. A més, "descolonitzar-se" és un compromís incòmode perquè implica portar-se bé amb el **dubte**. El veritable **esperit crític** té doble punta de fletxa, es dirigeix cap a fora i cap a dintre, per això resulta imprescindible conrear la grandesa del cor. □

DE LES MISSIONS A LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL

JORDI COROMINAS

Sant Julià de Lòria, Andorra

Tota colonització ha intentat sempre, amb diferents estratègies, subsumir a l'altre, integrar-lo a la pròpia cultura i aniquilar la seva diferència. L'esclavització dels africans, la conquesta i el genocidi dels indígenes d'Amèrica, la colonització d'asiàtics només ha estat possible gràcies a la negació de la seva "humanitat" i el menyspreu de la seva llengua, cultura, sexualitat, religió o sistema de creences. No és una qüestió del passat. Esglésies neopentecostals i de vessant fonamentalista duen a terme avui conversions en massa de grups indígenes sense importar els mitjans: càstigs, exili del seu hàbitat natural, apropiació de les seves terres, introducció de l'alcohol, prostitució de les dones, culpabilització (s'han arribat a publicar traduccions de la Bíblia a una determinada llengua aborígen en la qual s'escriu que són ells els que han crucificat a Crist). Norman Lewis ressenya aquestes estratègies i les paoroses massacres perpetrades des de 1970, entre d'altres grups, per la Misión Nuevas Tribus (MNT), un grup transnacional de missioners cristians evangèlics que es proposa l'evangelització i contacte amb nacions indígenes en situació d'aïllament a Amèrica, Àsia i Àfrica, i que col·labora amb governs dictatorials (*Misioneros. Dios contra los indios*, Ed. Herder, Barcelona, 1998).

Quan el colonitzador denuncia aquesta **estratègia de terror i de negociació de l'altre acostuma a substituir-la per una estratègia d'assimilació**. Es reconeix els nadius, si més no formalment, com a persones amb igualtat de drets, però se'ls tracta com a nens, com qui sap, millor que ells mateixos, que els beneficia i que no, i se'ls assimila forçosament a través d'un imperialisme econòmic que té en els missioners el seu braç educatiu, religiós i cultural. I quan aquestes missions no són directament musulmanes

ni cristianes és freqüent trobar-se amb els seus substituïts laics: ONG de països rics que mantenen la mateixa **actitud paternalista i assistencialista** i que prescindeixen de la cultura autòctona, la manera de viure i la voluntat dels assimilats.

Amb tot, i és just destacar-ho, hi ha hagut i continua havent-hi "missioners" com Pere Casaldàliga a Brasil o Xavier Albó a Bolívia que en lloc de cristianitzar indis es dediquen a **defensar la seva identitat, les seves creences i tradicions, la seva llengua, el seu dret a les terres i a la seva autodeterminació**. Més que de "missioners", en el sentit d'un grup especialitzat a transmetre uns valors i una cultura forana, es tracta de persones que ens donen testimoni de la "missió" de tot cristià en qualsevol lloc que habiti: la d'**involucrar-se amb l'ésser humà** en tota la seva corporalitat (biològica, cultural, lingüística, etc.) respectant sempre la seva singularitat i llibertat. El Pere defensava una llei que prohibís la visita dels "missioners" als pobles indígenes, precisament per no ensorrar la seva manera de viure i per evitar la seva assimilació cultural. No va dubtar, en aquesta lluita, de posar la seva pròpia vida en joc davant els latifundistes que, mentre volien que fos al seu costat, oferint-li esglésies ben boniques i el seu tracte de favor, fomentaven matances d'indis a càrrec de pistolers a sou per apropiars-se de les seves terres.

Quan vaig viatjar a Sao Félix per visitar el Pere Casaldàliga vaig tenir ocasió d'acostar-me a un poblat d'indígenes karajà. S'havia aconseguit que no hi hagués "missioners" entre ells per no alterar el fràgil equilibri de la seva cultura i forma de vida. Però quina fou la meua sorpresa en veure que a totes les cases hi havia parabòliques. Avui m'imagino que joves i vells karajà deuen tenir mòbils com nosaltres. Ja no fan falta missioners,

amb el consegüent risc que alguns d'ells acabin posant-se al costat dels indígenes o destorbant els poderosos. A través d'aquests petits aparells s'introdueix un "virus" colonitzador, cent per cent submís als seus creadors, del que difícilment en podran evitar el contagi i que, a més, sedueix des del primer moment. Es tracta de la intel·ligència artificial, capaç de saltar-se automàticament tota resistència i d'administrar i explotar comercialment fins l'últim detall de l'existència de cadascú.

Aquesta intel·ligència artificial ens va desposseint de les nostres facultats (el GPS ens orienta en ruta, Tinder ens busca parella, Google ens facilita informació, GTP ens escriu els articles, WhatsApp substitueix la conversa personal, Amazon ens diu què comprar i un llarg etcètera) fins atrofiar-les provocant desatenció, complaença acrítica, disminució de la memòria, desactivació del raonament profund, pèrdua dels hàbits que ens empoderen i dificultat per a crear-ne altres de nous. **La colonització de les ments i els cossos a través de la IA és molt més ràpida, total i efectiva que la dels missioners.** Programant els nostres ordinadors aquests ens acaben "programant" a nosaltres i homogeneïtzant els nostres gustos i necessitats. "La internet de les coses" també acaba reduint-nos a cosa, a simple "extensió" de la IA. I tot això amb la nostra anuència i entusiasme com en el millor somni dels "missioners". Sembla, per tant, que la destrucció de les cultures tradicionals indígenes està servida com ho està la destrucció de molts treballs humans substituïts ara pel desenvolupament de la intel·ligència artificial.

És clar que els sistemes d'intel·ligència artificial no es construeixen ni es despleguen per si mateixos, sinó que són el resultat d'un conjunt de **decisions preses per persones**, des dels experts en IA que identifiquen els problemes a resoldre i desenvolupen els algoritmes, fins els inversors que decideixen quines aplicacions finançar, qui les desplegarà i de quina manera. Com que aquestes capacitats per crear i desplegar la IA es concentren en experts i inversors amb una visió occidental del món (*westerners* que diuen als Estats Units), les seves decisions són esbiaixades i si ja no tenen en compte les necessitats, preferències i objectius de milions de *westerners*

encara es preocupen molt menys de les de persones de pobles, nacions, cultures i ètnies no occidentals.

Totes les cultures, amb els seus sistemes de creences, religions i espiritualitats, són ambigües i contenen tant elements nocius com humanitzadors. Per **resistir a la colonització**, a més d'intentar comprendre mínimament el que està en joc amb el desenvolupament de la intel·ligència artificial i l'anomenada revolució digital, és necessari desenvolupar una teoria crítica que tingui en compte la història, els poders mundials, els efectes dels quals comprenen tot el planeta (també afecten, ni que sigui pel cost ecològic de la manera de viure dels rics, a les poques cultures indígenes sense contacte amb els estats), i exigeix, per tant, **relacions de justícia mundials** i no només ètiques o voluntàries i, alhora, una teoria que tingui en compte les variables de "classe social", "cultura/ètnia" (local, regional, nacional, etc.) i "gènere", sense privilegiar-ne cap d'elles i subsumir les altres (com és habitual en la majoria de teories) perquè totes aquestes dimensions formen sistema, ens vertebrin a tots i estan obertes a un cert marge de llibertat. Sens dubte, un plantejament d'aquest tipus ens situa davant de continus **dilemes**: He de donar suport i defensar, per exemple, cultures diferents a la meua que mantenen estructures patriarcals? He d'evitar introduir la medicina moderna a cultures xamàniques?, etc. Però de res serveix la simplificació i encara menys la por, la desesperança o la credulitat tecnocientífica.

És difícilíssim, fins i tot amb una bona teoria que orienti l'acció humana i els algoritmes de la IA, descolonitzar-nos, transformar el món en benefici de la majoria de la humanitat i de minories com les dels pobles indígenes que encara sobreviuen. Però enlloc està escrit que no puguem canviar els algoritmes que conformen la intel·ligència artificial, que no puguem regular-la democràticament o fer que deixi de beneficiar exclusivament a una minoria i que protegeixi a les cultures més fràgils i amb menys poder. Per això s'ha de **descolonitzar tot el procés de la Intel·ligència Artificial** començant per decidir democràticament els problemes a resoldre i quins sistemes d'IA s'han de finançar i desplegar. □

COLONITZACIÓ INTERIOR

JOSÉ MARIA VIGIL

Barbastre, Espanya

La història humana antiga és la història de les successives conquestes i colonitzacions d'uns pobles contra d'altres, tant en el camp polític, econòmic, cultural o tecnològic.

Però és difícil **mantenir sotmès un poble**. La dominació sempre provoca resistència i rebel·lia, difícils de mantenir a ratlla. A la llarga, no són suficients ni la violència militar, ni econòmica, ni policial. La dominació ha de ser acceptada pels sotmesos. I això només s'aconsegueix **conquerint les ments**, colonitzant-los interiorment. I això esdevé tant en la història dels pobles com en la vida personal. Veiem-ne un exemple.

La història dels afroamericans

En els ingenis sucrers del Brasil colonial era molt difícil mantenir sotmesos els centenars d'esclaus negres. Feia falta molts vigilants, tanques, càstigs... Però la coerció imposada i injusta mai convenç. Els propietaris dels ingenis preferien tenir sempre un capellà, que a més d'educar els fills de l'amo, organitzava els cultes diaris dels esclaus i impartia la catequesi (obligada). Amb un capellà treballador i dedicat, disminuïen notablement els problemes de seguretat, de fuga, de revoltes, més que no pas amb més capatassos.

La prèdica dels capellans no ensenyava als esclaus virtuts com la fraternitat, la igualtat dels humans, la lluita per la justícia i la llibertat; ni la unió, la fe, la rebel·lia i l'esperança. La prèdica deia que les majors virtuts del cristià eren l'obediència, la humilitat, la paciència, la resignació, la submissió cega a la voluntat de Déu.

La prèdica als esclaus deia també que havien de sentir-se feliços de ser-ho, ja que, de no haver-ho sigut, no haurien pogut salvar-se... La prèdica feia que els esclaus reguessin que havia estat la providència de Déu la que els havia portat a l'esclavatge, per així poder guanyar la vida eterna. Aquest no apareixia com un mal, sinó com un mitjà

per atraure els pagans a la societat cristiana, que era la dels blancs. I aquesta finalitat tan sagrada justificava el mitjà: l'esclavatge.

Els esclaus, un cop sotmesa la seva ment a tal bombardeig d'idees religioses, acaben claudicant i accepten amb resignació, potser sense creure-s'ho gaire que, a sobre, eren uns privilegiats. La colonització de les seves ments —en aquest cas per la via de la religió— els anestesiava davant els patiments, el sofocament dels seus sentiments d'indignació i l'aplacament de tot intent de rebel·lia... “contra la voluntat de Déu”.

Amb la colonització de les ments, la religió va col·laborar amb l'esclavatge de l'incipient sistema capitalista, essent una peça fonamental, que va greixar la maquinària violenta d'una de les formes més oprobioses del sistema colonial.

Valeria Rezende ho ha relatat de manera summament pedagògica i intuïtiva a la seva “Historia de la Iglesia en Brasil. Período colonial”, que recomanem llegir i estudiar, individualment i en grups (disponible a la xarxa).

A la pròpia vida personal: colonització de les ments

En el centre de les nostres persones (sota d'una capa superior superficial en la qual sempre tenim alguna cosa a dir, fer, preguntar...), en la intimitat més personal, hi ha la ment profunda. La nostra observació del món s'envia instantàniament allà, i aquesta **ment profunda és la que, automàticament, interpreta el que veiem, sentim, i decideix com actuem**. Per fer-ho té instal·lats **models, axiomes, grans principis, valors, informacions bàsiques sobre el món**, tot un programari, del que se serveix i ens dirigeix. El que som, sentim, fem... depèn fonamentalment, de la ment profunda i el programari instal·lat.

Deia Aristòtil que l'ésser venia a aquest món amb la ment *tamquam tabula rasa*, sense res escrit;

avui diria que venim amb el disc dur buit —el maquinari amb les seves potencialitats—, però sense aplicacions, fins i tot sense sistema operatiu (no com el comprem nosaltres avui en dia). És a dir, venim sense res après, i per a què puguem funcionar se'ns ha d'instal·lar un programari. L'educació i les nostres possibilitats ens l'instal·laran. Pares, família, escola, educació, estudis, *mass media*... s'encarreguen de dipositar en aquest fonal de la ment profunda, el bagatge comú de la noosfera de la societat, de la cultura en la que estem, dels seus pressupòsits, supòsits, creences, convenciments, sentiments col·lectius, valors positius i negatius, fins i tot enemistats col·lectives.

Veiem el món tal i com ens el fa veure el programari que ens han instal·lat, segons les seves capacitats, limitacions, biaixos... “Tot és segons el color del vidre amb què es mira”. Un vidre que aquest cop no és fora, sinó dins, molt endins, en el fonal de la nostra ment profunda, en el maquinari. I el més important: aquest vidre no és nostre, ens l'han posat o imposat; d'alguna manera l'hem heretat. No és aquest el punt més sensible de la nostra persona en el que podem ser controlats, manipulats, dirigits, per exemple per a què no ens adonem de la realitat que no interessa que veiem, o per a què la interpretem de la manera que els convé a d'altres, o per a què envegem els valors aliens i menystinguem els propis? No és aquest el punt exacte on residirà i arrelarà la nostra **colonització interna**?

Paradigmes que ens colonitzen per a interès aliè

En el cas dels africans esclavitzats i obligats a treballar sense horari, ni drets humans ni laborals, els paradigmes o models d'interpretació de la realitat que a la societat esclavista convenia que assumissin, eren clars: l'esclavatge no era dolent perquè permetia la seva salvació... Gràcies a aquest els negres podien conèixer la Bona Nova que els portava l'home blanc. Aquest benefici era infinit, malgrat el dolor i patiment de l'esclavatge... A més, una rebel·lia contra l'amo també ho seria contra Déu, pel que s'havia de servir a l'amo com se serveix a Déu... La paciència, la resignació, l'acceptació del sotmetiment eren condicions imprescindibles per a

lliurar-se de l'infern tan realista que se'ls predicava, pitjor encara que el que ja vivien/experimentaven en vida.

Qui dubtarà que aquestes interpretacions religioses, instal·lades en la ment profunda de les persones esclaves, funcionaven com el millor suavitzant i la més gran **legitimació** possible de l'esclavatge negre? Eren potser la peça més important de la colonització que patien a les seves ments.

Paradigmes filosòfico-religiosos

En aquest fonal íntim de la persona hi trobem també —ja ho hem dit— els valors, les grans interpretacions, la comprensió del món i de nosaltres mateixos, moltes vegades sense ser-ne conscients, és a dir, sense ser conscients que no veiem la realitat com és, sinó a través de la nostra lent, i la veiem segons el seu color. Puc passar per la vida com un desgraciat, perquè no m'adono que porto una lent que distorsiona la realitat, i no puc descobrir l'error, que no és meu, sinó causat per la lent.

Aquí tenim el tema dels “nous paradigmes”, una reflexió crítica epistemològica que ens fa examinar fins a quin punt estem patint un colonialisme internalitzat. Portem unes lents que no ens hem posat, ens les han imposat, i corresponen a maneres de veure el món i jocs de valors que ja no són d'avui.

Tal vegada som deutors, sense saber-ho, de la visió dualista de Plató, que tant ha marcat Occident, o de l'antic patriarcat que encara considera inferior la dona, o de la visió maniquea agustiniana de la sexualitat, o de l'orgull de la raça blanca que jutja la pèrdua de melanina com a motiu de superioritat universal, o del fanatisme de “la meva religió és l'única veritable”, o d'una religiositat que em serveix d'opi del poble...

A la ment profunda radiquen totes aquestes idees que ens van ser instal·lades, que no vam triar i que si no sotmetem a crítica i revisió, són el fonament mateix de la colonització real que patim. Per a ser integral, tota colonització ha d'incloure la de la ment. **Descolonitzar les ments també és una missió alliberadora: és alliberar les persones i els pobles.** □

L'ALIENACIÓ COLONIAL NO AFECTA NOMÉS ALS COLONITZATS

TERESA FORCADES

Catalunya

Als anys 1936 i 1937, la jove filòsofa francesa Simone Weil (1909-1943) va denunciar en diversos articles la colonització francesa d'Indoxina (Vietnam, Laos i Cambodja), Marroc i Tunísia. Weil tenia aleshores 27 anys i va morir als 33. Aquesta pensadora allunyada de tota escola i de tota convenció fou **una de les primeres crítiques europees del colonialisme**. Vet ací el que va escriure als Indoxinesos al diari *Le Petit Parisien*:

«*És amb dolor i vergonya que jo, una jove francesa que mai ha sortit d'Europa, em dirigeixo als indoxinesos a través d'aquest periòdic [...]. El sagrant episodi de Yên Bái [un intent de revolta fracassat per part dels nacionalistes indoxinesos], seguit d'una sagrant repressió, havia recordat a França que existia la Indoxina. Le Petit Parisien va publicar en portada una valenta i documentada investigació [...]. M'informava de com es reclutava als "coolies", com se'ls colpejava, com es pressionava als capatassos blancs perquè mutilessin o s'afanyessin a trepitjar els obrers "anamites", davant dels seus companys massa terroritzats per a intervenir. Les llàgrimes de vergonya m'ofegaven i ja no podia menjar. En l'Exposició Colonial, vaig veure a la multitud, bona part de la qual llegia Le Petit Parisien, contemplar la reproducció del temple d'Angkor amb una admiració devota, estúpidament indiferent als sofriments causats pel règim així simbolitzat. Des de llavors mai he pogut pensar en la Indoxina sense avergonyir-me del meu país.*

Avui tenim un govern del Front Popular. L'esperit tan evidentment generós i humà del cap del govern [es tractava de Léon Blum] es guanya les simpaties de tots els homes de bona fe. El ministre de les colònies és socialista. Per primera vegada apareix l'esperança que la Indoxina deixi algun dia de ser per als francesos un assumpte vergonyós.

Però el poder d'un govern és limitat, sobretot quan hi ha tants enemics, tantes dificultats a superar. Vosaltres, amics, germans de la Indoxina, heu d'ajudar-la a millorar la seva situació, a **acostar-vos al seu alliberament**.

El cap del govern i el ministre són socialistes, però els que executen les seves instruccions, els que els informen, els que influeixen en ells no ho són. Aquest diari ha

d'ajudar a **establir el vincle** entre vosaltres i els que a França pensem en vosaltres. Utilitzeu-lo per cridar l'atenció de França; per informar-nos, per dir-nos el que està millor que abans i el que, malgrat el canvi de govern, encara no ho està. Digueu-nos tot el que penseu».

L'alienació causada per la **mentalitat colonial** fa que els compatriotes de Weil —que llegeixen el mateix diari que ella— puguin admirar la reproducció del temple d'Angkor amb «*admiració devota i estúpida indiferència*». A la seva obra pòstuma *L'arrelament* (1943), Weil ens adverteix:

«*Avui dia es pot pertànyer als anomenats cercles cultes sense tenir cap mena de concepció sobre el sentit de la vida humana i sense ser conscient, per exemple, que no totes les constel·lacions són visibles en totes les estacions de l'any. Molta gent creu que un nen d'avui dia que va a escola primària sap més que Pitàgores, simplement perquè pot repetir com un lloro que la Terra gira al voltant del Sol. En realitat, aquest nen ja no mira el cel. Aquest sol del qual li parlen a classe no té, per a ell, la menor relació amb el sol que pot veure cada matí. Aquest nen està separat de l'univers que l'envolta, igual que els petits polinesis estan separats del seu passat en veure's obligats a repetir: "Els nostres avantpassats, els gals, tenien els cabells rossos"».*

Weil va ser agudament conscient de la **complexitat dels problemes socials, de les trampes de les idealitzacions i de les simplificacions, de la violència i el potencial de corrupció** que s'oculta en cada cor humà. Crec que la seva recomanació per a l'acció és lluminosa i ens pot seguir inspirant avui en la lluita per a la justícia:

«*Tot bé veritable conté condicions que són contradictòries [...]. Només aquell qui aconsegueixi mantenir la seva atenció autènticament fixada en aquesta impossibilitat i, al mateix temps, actui, farà el bé*».

L'entenc així: només qui s'adona que la capacitat humana de comprensió i de judici és molt limitada i no pot mai abastar la totalitat de cap fragment de realitat ni de cap situació, té l'**actitud correcta per actuar fent el bé possible** (que no és mai el bé suprem). □

DARRER DISCURS DE SALVADOR ALLENDE, 11 DE SETEMBRE DE 1973

Compatriotes: és possible que silenciïn les ràdios, i m'acomio de vosaltres. En aquests moments passen els avions. És possible que ens metrallin. Però sapiguen que som aquí, si més no amb aquest exemple, per assenyalar que en aquest país hi ha homes que saben complir amb el seu deure. Jo ho faré pel mandat del poble i per la voluntat conscient d'un president que té la dignitat del càrrec (...). Pot ser que sigui aquesta la darrera oportunitat per dirigir-me a vosaltres. La força aèria ha bombardejat les torres de *Radio Portales* i *Radio Corporación*.

Les meves paraules no tenen amargor, sinó decepció, i seran elles el càstig moral per als que han traït el jurament que van fer. Soldats de Xile, comandants en cap i titulars (...) l'almirall Merino (...). El general Mendoza, general vil que ahir manifestava la seva solidaritat i lleialtat al govern, també s'ha nomenat director general de Carrabiners.

Davant d'aquests fets només em queda dir als treballadors: jo no renunciaré. Col·locat en un trànsit històric, pagaré amb la meua vida la lleialtat al poble. I us dic que tinc la certesa que la llavor que vam lliurar a la consciència digna de milers i milers de xilens, no podrà ser segada definitivament. Tenen la força, podran sotmetre'ns, però no s'aturen els processos socials ni amb el crim, ni amb la força. La història és nostra i la fan els pobles. Treballadors de la meua pàtria: vull agrair-vos la lleialtat que sempre heu tingut, la confiança que dipositàreu en un home que només fou intèrpret de grans anhels de justícia, que va donar la seva paraula de respectar la Constitució i la llei, i així ho ha fet.

En aquest moment definitiu, el darrer en què podré dirigir-me a vosaltres, espero que aprofiteu la lliçó. El capital estranger, l'imperialisme, unit a la reacció, van crear el clima per a què les forces armades trenquessin la seva tradició: la que els va assenyalar Schneider i que reafirmà el comandant Araya, víctima del mateix sector social que avui estarà a les seves cases esperant

amb mà aliena conquerir el poder per seguir defensant les seves trapelleries i privilegis.

M'adreço, sobretot, a la modesta dona de la nostra terra: a la camperola que va creure en nosaltres, l'obrero que va treballar més, la mare que va saber de la seva preocupació pels nens.

M'adreço als professionals de la pàtria, als professionals patriotes, als que fa dies que estan treballant contra la sedició auspiciada pels col·legis professionals, col·legis de classe per defensar també els avantatges de la societat capitalista.

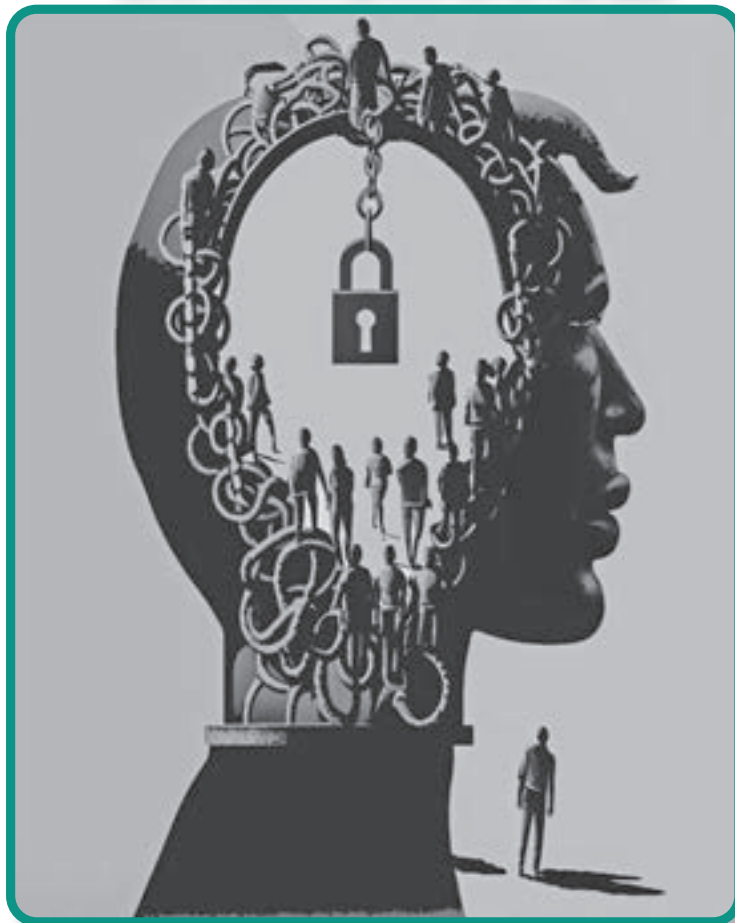
M'adreço a la joventut, a aquells que cantaren i lliuraren la seva alegria i el seu esperit de lluita; m'adreço a l'home de Xile, l'obrero, el camperol, l'intel·lectual, aquells que seran perseguïts perquè en el nostre país el feixisme ja va estar fa moltes hores present en els atemptats terroristes, fent volar ponts, tallant vies ferroviàries, destruint els oleoductes i els gasoductes davant el silenci dels que tenien l'obligació d'actuar (...). La història jutjarà.

Segurament *Radio Magallanes* serà silenciada i el metall tranquil de la meua veu no us arribarà. No importa, em seguireu sentint. Sempre estaré amb vosaltres, si més no el meu record serà el d'un home digne que va ser lleial a la pàtria.

El poble s'ha de defensar, però no s'ha de sacrificar. El poble no s'ha de deixar anorrear ni metrallar, però tampoc pot humiliar-se.

Treballadors de la meua pàtria: tinc fe en Xile i el seu destí. Superaran altres homes el moment gris i amarg, on la traïció pretén imposar-se. **Sapiguen que, molt més aviat que tard, s'obriran les grans alberedes per on passi l'home lliure, per construir una societat millor.** Visca Xile! Visca el poble, visquin els treballadors! Aquestes són les meves últimes paraules, en la certesa que el sacrifici no serà en va. Tinc la certesa que, si més no, hi haurà una sanció moral que castigarà la infàmia, la covardia i la traïció. □

Revisa amb detall el següent dibuix i reflexiona-hi, personal o col·lectivament.
Quines reflexions generes des de l'ACTUAR?

Fabián Moreno Castro (Bucaramanga, Colòmbia)

Aquesta il·lustració és una metàfora poderosa. Ens convida a considerar com podem treballar junts per superar les barreres culturals i socials que limiten la nostra comprensió del món i el nostre potencial com a éssers humans. En lloc de veure les diferències culturals com a font de divisió, la il·lustració ens anima a veure-les com una oportunitat per aprendre i créixer junts. En resum, **“Crear xarxes de suport per a descolonitzar ments”** és una obra inspiradora i significativa que ens convida a considerar quin és el nostre paper en la construcció d’un món més inclusiu i equitatiu.

EL 'BON VIURE': DESCOLONITZANT LA NOSTRA COMPREENSIÓ DEL TREBALL I L'ECONOMIA

JONATHAN FÉLIX DE SOUZA

Belo Horizonte, MG, Brasil

El concepte del Bon Viure, originàriament conegut com Sumak Kawsay, s'ha presentat com una alternativa per repensar l'economia i el treball a Amèrica Llatina. Aquesta proposta pretén **posar en primer pla el valor de l'ésser humà i la natura, en detriment de la lògica del benefici i de l'explotació desenfrenada dels recursos naturals**. El Bon Viure pretén construir una societat més solidària, equitativa i sostenible, en la qual, abans de res, es posen en valor les formes de vida tradicionals i la diversitat cultural.

Una de les principals premisses del Bon Viure és la **construcció d'una economia basada en la cooperació i en la solidaritat**, en comptes de fer-ho sobre les bases de la competència i la recerca incessant del benefici. Això implica l'adopció de models econòmics més justos i sostenibles que prioritzin el benestar col·lectiu en detriment d'un individualisme exacerbat. Aquest concepte d'economia també proposa posar en valor el treball col·lectiu i l'economia solidària, que pretenen garantir l'autosuficiència i la dignitat de les comunitats locals.

Val a dir que el concepte de Bon Viure proposa superar el model de desenvolupament adoptat a Occident, basat en el creixement econòmic continu i en l'explotació ininterrompuda dels recursos naturals. Envers aquest, es proposa un model de desenvolupament més sostenible, basat en l'ús responsable dels recursos naturals i la garantia de la protecció del medi ambient i dels drets de les poblacions tradicionals. Això implica construir polítiques públiques que afavoreixin la transició cap a una economia baixa en carboni i fomentin la preservació i la recuperació dels ecosistemes.

Una altra premissa important del Bon Viure és el fet de donar valor a la **diversitat cultural i a les formes de vida tradicionals** de les comunitats locals. Això implica garantir el reconeixement i el respecte dels drets de les poblacions indígenes, quilombolas

i altres comunitats tradicionals. En aquest sentit, cal construir polítiques públiques que afavoreixin la inclusió social i la valoració de les diferències, en comptes de polítiques que busquen homogeneïtzar les cultures locals.

Per tal de posar en pràctica el concepte del Bon Viure, s'han de prendre mesures per garantir la participació activa de la societat en la creació de polítiques públiques i en la presa de decisions importants. Això implica construir espais de diàleg i adoptar pràctiques de **democràcia participativa**, en què la població pugui ser escoltada i pugui influir en les decisions que afecten la seva vida.

Per això, el concepte del Bon Viure proposa una nova visió del treball i de l'economia a Amèrica Llatina. Una nova economia que ha d'estar basada en la superació de la lògica del desenvolupament a qualsevol preu i en la construcció de societats més solidàries, sostenibles i justes. Aquest concepte és fonamental per restablir la comunió entre la Humanitat i la Natura, donar valor a les diversitats culturals i les formes de vida suprimides per l'homogeneïtzació imposada per Occident i la superació de les desigualtats socials i econòmiques que pateix la nostra estimada Amèrica Llatina. A més, el Bon Viure pretén garantir la sobirania dels pobles i la justícia social, no només a nivell local, sinó també a nivell internacional, superant la lògica colonialista que domina les relacions entre les nacions. És el moment de repensar els nostres models de treball i economia, adoptant un enfocament descolonial i alliberador que ens pugui portar a un futur més sostenible i just per a tothom.

Per aprofundir:

- 1.- *Quines experiències de treball sostenible i economia coneixeu?*
- 2.- *Com transformaries el teu treball amb l'objectiu de respectar la natura i les relacions socials i comunitàries?*

A DESCOLONITZAR L'ÈTICA!

PEDRO PABLO ACHONDO MOYA,
Xile

El terme *glocalitat* sonava amb força fa més d'un decenni. Constituïa una de les consignes de les trobades altermundistes i d'organitzacions socials, que proposaven altres maneres d'actuar, resistir i existir. Moviments lligats als pobles indígenes, sensibilitats ecologistes i cerques polítiques diferents, basades en l'autonomia dels pobles, economies alternatives i maneres de vida oprimides i invisibilitzades. Tot això emergia amb força a mitjans dels anys 90, acompanyat de fòrums i trobades mundials a diversos països. La globalització era equilibrada a partir d'una mirada local. D'alguna manera, l'occidentalització del món era resistida des dels territoris i les seves particularitats.

Però la cerca d'alternativa va perdre força amb el pas dels anys, degut a profundes crisis a tot el planeta. Va haver-hi desgast, si més no, en comparació amb l'energia i eufòria dels primers anys. A nivell eclesial, l'arribada de Francesc, va significar sens dubte una injecció d'esperança i renovació; però també s'ha anat esgotant al percebre resistències internes i una pregona crisi d'abusos sexuals, poder i consciència. Sabem que l'emergència dels poders altermundistes corria per un camí diferent al de l'església institucional, però no eren poques les facetes d'aquests moviments que

no només integraven cristians i cristianes, teòlegs i teòlogues a les seves bases, sinó que en les seves fonts ètico-polítiques i teòriques descansava el pensament teològic llatinoamericà, en particular el de la Teologia de l'Alliberament. S'hi respiraven, de nou, els seus afluents, lluites, compromisos i esperances. Sobre aquestes cruïlles i fecundacions mútues també s'ha escrit força literatura.

L'església de demà ha de revisar profundament la seva història colonial, la seva estructura patriarcal i la seva complicitat capitalista. En moltíssims casos, les petites comunitats se n'escapen. Se situen en un altre lloc, transmeten altres missatges i es fan corpòries des d'altres rostres.

Per tant, l'ètica cristiana continuarà el seu camí còsmic i ecològic. **Serà una ètica de la terra, de l'hospitalitat de tot allò que és viu. Una ètica on la trobada i les relacions marquin la pauta. Una ètica del do i el perdó.** Molt se'n sap de tot això, fins i tot s'estudia i s'ensenya. Malgrat tot, sembla que prevalen altres coses, altres interessos.

El punt de partida és la fragilitat i impotència, des d'on les comunitats reprenen la praxi: assumeixen un lloc concret, un *locus* d'acció. Un espai

d'humilitat i senzillesa, lluny d'empreses massa grandiloqüents o projectes amb aspiracions i pretensions massa grans. Es tracta d'una *praxi* penúltima i comunitària.

En definitiva, **foragitar l'aspiració de poder**. I si hi hagués un poder al qual aspirar, aquest seria el poder del servei, de l'amor, de la companyia. Cap altre. Lluny de l'estatus i el confort, i molt lluny de dispositius reproductors de pecat.

Una ètica a partir d'un **diàleg de coneixements i de trobades inter i transdisciplinars** es pregunta pel futur. És una ètica eminentment reflexiva sobre les qüestions del futur. Acorada en el present en crisi i profundament afirmativa d'una **esperança**, s'entén com una ètica de la llibertat i la promesa. L'actitud i opció ètica que proposem és **feminista, ecològica, híbrida, solidària i decolonial**. Busca trencar amb la tríada colonial-capital-patriarcal, i busca desjerarquitzar-se.

Una ètica de l'afirmació i l'esperança que generi i se situï al centre de les noves comunitats pasquals. L'ètica batega en el cor de cada organització, institució o comunitat. Els atorga un **horitzó de sentit**, un perquè al què. **Mobilitza, treu de la inèrcia, impulsa. Dona forma als com. Materialitza les formes**. En definitiva, l'ètica és l'aire que oxigena les nostres vides. Dona consistència i raó a la *praxis* comunitària.

L'article és un extracte adaptat d'un capítol del llibre *La Iglesia después de la Iglesia* (2023, Buena Prensa, México) □

RACÓ POÈTIC

M'AGRADARIA...

Soc colonitzadora, ho he heretat.
Però, m'agradaria decolonitzar.
També, soc poeta i vull parlar

La paraula és una arma
prou forta per dir prou.
Prou de colonitzar
és hora de decolonitzar.

Començar i alliberar
munts de paraules
que malden per sortir,

igualtat
equitat
identitat
paritat
justesa...

juntes fan un món millor,
un món sense cap rastre de colonització.

Però abans cal foragitar

desigualtat
desequilibri
diferència
disparitat
injustícia...

totes elles armes que resten al cinyell
de vells colonitzadors, desitjosos de destrucció.

La poeta parla i el seu missatge,
deixa clar:

"Tots els pobles volem ser lliures,
comencem a decolonitzar.
Alliberem terres, ments, cossos i pensaments,
per viure plenament
la vida que cadascú vol triar".

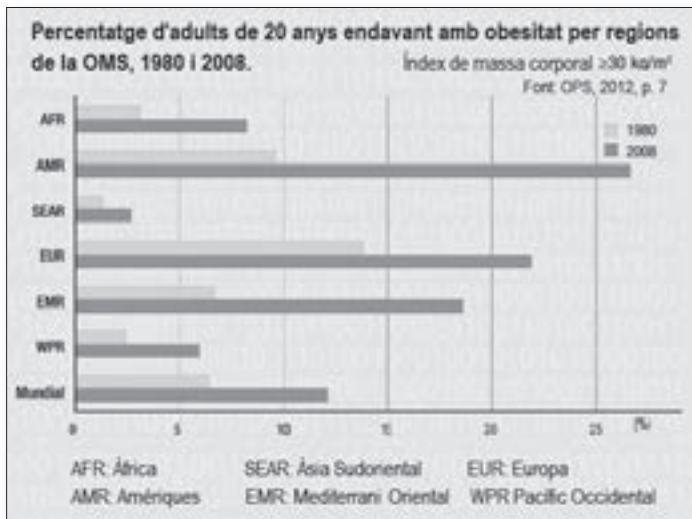
El poble decolonitzat és el poble que viu en llibertat

@Carrie

DEL MENJAR ESCOMBRARIA A LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA: REPENSEM L'ALIMENTACIÓ

FERNANDA ACOSTA

Equador

homes i el 14% de les dones, és a dir, 500 milions de persones al món, eren obesos el 2008 en comparació amb el 5% i el 8% respectivament el 1980. En resum, a 28 països les taxes d'obesitat es duplicaren.

II. El canvi alimentari: un fenomen multicausal

A la dècada dels 80 —període de recollida de dades— les famílies es trobaven en un procés de canvi de les seves dinàmiques. Per una banda el feminisme va prendre molta força, sobretot des del moviment d'alliberament de les dones (MLF, del seu nom en

francès) de la dècada dels seixanta. Aquest fet va facilitar que moltes dones deixessin l'esfera d'allò privat (tasques domèstiques i de cura), per endinsar-se en el món d'allò públic, l'univers del treball, que tradicionalment a occident s'havia assignat a l'home.

L'Organització Internacional del Treball (OIT) el 2012 presenta dades que mostren com en les darreres dècades es produeix una major inserció laboral de les dones a nivell mundial. Però, malgrat que les dones treballen, els homes participen escassament en les tasques domèstiques. En definitiva, les dones assumeixen tant les tasques domèstiques, l'educació i acompanyament dels fills, com el seu rol de treballadores.

La televisió i les xarxes socials ens envaeixen amb publicitat sobre menjar ràpid, caixetes sorpresa i joguets de regal. Amb el pas dels anys s'ha naturalitzat el consum d'aquest tipus de menjar, present a escala planetària. S'ha convertit per a moltes persones en un producte de fàcil accés i relatiu baix cost o, en el pitjor dels casos, una nova normalitat alimentària.

I. Efectes dels canvis en els patrons alimentaris

Segons dades publicades el 2012 per l'Organització Mundial de la Salut, el sobrepès i l'obesitat provoquen anualment 2,8 milions de morts a nivell mundial, al generar un augment del risc de patir malalties cardíaques, accidents cerebrals-vasculars, diabetis i alguns tipus de càncer.

D'acord amb la mateixa font, el 10% dels

Aquest nou context planteja nous desafiaments, ja que les llars no disposen del mateix temps per preparar els aliments. Paral·lelament, el mercat i els mitjans de comunicació mostren una gran quantitat de productes de fàcil consum i preu relativament assequible, des del menjar escombraria, el menjar enllaunat, als refrescos artificials, tots ells amb grans quantitats d'edulcorants i colorants.

Sovint les marques són presents a escala mundial, com a part de l'“aldea global” descrita per McLughan. Des d'aquestes lògiques, podem trobar la *caixeta feliç* de McDonalds, la mateixa Coca-Cola o el mateix KFC tant a Corea, Mèxic o el Sudan.

En aquests restaurants de menjar ràpid i en els supermercats s'imposa generalment una lògica que defensa els interessos de la indústria agroalimentària i dels seus productes amb escàs valor nutricional i prefabricats, sovint provinents de processos d'agricultura intensiva de grans empreses. Els patrons alimentaris actuals en molts casos han deixat de costat el menjar real (*real food*).

Si bé el context de mercantilització de l'alimentació i la seva massificació industrial existeixen, sempre hi ha opcions alternatives a la seva hegemonia, dominada per les lleis del mercat. Com repensar la nostra alimentació d'una manera conscient?

III. La sobirania alimentària: un posicionament davant la vida

Davant la visió mercantil de l'alimentació percebuda com una indústria o un mercat, què podem fer?

És vital, en primer lloc, prendre consciència de les repercussions d'aquest tipus d'alimentació en la nostra vida, salut i entorn. Valorar el menjar real en comptes dels aliments processats és el primer pas.

Quan comprem aliments som éssers

polítics (no partidistes): tenim a les nostres mans la decisió de triar entre un producte transgènic, importat o un producte de comerç just, per exemple. El comerç just (*fair trade*) es basa en circuits curts de comercialització: el productor ven directament al comerciant. Aquest intercanvi directe augmenta els guanys de les dues parts perquè disminueixen els intermediaris i els costos afegits. Aquest darrer tipus de comercialització s'anomena de circuit llarg i moltes vegades el productor ven a un intermediari a un preu irrisori en comparació amb el que arriba a pagar el consumidor final. En els circuits curts, a part dels beneficis socials, existeixen beneficis ambientals. El consum de productes locals disminueix la distància del recorregut i això redueix la petjada ecològica.

Un altre punt bàsic relacionat amb l'alimentació és la sobirania alimentària. Aquest concepte fou encunyat per les organitzacions socials, entre elles, el Moviment Sense Terra de Brasil, d'ençà el 1996, per la insuficiència del concepte seguretat alimentària (utilitzat per la FAO) i planteja: “el dret de cada nació per mantenir i desenvolupar la seva pròpia capacitat per a produir els aliments bàsics dels pobles, amb respecte per la diversitat productiva i cultural. Tenim el dret a produir els nostres propis aliments en el nostre territori de manera autònoma. La sobirania alimentària és una precondition per a la seguretat alimentària genuïna” (Via Campesina a León, 2017, pàg. 15).

La sobirania alimentària planteja diferents punts:

1- Crítica els monocultius i l'agricultura intensiva a partir de productes agroquímics i planteja la producció agroecològica i local basada en cultius diversificats.

2- Qüestiona la concentració de la terra en mans de pocs propietaris o terratinents i

proposa que ha de ser dels camperols.

3- Preconitza la substitució d'agroquímics comprats a empreses transnacionals que tenen el seu oligopoli, per la restauració de matèria orgànica, rotació de cultius i ús d'adobs verds.

4- Reivindica els coneixements i sabers locals i ancestrals sobre l'agricultura i els bancs de llavors de les diferents espècies de productes, per evitar que només es conservi la producció de les varietats més comercials.

5- Promou reemplaçar el sistema agroindustrial d'exportació per xarxes de comercialització local i de circuits curts de comercialització.

Conclusions

Actualment ens enfrontem a un sistema alimentari basat en l'agroindústria. Les mutacions de les dinàmiques socials han implicat un gran canvi en els patrons alimentaris. Des d'aquestes noves lògiques de la vida moderna i del mercat, les famílies, sobretot urbanes, han incorporat una sèrie de productes prefabricats, sintètics i amb escàs valor nutricional. Aquest fenomen ha afectat la salut amb un augment dels casos de sobrepès i obesitat a escala planetària.

Davant d'aquest context l'alternativa radica en la sobirania alimentària, que defensa models de producció agroecològica de base camperola, fonamentada en els conreus diversificats, la comercialització local i circuits curts. Planteja també la importància dels coneixements camperols i el rescat de llavors locals perquè no es perdin en les lògiques dels productes més comercialitzables.

La sobirania alimentària constitueix una estratègia emancipadora davant el sistema de l'agroindústria i implica una presa de consciència sobre la importància d'una alimentació saludable i un consum responsable. □

PARAULES DE PERE CASALDÀLIGA

"En amor, en fe i en revolució,
no és possible la neutralitat"

"Si no ets ètic a tot,
no ets ètic en res"

"Dels pobles indígenes he après
la convivència amb la natura,
un cert sentit de comunitat,
i relativitzar també moltes coses
que la nostra civilització considera absolutes"

"No és que existeixi un món desenvolupat
i un món subdesenvolupat,
tenim només un món
mal desenvolupat"

"El capitalisme per definició
és lucre acumulat,
és privilegi del capital,
és exclusió de la majoria"

"Em diran subversiu.
I jo els diré: ho soc.
Pel meu poble en lluita visc.
Amb el meu poble en marxa, hi vaig"

"Entenc per socialització la més gran
participació possible de tots els
ciutadans, dins del major nivell
possible d'igualtat, en els béns de la
naturalesa i de la producció. Per arribar
a això, evidentment, caldrà
que sigui ben sacsejat i esmicolat
l'egoisme del capital, els privilegis de
minories, l'explotació de l'home per
l'home. Que això és utòpic? Encara ho
seria més l'Evangeli"

PERQUÈ GUANYEM LA GUERRA

Yasmina Caballero

Premi Internacional de Poesia Rubén Darío 2022

Desgranarem la pluja i el vent
Encendrem el cel
com s'encenen les llànties
i tota espurna deixarà de ser
llàgrimes una a una sobre el bosc
plourà lavanda.

Serà el moment d'aixecar els nostres morts
i que esmorzin alguna cosa
un núvol
una tardor
una estrella.

Serà el moment d'aixecar tots els versos
les papallones
i obrir el pit perquè les bales penetrin i se'n vagin
i ja res no pugui tornar a matar-los.
Els nostres morts
dolça separació la de les flors i el sol
i no tornar a sentir gana
ni set
ni ràbia.

Perquè caiguin cecs els fusells
perquè els botxins només siguin larves dements
que s'arrosseguin
i no ens puguin tocar.
Ni es dessagni la merla
ni es petrifiquin els crits
perquè triomfem
tornar a les trinxeres
i disparar clavells
roses
geranis
agitar l'alba
despertar la idea que aviva la llum
despertar el poble
i estendre'ns al món
perquè ningú torni a quedar-se adormit
i no sigui el país sencer la tomba.

Perquè guanyem la guerra
i no mori cap nen i la seva joguina
aixecar els nostres morts del seu llit
i novament passar revista.

Això
despertar-los que clareja
hi ha aire per no ser respirat
prats que esperen cremar
pomes podrides
i tants noms perquè siguin escoltats:

MARIA JOSÉ ALBA GARCÍA
FÈLIX MARTÍN POU
CARLES ALLENDE FERNÁNDEZ

Els s'hauran d'arrencar la daga
i sembrar un ocell a la terra que els va veure alçar-se
i que desfilí el sud
el nord
l'óssa major
les festes
les rialles
el menjar calent
l'aniversari de l'àvia.

Tot això avortat
tot en blanc i negre
tot petó sense llavi
però; ells
els que mai moren
els que es casen amb els mars
els que van aprendre a pasturar una mica més a l'est
es queden aquí entre nosaltres
perquè guanyem la guerra.

REFUNDACIÓ DE LES NACIONS UNIDES

FERNANDO BERMÚDEZ LÓPEZ

Espanya

La descolonització està exigint un canvi profund en l'estructura organitzativa de la societat planetària. No podem aconseguir un món descolonitzat mentre no desapareguin els blocs imperials. Els Estats Units, Rússia i la Xina controlen no només l'economia mundial i el poder militar i geopolític, també el pensament. Entre aquests blocs existeix una competència desorbitada i inhumana. Tots els altres països es veuen sotmesos a ballar la música que toquen uns i altres.

La Segona Guerra Mundial (1939-1945) va deixar una Europa destrossada i un món ferit moralment. Va ocasionar al voltant de 60 milions de morts, multitud de ciutats bombardejades, cruels tortures, camps d'extermini com el d'Auschwitz i Mathausen entre molts altres, i el llançament de les bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki. Fou un cúmul de mort i patiment.

Després dels horrors d'aquesta guerra, representants de 50 països es van reunir a San Francisco, Califòrnia. Van fundar l'Organització Internacional de les Nacions Unides (ONU) amb l'objectiu que mai més els humans recorreguéssim a la guerra per resoldre els conflictes que poguessin sorgir entre les nacions. A la Carta de fundació de l'ONU s'estableixen un seguit d'articles en ordre a la protecció dels drets humans, la distribució d'ajut humanitari, el suport al desenvolupament sostenible i l'acció climàtica.

L'ONU fou una esperança. Després, el 1948 Nacions Unides va elaborar i aprovar la **Declaració Universal dels Drets Humans**, que és una de les grans fites de la humanitat.

Han passat més de 78 anys de la creació de l'ONU i, tanmateix, les guerres i intervencions militars no han cessat. L'ONU no ha estat capaç de dialogar i evitar la guerra d'Ucraïna, ni les tensions polítiques i militars entre els Estats Units, Rússia i la Xina que poden desembocar en una hecatombe molt pitjor

que les anteriors guerres mundials, que afectaria no només a la humanitat sinó al mateix Planeta Terra.

Nacions Unides ha vingut emetent **resolucions que no s'acompleixen** (conflicte palestino-israelià, sahrauí, kurd, tàmil...). És una organització controlada per les potències que integren el Consell de Seguretat. Encara que el seu Secretari i l'assemblea general emetin comunicats i resolucions, de res serveixen perquè xoquen amb el veto d'algun dels membres del Consell de Seguretat: Estats Units, Rússia, Xina, Regne Unit i França. És una organització controlada per aquestes grans potències. Les diverses cimeres sobre el canvi climàtic s'han vist, així mateix, **obstaculitzades pels interessos** d'algun dels membres del Consell de Seguretat.

El 2008 el pare Miguel D'Escoto Brockmann fou elegit president de l'Assemblea General de les Nacions Unides. Allà observà que l'ONU no és eficient. Va comprovar amb gran decepció que aquesta organització resultava frustrant i inoperant perquè en el seu disseny inicial s'inclouïa com a determinant i vàlid el vot d'una minoria molt poderosa per a mantenir el control i fins i tot el recurs a la guerra, encara que fos amb el vot en contra de la majoria de les nacions.

D'Escoto defensava que cap país, per poderós que sigui, pot manar en el món ni imposar la seva ideologia. Les guerres no han cessat, les grans potències han entrat en una frenètica cursa armamentista amb armes de destrucció massiva i augmenten les grans diferències socioeconòmiques entre els països. Uns pocs cada cop més rics i la immensa majoria cada cop més enfonsada en la pobresa. Va prendre consciència que **l'ONU actual no té capacitat per vetllar per la pau internacional, per la descolonització, pel desenvolupament dels pobles ni per la cura del Planeta.**

En acabar el seu mandat com a president de l'Assemblea General de l'ONU, Miguel D'Escoto va

arribar a la conclusió que aquesta organització, que en el seu dia havia despertat una entusiasta esperança, era un fracàs. **El món necessita una autoritat forta, lliure i independent, reconeguda per tots els països del planeta.**

Aquesta realitat el va motivar a elaborar una **Proposta de Reinvençió de les Nacions Unides**. Va comptar amb el suport de Ramsey Clark i Leonardo Boff. Ramsey Clark fou un advocat nord-americà que va arribar a ser Fiscal General dels Estats Units. Des del seu alt càrrec públic va estar en el centre de les lluites pels drets civils i humans i va prendre una postura antiarmamentista, defensant les causes justes a tot el planeta. Així mateix, Leonardo Boff, teòleg brasiler de l'alliberament, compromès en la defensa dels pobles originaris i de la Natura, va contribuir en l'elaboració de la Declaració Universal del Bé Comú de la Mare Terra i la Humanitat.

La Proposta de Reinvençió de l'ONU fou aprovada per la majoria dels països del món. Tanmateix, els cinc que integren el Consell de Seguretat, la van rebutjar. D'Escoto va morir i la Proposta va quedar en l'aire.

Avui, davant la inoperància d'aquesta organització per a dialogar i evitar les guerres, diverses personalitats de tot el món busquen com portar a la pràctica la Proposta de refundació o reinvençió. Busquen crear una **nova organització amb autoritat universal, moral i eficient, per vetllar per la pau, el control armamentístic, la prohibició d'armes nuclears (TPAN), el desenvolupament social de tots els pobles i el bé comú de la Humanitat i el Planeta**. I d'aquesta manera acabar amb les grans diferències socioeconòmiques, amb la fam i la descolonització en el món.

El Papa Francesc, reunit al Kazakhstan amb líders de totes les religions del món (16-09-2022) va expressar que: "És hora d'evitar l'enfortiment de blocs contraposats. Necessitem líders que, a nivell internacional, permetin als pobles entendre's i dialogar, amb la voluntat de reforçar el multilateralisme, **construir un món més estable i pacífic** pensant en les noves generacions".

Estem urgits d'una nova organització internacional i d'una profunda reestructuració de l'ONU en base a la Proposta que va fer Miguel D'Escoto, amb el suport dels líders religiosos del

món. És una tasca de tots els ciutadans i ciutadanes del món. **Ens reconeixem aliats en la lluita per una ciutadania mundial que garanteixi la justícia, la descolonització dels pobles, la pau per a tota la humanitat i la cura del Planeta i de tota la Natura de la que som part.** Serà un procés llarg, però urgent per a la pau, l'harmonia i l'equilibri ecocèntric. És urgent realitzar una **campanya mundial que vagi de baix a dalt**, des de les organitzacions socials, populars, sindicals, intel·lectuals, artístiques, associacions humanitàries, ecologistes, feministes, ONG, pobles originaris de tots els continents i confessions de les distintes religions, fent incidència política en les institucions públiques, municipals, regionals, nacionals i internacionals. Per això és necessari conèixer i analitzar la Proposta, que consta dels apartats següents:

- Presentació de Miguel D'Escoto
- Pròleg de Ramsey Clark
- Carta de l'Organització de les Nacions Unides
- Estatut de la Cort Internacional de Justícia
- Estatut del Tribunal Internacional de Justícia Climàtica i Protecció Ambiental
- Declaració Universal del Bé Comú de la Mare Terra i la Humanitat

Moltes persones al món ja han començat aquesta campanya, entre les que es troben personalitats de la cultura, pobles originaris sobretot d'Amèrica Llatina, destacats polítics, defensors de drets humans i líders religiosos, entre ells el Papa Francesc.

La iniciativa de Refundació de Nacions Unides es presenta com un raig de llum i d'esperança. Tal vegada no en veiem els resultats, però val la pena sembrar aquestes llavors perquè un dia pugui aconseguir-se un món veritablement democràtic, descolonitzat, sense blocs imperials, desproveït d'armes nuclears, just, fratern, pacífic i respectuós amb la nostra Casa Comuna, la Natura. Aquesta és la nostra esperança. **És tasca de tots i totes anar sembrant aquestes llavors d'un món nou de justícia i pau.**

"Per utòpic que sigui somiar, hi ha situacions a la vida en les que només somiant s'aconsegueix quelcom."
(J. Moltmann) □

DESCOLONITZAR L'EDUCACIÓ: UN ALTRE MÓN ÉS POSSIBLE

CLEIDE NICODEMOS

(Rio de Janeiro) Brasil

El fet que en ple segle XXI encara tinguem la necessitat de buscar alternatives que enforixin i concebin processos educatius capaços de trencar amb el privilegi epistèmic de l'anomenada **modernitat eurocèntrica** que, havent perdurat a través dels segles, encara domina de forma hegemònica el context llatinoamericà, en els seus aspectes econòmics, polítics i culturals, és una mostra evident que encara hi ha moltes qüestions i problemàtiques al voltant de la necessitat de descolonitzar l'educació.

Per entendre-ho millor, cal reflexionar, encara que sigui breument, sobre els conceptes de colonialitat i colonialisme. Oliveira i Candau (2010) ens diuen que *la colonialitat* perviu a les arrels més profundes d'un poble/nació, perpetuant-se en una producció imaginària que legitima i reitera el procés de subordinació dels colonitzats, malgrat el procés de descolonització i emancipació de les colònies llatinoamericanes dels segles passats. En aquest sentit, podem dir que *colonialitat* és una força hegemònica, més gran i molt més duradora que *el colonialisme*.

Grosfoguel (2016) ens convida a reflexionar sobre com el coneixement produït per un grapat d'homes d'uns quants països de l'Europa occidental han aconseguit tenir aquest enorme privilegi epistèmic, ja que les seves teories, generades a partir d'una perspectiva única, es consideren universals i "suposadament suficients per explicar les realitats sociohistòriques de la resta del món".

Aquesta dinàmica de dominació té implicacions directes en l'àmbit de l'educació, tenint en compte el llast de **la diversitat, de les històries i de les identitats que històricament han estat/són silenciades**. Per explicar aquest fet, Quijano (2005) destaca el concepte de colonialitat del Poder, fent referència al procés d'apropiació de l'imaginari de l'altre, que es transforma en una força capaça

d'imposar una lògica als mitjans de producció de la saviesa, del coneixement i de les subjectivitats.

Segons ell, "(...) totes les experiències, història, recursos i productes culturals van acabar també articulats en un únic ordre cultural global al voltant de l'hegemonia europea o occidental".

La reflexió sobre aquests processos ens porta a molts reptes entrelaçats en la complexa xarxa d'injustícies i contradiccions, que durant molts segles han negat les identitats i la singularitat dels pobles no europeus, donant-los sempre un lloc d'inferioritat i silenciament. L'educació i tots els seus processos (escolars i no escolars) tenen un paper fonamental, que realment ens pot garantir un altre camí, o fins i tot un altre món possible, ja que constitueix un *lòcus* privilegiat d'apropiació crítica i emancipadora de saviesa, de coneixements, de memòries i d'identitats històriques.

El debat entre **educació i interculturalitat** ha ressonat en molts racons, emergint amb força singular en molts espais del Brasil i d'Amèrica Llatina, assumint-se amb la persistència de qui resisteix i insisteix en un altre procés civilitzador, basat en un diàleg que dona visibilitat, veu i vot a tota la diversitat de pobles històricament subalterns i exclosos. En els seus estudis, Oliveira i Candau (2010), destaquen la vasta producció d'autors llatins que es dediquen a la reflexió i construcció de projectes educatius culturalment referenciats que pretenen oposar-se deliberadament a aquest procés, contribuint a que assumim un projecte de descolonització de l'educació al món i a Amèrica Llatina. Per a ells, el que es busca "(...) és la connexió de formes crítiques de pensament produïdes des d'Amèrica Llatina, així com d'autors d'altres parts del món, en la perspectiva de la descolonialitat de l'existència, del coneixement i del poder".

Com a mostra de les nombroses iniciatives,

considerades com a projectes d'idearis educatius llatinoamericans, realment assumits en la perspectiva de la descolonització de l'educació, destaquem **els treballs i pensaments de Martí i Freire, els llegats dels quals són forces inspiradores que van contribuir molt en el camp de l'educació popular**, a Amèrica Llatina i al món durant els darrers segles. Leite (2022) assenyala que hi ha moltes similituds entre els dos autors, ja que ambdues concepcions “van des de les seves trajectòries com a exiliats, que els van fer passar per diversos països, aportant-los coneixements avançats per a la seva època, fins a la fe i l'esperança en la millora de l'ésser humà”.

La base del pensament i les lluites del cubà José Martí (1853–1895) a mitjan segle XIX va constituir un pilar fonamental per a la formació de les bases políticopedagògiques de l'àmbit de l'Educació Popular a Amèrica Llatina. Una de les seves principals referències és la premissa d'establir **l'Educació com un camí cap a l'emancipació d'un poble i/o nació, donant veu a les minories del seu temps i difonent la criticitat, l'autonomia i l'autoconsciència** com a pràctica políticopedagògica.

El seu llegat va influir en les pedagogies llatinoamericanes considerades emancipadores, on el procés educatiu està directament vinculat a les circumstàncies històriques de cada època, contribuint així a la deconstrucció del concepte de neutralitat en favor d'una pràctica reflexiva, on la teoria i la pràctica s'enforteixen en el recerca de la transformació del món en un lloc més just i humà. Segons Leite (2022), Martí “presenta les seves concepcions de la insurrecció, com a principi educatiu, que manté una vigència important en la pedagogia llatinoamericana, reivindicant una història pròpia d'Amèrica Llatina, més enllà de l'Europa opressora”.

Al Brasil, cal esmentar la contribució de Paulo Freire (1921–1997), com un altre llegat important dels processos educatius a Amèrica Llatina, reconegut com un dels principals referents de l'educació popular, els projectes del qual —d'educació, món i societat— estan àmpliament legitimats. Freire ens va deixar una àmplia producció acadèmica en l'àmbit de l'educació, amb un abast que va molt més enllà d'una metodologia docent, ja que la seva dimensió

epistemològica és referenciada arreu del món com una teoria del coneixement amb sòlides bases ètiques i filosòfiques. En l'àmbit de les ciències humanes, és reconegut com el tercer pensador més citat universalment en treballs acadèmics, després d'haver guanyat vint-i-nou *doctor honoris causa* atorgats per universitats d'Europa i d'Amèrica.

Les concepcions de Freire van contribuir a una percepció més àmplia del sentit educatiu, ja que la seva aportació teòrica i pràctica, basada en la relació de l'home amb la societat, considera la totalitat i complexitat de les **dimensions ètica, política, teòrica i estètica**. Compromès amb l'emancipació dels individus, Freire situa **l'autonomia, la dialogicitat i el respecte a la realitat i els coneixements dels educats** com a elements fonamentals per al procés educatiu. Un altre important referent és el reconeixement de la incompletesa humana que es constitueix com una característica existencial de tota la humanitat. Per a Freire (1998), l'“inacabament de l'ésser o la seva inconclusió és propi de l'experiència vital. On hi ha vida, hi ha quelcom inacabat”.

I és justament com a **éssers inacabats que ens situem en un procés de recerca permanent** que, a més de superar l'immobilisme, possibilita la transmutació de la consciència ingènua cap a una **consciència crítico-reflexiva**, inserint i reconeixent els individus com a subjectes històrics i participatius.

Amb Freire (1987), vam aprendre que és fonamental que l'alumnat i el professorat assumeixin una **postura dialogant i qüestionant davant el coneixement**, construint les seves pròpies maneres de pensar i actuar que es puguin instrumentalitzar per al reconeixement del seu paper d'**acció-reflexió** al món, com a subjectes històrics. “L'existència, per humana, no pot ésser muda, silenciosa, ni es pot nodrir de paraules falses, sinó de paraules veritables, amb les quals els homes transformen el món”.

Revisar aquest llegat d'idees i ideals llatins reforça la utopia que ens mou com a humanitat en **la recerca de noves alternatives per a projectes civilitzadors, basats en la producció de coneixements i dimensions culturals que puguin anunciar noves perspectives i denunciar les pràctiques de colonialitat del saber/poder**, referenciats al llarg de tants segles. □

DESCOLONITZACIÓ LLATINOAMERICANA EN EL SEGLE XXI

JOSÉ MANUEL FAJARDO SALINES

Hondures

A continuació proposo algunes idees en relació amb la descolonització regional contemporània partint de la mateixa noció de descolonització, així, examino dues accepcions per a contrastar-les i captar millor el sentit de l'anomenada decolonialitat o decolonialisme; després estableixo tres consideracions que suggereixen formes alternatives d'aproximació al tema a fi d'aportar elements per al diàleg.

Procedeixo llavors oferint el concepte de descolonització de la RAE: "1. tr. Posar fi a una situació colonial". No obstant això, l'*Oxford Languages* la defineix com: "verb transitiu. Concedir [un país] la independència política a una colònia o a un territori en el qual exerceix un domini polític; 'molts països d'Àfrica i d'Àsia s'han descolonitzat i s'han sumit en problemes greus de subdesenvolupament econòmic.'" Contrastant totes dues fonts és notòria la diferència perquè en el segon cas la fi de **la situació colonial figura com una concessió des de la instància dominadora**, i la frase d'exemple agregada expressa un resultat advers d'aquest procés. La primera manera de caracteritzar la noció sona més equilibrada, ja que accentua el resultat fàctic i s'absté de matisos.

L'anàlisi del paràgraf previ ajuda a albirar una dimensió clau per a la **decolonialitat o decolonialisme, que és entès com un moviment de pensament emergent a Amèrica Llatina** enfrontat a la matriu colonial del poder.

Resumint, la **descolonització** es comprèn com l'esdeveniment que tanca formalment la dependència política de tipus colonial, i a l'una, com a mirada crítica a l'esdeveniment, hi ha la postura reflexiva que aprofundeix les maneres en què **l'estil colonial perviu en les nacions o països independitzats** (on

el protagonisme del poder colonial va ser substituït en l'àmbit local per elits criolles, i que a escala internacional ha estat assumit per les potències econòmiques i polítiques de major pes segons el moment i lloc geopolític). D'aquesta manera, i sense majors senyals o declaracions de la seva real dependència, **les elits de poder locals són simples testaferrós d'un domini superior** amb el qual juguen rogalia i distàncies a fi de sostenir-se en una posició política favorable als seus interessos. Això es manifesta en jocs de poder caracteritzats per cops d'estat o "successions presidencials", destitucions parlamentàries, empresonaments de presidents o expresidents, i fins i tot l'assassinat del president d'Haití l'any 2021.

No obstant això, la **postura decolonial**, que observa amb atenció l'evident, però que no s'estaciona de manera simple en els fets macro, sinó que **aprofundeix les causes** profundes dels fenòmens polítics característics de la regió, assenyalava que la clau interpretativa per a explicar el previ és la matriu colonial del poder, que està arrelada en les maneres i costums de maneig personal, social i nacional, tocant tots els espais culturals de relació humana, i condicionant així les identitats dels subjectes a aquesta lògica. Se sosté llavors que el patró de ser i estar en la realitat és de caràcter colonial europeu i fa viure una modernitat marcada per aquest segell epistèmic, és a dir, el coneixement i la seva gestió seran tant o més veritables segons la seva proximitat al marc occidental establert. Així, l'accepció de "descolonització" mostrada en la prèvia cita de l'*Oxford Languages* és la que, carregada de sentit eurocèntric, s'ha introjectat en la mentalitat regional, fomentant una manera dependent de sentir i pensar.

D'aquesta manera, la matriu colonial del poder

permet tota la realitat humana regional, incidint subreptíciament en els judicis que suporten les maneres habituals de conducta, des de la religió fins a l'acadèmia, des de les decisions econòmiques fins a les polítiques, des dels espais de convivència social fins a la consciència personal, etc. Davant això, **la proposta decolonial convida a una desvinculació radical d'aquest sotmetiment i apel·la a una emancipació plena de les consciències llatinoamericanes** en ruta cap al seu autèntic ser i actuar autònom. Després del previ, m'animo a establir tres consideracions que busquen ser crítiques davant la postura decolonial amb vista a afinar un camí descolonitzador pertinent per a la realitat llatinoamericana contemporània.

En primer lloc, i encara que a primera vista poden semblar confrontades, em sembla que la decolonialitat i l'ideal original de la modernitat occidental apunten al mateix valor: la llibertat humana. En el cas europeu, la modernitat en les albers del Renaixement va significar alliberar-se dels esquemes medievals teocèntrics i avançar per l'autonomia de la raó cap a la màxima possibilitat de l'ésser humà en tots els àmbits; **la decolonialitat planteja emancipar-se dels estils de domini cognitiu i polític** que es van implantar en el subjecte llatinoamericà en tres segles de colònia.

En segon lloc, si la profunda coincidència axiològica que hi ha en l'anterior pot sustentar-se en el bàsic, és factible suggerir un replantejament de l'esforç teòric decolonial, ja que en comptes de desvincular-se radicalment del bagatge teòric europeu, pot aprofitar-lo per als seus fins. Com aconseguir-ho? Se m'ocorre que el primer és apuntar en la direcció correcta a l'hora d'especificar el problema de la matriu colonial del poder, perquè aquesta expressió pot confondre en visualitzar al període colonial com el condicionant essencial en les formes posteriors de gestió del poder. En realitat, el sentit comunitari de l'Abya Yala està aferrat al motlle clàssic de la cultura rural, caracteritzat per jerarquitzacions socials i pràctiques religioses afermades als ritmes de la naturalesa i a les deïtats corresponents, és a dir, **els pobles originaris van viure així el seu propi trajecte antropològic** (Durant, 2004) consolidant la seva cosmovisió i

“nucli dur” cultural —que per exemple en el cas mesoamericà va coincidir amb la domesticació del blat de moro, entre el vi i v mil·lenni aC (López, 2006, pàg. 28). Per tant, i conseqüents amb aquest esquema natural, la càrrega d'heteronomia (aplicant a propòsit la noció moral kantiana) era significativa en les seves normativitats comunitàries. I va ser aquí on va tenir el seu lloc d'assentament la matriu colonial, que aprofitant patrons conductuals marcats per l'obediència i submissió, van donar com a resultat societats immadures per a un estil autònom i raonat del poder.

En tercer lloc, penso que seguint el fil del que s'ha dit, seria més apropiat parlar d'una **matriu heterònoma del poder**, que venint des del precolombí i passant per l'específic colonial, demarca una línia de continuïtat en el nostre avui. Veure les coses d'aquesta manera ajudaria a un enfocament més ampli i realista, ja que no es carregarien responsabilitats sobredimensionades en el vessant europeu del nostre ethos polític, sinó que ens veuríem obligats a explorar els llits originals de les nostres heteronomies actuals. És aquesta ruta d'autodescobriment profund a la qual convida Robert Carmack al final del volum I d'Història General de l'Amèrica Central, i que és extensible a l'àmbit regional llatinoamericà: “Podem afirmar, finalment, que no entendrem l'Amèrica Central si som incapaços de conèixer la seva història antiga, història que no es troba només en el passat, sinó també en el present, i per tant es necessita per a preparar el seu futur.” (Torres, 1993, pàg. 319)

Conclouen així aquestes idees, pensant en una **reorientació del pols descolonitzador cap a la meta de promoure l'autonomia integral de la regió**, assumpte amb sabor d'utopia, perquè les tendències heterònomes són maneres humanes que sempre ens acompanyaran, però que poden aprendre a limitar-se. En aquest sentit, és valuos celebrar **diàlegs amb iniciatives teòriques com el cosmopolitisme o la filosofia intercultural**, ja que elles visualitzen la possibilitat autònoma del bigarrat conjunt regional en la dinàmica d'un plurivers de valors on les riqueses culturals locals es comparteixin en clau, és a dir, gaudint de les diferències en un espai humà global compartit. □

DISCERNIR SOBRE LES ARRELS COLONIALS A AMÈRICA LLATINA: EL JO COLONIALISTA I LA SEVA SUPERACIÓ

IVONE GEBARA

Sao Paulo, SP, Brasil

Una de les característiques de moltes savieses humanes, i especialment de la saviesa cristiana, és l'autoimplicació del "jo" en totes les nostres accions. Lluitar contra la fam forma part de "vaig tenir gana". La lluita contra la set comença amb el "vaig tenir set". Lluitar contra el desemparament comença amb el fet de sentir-se abandonat o a la intempèrie.

Encara que no tinguem gana, tots sabem què és la fam. Ens travessa des del principi de la nostra vida com quelcom constitutiu del nostre ésser. Així, de la mateixa manera que tots sabem què és la fam i què és la set, tots podem saber com és viure al carrer o estar a la presó. No es tracta de *l'altre*, diferent a mi en condició humana, sinó diferent pel que fa a la situació temporal i als privilegis excoents. A partir d'aquest raonament, almenys de manera reflexiva, se supera la separació entre el nosaltres i el jo, l'ésser i el que hauria de ser, entre la necessitat de l'altre i la meva. En el fons no som diferents, però les nostres relacions egocèntriques ens fan creure que ho som i com si estiguéssim radicalment separats.

En la mateixa línia d'aquest pensament més unitari i interdependent, ens obrim a l'intent de **superar allò personal i social, allò global i allò local**, com si ja no poguéssim existir d'una manera absolutament individual, separada i autosuficient. En aquest sentit, per extensió lògica i per tocar el tema que estem reflexionant, cadascú de nosaltres també és el sistema colonialista, **cadascú és capitalista a la seva manera i dins les seves possibilitats**. Per això, en llenguatge cristià, ens declarem tots pecadors, és a dir, marcats per una desproporció entre nosaltres i nosaltres mateixos que ens fa oblidar el rostre de l'altre i imaginar que podem viure sense ell.

La força del jo pot ser sensible a la presència de l'altre diferent de mi, però també pot ser esclavitzant i obrir abismes entre el jo, el tu i el nosaltres. El pecat és, en aquest sentit, **la ruptura**

del 'jo' amb el 'nosaltres', com si poguéssim existir per separat. És precisament a aquest espectacle infernal de destrucció mútua al que assistim en els sistemes colonitzadors, en les guerres, en la recerca dels interessos individuals en detriment de la comunitat. Per això, en la saviesa antiga i, en particular, als Evangelis, som convidats a ser sempre el jo i l'altre. La meva alegria, la meva experiència de justícia mai és un acte aïllat, sinó que implica una **relació continuada amb i entre els altres**. En aquesta percepció, encara que sigui d'una manera imaginària, encara que sigui a través de la simpatia i l'aproximació física, ens hem d'adonar que només som el que som perquè les persones i els molts components del nostre món són el que són. D'aquesta manera, les arrels colonials i colonialistes també ens habiten, perquè formen part de **la nostra història humana comuna**. Així, quan alcem la veu per denunciar el colonialisme del passat i el que s'escampa avui entre nosaltres, cal que alhora ens xiuxiegem a nosaltres mateixos la pregunta: "*què has fet i què fas per perpetuar aquesta situació?*"

En termes antropològics, 'colonitzar' és voler que l'altre sigui la meva imatge i semblança, que no sembli diferent i tingui autonomia. O fins i tot si pensen com jo, actuen a favor de les meves idees i interessos com si la meva paraula fos la veritable paraula per a tothom.

El diferent en ser i en pensar és una amenaça per a mi, sacseja la meva seguretat, em llença cap a allò desconegut, cap a l'imprevist, cap al dubte, cap a la por de perdre'm. Per tant, el colonitzador busca controlar, combatre i maltractar allò que l'espanta, allò que l'obstaculitza, allò que amenaça el seu cos i els seus béns. La resposta a la por a l'altre i a l'apreciació individualista de mi mateix requereix que l'altre entri a la meva 'colònia', és a dir, al 'meu grup' i accepti, encara que sigui per

força, la meua manera de pensar i actuar com si fos l'única. Per això, parlem, per exemple, d'una colònia de formigues o d'una colònia d'abelles on s'acompleix una llei interna inscrita en el món d'aquests insectes. És el mateix que es vol fer amb els éssers humans, com si la llibertat, la diferència i la creativitat no fossin característiques dels éssers vius que som. Per això, la paraula **colonialisme** significa imposició o aplicació forçada de la cultura dels colonitzadors. És el moviment d'un *jo plural* que s'imposa als altres, el jo dels que es consideren millors, més forts, més savis, potser fins i tot més propers a Déu. Aquest comportament els permet dominar i explotar la gent, els recursos naturals d'una regió i fins i tot el dret a implementar la cultura o la religió del país que es colonitza. El colonitzat es considera menys persona, un objecte a modelar segons la voluntat del colonitzador o simplement quelcom a eliminar.

Seguint els esdeveniments històrics d'Amèrica Llatina, podem dir que el colonialisme és majoritàriament blanc, masculí, heterosexual, racista, misogin i cristià. Va ser així en el passat i així continua essent a gran escala en el present, perquè als colonitzats se'ls va ensenyar l'escala de valors dels colonitzadors. Potser aquesta dura acusació o afirmació que fem sobre nosaltres mateixos ens espanta, ja que tenim el desig de situar l'ideal diví cristià **d'estimar al proïsme com a nosaltres mateixos** com a exempts de la nostra cobdícia i desig de dominació. És com si nosaltres, que parlem d'un món antiracista, ecologista i feminista, estiguéssim exempts de construir relacions dubtoses que van contra els ideals que proposem.

La nostra reivindicació es basa en una postura filosòfica dualista en la qual l'altre diferent apareix com a separat de mi, com a independent. L'altre, el colonitzador, el corrupte, és acusat. Si fos així, n'hi hauria prou amb unes quantes presons i almoines per curar la fam i la set de molts. Si fos així, n'hi hauria prou amb el dejuni i els sacrificis per compartir el nostre pa i **transformar les relacions humanes** en tots els temps i llocs. No obstant això, aquesta acusació també s'ha de fer cap a nosaltres mateixos, tenint en compte les degudes proporcions i les diferències. No dic això per destacar la culpa que ens caracteritza, sinó per **reforçar la responsabilitat real que hem d'assumir per canviar el nostre món, tant a nivell local com global.**

El moviment pel canvi ha de partir d'una responsabilitat col·lectiva que hauria d'estar en tothom i en les nostres institucions. Tots som

presoners i constructors d'un sistema mundial injust i exloent, som captius en una terra estrangera i accionistes, fins i tot amb els nostres minsos sous, dels bancs internacionals i nacionals. Mantenim les injustícies, mantenim les múltiples formes de colonialisme, fins i tot els religiosos, creient que només els altres, els grans, en són els responsables. Ara bé, ha de ser junts com hem d'afrontar el llarg viatge cap a altres possibles relacions, cap a un altre món de l'economia i la política, ja que aquest és a punt de naufragar.

El nostre bonic planeta blau està mostrant signes de cansament per l'explotació humana i la depredació i aviat podríem fins i tot veure'l explotar i deixar només rastres de la seva presència a la Via Làctia, si no el cuidem com el nostre cos més gran i el nostre bé més comú.

Ens inunden les notícies catastròfiques sobre l'escalfament global, el desglaç de les glaceres, la crisi climàtica, les moltes amenaces per a la vida de diferents espècies animals i vegetals. Tot això es confon i es barreja amb la manca d'acceptació de l'altre diferent, el pobre, l'estranger, la vídua. Les guerres entre pobles, l'expulsió de la pròpia terra, el racisme —en les seves diferents formes— creixen i s'agregen en aquesta mateixa catàstrofe. De fet, estem destruint el planeta i destruint-nos a nosaltres mateixos com a humanitat. Hem perdut **la brúixola de la tendresa i la cura mútues**. Però, l'aposta de la vida ens diu que no tot està perdut. En el fons de nosaltres mateixos, sembla **ressonar l'esperança** i s'escolten els càntics del profeta Osees que ens convida a tornar a la vida, a tornar a Déu. La seva veu ressona en nosaltres per convidar-nos a sortir de la prostitució dels nostres valors, per buscar de nou la vida en abundància per a tots.

Si no ho fem, ens espera un nou diluvi com el del temps de Noè. Desfer-nos de la cobdícia que ens corroeix, inclosa la de models de bé i, en certa manera, **obrir-nos a una ètica decolonial** que inclou la Terra i tots els seus éssers vius. Una ètica que clama contra la construcció de la iniquitat col·lectiva, que em saceja de la meua mandra i del meu fatalisme i que em duu a favor d'un èxode de proporcions mundials cap a un lloc més enllà d'aquesta cobdícia destructiva. La cobdícia que creix en nosaltres com les males herbes que destrueixen els cultius de blat i els cors. S'estan assajant nous dissenys, nous ritmes, nous balls apresos amb la certesa que aquesta novetat pot fer nova la nostra "Llar Comuna" a Llatinoamèrica i en altres continents. □

INVITACIÓ PER DESCOLONITZAR LES NOSTRES TEOLOGIES I ESPIRITUALITATS

MARCELO BARROS I JOSIAS VIEIRA

Brasil

Que ningú s'estranyi amb aquesta invitació. De fet, de la mateixa manera que tot el sistema educatiu i que la nostra mirada sobre la vida, també cal que descolonitzem les teologies i les espiritualitats. I aquesta tasca no és només dels religiosos i religioses. Les espiritualitats, és a dir, **la manera de donar sentit a la vida i de viure l'amor més profund**, són un repte per a tota persona humana. Tot camí espiritual es basa en una visió teològica, és a dir, parteix d'una concepció de Déu, del món i de la vida. I això influeix molt en la manera d'organitzar la societat i les relacions humanes. Tots els corrents espirituals i teològics ens han estat proposats des del colonialisme. Per tant, cal alliberar-nos i refer-los completament.

Un primer pas important és entendre com les teologies cristianes **legitimaven** la colonització: a aquestes terres, que anomenem Brasil i Amèrica Llatina, s'hi va arribar amb la bandera de l'empresonament i l'objectivació, per no dir la bestialització, de cossos no blancs. Malauradament, la Teologia que va recolzar i legitimar el cristianisme occidental no només en va ser connivent, sinó que va participar en la tasca de transformar els pobles originaris del continent africà en esclaus, legitimant el poder suprem del colonitzador que pretenia representar Déu.

Durant segles i fins avui, les tradicions espirituals dels pobles originals i les comunitats afrodescendents han estat la **resistència** en moltes comunitats víctimes del colonialisme. Tanmateix, avui en dia, sovint també es veuen obligats a expressar-se en la llengua i en les categories de les cultures dominants. Conviuen amb l'economia capitalista per sobreviure. A més, és gairebé inevitable que, en expressar en els llibres la saviesa inherent a aquestes tradicions espirituals, el llenguatge i la lògica segueixin essent les de la

societat dominant. El colonialisme té moltes formes, nivells i disfresses i hem d'estar sempre alertes a això. Tanmateix, com els dos que escrivim aquesta pàgina som sacerdots cristians i parlem amb els peus i el cor a Amèrica Llatina, víctima del projecte europeu del Cristianisme colonial, demanem permís per centrar la nostra reflexió en les espiritualitats i teologies decolonials cristianes.

Segurament, els i les que accepteu la nostra invitació us pregunteu com viure espiritualitats i fer teologies decolonials en la pràctica. Sense voler tancar el tema, proposem alguns elements i precaucions que ens poden ajudar en aquest esforç profètic:

1- Reprendre el principi segons el qual tota bona teologia procedeix de la praxi transformadora.

Des dels anys 70, els teòlegs de l'alliberament ens diuen que el primer acte és la praxi. D'ella se'n deriva l'elaboració teològica. Per a una teologia decolonial, la pràctica ja ha de ser abans de res anticolonial i fins i tot postcolonial.

Als anys 60, desobeint la orientació sempre conservadora de les jerarquies eclesiàstiques, a Amèrica Llatina i al Carib, cristians de diverses Esglésies van **participar en moviments socials transformadors** i es van adherir a la praxi revolucionària. Pastors i teòlegs van començar a reflexionar sobre la fe, ja no basada en l'obediència, sinó en la desobediència civil. Les teologies van aprofundir en la dimensió evangèlica de la protesta i la revolta i ja no de la submissió. Avui cal tornar als fonaments d'aquestes teologies, construïdes a contrarcor de la societat dominant i de les Esglésies. Va ser així, que van sorgir les **teologies cristianes des de baix**, és a dir, des dels moviments populars, fruit del camí dels pobles indígenes i les comunitats negres.

2- Deslegitimar les teologies colonials del

cristianisme i del neocristianisme, actualment encara tan freqüents en seminaris i púlpits.

Des de la “celebració” del 5è centenari de la conquesta, l’any 1992, papes, bisbes i autoritats evangèliques han demanat **perdó** als pobles indígenes i comunitats negres pels pecats que els cristians en el passat van cometre contra aquests pobles. Alguns van dir que es tractava dels pecats comesos “per alguns fills de l’Església”. No obstant això, els que van cometre aquests pecats van ser papes i bisbes, representants oficials de la institució, i ho van fer perquè l’espiritualitat i la teologia oficials no només permetien aquests pecats, sinó també perquè els van promoure com a necessitat de la missió. Ara, malauradament, aquest tipus d’espiritualitat i teologia que legitimava la conquesta, l’esclavitud i altres crims socials, persisteix encara avui en no pocs cercles catòlics, evangèlics i pentecostals. La manera com, fins avui, sectors de la jerarquia catòlica tracten les dones no és casual. L’homofòbia manifestada per nombrosos sacerdots, pastors i grups cristians té els seus fonaments en aquesta mateixa comprensió de la fe. El racisme religiós, responsable d’agressions i atacs a les cases de pregària indígenes i afrodescendents, no es deu només al desconeixement dels fanàtics religiosos. El menyspreu per la sacralitat de la Terra i la mercantilització de la natura provenen de la mateixa font. Hi ha **una teologia i una espiritualitat que legitimen aquests crims**. No es pot construir teologia i espiritualitat decolonial sense revelar la **contradicció** amb l’Evangeli de Jesús continguda en algunes espiritualitats i teologies encara vigents. La fe en un Déu d’Amor requereix una interpretació de la Bíblia amorosa, inclusiva i basada en la Vida, de la mateixa manera com Jesús va proposar el dissabte al servei de l’ésser humà i no al revés. Les teologies decolonials comencen per ser anticolonials i esdevenen postcolonials. Finalment, esdevenen decolonials, perquè parteixen de principis propis i autònoms.

*3- Amb colors, amb moviments, amb olors i amb sabors del Sud, **abraçar** les teologies inscrites en els cossos i fetes des de la corporalitat.*

Abraçar el cos de la dona, el cos indígena i negre, els cossos diferents i bells de la diversitat

de gènere és el fonament de les teologies decolonials que redescobreixen la bellesa de l’erotisme, l’espiritualitat del plaer i la dignitat de **les revolucions que proposen restaurar la vida de les persones i els univers**. Tot això ens fa ésser testimonis de l’acció de l’Esperit Diví en l’encantament dels esperits del bosc (els Encantats), en la saviesa dels avantpassats, en la força dels Orixàs i en el somriure negre i indígena de la Vida.

Aquest cos a abraçar és el mateix cos que les colonialitats de poder, coneixement i ésser, descrites per Anibal Quijano, continuen optant per negar, esclavitzar, ferir. Ara bé, és en aquest cos on, a partir del dret que, com deia Paulo Freire, **cada subjecte ha de dir la seva paraula**, podem ballar la seva dansa i esperar amb l’espiritualitat que ens impulsa l’acció de l’Esperit. És en la **dimensió del cos de la terra on es manifesta en la vida**, tot i que encara gemega i espera la manifestació dels fills i filles de Déu (Rm 8, 19-22). És en la comunió de l’univers, el seu temple i residència (1Co 6,19; 3:16), on es manifesta l’Amor que crea i recrea maneres de manifestar la seva energia creadora. Així, creiem que l’Amor Diví és sempre nou, cada matí i, en aquest moment, recrea l’univers. Està a cada molècula i cada cèl·lula de la vida. Està amb nosaltres i en nosaltres per **restaurar les relacions i transformar el món**. La regla és l’inesperat. Tots som éssers d’esperança i podem somiar. Aquest somni s’adapta a tots i a tothom. Si estem en això és perquè estàvem marcats per l’Amor Major. Per a nosaltres, que escrivim aquestes línies, Jesús de Natzaret és qui ens obre el cor i ens envia cap a la decolonialitat i a ser testimonis de la Divina Tendresa de l’Esperit present en la diversitat de cultures i religions, com en tot moviment d’Alliberament i de Vida. Així, encara que de manera incompleta, us convidem a completar aquest camí, perquè es tracta de construcció col·lectiva. Amb l’esperança que vosaltres, que ens llegiu, respongueu a aquesta invitació: la descolonització de les nostres teologies i espiritualitats es materialitza en el terreny de la vida real, on l’amor es materialitza i ens permet veure els rostres i escoltar les veus de la multitud de germans i germanes que el colonialisme va intentar silenciar. □

LA RUAH, L'ESPERIT, BUFA COM A RESISTÈNCIA

CONSTRUINT ESPiritualITATS I Teologies DecoloniaLs PLURALISTES
EN MUTU ACOMPANYAMENT

CARLOS MENDOZA-ÁLVAREZ OP

Boston College & Mèxic

La Ruah aletejant sobre el caos

En temps d'incertesa a escala global pel canvi climàtic, la injustícia creixent del capitalisme i la violència de les màfies criminals, encara trobem **llums de dignitat i esperança** que mantenen la flama encesa de les persones i les comunitats en resistència a la violència sistèmica que afecta la humanitat i la nostra casa comuna.

A contracorrent del desànim, la por i la confrontació que promouen molts líders polítics, socials i religiosos al món, és crucial tornar avui a les fonts de la vida on la Ruah divina segueix aletejant. Pensem en els oasis enmig del desert sobre els quals voleteja un colom: són llocs de vida que permeten als nòmades sobreviure en la seva ruta com a pobles en moviment.

Des de fa més de mig segle, Frantz Fanon ens va ajudar a obrir els ulls i el cor als "maleïts de la terra", forta expressió per fer visibles els pobles sotmesos pel poder racista i colonial modern. Des de llavors, el pensament decolonial ha sorgit amb força. Gràcies a l'enfocament decolonial, sabem que el més important per viure amb dignitat enmig de la violència sistèmica és reconèixer la potència que sorgeix de les mateixes víctimes: aquelles que diuen prou al patriarcat que assassina les dones per ser dones, que s'enfronten

al capitalisme que envaeix territoris per devastar-los; aquells que aturen al seu cor i a la seva imaginació el colonialisme extern que controla l'economia i les xarxes digitals, així com el colonialisme intern que s'apodera de la imaginació dels pobles. Es tracta d'**aprendre dels cossos que es reinventen, dels territoris que de manera resilient resisteixen la invasió i la destrucció del capitalisme extractivista, dels pobles que inventen noves maneres de govern i d'espiritualitat.**

En aquests temps de devastació de la terra i de violència contra els pobles, els oasis es troben precisament en la **resiliència**, en resistència i en la reexistència de les pròpies víctimes que deixen de ser víctimes, despertant-se, cuidant-se mútuament, teixint xarxes de solidaritat.

Gràcies a les espiritualitats diverses sabem que estem sostinguts per aquesta força divina que ens acompanya, ens desperta i ens manté en la resistència enfrontant les violències múltiples dels nostres temps.

Però no és una experiència solitària, aïllada, com si fos un narcòtic que ens treu de manera artificial del món del patiment, de la desesperació i de la mort. La inspiració de la Ruah divina és un alè de vida que ens travessa com aquell aire de vida que inhaledem fins al més profund dels nostres pulmons, i és, alhora,

una força de comunió que ens connecta amb altres quan compartim la inspiració i l'expiració, inhalant i exhalant vida.

Aquest moviment vital ens acompanya a viure amb dignitat i esperança en temps d'horror. Sobretot, en les situacions on cal enfrontar la violència aconseguim percebre aquesta **força transformadora** que ens acarona. Això vaig aprendre de les mares de persones desaparegudes a Mèxic a les que, malgrat el buit immens que pateixen per l'absència, troben força quan s'ajunten amb altres mares per cercar els seus éssers estimats. Aleshores comencen a respirar de nou un aire de vida i dignitat. S'acompanyen en el seu dolor i, quan aconseguen identificar una persona viva o fins i tot les restes mortals, celebren aquest regal com a "promesa complerta". Després vindrà la llarga tasca de la memòria, la justícia i potser el perdó. Com el colom que voleteja sobre l'oasi: han transformat un lloc de mort en un lloc de vida.

Caminar amb altres pels deserts d'avui, buscant aquestes fonts, és una manera de reintentar l'existència per transformar la violència que té rostre de masclisme, classisme, racisme i odi a allò diferent.

Més enllà de les religions i del mercat, més enllà de les pors que paralitzen i els ressentiments que enverinen el cos i l'ànima, l'espiritualitat com a resistència i reexistència és avui camí d'**alliberament** de cossos i territoris oprimits.

L'espiritualitat decolonial és do i tasca. Do perquè la rebem dels que resisteixen a la violència, extirpant el poder dels seus botxins. Tasca perquè és camí compartit amb els qui han transformat el seu dolor en dignitat, esperança i nous modes de vida. □

COL·LECCIÓ «TIEMPO AXIAL»

PATROCINADA PER L'«AGENDA LLATINOAMERICANA

La col·lecció recull el diàleg de la teologia llatinoamericana de l'alliberament amb altres fronteres de pensament, els "nous paradigmes" del pensament mundial actual.

1. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, I*.
2. John **HICK**, *La metáfora del Dios encarnado*.
3. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, II*.
4. Faustino **TEIXEIRA**, *Teología de las religiones*.
5. José María **VIGIL**, *Teología del pluralismo religioso. Curso sistemático de teología popular*.
6. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, III*.
7. Alberto **MOLINER**, *Pluralismo religioso y sufrimiento ecohumano* (sobre l'obra de Paul F. Knitter).
8. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, IV*.
9. R. **FORNET-BETANCOURT**, *Interculturalidad y religión*.
10. Roger **LENAERS**, *Otro cristianismo es posible. Fe en lenguaje de modernidad*.
11. Ariel **FINGUERMAN**, *La elección de Israel*.
12. Jorge **PIXLEY**, *Teología de la liberación, Biblia y filosofía procesual*.
13. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, V*.
14. J.S. **SPONG**, *Un cristianismo nuevo para un mundo nuevo*.
15. Michael **MORWOOD**, *El católico del mañana*.
16. Roger **LENAERS**, *Aunque no haya un dios ahí arriba*.
17. Diarmuid **O'MURCHU**, *Teología cuántica. Implicaciones espirituales de la nueva física*.
18. J.S. **SPONG**, *Por qué el cristianismo tiene que cambiar o morir*.
19. J.S. **SPONG**, *Vida eterna*.

Quedareu parats amb els preus, que només s'expliquen pel caràcter voluntari i gratuït del treball de la col·lecció. També es poden adquirir en format digital, a la meitat del preu normal...

Llegiu l'índex i el pròleg del llibre que us interesi, i vegeu la forma d'adquirir-lo a:

<http://tiempoaxial.org>

Els volums 1, 3, 6, 8 i 13 formen la coneguda sèrie «*Por los muchos caminos de Dios*», que confronta la teologia de l'alliberament amb la teologia del pluralisme religiós. Vegeu-la, en quatre idiomes:

<http://tiempoaxial.org/PorLosMuchosCaminos>

JOVENT DESCOLONITZAT PER UN PLANETA HABITABLE, MÉS DIGNE I MÉS JUST

DALETHE MELISSA, PAULO SAMPAIO

Brasil

Quin és el tret característic de la nostra societat basada en el sistema capitalista? De ben segur ens venen al cap diverses paraules: consumisme, individualisme, dominació, por, malaltia mental i física, explotació, desigualtat, injustícia, corrupció, hipocresia, destrucció... i una llarga llista. Són efectivament instantànies, pedaços del que vivim. Fa por pensar que, en un món de pluralitat i diversitat, estem atrapats en aquesta estructura dominant, que insisteix a dir-nos que és l'única possible.

Aquesta estructura, al seu torn, és d'herència colonialista. Ens va imprimir una única idea de "civilització", una única manera de ser, de construir, de crear i d'estar en aquest món. Aquesta idea, Ailton Krenak l'anomena "abstracció civilitzadora", en la qual els afectes, els intercanvis, les cultures i la bellesa de les diferències són suprimits per aquesta singular proposta d'existència, basada en el consum i la mercantilització, que nega —i sovint delme— les societats que tenen formes de vida que no "encaixen" en aquest motlle. A més, ens separen de la Terra, deixant lloc a l'esgotament de la natura, l'esgotament dels recursos naturals i la transformació de tot en mercaderia, venda, diners i benefici.

I això és exactament el que provoca l'estructura econòmica capitalista. Succeeix que, per funcionar, aquesta estructura exigeix una organització social, cultural i política basada en el que Anibal Quijano anomena la **colonialitat del poder**. Això, al seu torn, és el responsable de provocar una colonització de l'imaginari dels dominats: la repressió sistèmica de creences, idees, imatges, símbols i coneixements.

Tot plegat pretén no només impedir la producció cultural i la diversitat dels dominats, sinó que també funciona com a mitjà de control social i cultural: es basa en la divisió en races, en la

relació dominador/subjugat, en l'estructura social basada en el patriarcat i la submissió dels gèneres. A més, controla els aspectes més diversos de la vida: la forma dels cossos, les relacions afectives, la sexualitat. És doncs, sobretot, una **estructura basada en la por**.

Bell Hooks assenyala que, per mantenir l'obediència, és a dir, el control i el comandament, les cultures de dominació conreen la por com a motor. Una por que, a més de sotmetre, paralitza. Aquesta por construeix, segons l'autor, una distància entre els valors que la gent diu defensar, referint-se a una altra perspectiva de la societat, i la seva voluntat de fer el treball necessari per connectar el pensament amb l'acció i la teoria amb la pràctica. Això impedeix la creació de canvis radicals capaços d'estructurar una societat més justa, basada en la dignitat de la vida, en el sentit de comunitat, en el respecte, la cooperació i la convivència en la naturalesa.

Desafiar l'estructura presentada anteriorment està intrínsecament lligat a fer front a aquesta por que es produeix i es reproduïx en les nostres relacions diàries. Davant això, com superem la por? Com pensar en la lluita contra l'estructura patriarcal, misògina, racista, lgbtiqa+fòbica, capacitista, grasfòbica, aporòfoba, envellida, genocida contra els pobles indígenes i la joventut negra, capitalista i colonialista?

Recorrem a Bell Hooks, una vegada més, per respondre a aquesta pregunta: **hem de viure en una societat basada en l'ètica amorosa**. Sí, d'una banda, l'estructura en què vivim porta a l'abandonament esmentat anteriorment a nivell personal, comunitari i natural, d'altra banda, l'ètica amorosa ens porta a un compromís de connexió,

intimitat i responsabilitat en aquestes perspectives. Fer florir i prevaldre els valors de l'amor en les relacions que estructuraven la societat fa que la dominació, l'explotació i la desigualtat no tinguin espai per continuar sent l'única mesura de les coses. Atès que l'ètica colonitzadora es basa en la por, el domini, l'opressió i la segregació, l'ètica amorosa i descolonitzada es basa en els principis col·lectius d'afecte, compromís, cura i respecte, amb l'objectiu del bé col·lectiu.

La lluita socioambiental, per exemple, pretén rescatar els valors humans comunitaris, a partir d'aquesta ètica amorosa, que engloba una visió integral de tota la natura i del conjunt de pluralitats presents en les formes de vida. A més aquesta lluita es materialitza des de persones que veuen un nou horitzó on els canvis seran possibles. És una lluita per continuar la resistència que ja existeix i s'ha construït durant segles, a partir del protagonisme dels pobles indígenes i comunitats tradicionals que busquen preservar la seva ascendència i perpetuar els valors d'una ètica amorosa en la seva vida comunitària.

Les **relacions d'afecte i respecte** se situen per sobre de l'individualisme pervers que impedeix el cultiu de la cooperació i la col·lectivitat. La convivència entre éssers, humans i no humans, és entesa com la manera d'experimentar una espiritualitat i una reconexió amb la Terra, en comptes de la visió separatista que ens allunya de la Natura, transformant-la en un objectiu de destrucció i explotació. La diversitat i multiplicitat de cossos, coneixements i existències són tractades amb dignitat, en comptes de fomentar la divisió, l'opressió i la submissió.

Són precisament **els joves, nascuts de la utopia, els que són més capaços de dur a terme aquesta lluita per la reconstrucció d'una estructura social basada en l'ètica de l'amor**. Som, històricament, la punta de llança de les revolucions per portar aspiracions, angoixes, novetats, curiositat i imaginació d'una altra realitat. I som nosaltres els que ens arrisquem, contra tota esperança, en aquest procés. En una lluita que no ens és fàcil, ja que la "vida real" imposada per la societat que busquem transformar ens aclapara i ens esgota. Aquí no volem

romantitzar el patiment. Al contrari, el denunciem i volem unes condicions justes per dur a terme el nostre activisme.

Les experiències dels joves que viuen aquesta ètica amorosa en la lluita contra les estructures d'opressió i les desigualtats socials, racials, de gènere i d'orientació sexual, es van estendre per l'Abya Yala, nom en llengua indígena del poble kuna per referir-se a Amèrica. Com a exemple, tenim el treball de la Xarxa Jove Fé no Clima (@isernarede), el Moviment Laudato Sí (@vivalaudatosi), la joventut del Moviment Tapajó Vivo (@tapajosvivo), RELLAC – Xarxa de Joves Líders en Protecció Àrees i conservacions d'Amèrica Llatina i el Carib (@rellac_jovenes), del Moviment Nosaltres en Creació (@nos.nacriacao), de RAJOC – Red Argentina de Jóvenes en Conservación (@rajoc.ok), del Col·lectiu de Joves per al Futur Xingu (@jovenspelofuturoxingu), de REJUIND – Xarxa de Joventut Indígena (@rejuind) entre altres xarxes. Sense oblidar els molts i molts que, sense estar en cap articulació ni moviment, fan la revolució de l'amor a les seves comunitats, esglésies, escoles, famílies o barris.

Acabem amb unes quantes preguntes per reflexionar més i que ens orientin vers una acció transformadora:

- 1) En el nostre dia a dia, ens hem qüestionat si les nostres teories i pràctiques duen incorporats els valors colonialistes de dominació, opressió i prejudicis?
- 2) Des de la nostra realitat, com podem viure els valors de l'ètica amorosa en les nostres relacions interpersonals, familiars, comunitàries, socials i amb la natura?
- 3) Com podem donar suport i fomentar, fins i tot econòmicament, les organitzacions juvenils que ja treballen en temes socioambientals?
- 4) Com crear espais d'escolta i de decisió en els nostres moviments i grups?
- 5) Finalment, quins són els nostres referents quan parlem d'activisme socioambiental juvenil? Són exemples de la joventut europea? Què ens porta a valorar l'activisme dels que estan al centre de la dominació i no els nostres? Manquen joves activistes socioambientals als nostres llocs o són invisibilitats? Com podem canviar això?

SOLIDARITAT DE CLASSE I ORGANITZACIÓ JUVENIL

LUCAS ARAÚJO I LAURA LEAL NOSELLA

Levante Popular da Juventude, São Paulo, Brasil

Què entenem per Joventut?

Tot i estar influenciat per diversos factors biològics i subjectius, el concepte de joventut és, essencialment, una construcció històrica i social. La definició d'una fase de transició de la vida entre la infància i la maduresa està lligada al desenvolupament productiu sorgit amb el mode de producció capitalista. Aquest desenvolupament es reflecteix en una necessitat de formació i instrucció de la mà d'obra a un nivell superior als modes de producció anteriors. Al mateix temps, el reconeixement d'aquesta etapa preparatòria com un dret de la classe obrera, no restringit solament a la joventut de les classes dominants, és fruit de les lluites obreres i dels conflictes de classe al llarg de la història. Per tant, afirmem que **la joventut és un dret conquerit per la classe treballadora**.

Com que és un dret conquerit pels treballadors, la categoria joventut ha variat al llarg de la història. Per aquest motiu, en èpoques de derrota dels treballadors s'han produït retrocessos en el dret de ser jove. Amb l'auge del neoliberalisme a Amèrica Llatina després de la crisi del 2008, vam poder veure l'ofensiva burgesa contra la joventut obrera, que es va intensificar en diversos països que van patir un cop d'estat en aquell període, després d'una onada de conquesta de drets.

Quin impacte té la conjuntura històrica a la vida dels joves

La joventut llatinoamericana, focus principal del treball precari en el context capitalista global i de l'auge del neofeixisme de caràcter

neoliberal, és exposada frontalment a les contradiccions d'aquest sistema opressor, que opera en la política internacional i nacional. Aquests joves, estant en un moment de transició a la vida adulta dins del capitalisme, són uns dels principals objectius d'aquestes transformacions polítiques.

Pioners en la precarietat, la recent inserció al mercat laboral amb mà d'obra no qualificada per a feines cada dia més immerses en la lògica de l'*emprenedorisme*, provoca que la nostra joventut sigui el subjecte social que té el primer contacte formal amb les contradiccions del capital. Aquest jove emmalalteix constantment en aquest context i, com a sector, els seus drets són negats diàriament. En ser aquest perfil, afectat per aquest món laboral adult, i trobant-se tan a mercè de la violència del capital contemporani en un període de tanta potencialitat, el jovent esdevé un dels principals sectors amb espai de conflicte, i poden o bé ser manipulats per un discurs antisistèmic i neofeixista, per exemple, o per la ideologia de transformació profunda de la societat, que dona força a aquests joves perquè tinguin capacitat i condicions d'aixecar-se davant la precarietat de la vida de la classe treballadora.

Al Brasil, la realitat de la joventut del segle XXI, formada en un període d'ascens social, proporcionat pels anys de governs progressistes, es veu en una realitat distorsionada del que se'ls havia promès. Si les penúries de ser un poble explotat ja trucaven a la porta per l'absència d'una política profunda de transformació social,

amb l'avenç de l'imperialisme neoliberal als anys 2010 i l'auge del neofeixisme a tota l'Amèrica Llatina, el procés de retrocés dels drets conquerits, inclòs el de la joventut, va augmentar la necessitat de lluites de resistència per mantenir les condicions de vida. La precarietat de l'educació formal i l'augment de la desigualtat social tenen com a efecte l'augment de les taxes d'abandonament escolar a tots els nivells educatius i l'entrada anticipada al mercat laboral, processos accelerats a partir del 2020 a causa de la pandèmia. Actualment hi ha una veritable disputa ideològica entre la capacitat de somiar i la responsabilitat individual pel fracàs programat pel capitalisme.

Aquesta demanda creixent, assedegada per l'entrada cada cop més precoç al món laboral i per la creixent càrrega de responsabilitats dels joves per resoldre els problemes que els impactes, planteja reptes, com la recerca d'una feina per un contingent nombrós de nois i noies, que combinen una gran força de treball, poca experiència i un alt nivell d'educació formal, però que acaben ocupant feines precàries i mal remunerades. Per a les dones també augmenta la càrrega de la cura reproductiva i, en conseqüència, **a aquesta joventut proletària se'ls nega el seu dret a ser joves**, conquerit per la seva pròpia classe.

El desplegament d'aquesta lògica neoliberal afecta constantment la pràctica quotidiana del jovent, la qual cosa contradiu la dinàmica d'aquest moment de la vida en què els joves tenen tant potencial per lluitar per l'organització popular. Amb l'avenç d'un pla individualista, venut socialment com l'única forma de vida, la solució als problemes de la joventut obrera s'individualitza i, amb això, els moviments populars pateixen directament aquest **buidatge polític dels espais revolucionaris** dels joves.

Reptes dels moviments socials en la construcció de la solidaritat de classe i l'organització social

En aquest moment de major dificultat organitzativa per a la joventut obrera, tenim

el repte, com a moviment social de joves i d'esquerra llatinoamericana, d'aprofundir en la reflexió sobre els canvis necessaris en el moviment popular, per donar resposta a aquest període. **No podem abandonar el treball de base**, fonamental per a la lluita per una nova societat. Sentim els contratemps i les dificultats, però el camí cap al canvi passa per moviments juvenils que reflexionin sobre com actuar i com transformar la realitat.

Les condicions de vida de la joventut obrera tenen impactes directes en el nostre treball de base: manca de temps per organitzar-se, manca de condicions materials, problemes de salut, entre d'altres. Aquí és on entra en joc la **necessitat que els moviments socials teixim xarxes de solidaritat**, a la feina, a les escoles, a les xarxes socials i a tots els espais que ocupa la joventut. Fomentar les formes de cooperació existents entre els joves i crear-ne de noves, sempre amb la intenció de **polititzar i organitzar aquests joves**.

Per tant, és important no confondre *la solidaritat de classe amb accions solidàries*, que, desconnectades d'una actuació perenne d'**educació popular i de treball de base**, es confonen fàcilment amb caritat i es transformen en assistencials.

La pràctica assistencialista la pot dur a terme qualsevol, fins i tot de manera molt més eficaç pels capitalistes que, en apropiant-se de la nostra riquesa, tenen molt més fàcil l'accés als recursos. El nostre diferencial, com a moviments socials, és pensar com s'ha d'acumular aquesta solidaritat en el procés de construcció de la lluita per l'alliberament nacional i la integració llatinoamericana.

Tenint en compte que aquesta és una eina històrica del poble i que va estar present en diversos processos de lluita, cal reflexionar sobre una política de solidaritat que vagi connectada amb una **estratègia de transformació radical de la societat** perquè els problemes de la gent siguin resolts en la seva totalitat i no només puntualment. □

ELS MOVIMENTS POPULARS EN LA LLUITA ANTICOLONIAL I ANTIIMPERIALISTA

JOAO PEDRO STEDILE

Brasil

Les darreres tres dècades han estat marcades per l'hegemonia del capital financer i de les grans transnacionals que han globalitzat el domini del capital sobre l'economia i sobre els treballadors d'arreu del món. És l'etapa actual del capitalisme.

Tanmateix, al mateix temps que el capital ha començat a dominar l'economia i la forma de vida arreu del planeta, en els darrers deu anys estem vivint una profunda crisi d'aquest mode de producció, que es presenta en forma de contradiccions insuperables, conseqüència de la seva estructura concentrant i exclouent, d'un sistema que es basa només en el benefici, i no en la vida i el benestar de les persones.

Encara que els bancs i les grans empreses continuen acumulant, concentrant i centralitzant el poder econòmic, la manera capitalista d'organitzar la societat ja no resol ni tan sols les necessitats bàsiques de la població: Els nivells de desigualtat social, la fam, la manca d'aigua potable per a mil milions d'éssers humans, l'atur, la manca d'habitatge i una vida digna per a la gran majoria de les persones s'han accelerat arreu del món.

Pitjor encara, el capitalisme en el seu afany de supervivència en plena crisi, en comptes d'ajudar a resoldre els problemes de la població, va apel·lar a la promoció de la indústria bèl·lica i les guerres regionals per augmentar el mercat d'armes. És el que està passant a Síria, Iemen, Sudan i, sobretot, a Ucraïna, on el poble ucraïnès està pagant amb vides la voluntat de la indústria armamentística nord-americana. Dit d'una altra manera, **el capitalisme propaga la mort de persones** com una manera de continuar apropiant-se de la riquesa. I els que s'atreveixen a denunciar aquest sistema, són perseguits, arrestats, i fins i tot assassinats.

Per a nosaltres a Amèrica Llatina, el capital es va centrar en l'apropiació privada i sense escrúpols dels béns naturals, que haurien de ser béns comuns, com les selves, els minerals, l'aigua, la biodiversitat,

la fusta, el petroli, etc., provocant **delictes mediambientals** de tota mena.

Què fer davant d'aquesta gran tragèdia?

És la pregunta històrica que s'ha de fer la nostra generació. Tenim molts reptes per davant. M'atreveixo a descriure'ls de manera resumida, recollint diverses reflexions que s'han donat dins dels moviments populars d'arreu del món.

Cal reprendre urgentment la tasca d'organitzar la classe treballadora des de les bases. Reprendre la **formació política** dels nostres militants, ampliant i reproduint moltes més escoles de formació. Cal promoure la **participació dels més joves** en la vida política, a través de formes culturals com la música, el teatre, la pintura, etc. Hem d'invertir molta energia per utilitzar tots els **mitjans de comunicació** possibles, com ràdios, televisions, diaris i xarxes socials, per tal de fer arribar les nostres idees, els nostres valors i l'objectiu d'una societat igualitària i justa.

Cal també organitzar les lluites de masses.

Només un poble organitzat i lluitador podrà fer front a aquesta veritable tragèdia de la civilització que el capitalisme ens imposa enmig de la seva interminable crisi.

Aquests són els nostres reptes fonamentals, com a classe treballadora, com a esquerra.

Aquests reptes són universals, només els podrem afrontar si ens **articulem a nivell internacional**, interactuem intercanviant experiències i formem forces populars a nivell internacional. El capital ha internacionalitzat la dominació, en la seva forma neocolonial i imperialista.

No hi ha sortida en un sol país!

Com es pot veure en els processos electorals, el poble tria nous governs progressistes, però això és insuficient per afrontar l'estructura perversa del domini del capital sobre les formes d'estat burgès i les estructures innòcues del poder judicial i legislatiu. Només cal veure les organitzacions internacionals que

utilitzen el mètode “Lawfare” per perseguir i controlar els governants.

El capital està executant una autèntica massacre mediàtica amb els seus mitjans de comunicació per manipular cors i ments. Així, aconsegueix que els pobres, els obrers, tot i ésser explotats, oprimits i viure malament, comencin a pensar com els dominants i defensin les falses sortides del neoliberalisme, de l'individualisme, de l'emprenedoria i de l'externalització del treball, sense cap altre dret social.

Per tant, davant la internacionalització del capital i de la burgesia, més que mai cal **internacionalitzar les mobilitzacions** de la classe obrera, dels pobles, en les seves més diferents formes organitzatives de moviments populars, partits, xarxes socials, moviments ecologistes, intel·lectuals, artistes, religiosos, feministes i juvenils.

El nostre moviment, l'MST, fa 40 anys. Afortunadament, vam néixer amb una vocació internacionalista, ja que beneïts per la Teologia de l'Alliberament, ens alimenten les lliçons històriques dels moviments camperols i de la classe obrera en general, per defensar, des del principi, l'internacionalisme com a necessitat d'acumular forces, per projectar el somni d'una societat igualitària, no només al Brasil i Llatinoamèrica, sinó a tot el món.

Per això, vam participar activament en diversos processos internacionalistes, com la campanya de resistència popular contra l'orgull colonialista que va celebrar els 500 anys de dominació de les Amèriques. En la campanya contra el pagament del deute extern. Després ens vam involucrar en la campanya contra l'ALCA, que va ser la recolonització d'Amèrica Llatina pels interessos del capital nord-americà. Vam ajudar a construir el FÒRUM SOCIAL MUNDIAL, que aleshores va tenir un paper important en la lluita contra l'hegemonia del neoliberalisme.

Vam ajudar també a construir la coordinació llatinoamericana d'organitzacions camperoles - CLOC, que posteriorment va donar lloc a VIA CAMPESINA internacional, juntament amb moviments camperols d'Europa, Àsia i ÀFRICA.

Vam participar en la construcció i coordinació de la TROBADA MUNDIAL DE MOVIMENTS POPULARS AMB EL PAPA FRANCESC, per iniciativa del mateix Papa, que, davant els reptes contemporanis, va proposar

un pont d'interlocució directa entre el seu Papat i els moviments populars. I ja hem fet diverses reunions de reflexió.

Més endavant ens vam sumar a l'esforç per construir l'articulació de Moviments Populars de l'ALBA, que agrupa tots els moviments populars d'Amèrica, i des d'aleshores hem anat construint **una Assemblea Internacional de Pobles - AIP**.

També hi ha altres articulacions internacionalistes, que aglutinen sectors socials concrets de la classe treballadora, com la Marxa Mundial de les Dones o l'articulació de la població afrodescendent arreu del món, que reflexiona sobre la diàspora que va patir el colonialisme i l'imperialisme a ÀFRICA.

Hi ha articulacions per la pau, contra les guerres i les bases militars.

Tots aquests grups, moviments i iniciatives no poden ser només un acrònim, un esdeveniment. Com he dit abans, han de tenir com a finalitat principal aglutinar les experiències de lluita de cada poble, cada moviment i organització, per tal d'intercanviar idees i experiències per construir solucions col·lectives i internacionalistes, en la solució dels reptes que assenyalava abans.

Estem davant de veritables dilemes per la Humanitat!

A més d'augmentar els problemes i la desigualtat social, el capital està atacant la natura, provocant delictes mediambientals, el genocidi de pobles indígenes i el canvi climàtic, que estan afectant la vida al nostre Planeta. I a més de les diverses formes de vida vegetal i animal que van desaparèixer, el propi ésser humà corre el risc de no sobreviure a causa de la bogeria del capitalisme. La Terra com a planeta mare, com ens ensenya Leonardo Boff, seguirà el seu camí a l'univers, però la civilització humana està en risc.

Espero que tots els moviments populars al Brasil, a les Amèriques i arreu del món **es despertin, s'aixequin i organitzin** urgentment la nostra gent treballadora, especialment als joves i a les dones, per posar una barrera a la violència perversa del capital. Soc optimista, crec que podem vèncer el capital i el seu sistema, i finalment tenir formes organitzatives de societats igualitàries, on tothom tingui els mateixos drets i oportunitats, per viure en harmonia amb la natura i tenir una vida digna per a tothom. □

DESCOLONITZACIÓ COGNITIVA

OLGA GRUESO,
Colòmbia/Catalunya

Qualsevol persona pot canviar la seva vida al canviar els seus pensaments.

(William James)

Totes les persones necessitem alliberar-nos dels esclavatges. Quan fem un canvi de pensament, es modifica la nostra conducta i això repercuteix positivament en les nostres emocions. Es produeix un benestar personal, familiar, laboral, ambiental i social.

El terme **descolonització** té una perspectiva alliberadora. Ressalta la **cerca ansiosa de la llibertat**, que en part s'assembla al gran somni de Martin Luther King quan va dir: «*Tinc el somni que un dia l'estat de Mississipi, un estat desert, sufocat per la calor de la injustícia i l'opressió, serà transformat en un oasi de llibertat i justícia*». Necessitem crear un món lliure i just, amb una nova estructura de poder, on occident no domini, ni exploti la resta del món. Que el sud, sigui respectat, valorat i acceptat pel nord amb tota la seva diversitat, coneixements i riqueses (canvi de pensaments).

El terme *cognició* s'entén de moltes formes en funció del context. En termes generals és la capacitat que tenim per processar la informació. Aquest procés inclou: pensaments, aprenentatges, memorització, creences, consciència de l'entorn i sentit de la realitat o enteniment.

Boaventura de Sousa Santos, en els seus escrits sobre descolonització i epistemologies del sud, parla del **reconeixement dels esdeveniments, la reconstrucció de la humanitat**. *No hi ha justícia social global, sense justícia cognitiva global. Entesa aquesta última, com la necessitat d'analitzar els diferents coneixements de manera més justa, de potenciar el que s'anomena justícia cognitiva, i de demostrar i valorar que existeixen altres coneixements*. L'autor ressaltava la importància de reconèixer els coneixements i sabers empírics d'una cultura, l'acceptació i respecte vers el desconegut, com una justícia social i cognitiva que es deu als països colonitzats (canvi de pensaments).

La conjunció dels dos termes **descolonització cognitiva**, conté una quantitat enorme d'interpretacions possibles. Però si partim de les terminologies i definicions dels autors anteriors podem definir-la com l'alliberament del pensar, dels sabers científics o ancestrals, que ens permeten l'articulació, sense generar cap tipus de discriminació que provoqui un epistemicidi (destrucció de sabers propis dels pobles causada pel colonialisme europeu i nord-americà).

Abans de respondre aquestes preguntes explicaré una petita anècdota: Vaig arribar a Espanya fa 31 anys, un hivern a 5° sota zero. Arribava de Colòmbia amb una temperatura corporal de 30°. Contrast abismal que em va ocasionar una picor corporal incontrolable. Vaig anar al dermatòleg i es va limitar a preguntar: d'on vens? El seu diagnòstic: Té sarna. Vaig estar un any en tractament com a conseqüència dels prejudicis, creences rígides i absolutistes del primer món. Quan va arribar la primavera les picors marxaren. Era clar que la coïssor era produïda per la reducció de greix degut al fred. És un exemple del problema de creences poc racionals que impedeix veure l'altri en la seva realitat. Quan ens centrem només en el nostre món és molt difícil discernir i empatitzar.

D'altra banda quan ens alliberem dels nostres coneixements, pensaments cimentats per creences, prejudicis, idees globals, rígides i absolutistes, llavors podem parlar de justícia cognitiva. Ens hem pres seriosament el coneixement crític produït per i des del sud global, ens obrim als seus sabers. Amb aquesta actitud i reestructuració cognitiva, reconeixem sabers, fem justícia social i lluitem contra el racisme. Aquesta és una crida a canviar els nostres pensaments i **transformar les discordances**. □

PER A UNA EDUCACIÓ ECOSOCIAL DE PRESENT I DE FUTUR

MARTA GUILLAUMES I PIBERNAT

Catalunya

“Cal viure com si ja fóssim en el món que desitgem construir”

Anna Bosch i Pareras (1959-2009). Primera alcaldessa democràtica a Mollet del Vallès

Som clarament davant una crisi multidimensional on la crisi climàtica i ecològica prenen especial rellevància. Ara més que mai cal parlar de descolonitzar el món i la vida. Una crisi sistèmica que reflecteix el trencament dels llaços que ens connecten amb la Natura i el trencament dels llaços que connecten a les persones entre si. Ara més que mai cal treballar per reteixir aquests llaços.

Què podem fer des de l'àmbit educatiu?. En primer lloc, tal com defensava Paulo Freire, evitant la ocultació de la realitat que impedeix a infants, joves i adults formar-se de manera real en valors i ciutadania democràtica, prenent consciència dels problemes reals, informant-se amb objectivitat, opinant críticament, debatent i participant en tot allò que els afecta. La tasca de les educadores i educadors davant aquesta realitat no és fàcil. Cal treballar per a una nova utopia. Cal construir un nou horitzó d'esperança. No podem esperar al col·lapse socioecològic. En comptes de pensar en un futur distòpic és més que recomanable aprendre de la història i dels errors comesos. Analitzar i mesurar les dificultats i les oportunitats. El camí és llarg, però l'horitzó continua essent el mateix: emancipació i llibertat. Una missió clarament alliberadora. En el present i el futur caldrà explorar espais entre la radicalitat i el pragmatisme. En el nostre món present la societat valora a les persones competitives, contribuents i consumidores (el món de les 3C). Potser l'educació hauria de contribuir a revertir aquesta situació i formar persones amb consciència ecològica/planetària, consciència d'espècie, capacitat crítica i capacitat d'assumir el canvi (4C). Aquests són els pilars per a la necessària educació ecosocial:

1. **CONSCIÈNCIA ECOLÒGICA.** Infants, joves i adults hauríem de créixer amb la idea que som **ecodependents**. És a dir, que tots els recursos i béns que utilitzem per a totes les nostres activitats provenen de la Natura. Per a garantir la continuïtat de la vida cal i caldrà relacionar-nos amb la Natura de forma sostenible per obtenir allò just i necessari per a la vida humana. En una vida on caldrà viure millor amb menys i on el decreixement

material i energètic -que ja comença a ser una realitat- marcarà el futur de la nostra espècie. En aquest àmbit té una importància cabdal l'educació ambiental.

2. **CONSCIÈNCIA D'ESPÈCIE.** Infants, joves i adults hauríem de créixer amb la idea que som **interdependents**. És a dir, és impossible pensar en la vida d'un ésser humà sense l'ajuda d'un altre ésser humà. Vivim en cossos vulnerables, que cal cuidar durant tota la vida i per això calen comunitats amb unes relacions fortes que garanteixin la cura. En aquest àmbit és imprescindible educar per a la convivència i la pau (treball de les emocions i gestió dels conflictes).

3. **CAPACITAT CRÍTICA.** Infants, joves i adults hauríem de **comprendre el passat i el present de forma sistèmica**. Educar per tal que les persones compreguin els grans problemes que ja tenim al present i adquireixi valors, habilitats i coneixements que els hi permetin moure-s'hi críticament. En aquest àmbit és necessari educar per a la capacitat crítica. En aquests moments de desorientació necessitem més ciutadania crítica i més democràcia.

4. **CAPACITAT PER ASSUMIR ELS CANVIS.** Infants, joves i adults hauríem de desenvolupar al màxim l'**autonomia** en la nostra capacitat de prendre decisions. A través d'un procés permanent d'alliberament, d'adquisició de sobirania personal i de possibilitats efectives de participació rellevant. El procés educatiu hauria de facilitar la formació personal. Només la formació personal és garantia de: diversitat, divergència, diferència, pluralitat i heterogeneïtat. En aquest àmbit és essencial educar per al canvi a través de la metacognició i l'autoregulació.

Aquests són els pilars per a una educació que ha de ser una palanca de canvi per a aconseguir un món per viure-hi i per viure-hi bé tothom. Nosaltres i les generacions del futur. Una educació que ha de fomentar l'esperança, creure que es poden resoldre els reptes, gestionar la incertesa i no desanimar-se quan les coses no surten com havíem previst. Els quatre pilars bàsics per a una educació ecosocial de present i de futur.

CONÈIXER, RESPECTAR, ESTIMAR: EVITAR COLONITZACIÓ EN NOM DE MIGRACIÓ

MARTÍ OLIVELLA
Catalunya

Als anys 70 es va fer famosa la frase “És català qui viu i treballa a Catalunya”. Era una crida amable a la integració de les diverses onades migratòries que havien arribat de diferents pobles de l'Estat Espanyol allunyant-se de la misèria d'origen i cercant feina i futur pels seus fills. Vist en perspectiva, no tothom que viu i treballa a Catalunya (o en qualsevol país) esdevé automàticament membre d'aquest país. **Hi ha una línia molt fina entre persona immigrant i persona colona.**

La viquipèdia diu: *Un colon o una colona és una persona que ha migrat a un àrea, bé sigui voluntàriament o sigui forçada, i ha establert una residència permanent allà en el context de colonització d'una terra. Els assentaments sovint es construeixen en terrenys ja reclamats o són propietat d'un altre grup ètnic. Moltes vegades els colons tenen el suport dels governs, ja que existeix un interès per imposar la cultura, l'idioma i l'estil de vida del país colonitzador al país colonitzat.*

Alguns marroquins que s'instal·len al Sàhara Occidental es consideren migrants afortunats, però pels sahrauís són colons que ocupen les seves terres. Els colons sionistes que ocupen assentaments en territoris palestins són migrants afortunats, però pels palestins són colons que ocupen les seves terres. Els miners que busquen or a l'Amazònia són exploradors afortunats, però pels yanomami són colons genocides. I així podem recórrer les històries de la colonització, és a dir, del domini i submissió d'uns pobles en mans d'uns altres, fins el punt que **una part dels dominats ja no es reconeixen sotmesos i una part dels dominadors ja no es consideren invasors.** “Si l'exèrcit no parla la teva llengua, ets un país ocupat”.

Des de sempre molts humans, per motius variats, ens hem vist forçats a deixar les terres que ens han vist néixer, però avui sabem que les terres que ens acullen no són terres buides ni terres de ningú. I que no n'hi ha prou de considerar-nos-en part pel fet de viure-hi i de treballar-hi. Les migracions no són espontànies. **Hi ha causes per abandonar la teva terra i hi ha causes per anar a una altra terra.** I aquestes causes no són

sols la necessitat o la voluntat dels emigrants i les seves famílies; hi ha causes polítiques, econòmiques, culturals que afavoreixen o forcen aquestes onades migratòries que, sovint amaguen **interessos colonitzadors.**

Un indicador clar per saber distingir migració de colonització és que originaris i nouvinguts afavoreixen el coneixement mutu, primer pas per suscitar el respecte i l'estimació mútues. El **diàleg intercultural** posa les bases d'una ciutadania plena pels membres de les diferents comunitats. Però aquest diàleg ha de permetre fer veure al nouvingut que la seva presència no li dona dret a ocupar ni malmetre, ni menystenir la població originària; i ha de permetre a aquesta, entendre que la població nouvinguda tampoc no ha de ser ni marginada ni explotada.

Els processos d'assimilació —quan hi ha molta població nouvinguda— són tan potents, que amb poques generacions d'aculturació, de repressió, de genocidi... els pobles originaris perden els seus orígens i la seva identitat, els seus drets, la seva llengua, el seu estil de vida... L'escola, la religió, les empreses i els productes, la publicitat i els mitjans de comunicació, el cinema, ara, les xarxes... els funcionaris, la política, la policia, la justícia, l'exèrcit, les lleis... fins i tot el desig, els sentiments... tot es posa a favor dels colonitzadors o en altres circumstàncies, tot es posa en contra dels immigrants.

Cada país, cada comunitat viu un o altre procés, complex, contradictori, dramàtic... Més enllà d'eslògans xenòfobs o de superioritat, ens cal afavorir el **conèixer, respectar, estimar les persones del lloc on anem a viure** i ens cal afavorir **conèixer, respectar, estimar les persones que arriben al lloc on vivim.** Només així, podrem conjuntament tenir consciència i evitar els perills de la colonització, sense caure en els perills de la xenofòbia.

Creieu que aquesta frase “És català qui viu i treballa, coneix, respecta i estima Catalunya” és aplicable als altres pobles amb forts processos migratoris i colonitzadors?

SUPREMACISTES O COLONITZATS?

JORDI PUJADAS RIBALTA
Catalunya

Hi ha paraules que modifiquen el seu **significat segons nous usos i contextos**. Això està passant amb supremacista que va néixer per qualificar els feixismes que volien expandir els seus dominis territorials i sotmetre o eliminar cultures diferents amb les quals havien conviscut. Ara és utilitzada de la dreta a l'extrema dreta a fi d'aconseguir adeptes per anar en contra dels que considera els seus adversaris i enemics tot provocant una espiral d'odi.

I els catalans que defensem els nostres drets i que no ens volem sotmetre als dictats decidits fora del nostre territori, ens ho sentim a dir. Com també acusen que hi ha terrorisme encara que sigui una lluita amb mitjans pacífics.

Però aquest fet esdevé a molts indrets. A Llatinoamèrica, per exemple, les comunitats indígenes que lluiten per preservar el seu territori de les multinacionals extractives, també són titllades de terroristes o antidemòcrates i corruptes si aconsegueixen el poder, sense donar-los temps a corregir les males *praxis* anteriors. Tot perquè l'opinió pública se'ls giri en contra i **que la por no deixi raonar on són les causes del malestar**.

O si mirem als llocs on hi ha guerra, mitjans de comunicació expliquen que s'enfronten els exèrcits contra moviments populars d'alliberament que també qualifica de terroristes, com el cas de Palestina. Ara bé, aquests mateixos mitjans anomenen heroics guerrillers als partidaris de les seves simpaties i als adversaris: terroristes, mercenaris o paramilitars. Si hi ha moviments que tenen possibilitats de canviar l'*status quo* aleshores surten veus que els qualifiquen amb adjectius que els indisposen davant l'opinió pública.

Al continent americà, igual que a Àsia i Àfrica, la cultura europea més desenvolupada tecnològicament, va creure's superior i va imposar, amb el capitalisme, modes de producció, repartiment del territori, formes de vida i doctrines que van ofegar les creences autòctones i provocaven destrucció, explotació de recursos naturals, esclavisme i mort. L'anomenada **cara fosca de la modernitat**.

Amb el pas del temps van arribar els processos de descolonització però la independència política no va acabar amb la dependència econòmica de la major part dels països. La globalització, que ha estès la visió neoliberal de l'economia i del mercat, ha mutat les formes de domini però ha continuat amb l'explotació de persones i territoris a través de multinacionals i el control dels governs per part de la "matriu colonial" del poder.

En aquest context, a Llatinoamèrica ha sorgit un corrent de pensament que utilitza la paraula **colonialitat** i tota una categoria de conceptes definida per Enrique Dussel, Aníbal Quinajo i Walter Mignolo, entre d'altres, i que exposa àmpliament l'Agenda Llatinoamericana 2024. El seu antònim, **decolonialitat**, va més enllà de la descolonització i implica no **només a territoris sinó també a l'alliberament de creences, formes de pensament, tradicions, recuperant i integrant les cultures dels pobles originaris amb les adquirides i en sinergia amb l'alliberament feminista i l'ecologisme**. Un corrent que ha emergit amb la Filosofia de l'Alliberament i la Teologia de l'Alliberament.

Tornem al nostre país on, des de fa més de tres segles, la mentalitat hispànica ha anat imposant una visió centralista i uniformitzadora amb criteris semblants a les colònies d'ultramar: imposició d'institucions, d'una llengua dominant a les escoles i a la vida pública. En l'aspecte religiós el poder condiona i controla una conferència episcopal central. La capacitat de decisió de les institucions autonòmiques és molt limitada. En molts aspectes ens tracten com una colònia, amb la complicitat d'una part de les elits econòmiques.

Llatinoamèrica ens pot ajudar a obrir els ulls per veure que ens hem de **decolonitzar, no només el territori sinó també les ments. Essent crítics tot lluitant solidàriament amb els desfavorits i en favor dels pobles oprimits perquè tots som víctimes del mateix poder colonitzador**. Dit d'una altra manera: entendre'ns en pla d'igualtat a nivell de pobles ibèrics, mediterranis, europeus, mundials. □

EMPODERAMENT CIUTADÀ DE L'AIGUA: PETITA CRÒNICA DES DE GIRONA

PAU MASRAMON I EDURNE BAGUÉ

Associació Aigua és Vida Girona

A la ciutat de Girona les darreres dues dècades ha canviat la percepció social sobre l'estat real de l'aigua tant en el seu medi natural (conca hidrogràfica del riu Ter) com sobre quina és la gestió que en fem fins a les nostres aixetes. **I això ha estat possible gràcies al moviment ecologista local.**

Poca gent, i a més a més, repartides en un munt de petites associacions. Però amb la tenacitat suficient per començar a revertir una sobreexplotació d'aquest recurs cada cop més escàs i absolutament bàsic per a la vida.

La realitat d'un sistema econòmic capitalista on el benefici n'és l'objectiu principal, ens ha portat a un espoli hídric de manual. Tant pel que fa al riu Ter com per a la gestió operativa de l'aigua potable. El riu Ter ve suportant drets d'aigua per a la indústria hidroelèctrica, la ramaderia i l'agricultura, i sobretot sotmès des de 1970 al transvasament cap a l'àrea metropolitana de Barcelona, imposat en època del dictador Francisco Franco. Pel que fa a la gestió operativa per a Girona, Salt i Sarrià de Ter, es va constituir el 1991 una empresa mixta amb majoria privada. Una empresa que des del 2017 està essent jutjada pels tribunals de justícia espanyols.

+H2O Ter!

Partint de la feina iniciada a l'Ateneu Naturalista de Girona amb l'Observatori del Ter (2006), vam seguir treballant amb una nova entitat, l'Associació Aigua és Vida Girona. A mesura que anàvem recopilant informació ens vam adonar de la necessitat de pressionar a l'Ajuntament i a la Generalitat de Catalunya. **Vam definir dos objectius principals de la nostra associació: retorn de cabal al riu Ter i una gestió operativa pública, transparent i participativa.** En aquest sentit, es tractava de portar a terme accions a la via pública

que demostrassin la capacitat de la ciutadania de canviar l'estat de les coses des de baix. Més enllà de transmetre informació a mitjans de comunicació i a través de les xarxes socials, s'imposava portar a terme accions prou cridaneres per ajudar a conscienciar a gironines i gironins. El 2012 aprofitant el dia mundial de l'aigua (22 de març) vam iniciar una *performance* anual que vam anomenar irònicament "*Palanganada pel Ter*", consistent en un abocament d'aigua al riu amb palanganes, regadores, cubells, ampolles, etc., per tal de simbolitzar un ajut al riu agònic. Simultàniament, vam aconseguir que l'Ajuntament ens financés la campanya "Més Aigua al Ter" (+H2O TER!) consistent en instal·lar una bandera reivindicativa a tots els ponts que travessen el riu Ter a la ciutat de Girona, així com un mural al viaducte de la Devesa tant pels vehicles que entren a la ciutat com pels que surten. Però el que va resultar més efectiu, va ser portar a terme un mesurament diari del cabal del riu Ter al seu pas per Girona. La publicació sistemàtica i continuada als mitjans de les dades irrisòries va ser definitiu. El 2017 l'Agència Catalana de l'Aigua (Generalitat de Catalunya) va començar a demanar-nos un diàleg negociador. Van ser sis mesos de reunions quinzenals. Prèviament, vam aconseguir una estratègia unitària de consens des del territori, amb tots els ajuntaments de la conca fluvial (Consorci del Ter), Junta Central d'Usuaris d'Aigua del Baix Ter (regants), Universitat de Vic, Ajuntament de Girona i Grup de Defensa del Ter. Tot plegat finalment va acabar amb la signatura dels **Acords de la Taula del Ter el 2 d'agost del 2017**. Aquests acords han estat un exemple de participació efectiva en els que s'estableix que el 2028 l'àrea metropolitana de Barcelona com a màxim podrà transvasar el 30% del cabal mitjà del

riu Ter. Tenint en compte que de forma sostinguda durant dècades la major part de l'aigua del riu s'ha transvasat, arribant puntualment en la penúltima sequera (2007) al 90%, pensem que són uns acords inèdits i ambiciosos. En qualsevol cas seguim mesurant el cabal del riu cada dia. I òbviament som conscients que produir aigua dessalada i regenerada són remeis amb un cost ecològic i econòmic enorme. Per tant, sense **un gran acord nacional sobre l'aigua a Catalunya**, com preveuen els Acords de la Taula del Ter, resultarà impossible aconseguir aturar l'espòli hídric que pateix el riu Ter. I això ara com ara no s'ha aconseguit complir.

La Remunicipalització. Gestió democràtica de l'aigua

A nivell urbà, l'eix central de treball ha estat aconseguir la remunicipalització del servei urbà d'aigua. Fita aconseguida a finals del 2022 quan ha quedat constituïda la nova empresa pública: CATSA. Ha estat la 30a remunicipalització de Catalunya d'ençà que es va iniciar aquesta tendència amb el cas del Figaró.

Un dels motius centrals per defensar la gestió pública i democràtica de l'aigua, és el fet que l'aigua és un bé comú. D'aquesta concepció se'n deriven, per força, almenys dos aspectes fonamentals. D'una banda, un vincle i un reconeixement de la seva importància com a element que fa possible la vida, per tant, un element que no pot ser gestionat i governat sota les mirades lucratives. I per l'altra, això només és possible si les decisions es prenen de manera democràtica en base al respecte i sense interessos particulars.

A partir d'aquí, el reconeixement de la interdependència real entre servei urbà i la conca és inevitable, ja que sense garantir la salut del riu i la conca no podem garantir-ne l'abastament urbà. Això passa per la **promoció de nous models de governança de l'aigua, accés a la informació i metodologies de treball basades en la transparència**. Accés a la informació i transparència, són dos aspectes on a Girona tenim un compte pendent. Ara com ara, molts dels debats, dades, indicadors i informacions no es publiquen ni es donen quan són demanats.

Per què és important la informació i la

transparència? Perquè són la base per poder prendre decisions i garantir una qualitat democràtica real. Són un indicador de confiança i la mostra d'actituds i voluntat de treball compartit. Aquests aspectes són el moll de l'os encara avui, sobretot quan parlem d'aigua.

Fruit del model de prestació basat en una filosofia de l'aigua com a element no essencial, ens trobem que coses bàsiques com l'accés a l'aigua no s'ha entès com quelcom necessari per a les persones, sinó com un servei accessori. Això ha conduït a que ens trobem avui en dia amb moltes **persones sense accés a l'aigua**. De fet, gràcies a les entitats que treballen en el territori de Girona-Salt, hem detectat que moltes persones segueixen sense tenir accés a l'aigua per a les coses fonamentals del dia a dia, com cuinar o netejar-se, impossibilitant el desenvolupament d'una vida en condicions de salubritat bàsiques. Per això treballem per garantir el Dret Humà a l'Aigua i el Sanejament (DHAS). Per poder garantir aquest aspecte des d'una perspectiva complexa, hidrosocial i socioecològica, **defensem el model de governança dels Observatoris Ciutadans de l'Aigua** com a instruments per al cogovern de l'aigua. Són dispositius que han demostrat el seu potencial i capacitat per treballar de forma transversal ciutadania, administració local i operador públic, en la creació i la resposta a necessitats de forma cooperativa, coproduint la política hídrica local. Per això treballem, juntament amb altres entitats i institucions, per crear un observatori de l'aigua al nostre territori.

De fet, estem en un context privilegiat on podem veure l'aigua de la qual vivim dia a dia. És un espai privilegiat on un observatori podria realment incorporar la perspectiva hidrosocial i sistèmica de forma molt pràctica, tal com ja va apuntar un estudi que la Càtedra de Desenvolupament Humà Sostenible de la UdG va elaborar per l'Ajuntament de Girona.

Per tant, la remunicipalització és una oportunitat per fer les coses de manera diferent i innovadora, donant valor als elements locals i aprofitant algunes eines com el Reglament del nou servei, que ja inclou aquesta perspectiva socioecològica. Toca treballar per desenvolupar la normativa de desplegament i vetllar perquè aquest desplegament es faci i es faci bé. Es tracta d'un repte i responsabilitat col·lectiva. □

DECLARACIÓ DELS PARTICIPANTS A LA CIMERA "COLONIALISME, DESCOLONITZACIÓ I NEOCOLONIALISME: UNA PERSPECTIVA DE LA JUSTÍCIA SOCIAL I EL BÉ COMÚ"

PASS

Els participants en aquesta trobada, reconeixem i fem memòria de les lluites pels drets humans, sostingudes durant segles pels pobles d'Àfrica, les Amèriques i el Carib. Valorem, en particular, els qui han protagonitzat la defensa dels drets en contra de les discriminacions ètniques, de gènere, religió, de cultures i llengües d'aquelles minories que han reivindicat la llibertat, el pluralisme i la igualtat dels que constituïm la fraternitat humana i defensem els bens comuns.

I, per tant, repudiem tota forma de dominació, violència i intolerància. Promovem el diàleg i el respecte cap a les identitats culturals i religioses de les societats i les seves tradicions històriques, com a manifestacions individuals i col·lectives, de resistència a les hegemònies econòmiques, polítiques, militars i culturals, imposades per Europa fora d'Europa, de manera preminent d'ençà 1492.

Valorem la Declaració de la Santa Seu, de 30 de març de 2023, segons la qual la denominada "Doctrina del Descobriment" afirmada a les butlles papals des del segle xv, no forma part de les ensenyances de l'Església catòlica. La migració és "una condició compartida per tota la humanitat" (PASS, 2017,1). Les catàstrofes humanes del segle XXI, traçades pels vectors de guerra i terror, desigualtat estructural i col·lapses

mediambientals, contribueixen a l'augment dels desplaçaments massius i provoquen quantitats de refugiats mai vistes des de la Segona Guerra Mundial. A nivell planetari, hi ha més de 100 milions de persones desplaçades, resultat de condicions límit en l'ordre social, econòmic i mediambiental. Els aquí reunits, auspiciem i defensem les cultures decolonials i descolonialitzadores (*sic*), com a base necessària de les cultures jurídic-polítiques de la formació acadèmica dels magistrats, ja siguin defensors, fiscals o jutges. Així com dels que conceben i promouen l'accés a la justícia dels jurídicament més dèbils, descartats pel sistema. Nosaltres, laics i religiosos, en l'esperit que ens infon l'Encíclica *Fratelli Tutti*, del Papa Francesc, conscients dels valors de la llibertat i de la igualtat, de la inviolabilitat de la persona humana i la seva dignitat, així com estan plasmades en el concret de les nostres comunitats, els nostres pobles i nacions, advoquem per formes de convivència comuna i de pau en totes i cadascuna de les regions del món. Condició imprescindible per poder deixar a les futures generacions la nostra *Pacha Mama* planetària, i garantir d'aquesta manera la perpetuació de la vida, de nosaltres i els futurs éssers vivents.

Participants a la trobada de l'Acadèmia de les Ciències Socials 2023 (APCS, PASS). □

HTTP://SERVICIOSKOINONIA.ORG

- RELaT: Revista Electrònica Llatinoamericana de Teologia
- Servei Bíblic Llatinoamericà. En 3 idiomes.
- Calendari litúrgic 2000-2036. També en anglès
- Martirologi Llatinoamericà
- La Pàgina de Monsenyor Romero. I les seves homilies.
- La Pàgina d'en Pere Casaldàliga: els seus llibres, cartes...
- La columna setmanal de Leonardo Boff. Cada divendres.
- La Pàgina de Cerezo Barredo: el dibuix de cada diumenge
- "Pàgines Neobíbliques". Relectura de la Bíblia.
- Contes Curts Llatinoamericans. Una antologia.
- Biblioteca. Sales: general, teològica, bíblica i pastoral.
- LOGOS: articles curts variats.
- Llibres Digitals Koinonía. Gratuïts i imprimibles.
- Col·lecció "Temps axial": *tiempoaxial.org*
- Arxiu digital de l'Agenda Llatinoamericana
- Totes les Agendes, des del 1992, en format digital, recolliu-les, a: *agesdalatinoamericana.red*

Tots els nostres serveis són gratuïts

Extensió a ACADEMIA.EDU:

independent.academia.edu/PedroCASALDALIGA
eatwot.academia.edu/JoséMaríaVIGIL

HTTP://LLATINOAMERICANA.ORG

- Informes de campanya d'Anada i Tornada.
- Calendaris i efemèrides.
- Documental "L'excusa". Orientacions pedagògiques.
- Materials: mapa Peters, conte Don Paulo, pòsters, etc.
- Notícies: <http://llatinoamericana.blogspot.com>.

HTTP://AGENDALATINOAMERICANA.RED

- Agendes, portades i materials complementaris.

COMITÈS CRISTIANS DE SOLIDARITAT ÒSCAR ROMERO A CATALUNYA

COR / Rivadeneyra 3, Principal
08002 BARCELONA
☎ 933 013 576 / 635 531 047
barcelona@comitesromero.org

COR / Gandesa 6 bxs. Torreforta
43006 TARRAGONA
☎ i fax 977 544 328
tarragona@comitesromero.org

Grup de Solidaritat Òscar Romero
Parròquia de Sant Llorenç
Plaça de la Immaculada, 8
08226 TERRASSA (Barcelona)
☎ 937 830 599 / 937 854 540
terrasa@comitesromero.org

HTTP://ARCHIVOSAGENDA.ORG

- Arxiu d'articles en castellà, portuguès i català, cercador per any, autors, títol i tema.

HTTPS://FPERECASALDALIGA.ORG

- Fundació Pere Casaldàliga: vida, obra, publicacions, projectes solidaris,...

HTTP://REVISTAPERIFERIA.ORG

- Publicació auspiciada per l'Associació ARAGUAIA amb les seves causes de Pere Casaldàliga.

@AgendaLlatinoam

Agenda Latinoamericana

@Agendallatinoamericana

<https://www.facebook.com/llatinoamericanaimundial>

QUI ÉS QUI

ENTRE ALGUNS/ES DELS AUTORS/ES DE LA NOSTRA AGENDA

Fernanda ACOSTA, és PHD en antropologia, professora associada de la Universitat Nacional d'Educació a Equador.

Aina ARGUETA, periodista catalano-salvadorenca, membre dels Comitès Oscar Romero (COR).

Valeria ÀLVAREZ i Jonatan HEFFELE, teòlegs, de tradició Claretiana i Luterana, respectivament. Treballen en educació popular i economia social.

Julián ÁVILA CALDAS, tecnòleg colombià resident a Catalunya, voluntari a l'Associació sociocultural de colombians a Girona ASOCOLGI, activista de les llibertats, equitat i justícia social.

Eduarne BAGUÉ i Pau MASRAMON, ecologistes, membres de la plataforma Aigua és vida <https://www.aiguaesvida.org>

Marcelo BARROS, Camaragibe, Recife, Brasil, 1944. Bibliista, coordinador de l'Associació de Teòlegs del Tercer Món a Amèrica Llatina, ha escrit 35 llibres sobre lectura popular de la Bíblia, Espiritualitat Ecumènica, Teologia de la Terra, Teologia del Macro-ecumenisme i del Pluralisme Cultural i Religios. Conseller del Moviment de Camperols sense Terra (MST). <http://marcelobarros.com>. **Josias VIEIRA**, ecoteòleg, pastor de l'Església Baptista, fundador del Movimintó Nós na Criação – Abya Yala

Frei BETTO, Carlos Alberto Libânio Christo (Belo Horitzó, Mines Gerais, 25 d'agost de 1944), frare dominic brasiler, teòleg de l'alliberament. Autor de més de 50 llibres de diversos gèneres literaris i de temes religiosos. <http://www.freibetto.org>

Adama BOIRO SABALY, activista feminista antiracista, nascuda a Senegal i ciutadana de Catalunya.

Leonardo BOFF, ecoteòleg, autor de "Covid-19, la Mare Terra contraataca la Humanitat", i de "Un nou camí per la fraternitat universal" Vozes 2021 i Catelvecchi, Roma 2021. <http://servicioskoinonia.org/boff>

Quim CERVERA DURAN, sociòleg i teòleg, membre de Justícia i Pau de Barcelona, consiliari de l'ACO, Acció Catòlica Obrera.

Jordi COROMINAS, va néixer a Balsareny, el mateix poble de Pere Casaldàliga, familiar seu. Ha

viscut durant 14 anys a Nicaragua, i a El Salvador on va dirigir un doctorat en filosofia iberoamericana, un dels projectes d'Ignacio Ellacuría. Doctor en filosofia, s'ha dedicat a l'estudi de la filosofia de Zubiri i la seva projecció al camp de l'ètica, la filosofia de la religió i la filosofia social. Treballa a la Universitat Ramon Llull de Barcelona, en un mestratge de diàleg interreligiós.

Melissa DÁLETHE, és estudiant de servei social, jove activista socioambiental, secretària executiva del Moviment Nós na Criação i integrant de la Xarxa Fe no Clima/ISER. dalethembf@gmail.com. **Paulo SAMPAIO**, educador social, jove activista socioambiental, consultor per a juvenut en la iniciativa Fé no Clima/ISER, voluntari del Movimento Laudato Si'. paulosamp1873@gmail.com

Elsa Marie D'SILVA, activista a l'Índia, fundadora i directiva de la Xarxa Dot Foundation (Safecity), cofundadora de la plataforma Construint Xarxes de Solidaritat per a la Decolonització. Autora de "Decolonising development in South Àsia" (2022) <http://www.elsamariesilva.com/>

Ignacio (Nacho), DUEÑAS, (Madrid, 1969) Poeta, cantautor i activista social. Ha estat cooperant a Nicaragua i ha participat en nombroses iniciatives alliberadores (0,7%, Movimintó Antiglobalització, activista a favor d'un procés constitucional a Espanya, suport a la Veneçuela de Chávez i Equador de Correa, etc.). Ha treballat com a docent a la Universitat Nacional d'Educació de l'Equador. Autor d'Espiritualitat i política per a una nova era. nachodue@hotmail.com

José Manuel FAJARDO, acadèmic, investigador i docent a la Universitat Nacional Autònoma d'Hondures. Durant l'any 2022, professor visitant a la Universitat de Panamà.

jose.fajardo@unah.edu.hn | jmfajardounah@gmail.com

Teresa FORCADES, benedictina catalana, metgessa i teòloga. Doctora en salut pública, i en teologia fonamental, amb una tesi sobre la Trinitat i el concepte de persona. Vicepresidenta de l'Associació Europea de Dones en la Investigació Teològica (ESWTR)

Elisabeth FUENTES, activista salvadorenca llicenciada en Dret a l'UCA d'El Salvador on va exercir

de professora. Doctora en Dret, Economia i Empresa per la Universitat de Girona. Tècnica de la Comissió de l'Agenda a Girona.

Ivone GEBARA, (Sao Paulo, Brasil, 1944), religiosa catòlica, filòsofa i teòloga feminista, membre de la congregació de les Germanes de Sant Agustí, doctora en filosofia per la Pontifícia Universitat Catòlica de Sao Paulo i doctora en Ciències Religioses per la Universitat Catòlica de Lovaina.

Olga GRUESO BONILLA, psicòloga nativa de Buenaventura (Colòmbia), màster en teràpia cognitivo-conductual i en psicologia clínica; responsable de la ONG Dagua.

Carme GUAL, va estudiar Dret i Ciència Política, ha estat directora de l'Agència Catalana de Cooperació per al Desenvolupament (2017-2022) i actualment, en projectes de digitalització inclusiva.

Marta GUILLAUMES PIBERNAT, saltenca, ecologista, llicenciada en Biologia per la Universitat de Girona i professora de Biologia i Geologia. Formadora de professorat a la UdG.

Pau LANA O, periodista de llarga trajectòria de treball en temes d'immigració i igualtat. Ha estat president de la Coordinadora d'ONG solidàries gironines.

Evelyn MARTÍNEZ MEJÍA, feminista decolonial, professora i investigadora del departament d'economia de la Universitat Centreamèrica UCA, amb estudis d'economia i filosofia. Cofundadora de la Comunitat d'Estudis Decolonials d'El Salvador, i forma part del Grup Llatinoamericà d'Estudis, Formació i acció Feminista (GLEFAS)

Florina MENDOZA JIMENEZ, és originària de la Ñuu Savi, "Nació de la pluja" i doctoranda a Estudis Crítics de Gènere. itaxavi16mail.com

Jelson OLIVEIRA, professor de Filosofia a la PUCPR i Coordinador de la Comissió Dominicana de Justícia i Pau a Brasil.

Martí OLIVELLA SOLÉ (Barcelona, 1955), objector de consciència, promotor de la innovació social i del moviment de lluita no violenta. Cofundador i director del Centre d'Estudis Joan Bardina, de EcoConcern i de NOVACT: <https://novact.org>

Lília PRADO, defensora de la terra i dels drets de la dona indígena a la comunitat de Nahuatzen, a Purépecha (Michoacán, Mèxic), coordinadora de Dones en Cura del Medi Ambient: www.taulapermexic.org/lilia-prado-defensora-de-la-tierra

Jordi PUJADAS RIBALTA (Figueres, 1958), mestre i pedagog, activista en àmbits de cultura, ecologia i solidaritat. <http://alterglocal.blogspot.com>

Judith RESS, teòloga ecofeminista. Cofundadora de Tremonhue: Centre d'Eco-espiritualitat de Salut Integral, Sant Alfons, Calaix de Maipo, Xile. www.centrotremonhue.cl **Tamiris Cristhina RESENDE**, Doctorada i Màster en Administració Pública. Analista de Planificació Governamental. Activista en política econòmica en el moviment L'Economia de Francesc.

Maria Eugènia RUSSIÁN, presidenta de la Fundació Llatinoamericana pels Drets Humans i el Desenvolupament Social (FUNDALATIN)

Julissa SEMINO, activista peruana, graduada en dret per la Universitat César Vallejo, col·labora amb l'ONG Emracing the Whord

Josef ESTERMANN (1956), filòsof i teòleg suís, estudiós la interculturalitat, de filosofies i teologies indígenes de Abya Yala (Amèrica Latina) i de la cosmovisió andina.

Juan José TAMAYO, (Palència, Espanya, 1946) director de la Càtedra de teologia i ciències de les religions de la Universitat Carlos III de Madrid i secretari de l'Associació de teòlegs Joan XXIII

Thiago TEIXEIRA, professora del Departament de Filosofia de la PUC Minas. Professora de la Plataforma Feminismes Plurals. Professora de l'IPPERG - Institut de Recerca en Psicoanàlisi i Relacions de Gènere. Professora de l'Institut de Post-Graduació Latu Sens de la PUC Minas. Autora dels llibres: "Decolonitzar valores: ética i diferença e Inflexões éticas".

Laura VICHOT, activista feminista, investigadora i docent cubana, Universitat de Matances. Llicenciada en Periodisme (2019); mestra d'Estudis Socials i Comunitaris, Estudis Bíblics i Teològics; membre del Moviment Estudiantil Cristià de Cuba. [https:// orcid. org/0000-0003-1493-2231](https://orcid.org/0000-0003-1493-2231)

José María VIGIL, sacerdot claretà, teòleg de l'alliberament, del pluralisme religiós i els nous paradigmes. Naturalitzat nicaragüenc ha residit a Panamà. Editor de l'Agenda Llatinoamericana del 1992 al 2020.

<https://eatwot.academia.edu/JoséMaríaVIGIL>

Martha ZEIN, narradora i cineasta nascuda a Alemanya, influïda per la psicologia Gestalt i la pedagogia sistèmica, les estratègies de la educació per a la pau, la filosofia, la biomimesi, l'ecofeminisme, l'art-teràpia, la poesia. <https://marthazein.com>

Premi atorgat per l'Agenda 2023

VEREDICTE DEL XXI PREMI COL·LECTIU RONDA ASSESSORIA JURÍDICA, LABORAL I ECONÒMICA SOCIAL

Amb el tema “Resiliència Comunitària”, viscuda com un exercici compartit i comunitari, acollint els individus al si del col·lectiu per enfortir-los i protegir-los davant les dificultats creixents del nostre temps.

Per a la present edició del premi s’han presentat quatre propostes, que ens han donat a conèixer els respectius treballs amb les comunitats del seu àmbit d’actuació.

Els projectes són molt diferents entre ells. Observem que el tema proposat en aquesta convocatòria té múltiples enfocaments i possibilitats d’execució. Tots ells són interessants i dignes d’elogi; uns enfocats més cap a un àmbit d’actuació professional, d’altres en un àmbit més associatiu, però en qualsevol cas sempre orientats a procurar i facilitar la capacitat resilient dels individus davant de situacions de dificultat, gràcies a mitjans i instruments col·lectius que permeten estructures estables d’ajut.

Finalment hem decidit atorgar el premi a l’associació CITETDESAL (Ciudadanos Tecleños trabajando para el desarrollo de El Salvador), ubicada a la ciutat de Santa Tecla (Dept. de La Libertad).

Aquesta associació es va crear l’octubre de 2018 per membres de les taules d’educació

i cultura i es defineix com apolítica, no lucrativa ni religiosa. Treballa en diversos eixos, però es premia el projecte concret desenvolupat des de 2021: “Enfortiment de la resiliència mitjançant l’enfocament neuroeducatiu”.

Aquest projecte va dirigit a directores i directores de centres educatius públics per formar-los en la gestió de l’estrès i la resolució de conflictes, per a què puguin intervenir davant docents, estudiants i famílies.

Criem que és de gran interès que des dels centres educatius es tingui consciència de l’existència de situacions de patiment emocional i de la necessitat de saber-les gestionar, atendre-les, donar suport i procurar solucions que permetin enfortir la capacitat resilient de les persones.

L’associació CITETDESAL presenta un altre projecte que és la futura creació d’un centre mèdic a la ciutat de Santa Tecla, però al trobar-se encara en fase de projecte, no aconsegueix els requisits de la convocatòria.

Per tot això, el veredict adoptat per unanimitat és el d’atorgar el XXI Premi Col·lectiu Ronda corresponent a l’any 2023 a l’associació CITETDESAL, d’El Salvador, que rebrà la dotació econòmica del premi.

Els premis que proclama aquesta pàgina són els concedits als certàmens convocats per l’Agenda 2023; vegeu-los també a: <http://latinoamericana.org/2024/premios>

Les convocatòries d’aquesta Agenda 2024, per al 2025, vegeu-les a: <http://latinoamericana.org/2024/convocatorias>

Premi "Col·lectiu Ronda" XXII Edició

CONVOCATÒRIA

www.cronda.coop

TEMA GENERADOR 2024: "DESCOLONITZAR EL MÓN I LA VIDA: MISSIÓ ALLIBERADORA"

El tema triat en aquesta ocasió per convocar el premi corresponent a la XXII edició dels premis Col·lectiu Ronda, pretén aportar llum i mantenir en actualitat el treball d'aquelles persones que lluiten per resistir i revertir els greus perjudicis que causa sobre les poblacions el fenomen del colonialisme, en tots els seus aspectes: econòmics, culturals i polítics.

El colonialisme suposa l'ocupació per la força de territoris i pobles, però també és una forma de colonialisme l'apropiació de recursos naturals i econòmics, l'eliminació de formes de desenvolupament i cultures autòctones, la condemna dels pobles colonitzats a la pobresa i manca de llibertat per triar el seu propi destí.

Col·lectiu Ronda, assessoria jurídica, laboral, econòmica i social

CONVOCA:

A totes les entitats, moviments socials, grups i col·lectivitats que treballen diàriament en programes i activitats que tinguin per objectiu impulsar i fomentar processos de descolonització o de resistència a la colonització, és a dir, que ajudin en la lluita per mantenir alternatives de vida lliure, autònoma, basada en la història, les cultures i els valors propis de cada indret, davant les potències colonitzadores que imposen la seva idea dominant de desenvolupament.

BASES:

S'haurà de presentar un informe en el que es detallin activitats o projectes amb una implantació mínima d'un any que, d'una manera o altra, defensin processos de *descolonització*.

L'informe haurà de referir el context, la composició i motivació de l'entitat concursant, així com les activitats realitzades i una avaluació dels resultats obtinguts en relació als objectius inicialment fixats.

A l'informe s'ha d'incorporar una presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les activitats de, com a màxim, 20 pàgines.

Idioma: La proposta pot presentar-se en qualsevol dels idiomes presents a l'Agenda, inclosos el castellà, el català i el portuguès. Si el projecte es presenta en una altra llengua, cal incloure una traducció en alguna de les llengües esmentades.

Enviament i terminis: Els projectes han d'enviar-se abans del 31 de març de 2024 a qualsevol d'aquestes adreces de correu electrònic: agenda@latinoamericana.org o agendall@cronda.coop.

Premi: 2.000 (dos mil) euros i la publicació de l'informe a la pàgina web del Col·lectiu Ronda. El premi es pot declarar desert. A criteri del jurat es podrà concedir algun accésit. □

1A EDICIÓ DEL PREMI DE SOLIDARITAT FREI JOÃO XERRI I LÍLIA AZEVEDO

VEREDICTE

PROJECTE “ÁGUA PARA VIDAS SECAS”

Estudis publicats al *Journal of Development Economics* assenyalen que l'escassetat d'aigua pot tenir efectes a la vida d'un individu fins i tot abans de néixer. Les sequeres estan relacionades amb la reducció del pes del nen en néixer i del període de gestació de la mare. (Rudi Rocha, Rodrigo R. Soares, “Water scarcity and birth outcomes in the Brazilian semiàrid”, *Journal of Development Economics*, Vol. 112, 2015, pàg. 72-91. <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2014.10.003>)

En el cas del Brasil, la regió semiàrida del nord-est es veu molt afectada per la manca d'aigua, i la gran majoria de la població d'aquesta part del territori necessita recórrer diàriament llargues distàncies per garantir el subministrament mínim que satisfaci les necessitats bàsiques. Aquesta informació comporta una gran contradicció, ja que prop del 12% de la disponibilitat d'aigua dolça del planeta es troba en territori brasiler. La manca d'aigua limita el dret dels ciutadans a treballar i a generar ingressos. Limita la salut, el benestar i el bon humor. L'accés a l'aigua potable és essencial, però tot i així, els poders públics no han avançat prou per superar l'escassetat nacional.

Una comunitat unida per una causa

Tenint en compte aquest escenari, des del 2003, l'Escola *Rainha da Paz*, a São Paulo (Brasil), mantinguda per les Germanes Dominiques de la Congregació Romana de Santo Domingo, actua directament en el dret a l'aigua a través del projecte “Água para Vidas Secas”, que té com a objectiu construir cisternes de captació d'aigua de pluja i pous a la regió semiàrida de l'Estat de Piauí, a la regió Nord-est brasilera.

Durant el mes de juny, celebrem a Brasil una gran festa en honor dels sants *Antonio, Pedro i João*, que vam anomenar la “Festa Junina”. Al Col·legi *Rainha da Paz*, tota la comunitat escolar participa activament en aquesta celebració, en què participen prop de 3.000 persones. El 100% de la recaptació en aquesta ocasió es destina al projecte “Água para Vidas Secas”, a la recerca d'una pràctica coherent amb els principis

dominicans de portar dignitat als nostres germans de Piauí.

Cooperació i col·lectivitat

En promoure l'accés a l'aigua, recollim històries de canvis reals a la vida de moltes famílies de Piauí. Actualment en col·laboració amb Càritas do Piauí, “Água para Vidas Secas” es duu a terme de forma totalment participativa. Per identificar i seleccionar les famílies que es beneficiaran del projecte i coordinar el procés de construcció de les cisternes, es forma un comitè directiu integrat per representants de l'església, els sindicats, les autoritats públiques i la comunitat. Després d'una fase de mobilització, els agents beneficiaris reben un curs de formació de dos dies sobre gestió de recursos hídrics, i tot el treball de construcció de les cisternes es duu a terme de manera conjunta, és a dir, amb l'ajuda dels membres de la comunitat, cosa que reforça la solidaritat i la corresponsabilitat. Les accions se supervisen *in situ* mitjançant visites tècniques mensuals.

20 anys: 559 cisternes

L'any 2023 celebrarem dues dècades d'existència d'“Água para Vidas Secas”. En 20 anys, prop de 3.370 famílies de més de 20 comunitats s'han beneficiat del programa, amb especial incidència en dones i nens, que han abandonat les pesades llaunes que utilitzaven com a recipients per transportar l'aigua des de les preses allunyades de casa seva. Des del 2003 s'han entregat 559 cisternes i 11 pous entubats. Per fer-se una idea de l'impacte d'aquestes accions, cada cisterna, amb una capacitat de 16.000 litres, proporciona aigua per beure i cuinar durant vuit mesos secs a una família de fins a cinc persones. Cada pou entubat abasteix una comunitat d'aproximadament 250 famílies. L'arribada de l'aigua també ha generat iniciatives per a la producció d'aliments, tant als horts com als patis del darrere, a més de permetre la cria de petits animals de subsistència.

Per saber més sobre *Água para Vidas Secas*, vegeu els vídeos produïts en commemoració dels 20 anys del projecte, disponibles al canal de Youtube del Col·legi *Rainha da Paz*: @canalcolegiorainhadapaz4144

2N PREMI FREI JOÃO XERRI I LÍLIA AZEVEDO DE SOLIDARITAT PER UN MÓN MÉS SOLIDARI

CONVOCATÒRIA

La Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil, organisme de la Família Dominicana —integrada per religiosos i religioses, laics i laiques— fidel a la tradició de compromís amb els drets humans i la solidaritat local, nacional i internacional, convoca la **2a edició del Premi Frei João Xerri i Lília Azevedo de Solidaritat, any 2024**.

El premi honora el germà Fra João i la germana Lília que, conjuntament amb altres germans i germanes, fundaren el Grup de Solidaritat Santo Domingo, que promogué a Brasil i al món les causes de Sud-àfrica, Timor Oriental, Palestina, Chiapas i Iraq, a més de lluites brasileres i llatinoamericanes, que els apropiaren als “sense terra”, indígenes, els sense llar, dones i homosexuals. La seva inspiració foren altres dominics com Las Casas, Montesinos i Fra Tito de Alencar, a més de Dom Tomàs Balduino i Fra Henri des Rosiers, que van encarnar, com pocs, els ideals de justícia, pau i solidaritat.

El Premi Frei João i Lília Azevedo de Solidaritat vol promoure iniciatives que donin testimoni i actualitzin aquests ideals, continuant així la pròpia inspiració d'aquests germans. El que celebrem no és la solidaritat de la caritat i la benevolència unidireccionals. Es tracta, ans al contrari, de la solidaritat celebrada comunitàriament, practicada no com a simple idea, sinó com a principi de vida i, sobretot, com a denúncia de les contradiccions socials i violacions de drets que s'estenen pel món. És una solidaritat que mou les persones a l'acció, les treu del conformisme i l'apatia, dinamitza i polititza les seves vides que, d'altra manera, estarien sotmeses a la ineficàcia de la mediocritat. Es tracta de la solidaritat reconeguda com a valor central del cristianisme i la tradició dominica, en la mesura en què s'articula amb el gran valor de la compassió, com un complement pràctic, polititzat i secular de les pràctiques religioses.

Per tot això, la Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil,

CONVOCA:

Les entitats, moviments socials, comunitats,

grups, col·lectius o similars, que desenvolupen iniciatives de solidaritat, perquè presentin les seves candidatures al Premi de Solidaritat Frei João Xerri i Lília Azevedo.

BASES:

Presentació d'un informe clar i concret sobre les iniciatives que es poden portar a terme mitjançant accions que acostin persones i comunitats a les grans causes nacionals i internacionals, que mereixen i necessiten ajut i solidaritat efectives.

Poden participar-hi experiències en les que s'impliquen grups d'educació popular, grups de dones, col·lectius de drets humans, d'economia solidària, promoció de la pau, espiritualitat solidària, protecció del medi ambient, promoció de l'antiglobalització i altres àmbits que contribueixin a que persones i col·lectius amenaçats i afectats per accions de violència i agressió als drets humans, puguin sentir-se acompanyats i encoratjats en les seves lluites.

L'informe haurà de fer referència al context, contingut i motivació de la iniciativa, així com de les activitats realitzades i l'avaluació dels resultats obtinguts en relació als objectius fixats. S'haurà d'incorporar la presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les seves activitats (màxim de 20 pàgines).

Idioma: portuguès, castellà, català o qualsevol altra en els que es publica aquest llibre-agenda, acompanyat, en aquest darrer cas, d'una traducció en algun dels tres idiomes mencionats en primer lloc.

Enviamet i terminis: ha de ser enviat abans del 31 de març de 2024, a l'adreça de correu electrònic latinoamericanabrasil@dominicanos.org.br. Es pot consultar altres formes d'enviamet a aquesta mateixa adreça.

Premi: 1.000 (mil) euros i la difusió de l'informe als mitjans de comunicació de la Comissió Dominica de Justícia i Pau de Brasil i entitats col·laboradores. Es pot declarar desert. També es podrà atorgar un segon premi. □

SEGON CONCURS D'IL·LUSTRACIÓ AGENDA LLATINOAMERICANA MUNDIAL 2024

VEREDICTE

La Comissió General responsable de la portada de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, després de diverses reunions de coordinació i preparació del II concurs Portada 2024, hem promogut la participació internacional dels artistes interessats. Presenten les seves propostes les següents persones de 6 països:

- Perla Sierra Rojas (Ciudad Madero, Tamaulipas, Mèxic)
- Luis Camargo (Córdoba, Argentina)
- Fabián Moreno Castro (Bucaramanga, Colòmbia)
- Alexander Tobar (El Salvador)
- André Reyes Barrantes (Costa Rica)
- Armando Catú (Guatemala)

El 2 de març de 2023, es va dur a terme la prioritització i es va seleccionar com a guanyador **ALEXANDER TOBAR de El Salvador**. Així mateix, van quedar seleccionats per les il·lustracions de les pàgines internes:

- 1. Perla Sierra de Mèxic (veure)**
- 2. Luis Camargo d'Argentina (jutjar)**
- 3. Fabián Moreno de Colòmbia (actuar)**

A tots ells se'ls va lliurar el premi acordat. La Comissió agraeix profundament la participació de totes les persones implicades en aquesta iniciativa i convida el mateix esforç a la propera convocatòria.

Comissió de portada, Agenda Llatinoamericana Mundial

TERCER CONCURS D'IL·LUSTRACIÓ AGENDA LLATINOAMERICANA MUNDIAL 2025

CONVOCATÒRIA

L'objectiu del concurs és escollir una persona artista per confeccionar la il·lustració de la portada de l'Agenda Llatinoamericana Mundial 2025 (ALM) i tres artistes més per a dibuixos interiors, al·lusius al "VEURE, JUTJAR I ACTUAR", respectivament. Podran optar al premi Il·lustració ALM els il·lustradors i il·lustradores de qualsevol país on es difon l'Agenda Llatinoamericana Mundial.

Les persones candidates poden enviar un màxim de 3 obres originals de la seva autoria al correu: **agendalatinamericanared@gmail.com** per a què els editors puguin valorar el seu estil i l'afinitat amb la tradició de l'Agenda. Si la persona candidata té obres publicades a Internet podeu adjuntar l'enllaç.

El termini per enviar obres finalitzarà l'1 de febrer de 2024.

El jurat triarà les persones il·lustradores a les quals se'ls encarregaran les il·lustracions del 2025.

L'1 de març de 2024 els editors enviaran el veredictes a les persones guanyadores les condicions i característiques que han de tenir la portada i els dibuixos interiors. Els guanyadors tindran un màxim

de 7 dies a partir de la data de l'enviament del veredictes per acceptar el premi. La no resposta o no acceptació suposarà la renúncia al premi i s'oferirà a la següent persona classificada. L'acceptació del premi suposa la cessió de drets d'autor per a l'edició i el material de promoció de l'ALM 2025.

Abans de l'1 d'abril de 2024, les persones guanyadores hauran d'enviar les propostes d'il·lustracions amb les consideracions i ajustaments proposats pels editors.

Els originals definitius de la portada i el de les il·lustracions interiors es lliuraran, per part dels artistes en alta resolució abans de l'1 de maig de 2024.

A més de la publicació de les obres, el premi tindrà una gratificació econòmica de 300 \$, per a la portada i 100 \$ per a cadascun dels dibuixos interiors, tot a pagar després del lliurament dels originals definitius.

Les decisions del jurat seran inapel·lables.

Agenda Llatinoamericana Mundial

XIV PREMI A LA DIFUSIÓ DEL "DECREIXEMENT" 2022 MEMORIAL ARCADÍ OLIVERES

PREMI
CONVOCATÒRIA

VEREDICTE

La Comissió Catalana de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, ha atorgat el XIV Premi a la Difusió del Decreixement 2022 a la plataforma "AIGUA ÉS VIDA".

El jurat ha atorgat el premi:

Per la seva defensa del dret a l'aigua com a dret humà.

Per la seva capacitat d'aglutinar esforços com a plataforma de moltes entitats i nivells territorials d'acció en la defensa del dret a l'aigua.

Per actuar davant l'emergència climàtica de sequera, proposant una nova cultura de l'aigua:

1- Denúncia de la mala gestió de l'aigua i la planificació hídrica.

2- Proposta de municipalització de l'aigua amb gestió democràtica de la seva demanda.

3- Preservació dels ecosistemes fluvials.

I també per la seva opció pel decreixement en el consum d'aigua, posant límits al creixement il·limitat dels grans consumidors hídrics (produccions agrícoles i ramaderes, la indústria i les promocions urbanístiques).

Girona, octubre de 2022

CONVOCATÒRIA XVI PREMI A LA DIFUSIÓ DEL "DECREIXEMENT" 2024. MEMORIAL ARCADÍ OLIVERES

La Comissió Catalana de l'Agenda Llatinoamericana Mundial, anuncia aquest premi amb les següents bases:

Temàtica: El decreixement com a alternativa a un creixement sense fre, com a pas necessari per assolir una llibertat viable i sostenible per als éssers humans i per a la comunitat de vida a la Terra.

Format i contingut: Es premiaran dues modalitats: 1) **Col·lectiva**, a una comunitat o entitat 2) **Individual** a una persona. Es valoraran el treball de difusió i compromís en l'acció a favor del decreixement, mitjançant els treballs de recerca o d'acció directa, organització de cursos, conferències, publicacions, continguts audiovisuals o materials pedagògics dirigits a escolars o adults i les bones pràctiques ambientals.

Procediment: Les candidatures que compleixin els requisits de contingut i forma explicats en l'apartat anterior, es trametran al correu electrònic llatinoamericana@solidaries.org. **El període de presentació finalitza l'1 d'abril de 2024.** La persona que fa la proposta ha d'explicitar el nom

de la candidatura, el contacte i altra informació a considerar (web, xarxes socials). De les candidatures presentades, el jurat en seleccionarà la guanyadora de cada modalitat.

Jurat: El jurat estarà constituït per tres membres de la Comissió Permanent de l'Agenda, una persona d'experiència reconeguda en el món de l'economia, defensa del medi ambient o moviments socials i un representant de l'entitat premiada en una edició anterior.

Premi: El premi és de 500 euros per a cada candidatura escollida. El jurat podrà declarar desert el premi. L'acceptació del premi suposa el compromís de fer una xerrada a convenir i poder publicar un article al següent número de l'Agenda Llatinoamericana Mundial.

La decisió es farà pública el dia 22 d'abril de 2024, Dia de la Terra, a les xarxes socials de l'Agenda Llatinoamericana i el lliurament es farà en un acte en el marc de la commemoració del **Dia Mundial del Medi Ambient**.

Més informació <https://llatinoamericana.org/concursos/>

ANIVERSARIS MAJORS DE 2024

MARTIROLOGI LLATINOAMERICÀ

1964: 60 anys

21/12 - Guillermo Sardiñas , sacerdot, solidari amb el seu poble en la lluita contra la dictadura de Batista. Cuba.

1974: 50 anys

21/01 - Màrtirs treballadors rurals. Massacre de l'Alto Valle. Bolívia.

20/02 - Domingo Laín, sacerdot, màrtir de les lluites de l'alliberament. Colòmbia.

11/05 - Carlos Mugica, del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, màrtir del poble de les "vil.les miserables". Argentina. Consulta: www.carlosmugica.com.ar

10/08 - Tito de Alencar Lima, frare dominic, torturat fins al suïcidi. Brasil.

26/09 - Lázaro Condo i Cristóbal Pajuña, treballadors rurals, líders comunitaris en la lluita per la reforma agrària. Assassinats a Riobamba, Equador.

30/09 - Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva dona, màrtirs de la democràcia.

25/10 - Antonio Llidó Mengual, sacerdot valencià, de Xàbia, torturat, desaparegut, màrtir a les presons xilenes. Veure: <https://memoriaviva.com/nuevaweb/detenidos-desaparecidos/desaparecidos-l/llido-mengual-antonio/>

01/11 - Florinda Soriano ("Dona Tingó"), treballadora rural, analfabeta, dirigent de la Federació de Lligues Agràries Cristianes. Màrtir del poble de la República Dominicana.

23/11 - Amilcar Oviedo, líder obrer, Paraguai.

1984: 40 anys

18/02 - Edgar Fernando García, activista social, va ser capturat il·legalment i desaparegut. Guatemala.

07/05 - Idalia López Salazar, catequista, 18 anys, testimoni de la fe i humil servidora del seu poble. A El Salvador. Assassinada per membres de Protecció Civil.

21/06 - Sergio Alejandro Ortiz, seminarista, màrtir

de la persecució de l'Església a Guatemala.

28/07 - Alberto Devoto, bisbe de Goya, pastor dels pobres, Corrientes, Argentina.

14/08 - Camperols màrtirs de Pucayacu, Perú.

15/08 - Luis Rosales, dirigent sindical, i companys, màrtirs de la justícia, treballadors de les plantacions de plàtans, Costa Rica.

04/09 - Andrés Jarlán, sacerdot missioner, assassinat a trets per la policia mentre llegia la Bíblia al barri de La Vitòria, a Santiago de Xile.

09/10 - Policarpo Chem, Ministre de la Paraula, catequista i fundador de la Cooperativa de San Cristóbal, Verapaz, Guatemala. Segrestat i torturat per les forces de seguretat del govern.

10/11 - Álvaro Ulcué Chocué , sacerdot indígena páez, assassinat a Santander, Colòmbia.

21/11 - David Fernández, pastor de l'Església luterana, de les comunitats pobres d'El Salvador. Assassinat.

26/11 - Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuayco, Perú.

16/12 - Eloy Ferreira da Silva, líder sindical, assassinat a San Francisco, MG, Brasil.

1994: 30 anys

05/02 - Sebastián Larrosa, estudiant rural, màrtir de la solidaritat entre els pobres del Paraguai.

30/05 - María Correa, Franciscana Missionera de María, paraguaiana, germana dels indis Mby'a.

28/08 - Assassinat a Porto Príncipe Jean-Marie Vincent, religiós monfortí, opositor de la dictadura de Duvalier, compromès amb el poble haitià.

19/12 - Alfonso Stessel, 65 anys, sacerdot assassinat apunyalat per una banda d'adolescents criminals, a Guatemala.

1999: 25 anys

03/08 - Ti Jan, sacerdot compromès amb la causa dels pobres, assassinat, Port-au-Prince, Haití.

27/08 - Mor Hélder Câmara, germà dels pobres, profeta de la pau i l'esperança.

18/11- Íñigo Eguiluz, cooperant basc, i José Luis Maso, sacerdot, assassinats a Quibdó, Chocó, Colòmbia.

2004: 20 anys

07/03 - **Adilson Prestes**, 33 anys, nascut a l'estat del Paraná, al Brasil. Va ser assassinat a trets amb una pistola i un revòlver 38, davant de casa seva, a la Comunitat Rural de Curuá, Novo Progresso, Estat del Pará. Adilson va ser eliminat perquè denunciava l'acaparament de terres, el treball esclau i el robatori de fusta de les reserves indígenes del sud-oest del Pará.

2014: 10 anys

13/08 - Maria Lúcia do Nascimento, sindicalista, assassinada a União do Sul, MT, Brasil.

16/08 - Josias Paulino de Castro, de 54 anys, president de l'Associació ASPRONU (Associació de Productors Rurals Nova União), i la seva dona, Ireni da Silva Castro, de 35 anys, líders rurals, van ser assassinats al Districte de Guariba, al municipi de Colniza, MT, Brasil.

27/08 - Margarita Murillo, activista dels Drets humans a Hondures, catequista de les Comunitats Eclesials de Base i afiliada a la Unió de Treballadors Rurals (UNC). Va ser una defensora del medi ambient i una icona de la defensa camperola de la seva terra. Va ser assassinada amb un tret al front. Hondures.

26/09 - Massacre dels Estudiants d'Ayotzinapa, Mèxic. Personal militar i funcionaris van permetre el segrest i assassinat de 43 alumnes de l'Escola Normal Rural Raúl Isidro Burgos i sis més a mans del càrtel de la droga Guerreros Unidos

2019: 5 anys

10/06- Luis Álvarez Flores, de 64 anys, ecologista i defensor del santuari de Mono Saraguato a l'estat de Tabasco, va ser assassinat amb cinc trets. Chiapas, Mèxic.

11/06 - Carlos Cabral Pereira, sindicalista assassinat a Rio Maria, al sud del Pará, al Brasil, després d'anys de denúncies públiques sobre l'existència d'amenaques contra ell. És el tercer president del Sindicat de Treballadors Rurals de Rio Maria que és assassinat per

defensar el dret a la terra.

24/07 - Emira Wajäpi, cap indígena de 68 anys, assassinat per un grup de buscadors d'or. La seva mort va ser l'inici d'un atac al poble de Mariry, que va culminar amb la invasió de 50 buscadors d'or a la seva comunitat, situada a l'oest de l'Estat d'Amapá. Brasil.

21/08 - Nora Patricia López León, ecologista i biòloga assassinada a Chiapas, Mèxic.

02/09 - Jairo Javier Ruiz Fernández, líder camperol i defensor dels Drets Humans, va ser assassinat al municipi de Patia El Bordo, Cauca, Colòmbia; segons l'ASCATBAL, l'organització que va fundar.

07/09 - Maxciel Pereira dos Santos, indigenista, va ser afusellat a Tabatinga, AM, el 7 de setembre de 2019. Feia 12 anys que treballava a la FUNAI (Fundació Nacional de l'Índi) supervisant la regió del Vale do Javari, va actuar en defensa dels pobles indígenes de la terra indígena. Va treballar a la coordinació del Front de Protecció Etnoambiental en operacions de lluita contra la mineria, la tala il·legal, la caça il·legal i la pesca.

28/09 - Milgen Idán Soto Ávila, de 29 anys, líder indígena de Tolupán d'Hondures, assassinat per protegir la selva de les empreses de fusta a les muntanyes de Yoro.

19/10 - Alexandre Coelho Furtado Neto, sense terra. Assassinat de l'Ocupació 1200, situada a Ourilândia do Norte, al sud del Pará, Brasil. Veure: <https://reporterbrasil.org.br/covamedida/perfil/alexandre/>

01/11 - Paulo Paulino Guajajara, líder indígena va ser assassinat d'un tret a l'orella. El seu amic indígena, Laércio Sousa Silva, va rebre un tret a l'esquena i al braç, però va aconseguir amagar-se darrere d'un arbre i va aconseguir fugir amb vida, segons informa la premsa. L'incident va tenir lloc l'1 de novembre de 2019, dins del Territori Indígena Arariboia (TI), prop del poble de Lagoa Comprida, a 86 km del municipi d'Amarante do Maranhão, MA, Brasil.

25/11 - El líder quilombola Jozé Izídio Dias, de 89 anys, conegut com "Seu Vermelho", va ser trobat mort a casa seva, dilluns a la nit (25), al Quilombo de Rio dos Macacos, a Simões Filho, Àrea de Salvador, BA, Brasil. El cos presentava signes de violència per cops de destal, que es va trobar a l'escena del crim, segons informen els veïns.

GENER

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

JULIOL

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

FEBRER

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

AGOST

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

MARÇ

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

SETEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29

ABRIL

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

OCTUBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MAIG

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

NOVEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

JUNY

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

DESEMBRE

DI	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29

2

0

2

4

Gener						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₁₆	²⁴ / ₁₁	25	26	27	28	29

Febrer						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

Març						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Abril						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Maig						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Juny						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Juliol						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
²⁴ / ₁₁	25	26	27	28	29	30

Agost						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Setembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Octubre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₁₆	²⁴ / ₁₁	25	26	27	28	29

Novembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Desembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Latinoamericana

Gener						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Febrer						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

Març						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
²⁴ / ₁₁	25	26	27	28	29	30

Abril						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Maig						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Juny						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
²³ / ₁₆	24	25	26	27	28	29

Juliol						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Agost						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Setembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Octubre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Novembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Desembre						
Dl	Dt	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

1 Dl	1 Dj	1 Dv
2 Dt	2 Dv	2 Ds
3 Dc	3 Ds	3 Dg
4 Dj	4 Dg	4 Dl
5 Dv	5 Dl	5 Dt
6 Ds	6 Dt	6 Dc
7 Dg	7 Dc	7 Dj
8 Dl	8 Dj	8 Dv
9 Dt	9 Dv	9 Ds
10 Dc	10 Ds	10 Dg
11 Dj	11 Dg	11 Dl
12 Dv	12 Dl	12 Dt
13 Ds	13 Dt	13 Dc
14 Dg	14 Dc <small>Cendra</small>	14 Dj
15 Dl	15 Dj	15 Dv
16 Dt	16 Dv	16 Ds
17 Dc	17 Ds	17 Dg
18 Dj	18 Dg	18 Dl
19 Dv	19 Dl	19 Dt
20 Ds	20 Dt	20 Dc
21 Dg	21 Dc	21 Dj
22 Dl	22 Dj	22 Dv
23 Dt	23 Dv	23 Ds
24 Dc	24 Ds	24 Dg
25 Dj	25 Dg	25 Dl
26 Dv	26 Dl	26 Dt
27 Ds	27 Dt	27 Dc
28 Dg	28 Dc	28 Dj
29 Dl	29 Dj	29 Dv
30 Dt		30 Ds
31 Dc		31 Dg

1 Dl <small>Pasqua</small>	1 Dc	1 Ds
2 Dt	2 Dj	2 Dg
3 Dc	3 Dv	3 Dl
4 Dj	4 Ds	4 Dt
5 Dv	5 Dg	5 Dc
6 Ds	6 Dl	6 Dj
7 Dg	7 Dt	7 Dv
8 Dl	8 Dc	8 Ds
9 Dt	9 Dj	9 Dg
10 Dc	10 Dv	10 Dl
11 Dj	11 Ds	11 Dt
12 Dv	12 Dg	12 Dc
13 Ds	13 Dl	13 Dj
14 Dg	14 Dt	14 Dv
15 Dl	15 Dc	15 Ds
16 Dt	16 Dj	16 Dg
17 Dc	17 Dv	17 Dl
18 Dj	18 Ds	18 Dt
19 Dv	19 Dg	19 Dc
20 Ds	20 Dl	20 Dj
21 Dg	21 Dt	21 Dv
22 Dl	22 Dc	22 Ds
23 Dt	23 Dj	23 Dg
24 Dc	24 Dv	24 Dl
25 Dj	25 Ds	25 Dt
26 Dv	26 Dg	26 Dc
27 Ds	27 Dl	27 Dj
28 Dg	28 Dt	28 Dv
29 Dl	29 Dc	29 Ds
30 Dt	30 Dj	30 Dg
	31 Dv	

1 Dl	1 Dj	1 Dg
2 Dt	2 Dv	2 Dl
3 Dc	3 Ds	3 Dt
4 Dj	4 Dg	4 Dc
5 Dv	5 Dl	5 Dj
6 Ds	6 Dt	6 Dv
7 Dg	7 Dc	7 Ds
8 Dl	8 Dj	8 Dg
9 Dt	9 Dv	9 Dl
10 Dc	10 Ds	10 Dt
11 Dj	11 Dg	11 Dc
12 Dv	12 Dl	12 Dj
13 Ds	13 Dt	13 Dv
14 Dg	14 Dc	14 Ds
15 Dl	15 Dj	15 Dg
16 Dt	16 Dv	16 Dl
17 Dc	17 Ds	17 Dt
18 Dj	18 Dg	18 Dc
19 Dv	19 Dl	19 Dj
20 Ds	20 Dt	20 Dv
21 Dg	21 Dc	21 Ds
22 Dl	22 Dj	22 Dg
23 Dt	23 Dv	23 Dl
24 Dc	24 Ds	24 Dt
25 Dj	25 Dg	25 Dc
26 Dv	26 Dl	26 Dj
27 Ds	27 Dt	27 Dv
28 Dg	28 Dc	28 Ds
29 Dl	29 Dj	29 Dg
30 Dt	30 Dv	30 Dl
31 Dc	31 Ds	

1 Dt	1 Dv	1 Dg Advent
2 Dc	2 Ds	2 Dl
3 Dj	3 Dg	3 Dt
4 Dv	4 Dl	4 Dc
5 Ds	5 Dt	5 Dj
6 Dg	6 Dc	6 Dv
7 Dl	7 Dj	7 Ds
8 Dt	8 Dv	8 Dg
9 Dc	9 Ds	9 Dl
10 Dj	10 Dg	10 Dt
11 Dv	11 Dl	11 Dc
12 Ds	12 Dt	12 Dj
13 Dg	13 Dc	13 Dv
14 Dl	14 Dj	14 Ds
15 Dt	15 Dv	15 Dg
16 Dc	16 Ds	16 Dl
17 Dj	17 Dg	17 Dt
18 Dv	18 Dl	18 Dc
19 Ds	19 Dt	19 Dj
20 Dg	20 Dc	20 Dv
21 Dl	21 Dj	21 Ds
22 Dt	22 Dv	22 Dg
23 Dc	23 Ds	23 Dl
24 Dj	24 Dg	24 Dt
25 Dv	25 Dl	25 Dc
26 Ds	26 Dt	26 Dj
27 Dg	27 Dc	27 Dv
28 Dl	28 Dj	28 Ds
29 Dt	29 Dv	29 Dg
30 Dc	30 Ds	30 Dl
31 Dj		31 Dt

1

Dilluns

Nm 6,22-27 / Sl 66
Gl 4, 4-7 / Lc 2,16-21

Maria Mare de Déu

1508: Comença la colonització de Puerto Rico.

1804: Independència d'Haïti. Festa nacional. **220 anys.**

1959: Triomf de la Revolució Cubana. **65 anys.**

1977: Maurici López, rector de la Universitat de Mendoza, Argentina, membre del Consell Mundial d'Esglésies, desaparegut.

1990: Maureen Courtney i Teresa Rosales, religioses assassinades per la Contra a Nicaragua.

1994: Alçament camperol indígena zapatista a Mèxic. **30 anys.**

2003: Luiz Inácio Lula da Silva assumeix el poder presidencial al Brasil.

Jornada mundial per la Pau

2

Dimarts

1Jn 2,22-28 / Sl 97
Jn 1,19-28

Basili el Gran

Gregori Nacianzè

J.K. Wilhelm Loehe

1904: Desembarcament de marines a la República Dominicana «per protegir interessos nord-americans».

1979: Francisco Jentel, defensor d'indis i camperols, víctima de la Seguretat Nacional al Brasil. **45 anys.**

1981: José Manuel de Souza «Zé Piau», assassinat. Camperol, víctima dels «grileiros» de Parà, Brasil.

1994: Daniel Rollano, militant de la vida, evocador constant de la memòria dels màrtirs del seu poble argentí. **30 anys.**

Avui distància mínima del Sol (147.100.632 km)

3

Dimecres

1Jn 2,29-3,6 / Sl 97
Jn 1,29-34

Genoveva

1511: El «grito de Coayuco», la gran rebel·lió dels taïns encapçalada per Agüeybanà el Brau, Puerto Rico.

1981: Diego Quic, indígena, catequista, líder de les organitzacions populars de Guatemala, desaparegut.

1994: Antulio Parrilla Bonilla, bisbe, lluitador independentista i de la causa dels perseguits, "Las Casas" del segle XX a Puerto Rico, mor als 75 anys. **30 anys.**

4

Dijous

1Jn 3,7-10 / Sl 97
Jn 1,35-42

Rigobert

1975: José Patricio León «Pato», animador de la JEC i militant polític, desaparegut a Xile.
2005: La Cort Suprema autoritza el processament de Pinochet per crims de l'Operació Còndor.

Minvant 03:30 UTC

5

Divendres

1Jn 3,11-21 / Sl 99
Jn1,43-51

Telèsfor i Emiliana

Kaj Munk
1534: Guarocuya «Enriquillo», cacic cristià de l'Espanyola (República Dominicana) primer en rebel·lar-se en defensa dels seus germans. **490 anys.**
1785: La Reina Maria I ordena suprimir tota la indústria brasilera excepte la de roba per als esclaus.
2007: Mor Axel Mencos, heroi de la resistència i la pastoral compromesa, Guatemala.

6

Dissabte

1Jn 5,5-13 / Sl 147
Mc 1,7-11

Melcior, Gaspar, Baltasar

1848: Un decret de Carlos A. López declara els guaranis ciutadans paraguaians.
1915: Reforma agrària a Mèxic, fruit de la revolució, primer repartiment de latifundis a l'Amèrica Llatina.
1927: Tropes dels EUA ocupen Nicaragua per combatre Sandino. No en sortiran fins al 1933.
1982: Victoria de la Roca, religiosa guatemalenca, màrtir dels pobres, desapareguda.
1986: Julio González, bisbe d'El Puno, Perú, mort en un accident sospitós.
1992: Augusto María i Augusto Conte, militants màrtirs de la solidaritat i els DH a l'Argentina.
2006: Mor la comandanta Ramona de l'EZLN.
2021: Assalt al Capitoli dels EUA per partidaris del president Donald Trump per impedir la certificació del triomf del president electe Joe Biden. Cinc morts i desenes de ferits i arrestats.

7

Epifania
Is 60,1-6 / Sl 71
Ef 3,2-6 / Mt 2,1-12

Ramon de Penyafort

1835: Triomf de Cabanagem, "el moviment popular més notable del Brasil". Els rebels prenen Belém i assumeixen el govern de la província.
1981: Sebastião Mearim, líder rural a Parà, Brasil, assassinat per «grileiros».
1983: Felipe i Mary Barreda, militants cristians revolucionaris assassinats per la Contra a Nicaragua.
1999: Mor Mons. Bartolomé Carrasco Briseño, bisbe d'Oaxaca, Mèxic, destacat en l'opció pels pobres i els indígenes.

8

Dilluns

9

Dimarts

10

Dimecres

Baptisme del Senyor
Is 42,1-4.6-7 / Sl 28
Hch 10,34-38 / Mc 1, 7-11

Eulogi, Julià, Basilissa

1662: Lisboa ordena l'extinció dels indis Janduí del Brasil (estats de CE, RN i PB).

1858: Primera vaga coneguda del Brasil, la dels tipògrafs, que són els pioners en la lluita obrera.

1959: Neix Rigoberta Menchú a Chimel, departament del Quiché, Guatemala. **65 anys.**

1 Sam 1, 9-20 / Inter 1Sam 2
Mc 1, 21-28

Agató

1911: Vaga de cinc mesos dels sabaters de São Paulo per la jornada de vuit hores.

1920: Es crea la Lliga de les Nacions després de les matances de la Primera Guerra Mundial.

1978: Pedro Joaquín Chamorro, periodista lluitador per les llibertats contra la dictadura somocista. Assassinat.

1982: Dora Azmitia «Menchy», militant, mestra de 23 anys, màrtir de la joventut estudiantil catòlica a Guatemala.

1985: Ernesto Fernández Espino, pastor luterà, màrtir dels refugiats salvadorencs.

1 Sam 3, 1-20 / Sl 39
Mc 1,29-39

Severí

1454: El papa Nicolau autoritza el rei de Portugal a esclavitzar qualsevol nació del món africà sempre que s'administrí el baptisme. **570 anys.**

1642: Mor Galileu, condemnat per la Inquisició. El Vaticà no el rehabilitarà fins a tres segles i mig després (30/12/1992).

1850: Juan, líder de la Revolució del Queimado, Espíritu Santo, Brasil, és penjat.

1912: Fundació del Congrés Nacional Africà.

1982: Domingo Cahuec Sic, indígena achí, catequista delegat de la Paraula, camperol a Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala. Assassinat a la matança de Chichupac.

Lined writing area for notes.

11

Dijous

1 Sam 4, 1-11 / Sl 43
Mc 1,40-45

Higini, Martí de Lleó

1839: Naixement d'Eugenio María de Hostos, lluitador per la independència de Puerto Rico. **185 anys.**

Nova 11:57 UTC

12

Divendres

1Sam 8, 4-22a / Sl 88
Mc 2, 1-12

Benet, Tatiana

1694: 6.500 homes comencen el setge de Palmares, que resistirà fins al 6 de febrer. **330 anys.**

1948: La Cort Suprema dels EUA proclama la igualtat de blancs i negres a l'escola.

2010: Terratrèmol a Haití, 7,3 Richter. Més de 250.000 morts i destrucció total. Gran solidaritat mundial.

2010: Una comissió holandesa conclou que la invasió contra l'Iraq el 2003 va ser il·legal.

13

Dissabte

1Sam 9, 1-19 / Sl 20
Mc 2, 13-17

Hilari, Jorge Fox

1825: Frei Caneca, revolucionari republicà, heroi de la Confederació de l'Equador, afusellat.

1879: Julio A. Roca comença la campanya del Desert a la Patagònia argentina. **145 anys.**

2001: Terratrèmol de 7,9 Richter al Salvador amb 1.200 morts, 4.200 desapareguts i més de 500.000 damnificats.

Idd Inneyer, any nou amazig (2974)

14

2n diumenge de temps ordinari

1Sam 3,3b-10.19 / Sl 39

1Cor 6,13c-15a.17-20 / Jn 1,35-42

Fulgenci

1988: Miguel Ángel Pavón, director de la Comissió de Drets Humans, i Moisés Landaverde, Hondures. Assassinats.

1997: Marxa de 700.000 sud-coreans a les vagues contra la flexibilització dels drets socials.

15 Dilluns

1Sam 15, 16-23 / Sl 49
Mc 2, 18-22

Raquel, Efisi, Maür

1929: Neix Martin Luther King Jr. a Atlanta, Geòrgia, EUA. **95 anys.**

1970: Mor Leonel Rugama a la lluita revolucionària contra la dictadura de Somoza.

1976: El govern de Bahía (Brasil) suprimeix els registres policials als candomblés.

1981: Estela Pajuelo Grimani, camperola, 55 anys, 11 fills, màrtir de la solidaritat, Perú.

1982: La llei constitucional del Canadà inclou els drets dels indis.

16 Dimarts

1Sam 16, 1-13 / Sl 88
Mc 2, 23-28

Marcel

1992: Es firmen els Acords de Pau al Salvador.

2017: Assassinat de l'ecologista guatemalteca Laura Vásquez Pineda.

Dia internacional contra l'esclavitud infantil.

En memòria del nen Iqbal Mashib, antic esclau, que unit al Front d'Alliberament del Treball del Pakistan, va aconseguir tancar diverses fàbriques de nens esclaus (1995)

17 Dimecres

1Sam 17, 32-51 / Sl 143
Mc 3, 1-6

Antoni Abat

1961: Lumumba, heroi de la independència de l'Àfrica, és assassinat al Congo.

1981: Sílvia Maribel Arriola, infermera, primera religiosa màrtir en un front de combat, acompanyant el poble salvadorenc.

1981: Ana María Castillo, militant cristiana, màrtir de la justícia al Salvador.

1988: Jaime Restrepo López, sacerdot, màrtir de la causa dels pobres, Colòmbia.

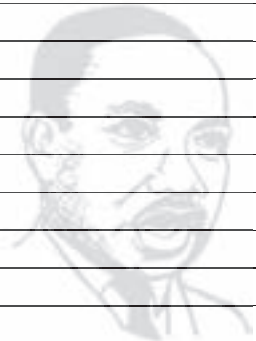
1991: Comença la guerra del Golf Pèrsic.

1992: Matarça a Ciudad Peronia. Dos soldats del destacament militar proper a aquesta comunitat, a la matinada assassinen tres homes i un nen que demanava clemència. Indígenes del Quiche, Guatemala.

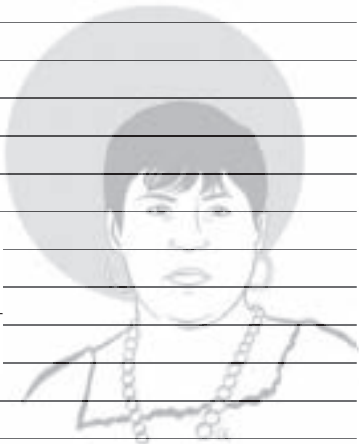
1994: Terratrèmol a Los Angeles, EUA. **30 anys.**

1996: Juan Luis Segundo, teòleg de l'alliberament, mor a l'Uruguai.

Luther King

Laura Vásquez Pineda

18 Dijous

1Sam 18, 6-9 / Sl
Mc 3, 7-12

Beatriu, Prisca

La confessió de Pere

1535: Fundació de la Ciutat dels Reis (Lima).

1867: Neix a Metapa, Nicaragua, Rubén Darío.

1978: Germán Cortés, militant cristià i polític, màrtir de la causa de la justícia a Xile.

1981: José Eduardo, líder sindical d'Acre, Brasil, assassinat per encàrrec.

1982: Sergio Bertén, religiós belga, i companys, màrtirs de la solidaritat, Guatemala.

Creixent 03:52 UTC

19 Divendres

1Sam 24, 3-21 / Sl 56
Mc 3, 13-19

Màrius, Marta

Enric d'Upsala

1897: Batalla de Tabuleirinho: els *sertanejos* aturen l'exèrcit a 3 km de Canudos, Brasil.

2012: Maria Santana Rocha Torres, líder comunitària, mor en acte de servei de la Companya de l'Agenda Latinoamericana a Nicaragua.

Maria Santana

20 Dissabte

2Sam 1, 1-27 / Sl 79
Mc 3, 20-21

Fabià i Sebastià

1973: Amílcar Cabral, anticolonialista de Guínea Bissau, mort per la policia portuguesa.

1979: Octavio Ortiz, sacerdot, i quatre estudiants i catequistes, màrtirs al Salvador. **45 anys.**

1982: Carlos Morales, dominic, màrtir entre els camperols indígenes de Guatemala.

2009: Pren possessió Barack Hussein Obama, primer president afroamericà dels EUA. **15 anys.**

21

3r diumenge de temps ordinari
Jon 3,1-5,10 / Sl 24
1Cor 7,29-31 / Mc 1,14-20

Agnès

1972: Gerardo Valencia Cano, bisbe de Buenaventura (Colòmbia), profeta i màrtir de l'alliberament dels pobres.

1974: Màrtirs camperols de l'Alto Valle, Bolívia. **50 anys.**

1980: Maria Ercilia i Ana Coralia Martínez, estudiants, socorristes de la Creu Roja i catequistes, màrtirs al Salvador.

1984: Es funda a Cascavel (PR, Brasil) el MST, Moviment dels Treballadors sense Terra.

2000: Alçament indígena i popular a l'Equador.

22

Dilluns

2Sam 5, 1-10 / Sl 88
Mc 3, 22-30

Vicenç

1565: Mor «Tata» Vasco de Quiroga, bisbe de Michoacán, precursor de les reduccions indígenes.
1982: Matança de camperols a Pueblo Nuevo, Colòmbia.
2006: Evo Morales, indígena aimara, assumeix la presidència de Bolívia.

23

Dimarts

2Sam 6,12b-15.17-19 / Sl 23
Mc 3,31-35

Idefons

1914: Revolta de Juazeiro, Brasil. Victòria dels *sertanejos*, capitanejats pel P. Cícero.
1958: Caiguda de l'últim dictador de Veneçuela, general Marcos Pérez Jiménez.
1983: Segundo Francisco Guamán, quítxua, màrtir de la lluita per la terra a l'Equador.
2019: Intent de cop d'estat a Veneçuela. **5 anys.**

24

Dimecres

2Sam 7,4-17 / Sl 88
Mc 4,1-20

Francesc de Sales

1835: Els negres *malês* organitzen a Salvador la revolució urbana més gran del Brasil.
1977: Primer Congrés Indígena de l'Amèrica Central.
2011: Mor Samuel Ruiz, bisbe de Chiapas, Mèxic, defensor dels indígenes, successor de Bartolomé de Las Casas.

Blank writing area with horizontal lines.

Blank writing area with horizontal lines.

25 Dijous

Hch 22,3-16 / Sl 116
Mc 16,15-18

Conversió de Sant Pau

Jornada per la Unitat dels Cristians

1524: Surten d'Espanya els «dotze apòstols de Mèxic», franciscans. 500 anys.

1554: Fundació de la ciutat de Sao Paulo. 470 anys.

Plena 11:54 UTC

26 Divendres

2Tim 1,1-8 / Sl 95
Lc 10,1-9

Timoteu, Titus i Silas

1500: Vicente Pinzón desembarca al nord-est brasiler, abans que Pedro Alvares Cabral.

1813: Neix Juan Pablo Duarte, heroi nacional, precursor de la independència dominicana.

1914: Mor José Gabriel, "Cura Brochero", sacerdot profeta entre els camperols de l'Argentina. Canonitzat el 2016 pel papa Francesc. 110 anys.

2001: Terratrèmol a l'Índia amb 50.000 víctimes.

27 Dissabte

2Sam 12,1-7a.10-17 / Sl 50
Mc 4,35-41

Àngela de Mèrici, Lídia

1554: Pablo de Torres, bisbe de Panamá, primer exiliat de l'Amèrica Llatina per defensar l'indi. 470 anys.

1638: Mor Hernando Arias de Ugarte, bisbe de Quito i de Santa Fe, Colòmbia, defensor dels indis.

1945: Alliberat el camp de concentració d'Auschwitz, a Polònia. Dia de la Commemoració de l'Holocaust.

1977: Miguel Àngel Nicolau, sacerdot salesià, màrtir de la solidaritat i de la joventut argentina, desaparegut.

28

4t diumenge de temps ordinari
Dt 18,15-20 / Sal 94
1Cor 7,32-35 / Mc 1,21-28

Tomàs d'Aquino

1853: Neix José Martí a l'Havana.

1979: Inauguració de la Conferència de Puebla. 45 anys.

Dià mundial contra l'escalfament terrestre

29 Dilluns

2Sam 15,13-14.30;16,5-13a / Sl 3
Mc 5,1-20

Valeri
1895: José Martí comença la guerra per la independència de Cuba.
1985: Primer congrés nacional del MST, Moviment dels Treballadors Rurals sense Terra.
1999: El dòlar arriba a 2,15 reals: moment més crític de la caiguda de la moneda brasilera. **25 anys.**
2001: Pinochet és processat com a autor dels crims de la Caravana de la Mort.
2010: Tony Blair respon davant de la comissió que l'investiga per la seva participació en la invasió de l'Iraq el 2003.

30 Dimarts

2Sam 18,9-10.14b.24-25a.30-19,3 / Sl 85
Mc 5,21-43

Martina
1629: Antônio Raposo, bandeirante, destrueix les missions guaranis de Guaíra, PR, Brasil i esclavitzava 4.000 indígenes. 395 anys.
1948: Mahatma Gandhi mor assassinat.

Dia de la No-violència i la Pau

31 Dimecres

2Sam 24,2.9-17 / Sl 31
Mc 6,1-6

Joan Bosco
1865: La 13a esmena de la Constitució declara abolida l'esclavitud als EUA.
1980: Matança de 40 quichés a l'ambaixada d'Espanya a Guatemala: María Ramírez, Gaspar Viví, Vicente Menchú i companys màrtirs del Quiché.

gener

Mahatma Gandhi

1

Dijous

1Re 2,1-4.10-12 / Interl: 1Cr 29,10-12
Mc 6,7-13

Cecili, Viridiana

1870: Jonathan Jasper Wright és elegit a la Cort Suprema de l'Estat, i es converteix en el primer negre que arriba a un lloc tan alt a la judicatura dels EUA.

1932: Al cementiri general de Sant Salvador afusellen Agustín Farabundo Martí juntament amb Alonso Luna i Mario Zapata, la vigília d'una gran insurrecció camperola.

1977: Daniel Esquivel, obrer paraguaïà, màrtir, membre de l'Equip de Pastoral d'immigrants paraguaïans a l'Argentina.

Setmana mundial per a l'harmonia interconfessional (ONU) (primera setmana de febrer)

2

Divendres

Mal 3,1-4 / Sl 23
Heb 2,14-18 / Lc 2,22-40

Presentació del Senyor

1976: José Tedeschi, sacerdot i obrer, màrtir dels immigrants i «villeros» a l'Argentina. Segrestat i assassinat.

1989: Alfredo Stroessner, dictador del Paraguai és derrocat mitjançant un cop inèrte de l'alta oficialitat. **35 anys.**

1991: Expedito Ribeiro de Souza, president del Sindicat de Treballadors Rurals a Rio Maria, Pará, Brasil, assassinat.

Minvant 23:18 UTC

3

Dissabte

1Re 3,4-13 / Sl 118
Mc 6,30-34

Blai i Òscar

Ansgar d'Hamburg

1616: La Inquisició prohibeix a Galileu ensenyar que la Terra gira al voltant del Sol.

1795: Neix Antonio José de Sucre.

1929: Neix Camilo Torres Restrepo, sacerdot colombià pioner de la Teologia de l'Alliberament. **95 anys.**

Dia mundial de les zones humides

4

5è diumenge de temps ordinari
Job 7,1-4.6-7 / Sl 146
1Cor 9,16-19.22-23
Mc 1,29-39

Andreu Corsini

1794: Alliberament dels esclaus a Haití. Primera llei abolicionista a l'Amèrica Llatina. **230 anys.**

1927: La columna Prestes es refugia a Bolívia.

1976: Un terratrèmol de 7,5 punts a l'escala de Richter destrueix Guatemala i causa la mort de més de 23.000 persones.

1979: Benjamín Didincué, líder indígena, màrtir per la defensa de la terra a Colòmbia. **45 anys.**

1979: Matança de Cromotex, Lima (Perú). 6 obrers morts i dotzenes de ferits. **45 anys.**

1981: Matança de Chimaltenango (Guatemala). 68 camperols morts.

1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela.

5

Dilluns

1Re 8,1-7.9-13 / Sl 131
Mc 6, 53-56

Àgata

1977: La Guardia Somocista destrueix la comunitat contemplativa de Solentiname, compromesa amb la revolució de Nicaragua.

1988: Francisco Domingo Ramos, líder sindical a Pancas, Brasil, assassinat per encàrrec dels *fazendeiros*.

6

Dimarts

1Re 8,22-23.27-30 / Sl 83
Mc 7,1-13

Dorotea, Pau Miki, Amand

1964: Zumbí i els seus, assetjats a Palmares i ja sense pólvora, fugen a la selva. **330 anys**.

1916: Mor Rubén Darío, nicaragüenc, príncep de les lletres castellanes.

1992: Mor Sergio Méndez Arceo, bisbe de Cuernavaca, Mèxic, Patriarca de la Solidaritat.

1997: El Congrés equatorià, amb el 95% dels vots, destitueix el president Abdalá Bucaram el segon dia de vaga nacional massiva.

7

Dimecres

1Re 10,1-10 / Sl 36
Mc 7,14-23

Ricard

1756: Matança de Sepé Tiarajú (São Sepé) i 1.500 indis de la República Cristiana dels Guaranís a Caiboaté, São Gabriel, RS, Brasil pels exèrcits d'Espanya i Portugal.

1974: Independència de Grenada. Festa nacional. **50 anys**.

1986: Jean Claude Duvalier abandona Haití després de 29 anys de dictadura familiar.

2015: Mor Raquel Saravia, cofundadora del SICSAL, destacada acompanyant en la solidaritat amb els refugiats guatemalencs a Mèxic durant els anys 80 i 90.

Dia internacional contra la mutilació genital femenina

Blank writing area with horizontal lines.

Blank writing area with horizontal lines.

8

Dijous

1Re 11,4-13 / Sl 105
Mc 7,24-30

Jeroni Emiliani

1712: Rebel·lió dels esclaus a Nova York.

1812: Gran repressió contra els habitants dels quilombos de Rosario, Brasil.

9

Divendres

1Re 11,29-32;12,19 / Sl 80
Mc 7,31-37

Miquel Febres Cordero

1977: Agustín Goiburú, metge missioner opositor de la dictadura d'Stroessner. Desaparegut.

1985: Felipe Balam Tomés, religiós missioner, servidor dels pobres, màrtir, Guatemala.

1995: Mor Diamantino Garcia Acosta, capellà jornal·ler andalús identificat amb els pobres, fundador del Sindicato de Obreros del campo, de l'ONG Entrepobles i l'Associació pro DH d'Andalusia.

10

Dissabte

1Re 12,26-32;13,33-34 / Sl 105
Mc 8,1-10

Escolàstica

1986: Alberto Königsnecht, bisbe de Juli, Perú, mort en un accident sospitós després d'haver estat amenaçat de mort per la seva opció pels pobres.

Any nou xinès (del Drac) 4721

Nova 22:59 UTC

febrer

11

6è diumenge ordinari
Lev 13,1-2,44-46 / Sl 31
1Cor 10,31-11,1 / Mc 1,40-45

Lourdes

1990: Després de 27 anys empresonat, Nelson Mandela, màxim exponent de la resistència negra internacional contra l'apartheid, és alliberat.

1998: Les comunitats negres de Medio Atrato (Colòmbia) aconsegueixen del govern un títol col·lectiu de 695.000 hectàrees de terra.

Dia mundial del malalt

15 Dijous

Dt 30,15-20 / Sl 1
Lc 9,22-25

Claudi

- 1600: Mor José de Acosta, missioner, historiador i defensor de la cultura indígena. Perú.
- 1966: Camilo Torres Restrepo, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament del poble, Colòmbia. Mort en combat.
- 1981: Juan Alonso Hernández, sacerdot màrtir entre els camperols de Guatemala.
- 1991: Ariel Granada, missioner colombià assassinat per les guerres a Massangulu, Moçambic.
- 1992: María Elena Moyano, dirigent popular màrtir de la pau, a Villa El Salvador, Perú.
- 2003: "1a manifestació mundial": quinze milions de persones a 600 ciutats contra la guerra dels EUA contra l'Iraq.

16 Divendres

Is 58,1-9a / Sl 50
Mt 9,14-15

Juliana i Onèsim

- 1981: Albino Amarilla, líder camperol i catequista, mort per l'exèrcit, màrtir del poble paraguaià.
- 1985: Ali Primera, poeta i cantor veneçolà de la justícia per al poble llatinoamericà, mor en "accident de trànsit".
- 1986: Mauricio Demierre, cooperant suís, i companyes camperols, assassinats per la contrarevolució quan tornaven d'un viacrucis per la pau, Nicaragua.

Creixent 15:01 UTC

17 Dissabte

Is 58,9b-14 / Sl 85
Lc 5,27-32

Teodor de Bizanci, fundadors servites

- 1600: La Inquisició crema viu Giordano Bruno per la seva llibertat de pensament i d'expressió.
- 1997: 1.300 militants del MST surten de São Paulo cap a Brasília per la reforma agrària.
- 1997: Mor Darcy Ribeiro, escriptor militant, antropòleg brasiler, senador.
- 2012: Comença a la Patagònia xilena una llarga vaga de tots els gremis de la regió, durament reprimida.

18

1r diumenge de quaresma
Gn 9,8-15 / Sl 24
1Pe 3,18-22 / Mc 1,12-15

Simó

- 1519: Hernán Cortés salpa de Cuba cap a la conquesta de Mèxic. **505 anys.**
- 1546: Martí Luter mor a Alemanya.
- 1918: Neix Julia Manzanal, sindicalista i única dona comissària política durant la Guerra Civil Espanyola.
- 1984: Edgar Fernando García, activista social, capturat i legalment i desaparegut a Guatemala. **40 anys.**

Martí Luter

19

Dilluns

Lev 19,1-2.11-18 / Sl 18
Mt 25,31-46

Àlvar i Conrad

1590: Mor Bernardino de Sahagún, missioner a Mèxic, protector de la cultura dels nostres pobles.

1990: Els estudiants prenen la Universitat de l'estat de Tennessee, tradicionalment afroamericana, per exigir un tracte econòmic igual.

20

Dimarts

Is 55,10-11 / Sl 33
Mt 6,7-15

Eleuteri

Rasmus Jensen

1524: Avui, "els quichés han estat destruïts pels homes de Castella", testimonia el Memorial de Sololá. 500 anys.

1974: Domingo Lain, sacerdot màrtir de les lluites de l'alliberament, Colòmbia. **50 anys.**

1978: A Colòmbia el decret 1142 ordena tenir en compte la llengua i la cultura dels indis.

Dia Mundial de la Justícia Social (ONU)

21

Dimecres

Jon 3,1-10 / Sl 50
Lc 11,29-32

Pere Damià

1934: Augusto C. Sandino, líder popular nicaragüenc, assassinat a traïció per Somoza. **90 anys.**

1965: Malcom X, líder emancipacionista afroamericà, és assassinat als EUA.

1985: Camperols crucificats a Xeatzan, enmig de la passió del poble guatemalenc.

Dia mundial de la llengua materna

Comença l'any Maia (5140)

febrer

26

Dilluns

Dn 9,4b-10 / Sl 78
Lc 6,36-38

Paula Montal, Alexandre

1550: Antonio de Valdivieso, bisbe de Nicaragua, màrtir en la defensa dels indígenes.

1885: Les potències europees es reparteixen entre elles el continent africà, a Berlín.

1965: Jimmie Lee Jackson, activista negre dels drets civils, mor apallissat per la policia.

1992: Mor José Alberto Llaguno, bisbe, apòstol incultura dels indis Tarahumara, Mèxic.

2012: Giulio Girardi, filòsof i teòleg de l'alliberament, de la solidaritat internacional i de la causa revolucionària i indígena, mor a Itàlia.

27

Dimarts

Is 1,10.16-20 / Sl 49
Mt 23,1-12

Gabriel de la Dolorosa

1844: La República Dominicana s'independitza d'Haití. Festa nacional. **180 anys.**

1989: El «caracazo»: 400 morts i 2.000 ferits. **35 anys.**

1998: Jesús M. Valle i Jaramillo, 4t president de la Comissió de DH, assassinat, Antioquia, Colòmbia.

2010: Terratrèmol de 8,8 a Xile, gairebé 500 morts.

2011: Sebastião Bezerra da Silva, del Moviment Nacional dels Drets Humans, màrtir de la tortura, Tocantins, Brasil.

2013: Mor Stéphanie Hessel, un dels redactors de la Declaració Universal dels Drets Humans i autor d'*Indigneu-vos!*

28

Dimecres

Jr 18,18-20 / Sl 30
Mt 20,17-28

Romà

1924: Els marines desembarquen a Hondures i ocupen Tegucigalpa. **100 anys.**

1985: Guillermo Céspedes Siabato, laic compromès amb els Cristians pel Socialisme i les CEBS, obrer, després mestre, poeta. Assassinat per l'exèrcit mentre jugava al futbol. Colòmbia.

1989: Teresita Ramírez, de la Companyia de Maria, assassinada a Cristales, Colòmbia. **35 anys.**

4

Dilluns

2Re 5,1-15a / Sl 41
Lc 4,24-30

Casimir

1962: Els EUA comencen a operar un reactor nuclear a l'Antàrtida.
1970: Record d'Antonia Martínez Lagares, màrtir de la lluita universitària de 1970, assassinada per la policia de Puerto Rico.

1990: Nahamán Carmona, nen del carrer, mort a cops per la policia, Guatemala.

2004: L'armada argentina reconeix per primera vegada que va torturar durant la dictadura. **20 anys.**

5

Dimarts

Dn 3,25.34-43 / Sl 24
Mt 18,21-35

Adrià

1996: 3.000 famílies en l'ocupació més gran del MST, a Curionópolis, Brasil.

2013: Comença a Buenos Aires el macrojudici per l'Operació Cóndor, que jutjarà els responsables de la cooperació entre les dictadures de l'Argentina, Bolívia, el Brasil, Xile, Paraguai, el Perú i Uruguai, per perseguir i eliminar opositors les dècades dels 70 i 80.

2013: Mor Hugo Chávez, president de Veneçuela i líder de la unitat llatinoamericana.

6

Dimecres

Dt 4,1.5-9 / Sl 147
Mt 5,17-19

Oleguer, Rosa de Viterbo

1817: Revolució de Pernambuco, Brasil.

1854: S'aboleix l'esclavitud a l'Equador. **170 anys.**

1996: Pascuala Rosado Cornejo, fundadora de la comunitat autogestionària de Huaycán, assassinada a trets i dinamitada al mercat Ate-Vitarte de Lima per no voler-se sotmetre a les exigències del terrorisme.

2005: La Cort Suprema de l'Argentina confirma la presó perpètua d'Enrique Arancibia Clavel per l'assassinat del general xilè Prats el 1974, com a delicte de *lesa humanitat*, imprescriptible.

2007: Mor Rufina Amaya Márquez, testimoni i única supervivent de la matança del Mozote perpetrada el 1981 per l'exèrcit salvadorenc.

11

Dilluns

Is 65,17-21 / Sl 29
Jn 4,43-54

Constantí, Vicenç, Ramir

1797: Derrotats pels anglesos, els garifunes de San Vicente són deportats a Honduras.

1914: S'obre el canal de Panamà. **110 anys.**

1990: Patricio Aylwin assumeix la presidència de Xile. La dictadura de Pinochet dona pas a una democràcia «concertada».

2004: Atemptat d'un grup islàmic a Madrid. 192 morts i més de 1.400 ferits. **20 anys.**

2020: L'OMS declara la pandèmia per COVID-19. Fins al març de 2021 va causar més de dos milions i mig de morts a tot el món.

12

Dimarts

Ez 47,1-9.12 / Sl 45
Jn 5,1-3.5-16

Innocenci, Gregori

1977: Rutilio Grande, capellà, i Manuel i Nelson, camperols, màrtirs al Salvador.

1994: L'Església anglicana ordena a Bristol, Anglaterra, el primer grup de 32 dones que accedeixen al sacerdoci. **30 anys.**

2005: L'Argentina lliura Paul Schaefer a Xile, exnazi col·laborador de Pinochet a «Colonia Dignidad» acusat de desaparicions, tortures i abusos sexuals contra menors.

13

Dimecres

Is 49,8-15 / Sl: 144
Jn 5,17-30

Roderic, Salomó, Eulogi

1957: José Antonio Echevarría, estudiant, militant de la FEU i d'Acció Catòlica, màrtir de les lluites per alliberar Cuba de la dictadura de Batista.

1998: Maria Leide Amorim, líder camperola dels Sense Terra, assassinada a Manaus en represàlia per haver dirigit una ocupació del MST.

2013: Reinaldo Bignone, dictador argentí (1982-1983) rep la 4a condemna per delictes de *lesa humanitat*, cadena perpètua.

14 Dijous

Èx 32,7-14 / Sl 105
Jn 5,31-47

Matilde

- 1594: Mor el sant negre franciscà sant Antonio de Cathegeró. **475 anys.**
- 1795: El líder garífuna Joseph Satuyé mor davant els anglesos durant la II Guerra del Carib.
- 1849: Arriben a Bluefields (Nicaragua) els missioners moraus que evangelitzaran la Mosquitia. **175 anys.**
- 1983: Marianela García, advocada dels pobres, fundadora de la Comissió de Drets Humans, màrtir de la justícia, assassinada al Salvador.
- 1997: Declaració de Curitiba: Dia Internacional d'Acció contra els Embassaments i pels Rius, l'Aigua i la Vida.
- 2009: Evo Morales comença a distribuir terra de latifundis a indígenes, emparat per la nova Constitució. **15 anys.**
- 2018: Marielle Franco, activista de DH, regidora de Rio de Janeiro, executada sumàriament al carrer.

15 Divendres

Sab 2, 1a.12-22 / Sl 33
Jn 7,1-2.10.25-30

Lluïsa de Marillac

- 1551: Mor a Viedma, Argentina, Artemides Zatti, salesià, el «l'infermer sant de la Patagònia», beatificat el 14 d'abril de 2002.
- 1961: Es crea l'Aliança per al Progrés.
- 1986: Antonio Chaj Solís, pastor, Manuel de Jesús Recinos i companys, militants evangèlics, màrtirs del servei a Guatemala.
- 1995: Condemnen el general Luïsa García Meza a 30 anys de presó per crims comesos després del cop d'estat el 1980 a Bolívia. Primer cas de detenció dels militars colpistes llatinoamericans.
- 2016: Nelson García, defensor dels DH, membre de COPINH, assassinat a Santa Cruz de Yojoa, Hondures.

Dia mundial del Consum Responsable

16 Dissabte

Jr 11,18-20 / Sl 7
Jn 7,40-53

Raimon de Fitero

- 1630: Mor penjat Benkos Biohó, líder i heroi negre en la lluita per la llibertat, Colòmbia.
- 1977: Antonio Olivo i Pantaleón Romero, màrtirs de la justícia entre els camperols de Perugorria, Argentina.
- 2003: Rachel Corrie, activista nord-americana de solidaritat és atropellada per una excavadora en oposar-se a l'enderrocament d'una casa palestina a Rafah, Gaza.

MDR

17

5è diumenge de quaresma
Jr 31,31-34 / Sl 50
Heb 5,7-9 / Jn 12,20-33

Patrici

- 1973: Alexandre Vanucchi, estudiant i militant cristià, assassinat per la policia, Brasil.
- 1982: Jacobus Andreas Koster, «Koo», i companys periodistes, màrtirs per la veritat a l'Amèrica Llatina, el Salvador.
- 1990: Maria Mejia, mare camperola quiché, d'Acció Catòlica, assassinada a Sacapulas, Guatemala.

Creixent 04:11 UTC

18

Dilluns

Dn 13,1-9.15-17.19-30.33-62 / Sl: 22
Jn 8,1-11

Ciril de Jerusalem

- 1871: Comuna de París, primera revolució obrera de la història.
- 1907: Desembarcament de marines a Hondures.
- 1938: El president mexicà Lázaro Cárdenas decreta la nacionalització del petroli.
- 1981: Presentació Ponce, delegada de la Paraula, i companys, màrtirs a la revolució nicaragüenca.
- 1989: Moren Neftalí Liceta, sacerdot, i Amparo Escobedo, religiosa, i companys, testimonis del Déu de la Vida entre els pobres del Perú. **35 anys.**

19

Dimarts

2Sm 7,4-5a.12-14a.16 / Sl 88
Rm 4, 13.16-18.22/ Mt 1, 16.18-21.24a

- Josep, pare de Jesús de Natzaret
- 1849: Revolució del Quemado (E.S., Brasil). Més de 200 negres s'organitzen per proclamar l'alliberament dels esclaus. 175 anys.
- 1915: Aixecament dels quitxues i els aimares al Perú encapçalats per Rumi Maka.
- 1980: Primera Trobada de Pastoral Afroamericana a Buenaventura, Colòmbia.
- 1991: Felisa Urrutia, Carmelita Vedruna, assassinada a Cauca, Veneçuela, màrtir del servei als pobres i de la solidaritat.

20

Dimecres

Dn 3,14-20.91-92.95 / Int: Dn 3
Jn 8,31-42

Serapió

- 1838: El govern de Sergipe (Brasil) prohibeix anar a l'escola als «africans», esclaus o lliures, i als portadors de malalties contagioses.
- 1982: Cop d'Estat de Rios Montt a Guatemala.
- 1995: Menche Ruiz, catequista, profeta i poeta popular, missioner fidel de les comunitats de base d'El Salvador.
- 2003: Els EUA comencen a envair l'Iraq, al marge de les Nacions Unides.
- 2013: Comença a Guatemala el judici contra l'exdictador Rios Montt acusat de genocidi.

Equinocci, de tardor al Sud, de primavera al Nord, a les 21h06min UTC

Any nou Baha'í

21 Dijous

Gn 17,3-9 / Sl 104
Jn 8,51-59

Filemó, Nicolau

1806: Neix Benito Juárez, Oaxaca, Mèxic.

1937: Matança de Ponce, Puerto Rico.

1975: Carlos Dormiak, sacerdot salesià, assassinat per la seva línia alliberadora, Argentina.

1977: Rodolfo Aguilar, capellà, 29 anys, màrtir de l'alliberament del poble mexicà.

1987: Luz Marina Valencia, religiosa, màrtir de la justícia entre els camperols de Mèxic.

Dia Internacional de l'Eliminació de la Discriminació Racial

22 Divendres

Jr 20,10-13 / Sl 17
Jn 10,31-42

Benvingut, Lea

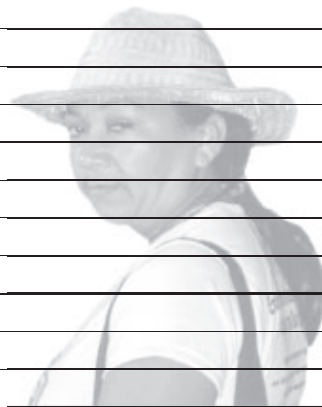
1873: Abolició de l'esclavitud a Puerto Rico.

1980: Lluís Espinal, sacerdot i periodista català, màrtir de les lluites del poble bolivià.

1988: Rafael Hernández, líder camperol, màrtir de la lluita per la terra entre els seus germans de Mèxic.

2019: Assassinat de Dilma Ferreria da Silva, líder ecofeminista, el seu espòs i un amic de la família a Brasil

Dia Internacional de l'Aigua

Dilma Ferreria da Silva

23 Dissabte

Ez 37,21-28 / Int: Jr 31
Jn 11,45-57

Toribi de Mogrovejo

1606: Toribio de Mogrovejo, arquebisbe de Lima, pastor del poble inca, profeta de l'Església colonial.

1976: Maria del Carmen Maggi, professora, degana de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Catòlica de Mar del Plata, màrtir de l'educació alliberadora, Argentina. 2005: Xile reconeix que el 1976 la dictadura va assassinar Carmelo Soria.

24

Diumenge de Rams
Is 50,4-7 / Sl: 21
Flp 2,6-11 / Mc 14,1-15,47

Josep Oriol

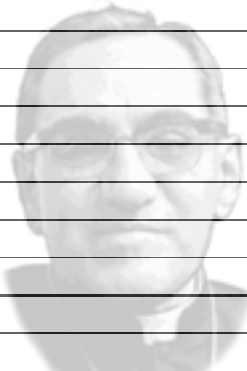
1918: Les dones canadenques conquereixen el vot.

1976: Cop militar de Jorge Videla contra Isabel Perón a l'Argentina.

1980: «Sant Romero d'Amèrica», arquebisbe de San Salvador, profeta i màrtir. Mor assassinat mentre oficiava missa.

2004: Kichner converteix l'ESMA, centre de tortura de la dictadura argentina, en el Museu de la Memòria del Terrorisme d'Estat argentí: 4.000 assassinats i 30.000 desapareguts. 20 anys.

Dia internacional pel Dret a la Veritat sobre les Violacions dels Drets Humans i la Dignitat de les Víctimes (establert ONU 17/juny/2010)

Monseñor Romero

25 Dilluns

Dilluns sant
Is 42, 1-7 / Sl 26
Jn 12, 1-11

Anunciació

1986: Donato Mendoza, delegat de la Paraula i companys, màrtirs de la fe entre els seus germans pobres de Nicaragua.

2002: Absolució de Safiya Hussaini, nigeriana condemnada a morir per lapidació.

Dia de l'hora del planeta per l'estalvi energètic

Plena 12:40 (UTC)

26 Dimarts

Dimarts sant
Is 49, 1-6 / Sl 70
Jn 13, 21-33, 36-38

Brauli

1989: Maria Gómez, mestra catequista màrtir del servei al seu poble Simití a Colòmbia.

1991: Argentina, Brasil, Paraguai i Uruguai firmen el Tractat d'Asunción, constituint el Mercosur.

1998: Onalício Araujo Barros i Valentín Serra, líders del MST, executats pels *fazendeiros* a Parauapebas, Pará, Brasil.

Dia mundial del clima

27 Dimecres

Rupert

1502: Colom arriba a Cariari, Costa Rica.

1984: Els Txukahamäe bloquegen una carretera principal exigint les seves terres sagrades al Xingú.

2011: Mor José Comblin, teòleg llatinoamericà, profeta radical, compromès amb els pobres, escriptor prolífic, Brasil.

Dimecres sant
Is 50, 4-9 / Sl 68
Mt 26, 14-25

Blank lined writing area for the month of March.

28 Dijous

Dijous Sant

Éx 12,1-8.11-14 / Sl 115
1Cor 11,23-26 / Jn 13,1-15

Sixt

1750: Neix Francisco de Miranda a Caracas.

1985: Héctor Gómez Calito, defensor de drets humans, capturat, torturat i brutalment assassinat a Guatemala.

1988: 14 indígenes tikunes assassinats i 23 de ferits pel llenyataire Oscar Castelo Branco i 20 pistolers. Reunits a Benjamin Constant, Brasil, esperaven l'ajuda de la FUNAI davant de les amenaces del llenyataire.

29 Divendres

Divendres Sant

Is 52,13-53,12 / Sal 30

Heb 4,14-16;5,7-9 / Jn 18,1-19,42:

Beatriu de Silva

Joan Nielsen Hauge

1904: Neix Consuelo Lee Corretjer, revolucionària, poeta i mestra, líder del moviment independentista porto-riqueny.

1967: Per primera vegada brolla petroli a l'Amazònia equatoriana.

1985: Rafael i Eduardo Vergara Toledo i Paulina Aguirre Tobar; José Manuel Parada, sociòleg de la Vicaria de la Solidaritat, Santiago Natino, publicista i militant, i Manuel Guerrero, líder sindical, màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile.

30 Dissabte

Dissabte Sant

Gen 1,1-2,2 / Sal 103

Gen 22, 1-18 / Sal 15

Éx 14, 15-15, 1 / Int: Ex 15, 1-2. 3-4. 5-6. 17-18

Is 54, 5-14 / Sal 29

Is 55, 1-11 / Int: Is 12, 2-3. 4. 5-6

Baru 3, 9-15. 32-4,4 / Sal 8, 8. 9. 10. 11

Ez 36, 16-28 / Sal 41, 3. 5bcd; 42, 3. 4:

Rom 6, 3-11 / Sal 117

Mc 16,1-7

Gladys, Joan Clímac

1492: Decret dels Reis Catòlics que expulsa els jueus d'Espanya.

1870: Els homes afroamericans guanyen el vot als EUA: ratificació de la 15a esmena.

2007: Mor Maria Julià Hernández, defensora dels DH al Salvador.

31

Diumenge de Pasqua

Hech 10, 34a.37-43 / Sl 117

Col 3,1-4 / Juan 20,1-9

Benjamí

Amós, Joan Donne

1767: Expulsió dels jesuïtes de l'Amèrica Llatina.

1866: Esclata la guerra entre Espanya, per una banda, i Xile, Bolívia i el Perú per l'altra.

1

Dilluns

Hch 2,14,22-23/ Sl 15
Mt 28,8-15

Hug
 1680: Lisboa declara abolida l'esclavitud dels indis al Brasil, per influència d'Antonio Vieira.
 1923: Primer congrés feminista celebrat a Amèrica Llatina, a Cuba.
 1964: Cop militar contra João Goulart. Comencen 21 anys de dictadura militar a Brasil. **60 anys.**
 1980: Comença la gran vaga de metal·lúrgics a São Paulo i a l'interior.
 1982: Ernesto Pili Parra, militant, màrtir de la pau i la justícia a Caquetá, Colòmbia.
 2018: Mor Ríos Montt, als 91 anys, amb demència senil, essent jutjat per genocidi i *lesa humanitat*.

2

Dimarts

Hch 2,36-41/ Sl 32
Jn 20,11-18

Francesc de Paula
 1550: La Corona espanyola ordena ensenyar castellà als indígenes.
 1982: L'exèrcit argentí ocupa les illes Malvines intentant recuperar-les de la possessió britànica.
 1993: Vaga conjunta a vuit països d'Europa contra la desocupació i l'amenaça sobre les conquestes socials.

Minvant 03:15 UTC

3

Dimecres

Hch 3,1-10/ Sl 104
Lc 24,13-35

Ricard, Sixt
 1976: Víctor Bionchenko, pastor protestant, i la seva esposa, Lilian Jane Coleman, assassinats a l'Argentina.

abril

4

Dijous

Hch 3,11-26/ Sl 8
Lc 24,35-48

Gemma Galgani
Isidor de Sevilla

1775: La Corona portuguesa estimula els casaments entre indígenes, negres i blancs.

1884: Acord de Valparaíso. Bolívia cedeix Antofagasta a Xile. **140 anys.**

1968: Martin Luther King Jr. assassinat, Memphis, EUA.

1985: Rosario Godoy i família, màrtirs de la fraternitat al Salvador.

2007: Carlos Fuentealba, sindicalista assassinat per la policia de Neuquén, Argentina, mentre reclamava drets laborals.

5

Divendres

Hch 4,1-12/ Sl 117
Jn 21,1-14

Vicenç Ferrer

1818: Victòria de San Martín a Maipú, que conclou la Independència de Xile.

1976: Juan Carlos Da Costa, obrer, opositor de la dictadura d'Alfredo Stroessner. Mor en un enfrontament amb la policia, Paraguai.

1989: María Cristina Gómez, de l'Església Baptista, màrtir de la lluita de les dones salvadorenques. **35 anys.**

1992: Fujimori dissol el Congrés, suspèn la Constitució i imposa la llei marcial.

6

Dissabte

Hch 4,13-21/ Sl 117
Mc 16,9-15

Marcel·lí

Albert Dureró

1979: Mor als 39 anys Hugo Echegaray, sacerdot i teòleg de l'alliberament peruà. **45 anys.**

Dia contra la prostitució infantil

7

2n Diumenge de Pasqua
Hch 4,32-35/ Sl 117
1Jn 5,1-6/ Jn 20,19-31

Joan Baptista de La Salle

1999: Les AUC ataquen les Comunitats de Pau del Chocó (Colòmbia) massacrant onze camperols, entre els quals sis de Villahermosa: Coi, Floriberto, J. Correa, Chucho Arias, El Moreno i El Gordo. **25 anys.**

Dia mundial de la salut

8

Dilluns

L'Anunciació

Is 7,10-14;8,10/ Sl 39
Heb 10,4-10/ Lc 1,26-38

Dionís

1827: Neix Ramón Emeterio Betances, revolucionari que va concebre la idea del Crit de Lares, insurrecció porto-riquenya contra el domini espanyol.

1977: Carlos Bustos, sacerdot caputxí, testimoni de la fe entre els pobres de Buenos Aires, assassinat.

Dia mundial del Poble Gitano

Establert pel Primer Congrés Mundial Gitano, celebrat a Londres, aquest mateix dia, el 1971

9

Dimarts

Hch 4,32-37/ Sl 92

Jn 3,5a.7b-15

Casilda, M. Cleofàs

Dietrich Bonhoeffer

1920: Desembarcament de marines a Guatemala per protegir els ciutadans nord-americans.

1948: Jorge Eliécer Gaitán, assassinat a Bogotà. Violenta rebel·lió: el «Bogotazo».

1952: Comença la Revolució Cívica a Bolívia. **70 anys.**

10

Dimecres

Hch 5,17-26/ Sl 33

Jn 3,16-21

Ezequiel

Miquel Agrícola

1919: Mor en emboscada Emiliano Zapata, general dels camperols revolucionaris mexicans. **105 anys.**

1985: Daniel Hubert Guillard, rector a Cali, mort per l'exèrcit pel seu compromís, Colòmbia.

1987: Martiniano Martínez, Terencio Vázquez i Abdón Julián, de l'Església Baptista, màrtirs de la llibertat de consciència a Oaxaca, Mèxic.

Nova 04:12 UTC

abril

15

Dilluns

Hch 6,8-15/ Sl 118
Jn 6,22-29

Benet Josep Labre

1961: Invasió de Badia Cochinos, Cuba.

1983: Màrtirs camperols indígenes de Joyabaj, El Quiché, Guatemala.

1992: Aldemar Rodríguez, catequista, i companys, màrtirs entre els joves, Cali, Colòmbia.

1993: José Barbero, sacerdot, profeta i servidor dels germans més pobres de Bolívia, mor en un accident.

Creixent 19:14 UTC

16

Dimarts

Fets 7,51-8, 1a / Sl 30
Jn 6,30-35

Engràcia

1952: Triomfa la revolució: camperols i miners aconsegueixen la reforma agrària a Bolívia.

1977: Es constitueix el Comitè pro defensa de presos, perseguits, desapareguts i exiliats polítics de Mèxic (EUREKA).

1984: 1,7 milions de persones es manifesten a São Paulo demanant les eleccions «Directas ya». **40 anys.**

2002: Carlos Escobar, jutge paraguaià, ordena la captura i extradició del dictador Alfredo Stroessner, asilat a Brasília, per la mort el 1979 d'una dirigent sindical del gremi docent.

Dia mundial contra l'esclavitud infantil
400 milions de nens en aquesta situació,
segons UNICEF (2018)

17

Dimecres

Hch 8,1b-8/ Sl 65
Jn 6,35-40

Anicet

1695: Mor Juana Inés de la Cruz, poetessa mexicana.

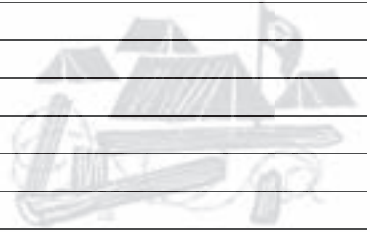
1803: Mor Toussaint L'Ouverture, lluitador per l'alliberament d'Haití.

1990: Tiberio Fernández i companys, màrtirs de la promoció humana, Trujillo, Colòmbia.

1996: Matança d'Eldorado de Carajás, Pará, Brasil. La policia militar de l'Estat mata 23 persones.

1998: César Humberto López, de Frater Paz, assassinat, San Salvador.

Dia internacional de la lluita camperola
És el "Primer de maig" dels camperols

abril

18 Dijous

Hch 8,26-40/ Sl 65
Jn 6,44-51

- Perfecte, Galdí
- 1537: Francisco Marroquín, primer bisbe consagrat a les Índies, fundador de les primeres escoles i hospitals, Guatemala.
- 1955: Conferència de Bandung, Indonèsia, on es crea el moviment de països no alineats.
- 1998: Eduardo Umaña Mendoza, advocat defensor dels drets populars, denunciador dels paramilitars, assassinat. Colòmbia.
- 2018: Comencen greus protestes populars, que inicien la pitjor crisi de Nicaragua en la seva història recent.

19 Divendres

Hch 9,1-20/ Sl 116
Jn 6,52-59

- Lleó, Emma
- Olavus Petri*
- 1925: Desembarcament de marines a La Ceiba, Hondures.
- 1980: Juana Tun, esposa de Vicente Menchú i el seu fill Patrocínio, família indígena de catequistes que va lluitar per la seva terra, màrtirs d'El Quiché.
- 2005: Adolfo Scilingo, condemnat a Espanya a 640 anys de presó per la seva participació en els «vols de la mort» de la dictadura argentina.
- 2010: 1a Conferència Mundial dels pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra. Tiquipaya. Cochabamba. Bolívia.

20 Dissabte

Hch 9,31-42/ Sal 115
Jn 6,60-69

- Sulpici
- 1586: Neix a Lima Rosa de Lima.
- 1871: Els franciscans del Brasil alliberen els esclaus de tots els seus convents.
- 1898: Guerra entre Espanya i els EUA, que envaeixen Cuba, Puerto Rico, Guam i les Filipines.
- 1980: Màrtirs indígenes de l'organització popular a Veracruz, Mèxic.
- 1980: «Primavera amaziga»: revolta cultural i democratitzadora dels amazigs de la Cabília algeriana contra el poder central i arabitzador d'Alger.
- 1997: Gaudino dos Santos, indígena pataxó, mor cremat a Brasília per uns joves.

Dia Panamericà de l'Índi

21

4t Diumenge de Pasqua
Hch 4,8-12/ Sl 117
1Jn 3,1-2 / Jn 10,11-18

Naixement de Mahoma. Dia de perdó per al món

Naixement de Rama. Religió Sikh

- Anselm
- 1792: Decapiten Joaquín da Silva Xavier, «Tiradentes», precursor de la Independència de Brasil.
- 1960: Brasília es constitueix com a capital de Brasil.
- 1965: Mor torturat Pedro Albizu Campos, independentista de Puerto Rico.
- 1971: Mor F. Duvalier, Haití.
- 1989: Juan Sisay, màrtir de la fe i de l'art popular a Santiago de Atitlán, Guatemala. **35 anys.**
- 2013: Després de 20 anys, la Justícia condemna els policies responsables de la matança de Carandirú (2-10-92), Brasil.

22

Dilluns

Hch 11,1-18/ Sl 41
Jn 10,1-10

Soter, Caius, Agapit

1500: Pedro Alvares Cabral desembarca al Brasil. Comença la invasió al Sud.

1519: Cortés desembarca a Veracruz amb 600 soldats, 16 cavalls i peces d'artilleria. **505 anys.**

1982: Félix Tecu Jerónimo, camperol achi, catequista delegat de la Paraula, Guatemala. Assassinat.

1990: Paulo i José Canuto, màrtirs de la lluita per la terra, a Rio Maria, PA, Brasil, assassinats.

1997: L'exèrcit assalta l'ambaixada del Japó a Lima assassinant els catorze ocupants de l'MRTA.

23

Dimarts

Hch 11,19-26/ Sl 86
Jn 10,22-30

Jordi, Toyohico Kagawa

1971: Revolta indígena contra les proves atòmiques que contaminen l'illa d'Anchitks, Alaska.

Dia del Llibre i dels Drets d'Autor
«Per haver coincidit en aquest dia de 1616 la mort de l'Inca Garcilaso de la Vega, la de Miguel de Cervantes i la de William Shakespeare»

1965: Intervenció dels EUA a la República Dominicana, amb 40.000 homes.

1985: Laurita López, catequista, màrtir de la fe a l'Església salvadorenca.

2010: Mor a la presó Paul Shaefer, cap de la «Colònia Dignitat» al sud de Xile durant la dictadura.

Plena 23:51 UTC

24

Dimecres

Hch 12,24-13,5/ Sl 66
Jn 12,44-50

Fidel

1915/17: Comença el genocidi armeni: mort i deportació de gairebé un milió i mig d'armenis.

1965: Intervenció dels EUA a la República Dominicana, amb 40.000 homes.

1985: Laurita López, catequista, màrtir de la fe a l'Església salvadorenca.

2010: Mor a la presó Paul Shaefer, cap de la «Colònia Dignitat» al sud de Xile durant la dictadura.

Dia Internacional de la Mare Terra (ONU)

abril

Blank lined writing area for notes.

25 Dijous

1 Pe 5,5b-14 / Sl 88
Mc 16,15-20

Marc

- 1667: Mor Pedro de San José Betancourt, apòstol dels pobres a Guatemala, canonitzat el 30 de juliol de 2002. Considerat el primer sant de Guatemala i de Centreamèrica.
- 1963: Neix Flor Sirena, infermera catalana assassinada a Ruanda juntament amb 2 companys més de l'ONG Metges del món, Manuel Madrazo i Luis Valtueña.
- 1975: Es constitueix l'Associació Indígena de la República Argentina (AIRA).

Dia Internacional sense Soroll

Flor Sirena

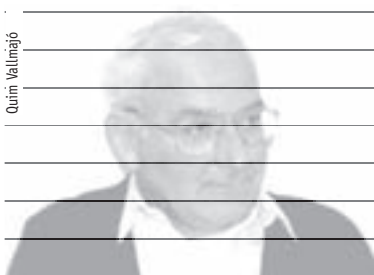
26 Divendres

Hch 13,26-33/ Sl 2
Jn 14,1-6

Anaclel, Marcel·lí, Isidor

- 1995: Assassinat de Quim Vallmajó (Navata, Catalunya, 1941) a Rwanda, missioner a Àfrica.
- 1998: Assassinat a Guatemala Mons. Juan José Gerardi, després de publicar l'informe «Guatemala: Nunca Más», que documenta 55.000 violacions de drets humans, atribuïdes en un 80% a l'exèrcit.

Quim Vallmajó

27 Dissabte

Hch 13,44-52/ Sl 97
Jn 14,7-14

Zita, Montserrat

- 1977: Rodolfo Escamilla, sacerdot, màrtir, Mèxic.
- 1999: El Tribunal del Deute Extern de Rio de Janeiro, Brasil, determina que no es pagui. **25 anys.**
- 2010: Bety Cariño i Jyri Jaakkola, mexicana i finlandès, defensors dels DH, assassinats en atac armat a la seva caravana de solidaritat, a Oaxaca, Mèxic

abril

28

5è Diumenge de Pasqua
Hch 9,26-31/ Sl 21
1Jn 3,18-24 / Jn 15,1-8

Pere Chanel

- 1688: Carta Regia de Portugal que restableix l'esclavitud i guerra justa contra l'indígena.
- 1965: Lyndon Johnson ordena envair la República Dominicana.
- 1985: Cleúsa Carolina Rody Coelho, agustina missionera recoleta, assassinada per la seva defensa dels indígenes a la Prefectura Apostòlica de Lábrea, Brasil. Va desaparèixer el 28 d'abril i van trobar-ne el cadàver el 3 de maig.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
29 Dillans	30 Dimarts	1 Dimecres "Les guerres tenen a veure amb la promoció del nostre estil de vida consumidor". Dorothy Day, líder del Moviment de treballadors Catòlics	2 Dijous
6	7	8	9
13	14	15	16
20	21	22	23
27	28	29	30

29 Dilluns

Hch 14,5-18/ Sl 113
Jn 14,21-26

Caterina de Sena

1982: Mort d'Enrique Alvear, bisbe, pastor i profeta de l'Església a Xile.

1991: Moisès Cisneros Rodríguez, marista, màrtir de la violència i la impunitat, Guatemala.

2009: El jutge Baltasar Garzón obre una causa per jutjar els responsables de les tortures a Guantánamo durant l'administració Bush. **15 anys.**

30 Dimarts

Hch 14,19-28/ Sl 144
Jn 14,27-31a

Pius V

1948: Vint-i-un països firmen a Bogotà la carta constitutiva de l'OEA.

1977: Es crea l'associació de les Madres de la Plaza de Mayo, Argentina.

1

Dimercres

Hch 15,1-6/ Sl 121
Jn 15,1-8

Josep Obrer

1980: Conrado de la Cruz, sacerdot, i Herlindo Cifuentes, catequista, segrestats i morts, màrtirs, a Guatemala.

1981: Raynaldo Edmundo Lemus Preza, de la CEB Guadalupe, a Soyapango, El Salvador, capturat i desaparegut pel seu compromís cristià, amb el seu amic Edwin Lainez.

Dia internacional dels treballadors

Minvant 11:27 UTC

maig

Lined writing area for notes.

Lined writing area for notes.

2

Dijous

Hch 15,7-21/ Sl 95
Jn 15,9-11

Anastasi

1979: Luis Alfonso Velázquez, nen de 10 anys, màrtir de la dictadura somocista, Nicaragua. **45 anys.**

1981: Es crea la Unió de Nacions Indígenes del Brasil (UNI).

1994: Sebastián Larrosa, estudiant camperol, màrtir de la solidaritat entre els pobres del Paraguai. **30 anys.**

1997: Mor Paulo Freire, fundador de la pedagogia alliberadora llatinoamericana.

2002: Matança de Bojayá, Chocó, Colòmbia; 80 morts civils (48 menors) en un enfrontament entre les FARC i els paramilitars de les AUC.

2014: Mor Tomás Balduino, dominic, bisbe líder de l'Església alliberadora brasilera, fundador del CIMI, CPT... **10 anys.**

3

Divendres

1 Cor 15,1-8/ Sl 18
Jn 14,6-14

Felip i Jaume apòstols

1500: Fra Henrique de Coimbra, primer missioner europeu que trepitja terra brasilera.

1991: Felipe Huete, delegat de la Paraula, i quatre companys, màrtirs de la Reforma Agrària, al Astillero, Hondures.

Dia de la Llibertat de Premsa (ONU)

4

Dissabte

Hch 16,1-10/ Sl 99
Jn 15,18-21

Ciriac, Mònica

1493: Butlla *Inter Caetera* per la qual el Papa fa donació de les terres del nou Continent als Reis Catòlics.

1521: Pedro de Córdoba, primer apòstol missioner dels dominics a Amèrica. Autor del primer catecisme a Amèrica.

1547: Cristòbal de Pedraza, primer bisbe d'Hondures, defensor dels indis.

2010: Martínez de Hoz, superministre ideòleg de la dictadura, detingut als 84 anys d'edat, Buenos Aires.

5

6è Diumenge de Pasqua
Hch 10,25-26.34-35.44-48/ Sl 97
1Jn 4,7-10 / Jn 15,9-17

Màxim

1862: Mèxic derrota els francesos a Puebla.

1980: Isaura Esperanza, «Chaguïta», catequista, de la Legió de Maria, màrtir salvadorenca.

2001: És assassinada Bàrbara Ann Ford, 64, religiosa nord-americana. Vivia al Quiché des de 1989.

1r diumenge de maig. Dia dels Màrtirs d'Hondures

6

Dilluns

Hch 16,11-15/ Sl 149
Jn 15,26-16,4^a

Heliodor

1977: Oscar Alajarin, militant de l'església metodista, màrtir de la solidaritat a l'Argentina.

1987: Rubén Darío Vallejo, sacerdot, Colòmbia.

1994: La Cort Constitucional de Colòmbia legalitza la «dosi personal» de narcòtics. **30 anys.**

7

Dimarts

Hch 16,22-34/ Sl 137
Jn 16,5-11

August, Flàvia, Domitil-la

1937: Judici a Luís Carlos Prestes, 16 anys de presó. Brasil.

1991: Capturen el fazendeiro Jerônimo de Amorim, per ordenar la mort d'un sindicalista, Brasil.

8

Dimecres

Hch 17, 15.22-18,1/ Sl 148
Jn 16,12-15

Victor i Acaci

1753: Neix Miquel Hidalgo, prohòmic mexicà.

1770: Carles III ordena «que s'extingeixin els diferents idiomes indis i s'imposi el castellà».

1987: Vicente Cañas, missioner jesuïta, assassinat pels que cobraven les terres dels indis que ell acompanyava, a Mato Grosso, Brasil.

1989: Nicolás van Kleef, sacerdot vicentí d'origen holandès assassinat per un militar a Santa Maria, Chiriquí, Panamà. **35 anys.**

Dia de la Creu Roja Internacional

Nova 03:24 UTC

maig

Blank lined writing area for notes.

9

Dijous

Hch 18,1-8/ Sl 97
Jn 16,16-20

Pacomi, Gregori Ostienc

1982: Luis Vallejós, arquebisbe d'El Cuzco, Perú, amenaçat de mort per la seva opció preferencial pels pobres, mor en «accident».

1994: Nelson Mandela pren possessió de la Presidència de Sud-àfrica, després de les primeres eleccions multirracials de la història del país, en las quals va obtenir el 62% dels vots, primer president negre del seu país, i el pres polític amb més anys a la presó. **30 anys.**

Dia internacional de les aus

10

Divendres

Hch 18,9-18/ Sl 46
Jn 16,20-23*

Joan d'Àvila, Antoni

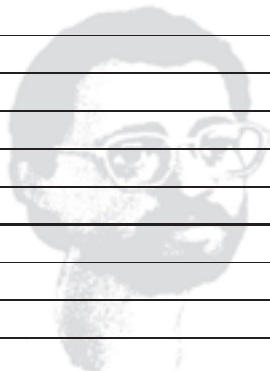
1795: El zambo José Leonardo Chirino encapçalà la insurrecció de Coro, Veneçuela, amb indis i negres, "per la llibertat dels esclaus i l'eliminació dels impostos".

1985: Ime García, sacerdot, i Gustavo Chamorro, militant, màrtirs de la justícia i la promoció humana a Guanabana, Colòmbia.

1986: Josimo Morais Tavares, sacerdot, assassinat pels latifundistes, màrtir de la pastoral de la terra, a Imperatriz, Brasil.

2013: Ríos Montt, exdictador guatemalenc, és condemnat a 80 anys de presó per genocidi i crims contra la humanitat. La comissió de la veritat calcula que va cometre una mitjana de 800 assassinats mensuals en els disset mesos que va governar, després d'un cop d'estat.

Josimo Morais

11

Dissabte

Hch 18,23-28/ Sl 46
Jn 16,23b-28

Anastasi, Ignasi de Laconi

1974: Carlos Múgica, sacerdot, màrtir del poble de les «villas miseria». 50 anys. www.carlosmugica.com.ar

1977: Alfonso Navarro, sacerdot, i Lluís Torres, escolà, màrtirs al Salvador.

Dia del Comerç Just (2n dissabte de maig)

12

Ascensió de Jesús
Hch 1,1-11/ Sl 46
Efesís 1,17-23 / Mc 16,15-20

Nereu, Aquil·leu, Pancraç

1957: L'OIT adopta el Conveni 107 sobre Poblacions Indígenes i Tribals, que protegeix l'indi.

1980: Walter Voodeckers, missioner belga, compromès amb els camperols pobres, màrtir a Escuintla, Guatemala.

Dia atribuït a l'esclava Anastasia

Simbolitza totes les negres torturades i violades fins a la mort pels propietaris blancs de les hisendes. Brasil.

13

Dilluns

Hch 19,1-8/ Sl 67
Jn 16,29-33

Fàtima

1829: Naixement de Segundo Ruiz Belvis, patriota i revolucionari porto-riqueny. **195 anys.**

1888: S'aboleix jurídicament l'esclavitud al Brasil, quan ja el 95% dels negres havien aconseguit la llibertat per ells mateixos (Llei àuria).

1977: Luís Aredez, metge, màrtir de la solidaritat entre els pobres de l'Argentina.

1998: L'exèrcit ocupa a Bogotà la seu de la Comissió de Justícia i Pau de la Conferència Nacional de Religiosos de Colòmbia.

14

Dimarts

Hch 1,15-17.20-26/ Sl 112
Jn 15,9-17

Maties

1811: Independència del Paraguai. Festa nacional.

1904: Mor Mariano Avellana, missioner popular, claretià, Xile. **120 anys.**

1980: Matança del riu Sumpul, El Salvador, en què moren més de 600 persones.

1980: Juan Caccya Chipana, obrer, militant, víctima de la repressió policial al Perú.

1981: Carlos Gálvez, sacerdot, màrtir a Guatemala.

1988: Camperols màrtirs per la causa de la Pau, Cayara, Perú.

1991: Porfirio Suny Quispe, militant i educador, màrtir de la justícia i solidaritat al Perú.

15

Dimecres

Hch 20,28-38/ Sl 67
Jn 17,11b-19

Isidre Llaurador, Joana de Lestonnac

1903: Afusellen a Panamà, el general i guerriller Victoriano Lorenzo, heroi nacional.

1986: Nicolás Chuy Cumes, periodista evangèlic, màrtir de la llibertat d'expressió a Guatemala.

1987: Màrtirs indígenes, víctimes de la despossessió de les seves terres, a Bagadó, Colòmbia.

2011: Comencen arreu de les places de l'Estat espanyol les acampades dels Indignats.

Dia internacional de la Família (ONU)

Dia Internacional dels Objectors de Consciència

Creixent 11:49 UTC

16 Dijous

Hch 22,30;23,6-11/ Sl 15
Jn 17,20-26

Joan Nepomucè, Ubald

1818: Joan II aprova l'arribada de colons suïssos cap a l'actual Nova Friburg (estat de Rio de Janeiro), després de la fam de 1817 a Suïssa.

1981: Edgar Castillo, periodista, assassinat, Guatemala.

17 Divendres

Hch 25,13-21/ Sl 102
Jn 21,15-19

Pasqual Bailon

1961: Comença el bloqueig comercial dels EUA contra Cuba, en resposta a la seva Reforma Agrària.

2013: Mor a la presó, complint condemna, Jorge Videla, ex-dictador argentí.

18 Dissabte

Hch 28,16-20.30-31/ Sl 10
Jn 21,20-25

Rafaela M. Porras

1525: Fundació de Trujillo (Hondures).

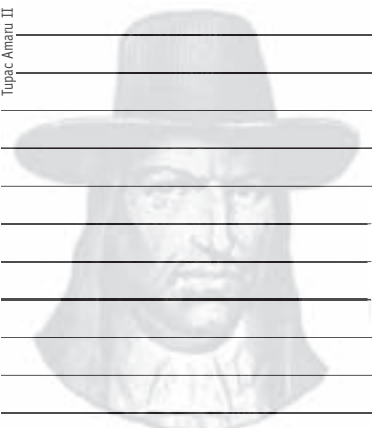
1781: Execució de José Gabriel Condorcanqui, Tupac Amaru II, lluitador del Perú i Bolívia, líder de la primera i més gran rebel·lió independentista i abolicionista a l'Amèrica del segle XVIII, decapitat després de diversos intents de desmembrament amb cavalls.

1895: Neix Augusto Cesar Sandino a Nicaragua.

1950: Es reuneix a Rio de Janeiro el Consell Nacional de Dones Negres.

Dia Mundial de les Telecomunicacions
Una crida a evitar els enormes desequilibris en la producció de missatges i programes

Tupac Amaru II

maig

19

Pentecosta
Gn 11, 1-9/ Sl 103
Rom 8,22-27 / Jn 7, 37-39

Pere Celesti

1895: Mor en combat, lluitant per la independència de Cuba, José Martí.

1995: Mor Jaime Nevares, bisbe de Neuquén, veu profètica de l'Església argentina.

1997: Manoel Luis da Silva, 40, agricultor sense terra, assassinat a São Miguel de Taipú, Brasil.

20 Dilluns

St 3,13-18/ Sl 18
Mc 9,14-29

Bernardí de Siena

1506: Colom mor a Valladolid (Espanya).

1976: Héctor Gutiérrez i Zelmar Michellini, militants uruguaians, màrtirs de la lluita del poble.

1993: Destitució del president de la República de Veneçuela, Carlos Andrés Pérez.

1998: Assassinat, a Pesqueira, Pernambuco, Brasil, Francisco de Assis Araújo, cacic xukuru.

21 Dimarts

St 4,1-10/ Sl 54
Mc 9,30-37

Felisa i Gisela, Joan Eliot

1897: Mor a Puerto Plata Gregorio Luperón, heroi de la independència de la República Dominicana.

1981: Pedro Aguilar Santos, sacerdot, màrtir, Guatemala.

1991: Irene McCormack, missionera, i companys, màrtirs per la causa de la pau, Perú.

Dia Mundial de la Diversitat Cultural (ONU)

22 Dimecres

St 4,13-17/ Sl 48
Mc 9,38-40

Joaquima Vedruna, Rita de Càscia

1937: Matança de Caldeirão, Brasil.

1965: Brasil envia 280 soldats, sol·licitats pels EUA, en suport al cop a Santo Domingo.

Dia Internacional de l'ONU de la Biodiversitat. Estan en perill d'extinció el 22% de les espècies de mamífers, el 23% de les d'amfibis, i el 25% de les de rèptils.

Blank writing area with horizontal lines.

23

Dijous

Gn 14, 18-20/ Sl 109, 1. 2. 3. 4

1 Cor 11, 23-26 / Lc 9, 11b-17

Jesucrist, Summe i Etern Sacerdot

Desideri, *Ludwig Nommensen*

1977: Elisabeth Käseman, militant luterana, màrtir dels pobres, Buenos Aires, Argentina. **45 anys.**

2008: Tractat Constitutiu de la Unió de Nacions Sud-americanes, UNASUR. 12 països d'Amèrica del Sud.

Setmana de Solidaritat amb els Pobles de tots els Territoris Colonials (ONU)

Festa «Vesakh», naixement de Buda (567 aC)

Plena 13:55 UTC

24

Divendres

St 5,9-12/ Sl 102

Mc 10,1-12

Vicenç de Lerins

1822: Batalla del Pichincha, plena independència de l'Equador.

1986: Ambrosio Mogorón, infermer espanyol, i companys camperols, màrtirs de la solidaritat a San José de Bocay, Nicaragua.

2005: Edickson Roberto Lemus, lluitador per la reforma agrària, assassinat a Progreso, Hondures.

2011: El matrimoni d'ambientalistes José Cláudio Ribeiro da Silva i Maria do Espírito Santo, Nova Ipxuna, PA, Brasil, assassinats per lluitar contra la devastació de la selva.

25

Dissabte

Sant 5,13-20/ Sl 140

Mc 10,13-16

Gregori VII

1810: Revolució de maig, Dia de la Pàtria Argentina.

1987: Bernardo López Arroyave, sacerdot colombià màrtir a mans de terratinents i militars.

2020: George Floyd, ciutadà negre dels EUA, mor assassinat per policies durant un arrest, fet que provoca manifestacions a tot el país contra el racisme, la xenofòbia i els abusos policials contra la comunitat afroamericana.

maig

26

Santíssima Trinitat

Dt4,32-34,39-40 / Sl 32

Rom 8,14-17 / Mt 28,16-20

Felip Neri, Mariana Paredes

1966: Independència de Guyana.

1969: Enrique Pereira Neto, sacerdot, 28 anys, màrtir de la justícia a Recife, Brasil. **55 anys.**

27 Dilluns

1Pe 1,3-9/ Sl 110
Mc 10,17-27

Agustí de Canterbury

Joan Calví

1514: «Conversió» de Bartolomé de Las Casas a la Causa dels indis.

1975: S'oficialitza el quítxua al Perú.

2008: Detinguts 98 exagents de la DINA, aparell repressor de la dictadura de Pinochet, per l'«operació Colombo», amb 119 assassinats.

2011: Adelino Ramos, líder camperol, víctima per la seva lluita contra el latifundi devastador. Porto Velho, RO, Brasil.

Minvant 17:13 UTC

28 Dimarts

1Pe 1,10-16/ Sl 97
Mc 10,28-31

Emili i Just

1926: Cop d'Estat que porta el dretà Salazar al poder a Portugal, fins a la seva mort el 1970.

1993: Javier Cirujano, missioner, màrtir de la pau i la solidaritat a Colòmbia.

2001: La justícia francesa crida Henry Kissinger, exsecretari d'Estat dels EUA, implicat en assassinats de ciutadans francesos sota el règim de Pinochet.

2004: Amèrica Central firma un TLC amb els EUA que han de ratificar els congressos dels respectius països. **20 anys.**

29 Dimecres

1Pe 1,18-25/ Sl 147
Mc 10,32-45

Màxim

Jiri Tranovsky

1969: El «cordobazo»: explosió social contra la dictadura d'Onganía, a Córdoba, Argentina.

1978: Matança d'un centenar d'indígenes quechís a Panzós, Guatemala.

1980: Raimundo Ferreira Lima, «Gringo», camperol, sindicalista, agent de pastoral, màrtir a Conceição do Araguaia, Brasil.

2001: La jutgessa Servini, de l'Argentina, reitera a Xile la sol·licitud d'extradició de Pinochet per jutjar-lo per l'assassinat del general Prats.

2009: Detenen a Santiago de Xile un dels soldats que va executar Victor Jara, 35 anys després. **15 anys.**

2015: Mor P. Jaime McKenna, missioner de Dallas, EUA, que va passar tota la seva vida treballant amb els pobres a molts països d'Amèrica Llatina.

3

Dilluns

2 Pe 1,1-7 Sl: 90
Mc 12,1-12

Carles Luanga

Joan XXIII

1548: Juan de Zumárraga, bisbe de Mèxic, protector dels indis.

1758: La Comissió de Límits troba els Yanomami de Veneçuela.

1885: Carlos Luanga i companys, màrtirs d'Uganda. Patrons de la joventut africana.

1963: Mor Joan XXIII.

2018: Al menys 202 morts i 229 desapareguts en l'erupció del Volcán de Fuego, Guatemala.

4

Dimarts

2 Pe 3,12-15a.17-18 / Sl 89
Mc 12, 13-17

Francesc Caracciolo

1559: L'Oïdor Fernando Santillán informa de les matances d'indis a Xile. **465 anys.**

1980: José María Gran, missioner, i Domingo Batz, sagristà, màrtirs a El Quiché, Guatemala.

**Dia Internacional dels Nens Victimes
Innocents de l'Agressió**

5

Dimecres

2 Tim 1,1-3,6-12/ Sl 122
Mc 12,18-27

Bonifaci

1573: Execució del cacic Tanamaco (Veneçuela).

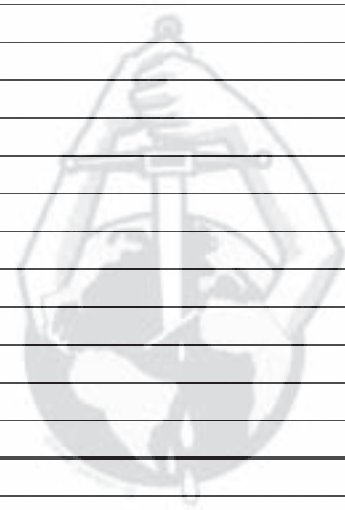
1981: Es descobreix el primer cas de SIDA de la història, a Los Angeles, EUA.

1988: Agustín Ramírez i Javier Sotelo, obrers màrtirs de la lluita dels marginats del Gran Buenos Aires, Argentina.

2000: La Cort d'Apel·lacions de Santiago retira la immunitat a l'expresident de facto Augusto Pinochet, acusat per 109 querelles als tribunals xilens i buscat internacionalment.

Dia Mundial del Medi Ambient

Series of horizontal lines for writing.

17

Dilluns

1 Re 21, 1-16 / Sl 5
Mt 5, 38-42

Ismael i Samuel

1703: Neix John Wesley a Anglaterra, que preparà el camí per a l'abolició del tràfic d'esclaus negres.

1983: Felipa Pucha i Pedro Cuji, camperols indígenes, màrtirs del dret a la terra a Culluctuz, Equador.

1991: S'acaba l'apartheid a Sud-àfrica.

18

Dimarts

1 Re 21, 17-29 / Sl 50
Mt 5, 43-48

Gemà

1997: El Brasil aprova la llei que permet privatitzar les comunicacions.

19

Dimecres

2 Re 2, 1. 6-14 / Sl 30
Mt 6, 1-6. 16-18

Romuald

1764: Neix José Artigas, alliberador de l'Uruguai i "pare" de la Reforma Agrària. **260 anys.**

1867: Maximilià, emperador imposat als mexicans, és afusellat.

1986: Matança a les presons de Lima, Perú.

**Dia Internacional de Lluita
contra la Desertificació i la Sequera**

juny

24 Dilluns

Naixement de Joan Baptista
Is 49,1-6 / Sl 138
Hch 13,22-26 / Lc 1,57-66.80

1541: Rebel·lió indígena a l'oest de Mèxic (Guerra de Mixton).
1821: Batalla de Carabobo, Veneçuela.

25 Dimarts

2 Re 19, 9b-11. 14-21. 31-35a. 36 / Sl 47
Mt 7, 6. 12-14

Guillem, Màxim
Confessió d'Augsburg
Felip Melancton

1524: Col·loqui dels sacerdots i savis asteques amb els «Dotze Apòstols de Mèxic». **500 anys.**
1975: Els màrtirs d'Olancho: Iván Betancourt, colombià, Miguel «Casimiro», sacerdots, i set companys camperols hondurenys.

26 Dimecres

2 Re 22, 13; 23, 1-3/ Sl 118
Mt 7,15-20

Pelai

1541: Mort violenta de Pizarro.
1822: Històrica trobada de San Martín i Bolívar a Guayaquil.
1945: Se signa la Carta de las Naciones Unides a San Francisco, que començarà a existir oficialment el 24.10.1945.
1987: Es crea la Confederació dels Pobles Indígenes de Mèxic.

Dia internacional de Lluita contra l'Ús Indeguit i el Comerç Il·lícit de Drogues

Dia Internacional de Suport a les Victimes de la Tortura

Dia de la Conservació dels Boscos Tropicals

juny

Blank writing area with horizontal lines.

Blank writing area with horizontal lines.

27

Dijous

2 Re 24, 8-17 / Sl 78
Mt 7, 21-29

Ciril d'Alexandria

1552: Domingo de Santo Tomás i Tomás de San Martín, dominics, primers bisbes de Bolívia, defensors dels indis.

1954: Invasió armada de la CIA i mercenaris pagats pels EUA, que obliga el president de Guatemala Jacobo Arbenz a renunciar. Acaba la primavera democràtica a Guatemala. **70 anys.**

1982: Juan Pablo Rodríguez Ran, sacerdot indígena, màrtir de la justícia a Guatemala.

1986: El Tribunal Internacional de La Haia declara els EUA «culpables de violar el Dret Internacional per la seva agressió contra Nicaragua».

28

Divendres

2 Re 25, 1-12 / Sl 136
Mt 8, 1-4

Ireneu

1890: El govern republicà, en obrir les portes del Brasil als emigrants europeus, estableix que els africans i asiàtics només podran entrar amb autorització del Congrés.

1918: Desembarcament de marines a Panamà.

2001: Vladímir Montesinos ingressa a la presó de la base naval d'El Callao, on ell mateix havia fet construir cel·les especials per als líders terroristes, Perú.

2009: Cop d'Estat a Hondures contra el president constitucional Manuel Zelaya. 15 anys.

Minvant 21:55 UTC

29

Dissabte

Hch 12,1-11 / Sl 33
2 Tim 4,6-8.17-18 / Mt 16,13-19

Pere i Pau apòstols

1995: Conflict de terres a São Félix do Xingú, Brasil. Moren sis camperols i un policia.

1997: Condemnats els tres fazendeiros que havien ordenat l'assassinat de Josimo Tavares (Brasil, 10 de maig de 1986).

30

13è Diumenge del Temps Ordinari
Sab 1,13-15;2,23-24 / Sl 29
2 Cor 8,7.9.13-15 / Mc 5,21-43

Protomàrtirs de Roma

Joan Olaf Wallin

1520: La «nit trista», derrota dels conqueridors a Mèxic.

1975: Dionisio Frías, camperol, màrtir de les lluites per la terra a la República Dominicana.

1978: Hermógenes López, rector, fundador de l'Acció Catòlica Rural, màrtir dels camperols guatemalencs.

2008: Manuel Contreras, excap de la policia de la dictadura és condemnat a dues cadenes perpètuas per l'assassinat de l'excomandant en cap de l'Exèrcit xilè Carlos Prats i la seva esposa, a Buenos Aires el 1974. També condemnen set agents més de la DINA.

Dia dels Màrtirs de Guatemala (abans, de l'Exèrcit)

1

Dilluns

Am 2, 6-10. 13-16 / Sl 49
Mt 8, 18-22

Cast, Secundí, Aaró

Caterina Winkworth, John Mason Neale

Festa nacional del Canadà.

1823: Es constitueix la federació de províncies unides de Centreamèrica, de curta existència.

1974: Mor Juan Domingo Perón, tres vegades president de l'Argentina. **50 anys.**

1981: Tulio Maruzzo, sacerdot italià, i Luís Navarrete, catequista, màrtirs a Guatemala.

1990: Mariano Delaunay, mestre, màrtir de l'educació alliberadora a Haití.

2002: Entra en vigor el Tribunal Penal Internacional, malgrat l'oposició dels EUA.

2

Dimarts

Am 3, 1-8; 4, 11-12 / Sl 5
Mt 8, 23-27

Vidal, Marcial

1617: Rebel·lió dels tupinambes (Brasil).

1823: Acaba la guerra d'independència de Bahía, Brasil, amb la conquesta de Salvador.

1925: Neix el revolucionari africà Lumumba.

1991: El Congrés Nacional Africà, de Sud-àfrica, fa la seva primera Conferència legal després de 30 anys.

3

Dimecres

Ef 2,19-22 / Sl 116
Jn 20,24-29

Tomàs apòstol

1951: S'aprova al Brasil la llei Alfonso Arinos, que condemna com a contravençió penal la discriminació de raça, color i religió.

1978: Pablo Marcano García i Nydia Cuevas assalten el Consolat de Xile a San Juan, per denunciar l'absurditat de celebrar la independència del país (EUA) que la nega a Puerto Rico.

1987: Tomás Zavaleta, franciscà salvadorenc, màrtir de la solidaritat, a Nicaragua.

Dia Internacional sense Bosses de Plàstic

4

Dijous

Am 7, 10-17 / Sl 18
Mt 9, 1-8

Isabel de Portugal

1776: Independència dels EUA. Festa nacional.

1976: Alfredo Kelly, Pedro Dufau, Alfredo Leaden, Salvador Barbeito i José Barletti, màrtirs de la justícia, Argentina.

2014: La Justícia argentina confirma que Mons. Angelelli fou assassinat i condemna a perpetuïtat dos exmilitars implicats. **10 anys.**

Dia Internacional de la Vida Silvestre

5

Divendres

Am 8, 4-6. 9-12 / Sl 118
Mt 9, 9-13

Antoni M. Zaccaria

1573: Execució del cacic Tamanaco, Veneçuela.

1811: Independència de Veneçuela. Festa nacional.

1920: Bolívia ordena donar terra als «naturals».

1981: Emeterio Toj, camperol indígena, segregat a Guatemala.

2012: Rafael Videla, líder del cop d'estat de 1976, condemnat a 50 anys pel robatori de nadons durant la dictadura argentina.

Avui distància màxima del sol: 152.099.968 km

Nova 22:59 UTC

6

Dissabte

Am 9, 11-15 / Sl 84
Mt 9, 14-17

Maria Goretti

1415: Mor a la foguera Jan Hus, teòleg i predicador txec.

1943: Mor Nazaria Ignacia March Mesa, fundadora de les religioses «Cruzadas de la Iglesia» i del primer sindicat obrer femení d'Amèrica Llatina a Oruro (Bolívia). Canonitzada pel papa Francesc el 2018.

1986: Rodrigo Rojas, militant, màrtir de la lluita per la democràcia del poble xilè.

7

14è Diumenge ordinari
Ez 2,2-5 / Sl 122
2 Cor 12,7b-10 / Mc 6,1-6

Fermi

1976: Arturo Bernal, camperol cristià, dirigent de les Lligues Agràries, mort per la tortura, Paraguai.

1991: Carlos Bonilla, obrer, màrtir del dret al treball a Cítlaltpetl, Mèxic.

2005: Un triple atemptat suïcida causa 56 morts al metro de Londres.

8

Dilluns

Os 2, 16. 17b-18. 21-22 / Sl 144
Mt 9, 18-26

Eugeni, Adrià, Priscil·la
1538: Mort violenta de Diego de Almagro.
1991: Martín Ayala, màrtir de la solidaritat dels marginats del seu poble salvadorenc.
2008: Mort de Mercedes Ventura i M. Eugenia Hernández, educadores d'El Salvador.

9

Dimarts

Os 8, 4-7. 11. 13 / Sl 113B
Mt 9, 32-38

Roser de Chiquinquirà
1816: En el Congrés de Tucumán, Argentina, les Províncies Unides del Riu de la Plata declaren la seva independència d'Espanya. Festa nacional.
1821: San Martín proclama la independència de Perú.
1880: Joaquín Nabuco funda la Societat Brasileira contra l'esclavitud, que va tenir una gran actuació a places públiques i clubs.
1920: Pedro Lersa, estibador a Recife, lluitador pels drets dels treballadors, engarjolat i mort a la presó.

10

Dimecres

Os 10, 1-3. 7-8. 12 / Sl 104
Mt 10, 1-7

Cristòfol
1509: Neix de Joan Calví, teòleg i reformador protestant francès.
515 anys.
1973: Independència de les Bahames. Festa nacional.
1980: Faustino Villanueva, sacerdot espanyol, màrtir al servei del poble indígena quiché, Guatemala, cosit a trets al seu despatx parroquial.
1988: Joseph Lafontant, advocat, màrtir de la defensa dels drets humans a Haití.
1993: Mor Rafael Maroto Pérez, lluitador incansable per la justícia i la llibertat a Xile, sacerdot.
2002: Es descobreix al Txad un crani de 7 milions d'anys, de l'hominid conegut més antic.

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines across the page.

11

Dijous

Os 11, 1-4, 8c-9 / Sl 79
Mt 10, 7-15

Benet

1968: Fundació del Moviment Indígena dels EUA (American Indian Movement).
1977: Carlos Ponce de León, bisbe de San Nicolás, màrtir de la justícia a l'Argentina.

12

Divendres

Os 14, 2-10 / Sl 50
Mt 10, 16-23

Joan Gualbert

1821: Bolívar crea la República de la Gran Colòmbia.
1917: Vaga general i insurrecció a São Paulo.
1976: Aurelio Rueda, sacerdot, màrtir dels habitants dels tuguris a Colòmbia.

13

Dissabte

Is 6, 1-8 / Sl 92
Mt 10, 24-33

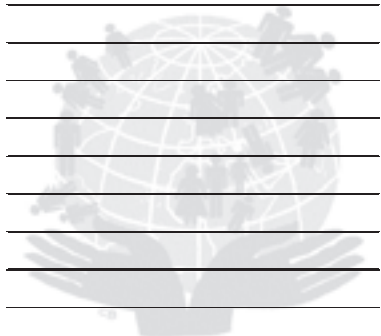
Enric

1900: Neix Juana Fernández Solar, santa Teresa de Jesús dels Andes, carmelita descalça xilena.
1982: Fernando Hoyos, jesuïta, educador entre els camperols, i Chepito, de 15 anys, escolà, morts per l'exèrcit, Guatemala.
1989: Natividad Quispe, indígena, Perú. **35 anys.**
1991: Riccy Mabel Martínez, violada i assassinada per militars, símbol de la lluita del Poble d'Hondures contra la impunitat militar.
2007: Final de la impunitat legal a l'Argentina: la Cort Suprema declara nuls els indults als repressors.
2008: Mor Rodolfo Ricciardelli, fundador del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, Argentina.

Creixent 22:49 UTC

Dia Mundial de la Població i el Poblament del Territori

14

15è Diumenge ordinari
Am 7, 12-15 / Sl 84
Ef 1, 3-14 / Mc 6, 7-13

Francesc Solano
Camí de Letis

1616: Mor Francisco Solano, missioner franciscà, apòstol dels indis al Perú. Canonitzat pel papa Benet XIII el 1726.
1630: Hermandarias publica al Paraguai les primeres ordenances en defensa dels indis.
1969: Esclata la «guerra del futbol» entre El Salvador i Hondures, causada per l'expulsió de colons salvadorencs de territori hondureny. **55 anys.**

15

Dilluns

Is 1, 10-17 / Sl 49
Mt 10, 34-11,1

Bonaventura

Vladimir

1972: Héctor Jurado, pastor metodista, màrtir del poble uruguaià, torturat.

1976: Rodolfo Lunkenbein, missioner, i Lorenzo Simão, cacic bororo, màrtirs del poble indígena al Brasil.

1981: Misael Ramírez, camperol, animador de comunitats, màrtir de la justícia, Colòmbia.

1991: Julio Quevedo Quezada, catequista de la Diòcesi d'El Quiché, assassinat per les forces de la seguretat de l'Estat, Guatemala.

16

Dimarts

Is 7, 1-9 / Sl 47
Mt 11, 20-24

Carme

1750: Mor José Gumilla, missioner defensor dels indis, creador de les llengües indígenes, Veneçuela.

1982: Els "sense sostre" ocupen 580 cases a Santo André, São Paulo, Brasil.

2000: Mor Elsa M. Chaney, feminista nord-americana, autora d'estudis sobre les dones a l'Amèrica Llatina.

17

Dimecres

Is 10, 5-7. 13-16 / Sl 93
Mt 11, 25-27

Aleix

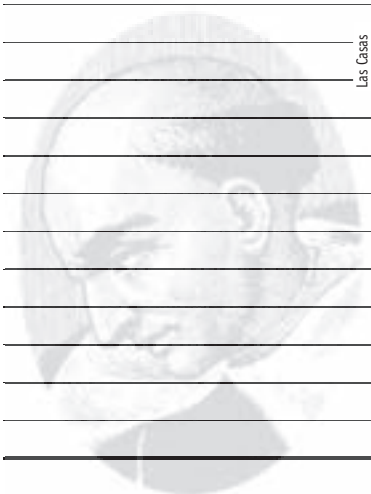
Bartolomé de Las Casas

1566: Mort de Fray Bartolomé de Las Casas, 82 anys, primer sacerdot ordenat al Continent, profeta llatinoamericana, defensor de la Causa dels indis i dels negres.

1976: Màrtirs obrers de la sucrera Ledesma, Argentina.
1980: Sagnant cop militar a Bolívia, encapçalat pel general Luis García Meza.

Dia Internacional de la Família (ONU)

Las Casas

22

Dilluns

Cant 3,1-4 / Sl 62 6.8-9
Jn 20,1.11-18

Maria Magdalena

1980: Jorge Oscar Adur, sacerdot assumpcionista, expresident de JEC, Raúl Rodríguez i Carlos Di Pietro, seminaristes, desapareguts, Argentina.

23

Dimarts

Miq 7, 14-15. 18-20 / Sl 84
Mt 12, 46-50

Brigida

1978: Mario Mujía Córdoba, «Guigui», obrer, mestre, agent de pastoral, màrtir de la causa obrera a Guatemala.

1980: Mor en combat la infermera i alfabetitzadora nicaragüenca Juana Cruz.

1983: Pedro Àngel Santos, catequista, màrtir de la fe i de la solidaritat amb el seu poble salvadorenc.

1987: Màrtirs camperols de Jean-Rabel, a Haití.

1993: Vuit nens del carrer, assassinats per un esquadró de la mort, mentre dormien, a la plaça de l'església de la Candelera de Rio de Janeiro.

24

Dimecres

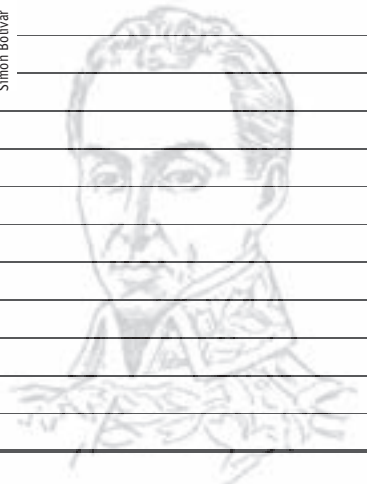
Jr 1, 1. 4-10 / Sl 70
Mt 13, 1-9

Cristina

1783: Neix Simón Bolívar a Caracas.

1985: Ezequiel Ramín, missioner combonià, màrtir de la Terra, defensor dels «posseiros» a Cacoal, Rondônia, Brasil. Assassinat.

Simón Bolívar

25 Dijous

Hch 4,33;5,12.27-33;12,2 / Sl 66
2Cor 4,7-15 / Mt 20,20-28

Sant Jaume, apòstol

- 1495: Diego Colón funda a la Hispaniola (Rep. Dominicana) la ciutat de Santiago de los Caballeros.
- 1524: Es funda Santiago de los Caballeros, Guatemala. **500 anys.**
- 1567: Fundació de «Santiago de León de Caracas».
- 1898: Els EUA envaeixen Puerto Rico.
- 1901: Els EUA imposen a Cuba l'esmena Platt (la base de Guantánamo).
- 1952: Puerto Rico: «Estat Lliure Associat dels EUA».
- 1976: Wenceslao Pedernera, camperol dirigent pastoral, màrtir a la Rioja, Argentina.
- 1978: Carlos Enrique Soto Arriví i Arnaldo Darío Rosado, assassinats per la policia, Puerto Rico.
- 1980: José Othomaro Cáceres, seminarista, i els seus 13 companys, màrtirs al Salvador.
- 1981: Àngel Martínez Rodrigo i Raúl José Léger, màrtirs catequistes missioners laics, Guatemala.
- 1983: Luis Calderón i Luis Solarte, militants, màrtirs de la lluita dels "destechados" de Popayán, Colòmbia.

26 Divendres

Jr 3, 14-17 / Interl: Jr 31
Mt 13, 18-23

Joaquim i Anna

- 1503: El cacic Quibian (Panamà), destrueix la ciutat de Santa Maria, fundada per Colom.
- 1927: Primer bombardeig aeri de la història del continent, a càrrec dels EUA, contra Ocotol, Nicaragua, on unes hores abans s'havia instal·lat Sandino.
- 1953: Assalt contra la caserna Moncada a Cuba.

27 Dissabte

Jr 7, 1-11 / Sl 83
Mt 13, 24-30

Celestí

- 1909: Setmana tràgica a Barcelona amb reivindicacions obreres, antimilitaristes, anticolonialistes i laïques, fortament reprimides. **115 anys.**

28

17è Diumenge ordinari ·
2 Re 4,42-44 / Sl 144
Ef 4,1-6 / Jn 6,1-15

Minvant 02:54 UTC

Innocenci

- Johan Sebastian Bach, Heinrich Schütz, George Frederic Handel
- 1821: Independència del Perú. Festa nacional.
- 1980: Matança de 70 camperols a San Juan Cotzal, Guatemala.
- 1981: Stanley Francisco Rother, nord-americà, assassinat, després de 13 anys de servei sacerdotal compromès en favor dels pobres a Santiago de Atitlán, Guatemala.
- 1986: Els cooperants Yvan Leyvraz (suís), Bernd Koberstein (alemany) i Joël Fieux (francès) assassinats per la Contra a La Zomopera, Nicaragua.
- 2010: L'ONU declara l'aigua i el sanejament dret humà bàsic, proposat per Bolívia.

29 Dilluns

1Jn 4,7-16 / Sl 33
Jn 11,19-27

Marta

Maria, Marta i Llätzer de Betània, Olaf

1950: Matança de Nogun-Ri, Corea del Sud. Soldats nord-americans han assassinat durant tres dies 300 persones, la majoria dones i nens refugiats sud-coreans.

1966: Noche de los Bastones Largos: la dictadura d'Onganía reprimeix professors i alumnes de les universitats públiques, situació que obliga a fugir els més grans científics i pensadors argentins a l'exili.

30 Dimarts

Jr 14, 17-22 / Sl 78
Mt 13, 36-43

Pere Crisòleg

1502: Colom arriba a Honduras.

1811: És afusellat Miguel Hidalgo, rector de Dolores, heroi de la independència de Mèxic.

1958: Frank País, líder estudiantil, dirigent laic de la Segona Església Baptista de Cuba, involucrat en la lluita revolucionària, és cosit a trets al carrer per la policia de Batista.

31 Dimecres

Jr 15, 10. 16-21 / Sl 58
Mt 13, 44-46

Ignasi de Loiola

1970: Guerrillers tupamaros segresten el cònsol del Brasil a Montevideo.

1997: Fòrum dels Moviments d'esquerra de l'Amèrica Llatina a São Paulo.

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
29 Dillans	30 Dimarts	31 Dimecres	1 Dijous
5	6	7	8
12	13	14	15 "Estem al començament d'una extinció massiva. I de l'única cosa que parlen és de diners i contes de fades de creixement econòmic etern". Greta Thunbdeerg
19	20	21	22
26	27	28	29

5

Dilluns

Jr 28, 1-17 / Sl 118
Mt 14, 13-21

Blanca, Osvald

1499: Alonso de Ojeda arriba a La Guajira, Colòmbia. **525 anys.**

6

Dimarts

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 96
2Pe 1,16-19 / Mt 17,1-9

Transfiguració de Jesucrist

1325: Es funda Tenochtitlán (Mèxic DF).

1538: Fundació de Santa Fe de Bogotà.

1524: Batalla de Junin. **500 anys.**

1825: Independència de Bolívia. Festa nacional.

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Hiroshima. 120.000 morts.

1961: Conferència de Punta del Este: es funda l'«Aliança pel Progrés».

1962: Independència de Jamaica. Festa nacional.

1978: Mor Pau VI.

1987: Els 5 presidents de l'Amèrica Central firmen els tractats d'Esquipulas II.

2000: Detenen a Itàlia el major argentí Jorge Olivera per ordre de captura internacional, en relació amb la desaparició d'una jove francesa durant la dictadura militar argentina.

7

Dimecres

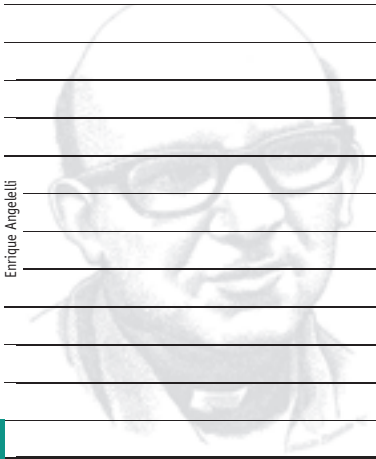
Jr 31, 1-7 / Interl: Jr 31
Mt 15, 21-28

Sixt i Galetà

1819: Amb la victòria de Boyacá, Bolívar obre el camí per a l'alliberament de Nueva Granada. **205 anys.**

1985: Christopher Williams, pastor evangèlic, màrtir de la fe i la solidaritat al Salvador.

2015: Mor a Santiago de Xile Manuel Contreras, braç dret de Pinochet en la repressió, dissenyador de l'operació Còndor, condemnat a més de 500 anys de presó, a 58 sentències fermes i 56 judicis pendants.

Enrique Angelelli

8

Dijous

Jr 31, 31-34 / Sl 50
Mt 16, 13-23

Domènec de Guzmán

1873: Neix Emiliano Zapata, el dirigent camperol de la Revolució Mexicana, que va posar definitivament la reforma agrària en el programa de les lluites socials llatinoamericanes.

1997: Vaga general a l'Argentina, amb el 90% d'adhesió.

2000: La Cort Suprema de Xile retira la immunitat parlamentària a l'expresident i dictador Pinochet.

2020: Mor Pere Casaldàliga, teòleg de l'alliberament, defensor dels indígenes i **creador de l'Agenda Llatinoamericana Mundial** el 1992, Brasil.

9

Divendres

Nah 2, 1. 3; 3, 1-3. 6-7 / Interl: Dt 32
Mt 16, 24-28

Fabià, Romà

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Nagasaki. 80.000 morts.

1991: Miguel Tomaszek i Zbigniew Strzalkowski, franciscans, missioners al Perú. Assassinats.

1995: Corumbiara, Rondònia, Brasil. En un conflicte amb els treballadors sense terra a la Hisenda Santa Elena, la policia militar mata 10 treballadors i arresta 192 persones, amb crueltat.

2000: Mor Orlando Orio, exdesaparegut, figura de profètica de referència de l'Església compromesa de l'Argentina.

2007: El banc més gran de França, BNP Paribas, bloqueja tres fons d'inversió: comença la crisi econòmica mundial.

10

Dissabte

Hab 1, 12-2,4 / Sl 9
Mt 17, 14-20

Llorenç

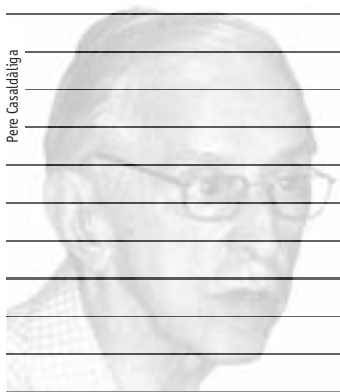
1809: Primer crit d'independència a l'Amèrica Llatina continental, el de l'Equador. Festa nacional. **125 anys.**

1974: Tito de Alencar, dominic, torturat fins al suïcidi, Brasil. **50 anys.**

1977: Jesús Alberto Páez Vargas, líder del moviment comunal, segrestat i desaparegut, Perú.

Dia de les Poblacions Indígenes (ONU)

Pere Casaldàliga

agost

11

19è Diumenge ordinari
1 Re 19,4-8 / Sl 33
Ef 4,30-5,2 / Jn 6,41-51

Clara d'Assís

1992: Comença la marxa de 3.000 sense terra a Rio Grande do Sul, Brasil.

1997: Comença la "crisi asiàtica", que s'expandirà a les finances de tot el món.

12

Dilluns

Ez 1, 2-5. 24-28c / Sl 148
Mt 17, 22-27

Julià
1546: Mor Francisco de Vitoria a Salamanca.
1976: 17 bisbes, 36 sacerdots, religiosos i laics llatinoamericans són detinguts per la policia en una reunió religiosa a Riobamba, Equador.
1981: IBM inicia el mercat dels ordinadors personals, que revolucionarà la vida humana.
1983: Margarita M. Alves, presidenta del Sindicat rural d'Alagoa Gande, Brasil, màrtir de la terra.

13

Dimarts

Ez 2, 8-3, 4 / Sl 118
Mt 18, 1-5. 10. 12-14

Policarp, Hipòlit
1521: El dia 1 de Serp de l'any 3-Casa, després de 80 dies de setge, cau Mèxic-Tenochtitlán, Cuauhtémoc és fet presoner i moren uns 240.000 guerrers.
1961: Es construeix el mur de Berlín.
2014: Maria Lucia do Nascimento, sindicalista, assassinada a União do Sul, MT, Brasil. **10 anys.**

14

Dimecres

Ez 9, 1-7; 10, 18-22 / Sl 112
Mt 18, 15-20

Maximilià Kolbe
1816: Mor a presó Francisco de Miranda, prohóm veneçolà, precursor de la independència.
1983: Mor Alceu Amoroso Lima, "Tristão de Athayde", escriptor, filòsof, militant cristià.
1984: Màrtirs camperols de Pucayacu, departament d'Ayacucho, Perú. **40 anys.**
1985: Màrtirs camperols d'Accomarca, departament d'Ayacucho, Perú.

Dia Internacional de la Joventut (ONU)

Creixent 15:19 UTC

Series of horizontal lines for writing notes.

Series of horizontal lines for writing notes at the bottom of the page.

19

Dilluns

Ez 24, 15-24 / Interl: Dt 32
Mt 19, 16-22

Joan Eudes

1991: Intent de cop d'estat a la Unió Soviètica.

Plena 18:28 UTC

20

Dimarts

Ez 28, 1-10 / Interl: Dt 32
Mt 19, 23-30

Bernat

1778: Neix el general Bernardo O'Higgins, prohom xilè.

1998: Els EUA bombardegen l'Afganistan i Sudan.

21

Dimecres

Ez 34, 1-11 / Sl 22
Mt 20, 1-16

Pius X

1971: Mauricio Lefevre, missioner oblat canadenc, assassinat durant un cop d'estat a Bolívia.

agost

26 Dilluns

2 Tes 1, 1-5. 11b-12 / Sl 95
Mt 23, 13-22

Teresa Jornet

1968: Inauguració de la Conferència de Medellín.

1977: Felipe de Jesús Chacón, camperol, catequista, assassinat pels militars, El Salvador.

2005: La Cort Suprema de Xile desafora l'exdictador Pinochet.

Quart Minvant 09:28 UTC

27 Dimarts

2 Tes 2, 1-3a. 14-17 / Sl 95
Mt 23, 23-26

Mònica

1828: L'Acord de Montevideo, patrocinat per la Gran Bretanya, assegura la independència de l'Uruguai.

1847: El superintendent anglès i el rei Miskito anuncien l'abolició de l'esclavitud a la Costa Carib de Nicaragua.

1987: Héctor Abad Gómez, metge, màrtir de la defensa dels DH a Medellín, Colòmbia.

1993: La Llei 70/93 reconeix els drets territorials, ètnics, econòmics i socials de les comunitats negres de Colòmbia.

1999: Mor Mons. Hélder Câmara, germà dels pobres, profeta de la pau i l'esperança, Brasil. 25 anys.

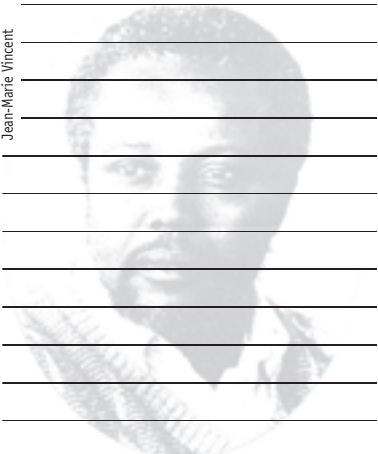
28 Dimecres

2 Tes 3, 6-10. 16-18 / Sl 127
Mt 23, 27-32

Agustí

1994: Jean-Marie Vincent és assassinat a Port-au-Prince, religiós montfortià, compromès amb els drets humans. Durant els 3 anys del govern colpista de Raoul Cédras, més de 100 sacerdots, religiosos i religioses van ser empresonats o obligats a abandonar les seves parròquies. 30 anys.

Jean-Marie Vincent

29 Dijous

Jr 1,17-19 / Sl 70
Mc 6,17-29

Martiri de Joan Baptista

1533: «Bateig i execució» d'Atahualpa.
1563: Es crea la Real Audiència de Quito.

1986: Malgrat la prohibició del cardenal de Rio de Janeiro, es desenvolupa la III Trobada de Religiosos, Seminaristes i Sacerdots negres de Rio de Janeiro.

30 Divendres

1Cor 1, 17-25 / Sl 32
Mt 25, 1-13

Fèlix, Esteve Zudaire

1985: 300 agents del FBI envaeixen Puerto Rico i arresten més d'una dotzena de lluitadors per la independència.

1993: Polícies i un esquadró de la mort executen 21 persones a la favela «do Vigário Geral», a Rio de Janeiro.

Dia Internacional dels Desapareguts
(Amnistia Internacional i FEDEFAM)

31 Dissabte

1Cor 1, 26-31 / Sl 32
Mt 25, 14-30

Ramon Nonat

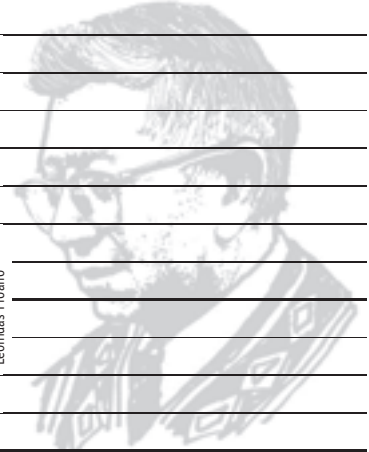
1925: Els marines dels EUA acaben una ocupació d'Haití de deu anys.

1962: Independència de Trinitat i Tobago.

1988: Mor Leonidas Proaño, bisbe dels indis, a Riobamba, Equador.

2001: La Cort Interamericana de DH condemna Nicaragua per haver violat els drets dels indígenes mayagna de La Costa Carib.

Leonidas Proaño

1

22è Diumenge ordinari
Dt 4, 1-2. 6-8 / Sl 14
Sant 1, 17-18. 21b-22.27
Mc 7, 1-8. 14-15. 21-23

Gil

1971: Julio Spósito Vitali, estudiant, 19 anys, militant cristià, màrtir de les lluites del poble uruguaià, assassinat per la policia.

1976: Inés Adriana Coblo, militant metodista, màrtir de la causa dels pobres, Buenos Aires.

1978: Sorgeix el grup d'Unió i Consciència Negra, després dels Agents de Pastoral Negres.

1979: Jesús Jiménez, camperol, Delegat de la Paraula, màrtir de la Bona Notícia als pobres al Salvador, assassinat.
45 anys.

2011: Reinel Restrepo, rector de Marmato (Caldas, Colòmbia), líder de l'oposició a les megaexplotacions mineres, assassinat.

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4 5 6
 7 8 9 10 11 12 13
 14 15 16 17 18 19 20

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 21 22 23 24 25 26 27
 28 29 30 31

Octubre

SETEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
30		31		1	
6		7		8	
13		14		15	
20		21		22	
27		28		29	

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	

2

Dillans

1 Cor 2, 1-5 / Sl 118
Lc 4, 16-30

Antolí, Elpidi

2018: Amparo Fabiola Rodríguez Muchavisoy, docent i líder indígena i el seu espòs, assassinats a trets a casa seva per desconeguts. Villagarzón, Putumayo, Colòmbia.

2019: Jairo Javier, líder camperol i defensor dels drets humans, assassinat al municipi de Patia El Bordo, Cauca, Colòmbia; així va informar-ne ASCATBAL, l'organització de la qual va ser fundador. **5 anys.**

3

Dimarts

1 Cor 2, 10b-16 / Sl 144
Lc 4, 31-37

Gregori el Gran

1759: Lisboa expulsa de la colònia els jesuïtes, acusats d'usurpar tot l'Estat de Brasil". 265 anys.

1976: Mor Ramón Pastor Bogarín, bisbe, fundador de la Universitat d'Asunción, profeta de l'Església al Paraguai.

Nova 01:56 UTC

4

Dimecres

1 Cor 3, 1-9 / Sl 32
Lc 4, 38-44

Rosalía

Albert Schweitzer

1970: Triomf electoral de la Unitat Popular, Xile.

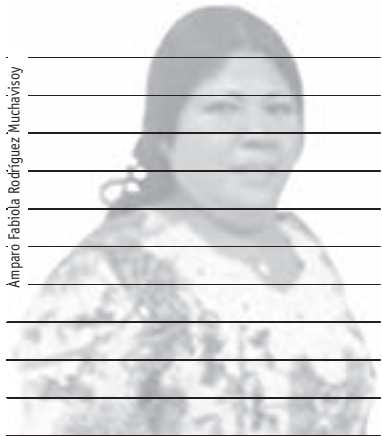
1984: Andrés Jarlán, sacerdot missioner francès, mort per una bala disparada per policies a la població militant de La Victoria, Santiago, Xile. **40 anys.**

1995: Conferència Mundial de Pequín sobre la Dona.

2005: El jutge Jorge Urso imposa presó a Jorge Videla i a disset repressors més de la dictadura militar argentina.

2008: Atemptat contra l'activista ambiental Yuri Melini. Rep quatre trets davant de casa seva com a represàlia per la seva lluita contra l'activitat minera a Santa Rosa, Guatemala.

Amparo Fabiola Rodríguez Muchavisoy

5

Dijous

1 Cor 3, 18-23 / Sl 23
Lc 5, 1-11

Llorenç, Justinià

1972: La censura brasilera prohibeix publicar notícies sobre Amnistia Internacional.

1983: Els aturats acampen a l'Assemblea Legislativa de São Paulo.

6

Divendres

1 Cor 4, 1-5 / Sl 36
Lc 5, 33-39

Joan de Ribera, Zacaries

1839: Pengen Manuel Congo, cap del Quilombo a la Serra do Mar, destruït pel futur Duc de Caxias. Brasil. **185 anys.**

1995: 2.300 sense terra ocupen la hisenda Boqueirão, Brasil. En seran expulsats.

7

Dissabte

1 Cor 4, 6b-15 / Sl 144
Lc 6, 1-5

Regina

1822: Independència del Brasil. Crit d'Ipiranga. "Crit dels Exclosos" al Brasil.

1968: Clausura de la Conferència de l'episcopat llatinoamericà a Medellín.

1981: Assemblea Nacional de creació del Grup d'Unió i Consciència Negra.

2019: Assassinat de Diana Isabel Hernández, líder ambientalista guatemalteca.

Diana Isabel Hernández

8

23è Diumenge ordinari
Is 35, 4-7ª / Sl 145
Sant 2, 1-5 / Mc 7, 31-37

Nativitat de Maria

1522: Juan Sebastián Elcano completa la primera volta al món.

1974: El president estatunidenc Gerald Ford concedeix a Nixon «perdó ple i absolut per tots els delictes que hagués pogut cometre quan ocupava la presidència». **50 anys.**

Dia Internacional de l'Alfabetització

9

Dillans

1 Cor 5, 1-8 / Sl 5
Lc 6, 6-11

Pere Claver

1613: Alçament de Lari Qäxa, Bolívia (aimaràs i quítxues s'enfronten als espanyols).

1654: Mor Pedro Claver, apòstol dels esclaus negres a Cartagena, Colòmbia. **370 anys.**

1990: Hildegard Feldman, religiosa, i Ramón Rojas, catequista, màrtirs de la fe i el servei als camperols colombians.

10

Dimarts

1 Cor 6, 1-11 / Sl 149
Lc 6, 12-19

Nicolau de Tolentino

1924: Els marines ocupen diverses ciutats hondurenyes per donar suport a un candidat presidencial. **100 anys.**

1984: Policarpo Chem, delegat de la Paraula, catequista, Verapaz, Guatemala, segrestat i torturat per les forces de seguretat. **40 anys.**

11

Dimecres

1 Cor 7, 25-31 / Sl 44
Lc 6, 20-26

Protus i Jacint

1714: Barcelona cau assetjada per les tropes borbòniques després de tres mesos de resistència. Pèrdua de les llibertats i persecució de la llengua catalana. Diada Nacional de Catalunya. 310 anys.

1973: Cop d'estat a Xile contra el president constitucional, Salvador Allende.

1981: Sebastiana Mendoza, indígena, catequista, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

1988: Màrtirs de l'església de Sant Joan Bosco, a Port-au-Prince, Haití.

1990: Myrna Mack, antropòloga, lluitadora pels drets humans, assassinada a Guatemala.

2001: Atemptat terrorista contra les Torres Bessones de Nova York i el Pentàgon de Washington.

2008: Matança de camperols al Porvenir, Pando, Bolívia, a las ordres de terratinents i empresaris, amb la connivència del Prefecte Leopoldo Fernández, avui empresonat.

Creixent 06:06 UTC

16 Dillans

1 Cor 11, 17-26. 33 / Sl 39
Lc 7, 1-10

Corneli i Cebrià

1501: El rei d'Espanya autoritza el governador de les illes del Carib per dur-hi esclaus negres.

1821: Independència de Mèxic. Festa nacional.

1931: Fundació a São Paulo del Front Negre Brasiler, més tard violentament clausurat per Getulio Vargas.

1955: Insurrecció civicomilitar, l'anomenada Revolució Fusiladora, que derroca el president constitucional Perón. Argentina.

1973: Assassinat del cantautor xilè Víctor Jara.

1983: Guadalupe Carney sj, assassinat per l'exèrcit hondureny.

Dia Internacional per la Capa d'Ozó (ONU)

17 Dimarts

1 Cor 12, 12-14. 27-31° / Sl 99
Lc 7, 11-17

Robert Bel-larmino

1645: Mor Juan Macías, germà dominic, confessor de la fe i servidor dels pobres al Perú colonial. Canonitzat pel papa Pau VI el 1975.

1980: Mor en accident Augusto Cotto, baptista militant salvadorenc.

1981: John David Troyer, missioner menonita dels EUA, màrtir de la justícia a Guatemala.

1982: Alirio, Carlos i Fabián Buitrago, Giraldo Ramírez i Marcos Marín, camperols, catequistes de Cocorná, Colòmbia, assassinats.

1983: Julián Bac, celebrador, i Guadalupe Lara, catequista, màrtirs a Guatemala.

18 Dimecres

1 Cor 12, 31 - 13, 13 / Sl 32
Lc 7, 31-35

Josep de Cupertino

Dag Hammarskjöld

1810: Independència de Xile. Festa nacional.

1945: Decret de Getulio Vargas que només permet la immigració al Brasil a persones que «preservin i desenvolupin en la composició ètnica del país la seva ascendència europea».

1969: El «Rosariazo». La ciutadania doblega les forces policials a Rosario, Argentina. **55 anys.**

1998: Miguel Àngel Quiroga, marianista, assassinat per paramilitars, Chocó, Colòmbia.

2006: Jorge Julio López, lluitador pels DH, primer desaparegut en democràcia, Argentina.

**Eclipsi de Lluna parcial visible a Amèrica, Europa i Àfrica.
(21:41 UTC)**

Plena 02:36 UTC

19 Dijous

1 Cor 15, 1-11 / Sl 117
Lc 7, 36-50

Gener

- 1973: Joan Alsina (missioner català), Omar Venturelli, Etienne Marie Louis Pesle de Menil, sacerdots víctimes de la policia de Pinochet. Xile.
- 1983: Independència de San Cristóbal i Nevis. Festa nacional.
- 1985: Terratrèmol de 8,1 graus en l'escala de Richter a la ciutat de Mèxic que provoca més de 40.000 morts.
- 1986: Charlot Jacqueline i companys, màrtirs de l'educació alliberadora, Haití.
- 1994: Els EUA desembarquen a Haití per reposar el president Jean Bertrand Aristide. 30 anys.
- 2001: Yolanda Cerón, directora de la Pastoral Social de la diòcesi de Tumaco, Colòmbia, assassinada pel seu compromís amb els drets humans.

20 Divendres

1 Cor 15, 12-20 / Sl 16
Lc 8, 1-3

Andreu Kim, Fausta

- 1519: Hernando de Magallanes salpa de Sanlúcar. 505 anys.
- 1976: És assassinat a Washington l'excanceller del règim popular d'Allende, Orlando Letelier. Gairebé 20 anys després en serà declarat culpable el director de la DINA, Manuel Contreras.
- 1977: Els pobles indis de l'Amèrica Llatina fan sentir la seva veu per primera vegada al Palau de les Nacions de Ginebra.
- 1978: Francisco Luis Espinosa, sacerdot i companys màrtirs a Estelí, Nicaragua.
- 1979: Apolinar Serrano, José López, Félix Salas i Patricia Puertas, camperols i dirigents sindicals, màrtirs al Salvador. 45 anys.

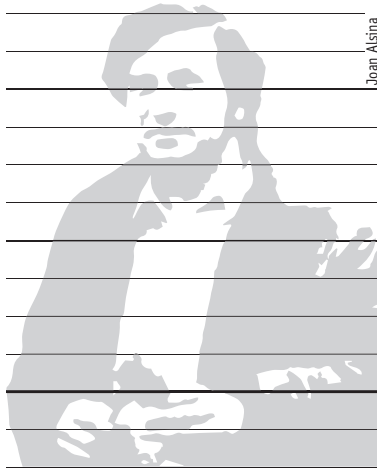
21 Dissabte

Ef 4,1-7.11-13 / Sl 18
Mt 9,9-13

Mateu

- 1526: Arriba el primer europeu a les costes equatorianes.
- 1956: El dictador Anastasio Somoza mor a mans de Rigoberto López Pérez, Nicaragua.
- 1973: Gerardo Poblete Fernández, salesià xilè, assassinat a Iquique per la dictadura de Pinochet.
- 1981: Independència de Belize.

Dia Internacional de la Pau (ONU)

Joan Alsina

22

25è Diumenge ordinari
Sab 2, 12. 17-20 / Sl 53
Sant 3, 16-4, 3 / Mc 9, 30-37

Maurici

- 1862: Els esclaus dels EUA són alliberats jurídicament.
- 1973: Miguel Woodward Iriberry, sacerdot, a Valparaiso, Xile, torturat i assassinat al Buc Esmeralda de l'Armada per la dictadura de Pinochet.
- 1977: Eugenio Lyra Silva, advocat popular, màrtir de la justícia, Santa Maria da Vitoria, Brasil.

Dia Mundial sense Cotxe

Equinocci de tardor/primavera a les 12h43min (UTC)

23 Dillans

Prov 3, 27-34 / Sl 14
Lc 8, 16-18

Lli i Tecla

1868: El «Critt de Lares», (Puerto Rico): Ramón E. Betances inicia el moviment independentista i emancipador de l'esclavitud.

1905: Mor Francisco de Paula Victor, negre, considerat sant per la comunitat negra brasilera.

1973: Mor Pablo Neruda, polític xilè, premi Nobel de literatura.

1989: Henry Bello Ovalle, militant, màrtir de la solidaritat amb el jovent, a Bogotà, Colòmbia. **35 anys.**

1993: Sergio Rodríguez, obrer i universitari, màrtir de la lluita per la justícia a Veneçuela.

2008: «Dia del sobrepassament»: vam començar a gastar un 30% de recursos més dels disponibles en el planeta.

24 Dimarts

Prov 21, 1-6. 10-13 / Sl 118
Lc 8, 19-21

Mare de Déu de la Mercè

1553: Executen el líder maputxe Caupolicán.

1976: Independència de Trinidad i Tobago.

1976: Marlene Kogler, estudiant i obrera, màrtir de la fe i el servei entre els universitaris de La Plata, Argentina.

Minvant 18:52 UTC

25 Dimecres

Prov 30, 5-9 / Sl 118
Lc 9, 1-6

Cleofàs

Sergi de Radonezh

1849: Pengen Lucas da Feira, esclau negre fugitiu, cap de serte-nejos, Brasil. **175 anys.**

1963: Cop militar pro-EUA a la República Dominicana. Bosch, admirador de la revolució cubana, és derrocat.

Dia Internacional contra l'Explotació Sexual i la Tracta de Persones

26 Dijous

Ecl 1, 2-11 / Sl 89
Lc 9, 7-9

Cosme i Damià

1974: Lázaro Condo i Cristóbal Pajuña, camperols màrtirs del poble equatorià, líders cristians de les seves comunitats en lluita per la reforma agrària, assassinats a Riobamba, Equador. **50 anys.**

2014: 43 estudiants de l'Escola Normal d'Ayotzinapa (Mèxic) fets desaparèixer i sis assassinats per policies complint ordres de l'autoritat local. Els seus familiars i organitzacions d'arreu del món els cerquen amb el lema "Vius se'ls van endur, vius els volem". **10 anys.**

27 Divendres

Ecl 3, 1-11 / Sl 143
Lc 9, 18-22

Vicenç de Paül

1974: Dia d'Enriquillo, cacic quisqueià que va resistir la conquesta espanyola a la República Dominicana.

1979: Guido León dos Santos, heroi de la classe obrera, mort per la repressió policial a Minas, Brasil. **45 anys.**

1990: Germana Agustina Rivas, religiosa del Bon Pastor, màrtir a La Florida, Perú.

28 Dissabte

Ecl 11, 9-12,8 / Sl 89
Lc 9, 43b-45

Venceslau i Llorenç Ruiz

1569: Casiodoro de Reina porta a la impremta la seva traducció de la Bíblia, fet que dona peu al Dia de la Bíblia a diversos països llatinoamericans entorn d'aquest dia. **455 anys.**

1871: Llei brasilera «del ventre lliure», que separaria els nens i les nenes negres dels seus pares esclaus, com a primers «menors abandonats».

1885: Llei brasilera «del sexagenari», que deixaria als carrers els esclaus negres de més de 60 anys, fet que augmentaria el nombre de captaires.

1990: Pedro Martínez i Jorge Euceda, periodistes militants, màrtirs de la veritat al Salvador.

2012: Mor Pierre Dubois, capellà obrer, profeta dels DH i la justícia social, La Victoria, Santiago, Xile

552 aC: Naixement de Confuci a la Xina

29

26è Diumenge ordinari
Núm 11, 25-29 / Sl 18
Sant 5, 1-6 / Mc 9, 38-43. 45. 47-48

Miquel, Gabriel, Rafael

1871: Els benedictins, primera orde religiosa que allibera els seus esclaus al Brasil.

1906: Segona intervenció armada dels EUA a Cuba, que durarà dos anys i quatre mesos.

1992: La Cambra brasilera destitueix el president Collor de Mello.

Dia Mundial dels Mars

Dia de la Bíblia, últim diumenge de setembre

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
30 Dillans	1 Dimarts	2 Dimecres	3 Dijous
7	8	9	10
14	15 "Tot aquell que dispari contra el poble serà considerat històricament com assassí del poble, porti o no porti uniforme". Miguel Humberto Enríquez Espinosa, fundador del <i>Movimiento Izquierda Revolucionaria</i> xilè	16	17
21	22	23	24
28	29	30	31

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3
 4 5 6 7 8 9 10
 11 12 13 14 15 16 17

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 18 19 20 21 22 23 24
 25 26 27 28 29 30

Novembre

OCTUBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
4	5	6			1
					2
					3
					4
					5
					6
11	12	13			7
					8
					9
					10
					11
					12
18	19	20			13
					14
					15
					16
					17
					18
25	26	27			19
					20
					21
					22
					23
					24
1	2	3			25
					26
					27
					28
					29
					30
					31

30 Dillans

Job 1, 6-22 / Sl 16
Lc 9, 46-50

Jeroni
 1655: Coronilla i companys, cacics indígenes, màrtirs de l'alliberament, Argentina.
 1974: Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva esposa, màrtirs de la democràcia, a Xile. **50 anys.**
 1981: Honorio Alejandro Núñez, celebrador i seminarista, màrtir pel seu poble hondureny.
 1991: Vicente Matute i Francisco Guevara, màrtirs de la lluita per la terra, Hondures.
 1991: José Luis Cerrón, universitari, màrtir de la solidaritat entre els joves i els pobres d'Huancayo, Perú.
 1991: Cop d'estat contra el president constitucional Jean-Bertrand Aristide, Haití.

1

Teresa del Nen Jesús

1542: Comença la guerra de l'Araucània.
 1949: Triomf de la Revolució Xinesa.
 1991: Els militars expulsen el president constitucional d'Haití, Jean Bertrand Aristide, i comença una matança.
 1992: Julio Rocca, cooperant italià, màrtir de la solidaritat al Perú.
 2017: Violenta repressió del govern espanyol contra els participants en el referèndum d'autodeterminació de Catalunya, un miler de ferits.
 2020: Surten d'Hondures més de 3.000 persones en una caravana migrant cap als EUA enmig de la pandèmia per la COVID-19. Aquesta vegada són reprimits violentament pel govern de Guatemala que els nega el pas.

Dia internacional de les persones d'edat

Dimarts

Job 3, 1-3. 11-17. 20-23/ Sl 87
Lc 9, 51-56

2

Dimecres

Job 9, 1-12. 14-16/ Sl 87
Lc 9, 57-62

Àngels custodis
 1869: Naixement de Mahatma Gandhi.
 1968: Matança de Tlatelolco, a la Plaça de les Tres Cultures, míting estudiantil que va ser reprimat per forces de l'Estat Major Presidencial i l'Institut Politècnic Nacional. Més de 400 morts i mil arrestats. Mèxic DF.
 1972: La United Brand Company comença a envair el territori Brunka, Hondures.
 1989: Jesús Emilio Jaramillo, bisbe d'Arauca, Colòmbia, màrtir de la pau i del servei. **35 anys.**
 1992: Repressió policíaca contra els presos de Carandirú, São Paulo: 111 morts i 110 ferits.

Dia Internacional per la No-violència (ONU)

Cap d'Any jueu (Roix ha-Xanà) 5785

Eclipsi de Sol anular visible des de l'oceà Pacífic, sud de l'Amèrica del Sud

Nova 18:50 UTC

7

Dilluns

Gal 1, 6-12/ Sl 110
Lc 10, 25-37

Roser

Enric Melcior, Muhlenberg

Nostra Sra. del Roser, patrona dels negres, Brasil.

1462: Pius II declara l'esclavitud com "un gran crim".

1931: Naixement de Desmond Tutu, arquebisbe negre sud-africà, Premi Nobel de la Pau.

1973: Màrtirs de Lonquén, Xile.

1978: José Osmañ Rodríguez, camperol delegat de la Paraula, màrtir a Hondures.

1980: Manuel Antonio Reyes, capellà, màrtir per lliurar-se als pobres, al Salvador.

2001: Els EUA comencen la invasió de l'Afganistan.

Dia Mundial dels Sense Sostre
(primer dilluns d'octubre)

8

Dimarts

Gal 1, 13-24 / Sal 138
Lc 10, 38-42

Tais i Pelàgia

1970: Néstor Paz Zamora, seminarista, universitari, fill d'un general bolivià, màrtir de les lluites d'alliberament del seu poble.

1974: Es reuneix a San Bernardino, Paraguai, el Primer Parlament Indígena Americà del Con Sud. **50 anys.**

1989: Mor Penny Lernoux, periodista, defensora dels pobres d'Amèrica Llatina. **35 anys.**

9

Dimecres

Gal 2, 1-2. 7-14 / Sl 116
Lc 11, 1-4

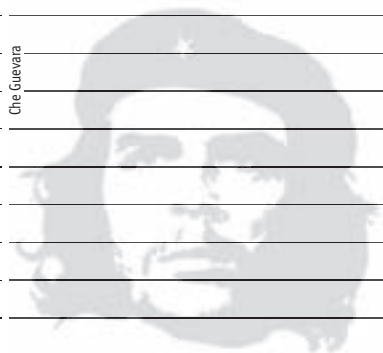
Dionís, Lluís Beltrán

1581: Mor Luis Beltrán, missioner espanyol a Colòmbia, dominic, predicador, patró principal de Colòmbia.

1967: Ernesto *Che* Guevara, metge, guerriller, internacionalista, assassinat a Bolívia.

Dia Internacional contra els Desastres Naturals
(segon dimecres d'octubre)

Che Guevara

14 Dillans

Gal 4, 22-24, 26-27. 31-5, 1 / Sl 112
Lc 11, 29-32

Calixt

1964: Martin Luther King Jr. es converteix en el guanyador més jove del Premi Nobel de la Pau per la seva lluita no violenta contra el racisme als EUA. **60 anys.**

1973: 77 universitaris morts i centenars de ferits per demanar un govern democràtic a Tailàndia.

2018: Sant Romero d'Amèrica, canonitzat pel papa Francesc a Roma.

15 Dimarts

Gal 5, 1-6 / Sl 118
Lc 11, 37-41

Teresa d'Àvila

1535: Pedro de Mendoza s'endinsa al Río de la Plata amb dotze vaixells i 15.000 homes.

1980: El president Figueiredo expulsa del Brasil el sacerdot italià Víctor Miracapillo.

1994: Jean Bertrand Aristide retorna al poder a Haití després de la interrupció pel cop militar de Raoul Cedras. **30 anys.**

2008: El general Sergio Arellano Stark, cap de la Caravana de la Mort, enviat a presó 35 anys després, Xile.

16 Dimecres

Gal 5, 18-25 / Sl 1
Lc 11, 42-46

Margarida M. Alacoque

1952: Es crea la CNBB, Conferència Nacional de Bisbes Brasilers (catòlics).

1992: Es concedeix el Premi Nobel de la Pau a Rigoberta Menchú, indígena guatemalenca.

1997: Fulgêncio Manoel da Silva, líder sindical i polític, assassinat a Santa Maria da Boa Vista, Brasil.

1998: Pinochet és detingut a Londres. Més de 3.100 persones van ser torturades, desaparegudes i/o assassinades durant els disset anys que va durar la seva dictadura.

2008: El jutge Baltasar Garzón obre la primera causa contra el franquisme.

Dia Mundial de l'Alimentació (FAO, 1979)

Series of horizontal lines for writing notes.

17 Dijous

Ef 1, 1-10 / Sl 97
Lc 11, 47-54

Ignasi d'Antioquia

1806: Mor Jean-Jacques Dessalines, cap de la revolució d'esclaus a Haití que va ser exemple per a tot Amèrica.

1945: La mobilització popular impedeix el cop anti-Perón a l'Argentina.

2003: Derrocamet de Gonzalo Sánchez de Lozada, president de Bolívia, per alçament popular.

Dia Mundial per a l'Eradicació de la Pobresa

Plena 11:27 UTC

18 Divendres

2Tm 4,9-17a / Sl 144
Lc 10,1-9

Lluc evangelista

1859: Alçament antiesclavista a Kansas, EUA. **165 anys.**

1977: Matança de la sucraera Aztra, Equador. Més de 100 morts, per protestar contra l'empresa que no els pagava.

1991: "Tortura, nunca mais" identifica tres víctimes enterrades clandestinament a São Paulo.

2020: A Bolívia Luis Arce, del partit d'esquerres MAS d'Evo Morales, guanya les eleccions, un any després del cop d'estat que va derrocar el mateix Morales.

Festa jueva del Sukkot

19 Dissabte

Ef 1, 15-23 / Sl 8
Lc 12, 8-12

Pere d'Alcàntara

Pau de la Creu

1970: Mor Lázaro Cárdenas president progressista mexicà que defensà la causa de la II República Espanyola.

2001: Digna Ochoa, advocada, assassinada pel seu compromís, al Centre de DH Agustín Pro, Mèxic D.F.

20

29è Diumenge ordinari
Is 53, 10-11 / Sl 32
Heb 4, 14-16 / Mc 10, 35-45

Laura

1548: Fundació de la ciutat de La Paz.

1883: Fi de la guerra de límits entre Xile i el Perú.

1944: A Guatemala revolució popular encapçalada per estudiants, camperols, obrers, professionals i militars derroca el president designat, General Ponce Vaides, que va pretendre continuar la dictadura de 14 anys del General Jorge Ubico Castañeda. **80 anys.**

1975: Raimundo Hermann, sacerdot nord-americà, capellà entre els indis quitxues, màrtir dels camperols del poble de Bolívia.

1978: Oliverio Castañeda de León. Màxim dirigent de l'Associació d'Estudiants Universitaris (AEU) de la Universitat de San Carlos de Guatemala. Símbol de la lluita per la llibertat. Assassinats per forces de l'estat.

21 Dillans

Ef 2, 1-10 / Sl 99
Lc 12, 13-21

Úrsula, Celina, Hilarió
1973: Gerardo Poblete, sacerdot salesià, torturat i mort, màrtir de la pau i la justícia a Xile.

22 Dimarts

Ef 2, 12-22 / Sl 84
Lc 12, 35-38

Maria Salomé, Joan Pau II
1976: Ernesto Lahourcade, gremialista, màrtir de la justícia a l'Argentina.
1981: Eduardo Capiáu, religiós belga, màrtir de la solidaritat a Guatemala.
1987: Nevardo Fernández, màrtir de la lluita per les reivindicacions indígenes a Colòmbia.
2009: Gregorio Álvarez, darrer dictador de l'Uruguai (1981-1985), condemnat a 25 anys de presó. **15 anys.**

23 Dimecres

Ef 3, 2-12 / Inter: Is 12, 2-6
Lc 12, 39-48

Joan de Capestrano
Jaume de Jerusalem
1981: Mor torturat Marco Antonio Ayerbe Flores, estudiant universitari, Perú.
1986: Vilmar José de Castro, agent de pastoral i militant per la terra, assassinat a Caçú, Goiás, Brasil, per la UDR dels terratinents.
1987: João «Ventinha», posseïdor a Jacundá (PA), Brasil, assassinat per tres pistolers.

Lined writing area for notes.

24 Dijous

Ef 3, 14-21 / Sl 32
Lc 12, 49-53

Antoni M. Claret, arquebisbe de Santiago de Cuba.
1945: Comença a existir oficialment l'ONU. Dia de l'ONU.
1977: Juan Caballero, sindicalista porto-riqueny, assassinat per esquadrons de la mort.
2005: Mor Rosa Parks símbol de la lluita per la igualtat racial als EUA.
2009: Víctor Gálvez, catequista, promotor de DH, assassinat per la seva resistència a les multinacionals mineres i d'electricitat. Malacatán, San Marcos, Guatemala. **15 anys.**

Dia de l'ONU

Aniversari de la signatura de la seva Carta (1945)

Dia Mundial d'Informació sobre el Desenvolupament

Setmana pel Desarmament (ONU) 24-30 oct.

Minvant 08:05 UTC

25 Divendres

Ef 4, 1-6 / Sl 23
Lc 12, 54-59

Crisant, Gaudenci
1887: Un sector de l'exèrcit brasiler, solidari amb la lluita popular, es nega a ser utilitzat per destruir els palenques dels negres.
1975: Wladimir Herzog, periodista, assassinat per la dictadura militar a São Paulo. 1983: Els EUA envaeixen Grenada i posen fi a la revolució del New Jewel Movement.
1987: Carlos Páez i Salvador Ninco, indígenes; Luz Estela i Navarro Fernández, obrers, màrtirs de Colòmbia.
1988: Alejandro Rey i Jacinto Quiroga, agents de pastoral, màrtirs de la fe, Colòmbia.
1989: Jorge Párraga, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la causa dels pobres, Perú. **35 anys.**
2002: Mor Richard Shaull, teòleg de l'alliberament presbiterià, missioner a Colòmbia i el Brasil.

26 Dissabte

Ef 4, 7-16 / Sl 121
Lc 13, 1-9

Felicíssim, Evarist
Felip Nicolai, Johann Heemann, Paul Gerhard
1980: Ramón Valladares, secretari administratiu de la Comissió de drets humans al Salvador, assassinat.
1987: Herbert Anaya, advocat, màrtir dels Drets Humans al Salvador.
2011: Carmelo Astiz i quinze militars més són condemnats a penes de presó perpètua i 25 anys per la seva repressió durant la dictadura argentina.

27

30è Diumenge ordinari
Jr31, 7-9 / Sl 125
Heb 5, 1-6 / Mc 10, 46-52

Gustau

1553: Mor a la foguera Miquel Servet, condemnat tant per catòlics com per protestants, màrtir de les llibertats de pensament, de consciència i d'expressió.
1866: Pau de Black Hills entre Xeïennes, Sioux i Navajos, i l'exèrcit dels EUA.
1979: Independència de San Vicente i les Granadines. Festa nacional. **45 anys.**
2010: Mor Néstor Kirchner, president de l'Argentina que impulsà el judici als crims de la Dictadura.
2011: Sentència per la Megacausa ESMa, el major centre de tortura i extermini argentí.

31

Dijous

Ef 6, 10-20 / Sl 143
Lc 13, 31-35

1

Divendres

Ap 7,2-4,9-14 / Sl 23
1Jn 3,1-3 / Mt 5,1-12^a

2

Dissabte

Job 19,1,23-27a / Sl 24
Flp 3,20-21 / Mc 15,33-39;16,1-6

1553: Apareix la primera comunitat negra de l'Amèrica Llatina que no va experimentar l'esclavitud, a Esmeraldas, Equador. El seu líder: Alonso Illescas.

1973: José Matías Nanco, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la solidaritat, Xile.

Dia Universal de l'Estalvi

Dia de la Reforma protestant

1974: Florinda Soriano, Doña Tingó, de les Lligues Agràries, màrtir del poble dominicà. **50 anys.**

1979: Matança de Tots Sants, La Paz, Bolívia. **45 anys.**

1981: Simón Hernández, indígena achí, delegat de la Paraula, camperol, Guatemala.

1981: Independència d'Antigua i Barbuda. Festa nacional.

2004: L'exèrcit xilè reconeix la responsabilitat en els crims cometos durant la dictadura de Pinochet. **20 anys.**

1979: Primera Trobada de les Nacionalitats i Minories (Cuzco). **45 anys.**

Nova 12:48 UTC

Series of horizontal lines for writing.

3

31è Diumenge ordinari

Dt 6, 2-6 / Sl 17

Heb 7, 23-28 / Mc 12, 28b-34

Martí de Porres

1639: Mor Sant Martí de Lima, al Perú. Fill d'esclava negra, va lluitar contra els prejudicis fins que els dominics el van acceptar com a religiós.

1903: Panamà se separa de Colòmbia amb el suport dels EUA. Festa nacional.

Series of horizontal lines for writing.

7

Dijous

Flp 3, 3-8a / Sl 104
Lc 15, 1-10

Ernest

John Christian Frederik Heyer

1513: Ponce de León pren possessió de Florida.

1917: Triomfa la insurrecció obrera i camperola a Rússia i comença la primera experiència de construcció del socialisme en el món.

1962: Mor Leonor Roosevelt, activista pels DH i primera dama dels EUA.

1978. Antonio Giani. Dirigent estudiantil de l'AEU a Guatemala. Desaparegut.

1983: Augusto Ramírez Monasterio, franciscà, màrtir de la defensa dels pobres, Guatemala.

8

Divendres

Flp 3, 17-4,1 / Sl 121
Lc 16, 1-8

Deodat

1546: Rebel·lió dels cupules i els chichuncheles contra els espanyols a Yucatán.

1976: Carlos Fonseca cau a Zinica, Nicaragua.

1987: Màrtirs indígenes de Pai Tavayerá, Paraguai.

9

Dissabte

Flp 4, 10-19 / Sl 111
Lc 16, 9-15

Teodor

1938: Nit dels vidres trencats, comença la violència antisemita a Alemanya.

1977: Justo Mejía, sindicalista camperol i catequista, màrtir de la fe al Salvador.

1984: Primera Trobada dels Religiosos, Seminaristes i Capellans Negres de Rio de Janeiro. **40 anys.**

1989: Cau el mur de Berlín. **35 anys.**

Creixent 05:56 UTC

10

32è Diumenge ordinari
1 Re 17, 10-16 / Sl 145
Heb 9, 24-28 / Mc 12, 38-44

Lleó el Gran

1483: Naixement de Luter, a Alemanya.

1969: El govern brasiler prohibeix la publicació de notícies sobre indis, guerrilla, moviment negre i contra la discriminació racial. **55 anys.**

1980: Policiano Albeño, pastor evangèlic, i Raúl Albeño, màrtirs de la justícia, El Salvador.

1984: Alvaro Ulcué Chocué, sacerdot indígena páez, assassinat a Santander, Colòmbia. **40 anys.**

1996: Jafeth Morales López, militant popular colombià, animador de CEBs, assassinat.

2004: La Comissió Nacional sobre Tortura lliura al president de Xile el testimoni de més de 35.000 víctimes de la dictadura de Pinochet. **20 anys.**

2019: Cop d'estat a Bolívia, Evo Morales és forçat a renunciar a la presidència per pressions de l'oposició, l'extrema dreta, l'OEA i el cap de les forces armades. **5 anys.**

14 Dijous

Fln 7-20 / Sl 145
Lc 17, 20-25

Didac d'Alcalà

1960: Vaga nacional de 400.000 ferroviaris, portuaris i mariners, Brasil.

15 Divendres

Jn 4-9 / Sl 118
Lc 17, 26-37

Albert el Gran

1562: Juan del Valle, bisbe de Popayán, Colòmbia, pelegrí de la causa indígena.

1781: Julián Apasa, «Tupac Katari», rebel contra els conqueridors, màrtir de la insurrecció indígena a Bolívia, esquarterat per l'exèrcit.

1889: Es proclama la República al Brasil. **135 anys.**

1904: Desembarquen marines a Ancón, Panamà. **120 anys.**

1922: Més de 100 treballadors assassinats a Guayaquil, Equador, per defensar els seus drets laborals.

1987: Fernando Véllez, advocat i militant, màrtir dels drets humans a Colòmbia.

Plena 21:29 UTC

16 Dissabte

Jn 5-8 / Sl 111
Lc 18, 1-8

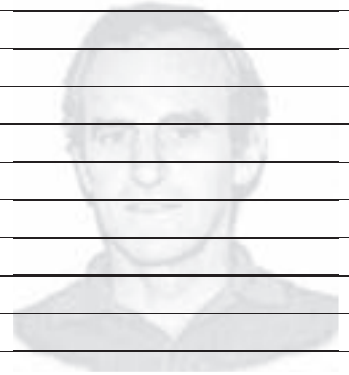
Margarida, Gertrudis

1982: Fundació del Consell Llatinoamericà d'Esglésies, CLAI.

1989: Ignacio Ellacuría, companys jesuïtes i les seves dues empleades domèstiques, assassinats a la UCA de San Salvador. **35 anys.**

Dia Internacional per la Tolerància (ONU)

Ignacio Ellacuría

17

33è Diumenge ordinari
Dn 12, 1-3 / Sl 15
Heb 10, 11-14. 18 / Mc 13, 24-32

Isabel d'Hongria

1985: Luis Che, celebrador de la paraula, màrtir de la fe a Guatemala.

18 Dillans

Ap 1, 1-4; 2, 1-5* / Sl 1
Lc 18, 35-43

Elsa

1867: El Duc de Caxias escriu a l'Emperador preocupat per la possibilitat que els negres que tornin de la guerra del Paraguai comencin una guerra interna, pels seus legítims drets.

1970: Gil Tablada, assassinat per oposar-se a l'acapament de terres, La Cruz, Costa Rica.

1999: Iñigo Eguiluz Telleria, cooperant basc, i Jorge Luis Mazo, sacerdot, assassinats pels paramilitars, a Quibdó, Colòmbia. 25 anys.

19 Dimarts

Ap 3, 1-6. 14-22 / Sl 14
Lc 19, 1-10

Abdies, Crispí

1681: Roque González, primer testimoni de la fe a l'Església paraguaiana i els seus companys jesuïtes Juan i Alfonso, màrtirs.

1980: Santos Jiménez Martínez i Jerónimo "Don Chomo", pastors protestants, camperols, màrtirs a Guatemala.

2000: Fujimori, des del Japó, presenta per fax la seva renúncia a la presidència del Perú.

Dia Internacional de l'Aire Pur

20 Dimecres

Ap 4, 1-11 / Sl 150
Lc 19, 11-28

Fèlix de Valois, Octavi

1542: Les Lleis Noves regulen les *encomiendas* d'índis. Suprimides el 1545 romanen de fet fins al 1710.

1695: Mort-màrtiri de Zumbi dels Palmars. Líder dels Palenques de Palmars. Dia nacional brasiler de la Consciència Negra.

1976: Guillermo Woods, sacerdot missioner, excombatent nord-americà al Vietnam, màrtir i servidor del poble de Guatemala.

2000: Condemnat a cadena perpètua Enrique Arancibia, exagent de la DINA xilena, per atemptar contra el general Prats a Buenos Aires el 30.09.1974.

Dia Internacional dels Drets del Nen

Dia Mundial per la Industrialització d'Àfrica

21

Dijous

Ap 5, 1-10 / Sl 149
Lc 10, 41-44

Presentació de Maria

1831: Colòmbia es proclama estat sobirà i es dissol la Gran Colòmbia.

1966: Fundació de l'Organització Nacional de Dones de Chicago.

1975: Matança de camperols per mercenaris contractats pels latifundistes a La Unión, Hondures.

2020: El congrés de Guatemala és incendiat durant protestes pel pressupost acabat d'aprovar, la corrupció durant la pandèmia de la COVID-19 i el centre de govern, instància il·legal del govern d'Alejandro Giamatei. El govern respon amb repressió.

22

Divendres

Ap 10, 8-11 / Sl 118
Lc 19, 45-48

Cecília

1910: João Cândido, l'«almirall negre», lidera la «Revolta de la Chibata» a Rio de Janeiro.

1980: Trinidad Jiménez, coordinador de catequistes i animador de CEB, assassinat per la policia d'Hisenda en el pati on es reunia la comunitat, El Salvador.

Dia Universal de la Música

23

Dissabte

Ap 11, 4-12 / Sl 143
Lc 20, 27-40

Climent

1927: Miguel Agustín Pro, assassinat, amb tres laics, per ordre del president de Mèxic Plutarco Elías Calles, durant la persecució religiosa de l'època dels cristeros.

1974: Amílcar Oviedo D., líder obrer, Paraguai. **50 anys.**

1980: Ernesto Abrego, rector, desaparegut amb quatre dels seus germans al Salvador.

Minvant 01:29 UTC

24

34è Diumenge ordinari

Dn 7, 13-14 / Sl 92

Ap 1, 5-8 / Jn 18, 33b-37

Crist Rei

Andreu Dung-Lac

1590: Agustí de La Corunya, bisbe de Popayán, desterrat i empresonat per defensar els indis.

1807: Mor José Brandt, cap de la nació Mohawk.

1980: El Tribunal Rusell considera catorze casos de violació de drets humans contra indígenes.

25 Dillans

Ap 14, 1-3. 4b-5 / Sl 23
Lc 21, 1-4

Caterina d'Alexandria

Isaac Wats

1808: Se signa una llei que concedeix terres a tots els estrangers no negres que vagin al Brasil.

1960: Assassinat de les germanes Mirabal a la República Dominicana.

1975: Independència de Surinam. Festa nacional.

1983: Marçal de Sousa, Tupá'i, indígena, màrtir de la lluita per la terra dels seus germans, que havia parlat amb Joan Pau II a Manaus el 1980. Assassinat.

2016: Mor Fidel Castro als 90 anys.

26 Dimarts

Ap 14, 14-19 / Sl 95
Lc 21, 5-11

Joan Berchmans

1984: Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuayco, Perú. **40 anys.**

2017: Frau a les eleccions presidencials d'Hondures, la repressió contra els opositors deixa 40 morts i més de 1.000 detinguts arbitràriament.

27 Dimecres

Ap 15, 1-4 / Sl 97
Lc 21, 12-19

Virgili

1977: Fernando Lozano Menéndez, estudiant universitari peruà, mort durant la seva detenció i interrogatori pels militars.

1980: Juan Chacón i companys dirigents del FDR, màrtirs al Salvador.

1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela.

**Dia Internacional contra la Violència
i l'Explotació de la dona**

28 Dijous

Ap 18, 1-2. 21-23; 19, 1-3. 9ª / Sl 99
Lc 21, 20-28

Caterina Labouré

- 1975: El FRETILIN, Front Revolucionari per un Timor Est Independent, declara la independència del país, que era colònia de Portugal.
- 1976: Liliانا Esthere Aimetta, metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires.
- 1978: Ernesto Barrera, «Neto», sacerdot, obrer, màrtir de les CEBs, El Salvador.
- 1980: Marcial Serrano, rector, màrtir dels camperols d'El Salvador.

29 Divendres

Ap 20, 1-4. 11-21, 2 / Sl 83
Lc 21, 29-33

Sadurní

- 1810: Miguel Hidalgo, rector de Dolores, promulga a Guadaluajara el primer Ban d'Abolició de l'Esclavitud i els privilegis colonials, Mèxic.
- 1916: Desembarcament massiu de marines i implantació del protectorat a la República Dominicana.
- 1976: Pablo Gazzari, sacerdot argentí, Germanet de l'Evangeli, segrestat i llençat viu al mar en els "vols de la mort".
- 1980: Mor Dorothy Day, Fundadora Pacifista del Moviment Catholic Worker al servei dels desemparats.
- 2000: Mor a Panamà mossèn Antonio Fernández Ibáñez, defensor dels grups ètnics més desprotegits.
- 2017: Cadena perpètua a 29 dels acusats en la "megacausa" dels «vols de la mort», Argentina.

30 Dissabte

Rom 10,9-18 / Sl 18
Mt 4,18-22

Andreu apòstol

- 1967: La conferència episcopal brasilera (CNBB) protesta contra l'empresonament de sacerdots.
- 2017: El militar salvadorenc Orlando Montano entra a la presó a Madrid, extradit des dels Estats Units, el primer de 20 acusats més per la matança dels jesuïtes de la UCA de San Salvador.

Dia de Solidaritat amb el Poble Palestí (ONU)

1r Diumenge d'Advent

Jr 33, 14-16 / Sl 24, 4bc-5ab. 8-9. 10 i 14
1 Tes 3, 12-4, 2 / Lc 21, 25-28. 34-36

Eloi

- 1981: Diego Uribe, sacerdot, màrtir de la lluita d'alliberament del seu poble, Colòmbia.
- 2000: El jutge Juan Guzmán disposa l'arrest domiciliari i el processament de Pinochet.

Dia Mundial de la Lluita contra la Sida

Nova 06:22 UTC

Dillans	Dimarts	Dimecres	Dijous
25 Dillans	26 Dimarts	27 Dimecres	28 Dijous
2	3	4	5
9	10	11	12
16	17	18	19
23	24	25	26 "Destruir la selva tropical per obtenir beneficis econòmics és com cremar una pintura renaixentista per cuinar un àpat". Edward O. Wilson, biòleg
30	31		

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4 5
 6 7 8 9 10 11 12
 13 14 15 16 17 18 19

Dl Dt Dc Dj Dv Ds Dg
 20 21 22 23 24 25 26
 27 28 29 30 31

Gener 2025

DESEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge		
29		30		1		1
						2
						3
						4
						5
						6
6		7		8		7
						8
						9
						10
						11
						12
13		14		15		13
						14
						15
						16
						17
						18
20		21		22		19
						20
						21
						22
						23
						24
27		28		29		25
						26
						27
						28
						29
						30
						31

2

Dillans

Is 2,1-5 / Sl 121
Mt 8,5-11

Bibiana
 1823: Declaració de la doctrina Monroe: «Amèrica per als americans».
 1956: Desembarcament del Granma a Cuba.
 1972: Panamà reconeix el dret dels indígenes a la seva comarca.
 1980: Ita Catherine Ford, Maura Clarke, Dorothy Kasel i Jean Donovan, de Maryknoll, segrestades, violades i assassinades. El Salvador.
 1990: Camperols màrtirs d'Atitlán, Guatemala.
 2011: El govern espanyol demana l'extradició dels militars que assassinaren Ignacio Ellacuría i companys, per assassinat, terrorisme i crims contra la Humanitat.

Dia Internacional contra l'Esclavitud (ONU)

3

Dimarts

Is 11,1-10 / Sl 71
Lc 10,21-24

Francesc Xavier
 1502: Moctezuma és entronitzat com a senyor de Tenochtitlan.
 1987: Victor Raúl Acuña, sacerdot, assassinat per elements de Sendero Luminoso. Perú.
 2002: Mor Ivan Illich, filòsof i sociòleg de l'alliberament.

Dia Internacional del Discapacitat

4

Dimecres

Is 25,6-10ª / Sl 22
Mt 15,29-37

Joan Damascè, Bàrbara
 1677: La tropa de Fernán Carrillo ataca el Quilombo de Palmares, Brasil.

Maryknoll

12

Dijous

Zac 2,14-17 / Sl 95
Lc 1,39-45

Guadalupe, Juan Diego

1531: Maria s'apareix a l'indi Juan Diego al Tepeyac, on s'adorava Tonantzín, la «venerable Mare».

1981: Matança d'«El Mozote», centenars de camperols a Morazán, El Salvador.

1983: Prudencio Mendoza "Tencho", seminarista, màrtir, Huehuetenango, Guatemala.

2002: El Congrés de Nicaragua desafora l'expresident Arnoldo Alemán, per frau milionari contra l'Estat.

2009: Megajudici argentí sobre l'ESMA, amb Astiz, Cavallo i altres acusats de tortura i desaparició de 85 víctimes. S'inicien diversos megajudicis. **15 anys.**

13

Divendres

Is 48,17-19 / Sl 1
Mt 11,16-19

Llúcia

1968: La Cambra dels Diputats s'oposa al Govern i és suprimida, Brasil.

1978: Independència de Santa Lúcia.

14

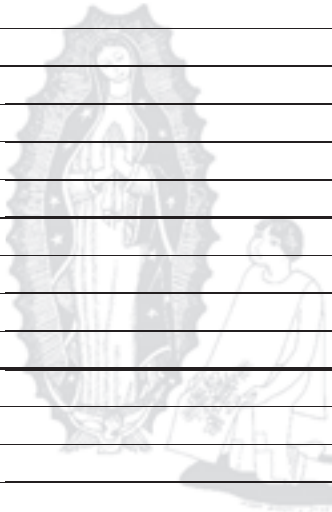
Dissabte

Eccl 48,1-4.9-11 / Sl 79
Mt 17,10-13

Joan de la Creu

1890: Rui Barbosa ordena cremar els documents relatius a la situació de l'esclavitud al Brasil per esborrar la taca de la nació.

1973: L'ONU identifica Puerto Rico com a colònia i afirma el seu dret a la independència.

15

3r Diumenge d'Advent
Sof 3, 14-18ª / Interl: Is 12, 2-3. 4bcd, 5-6
Flp 4, 4-7 / Lc 3, 10-18

Valerià

1975: Daniel Bombara, membre de la JUC, màrtir dels universitaris compromesos amb els pobres a l'Argentina.

2009: Mor Ronaldo Muñoz, teòleg de l'alliberament xilè, exemple de coherència entre fe, teologia i pràctica. A Santiago de Xile. **15 anys.**

Plena 09:02 UTC

19 Dijous

Jue 13,2-7.24-25a / Sl 70
Lc 1,5-25

Nemesi

- 1994: Crisi econòmica mexicana: deu dies més tard la devaluació del peso arribaria al 100%. **30 anys.**
- 1994: Alfonso Stessel, 65 anys, sacerdot, assassinat a ganivetes i trets a Guatemala. **30 anys.**
- 2001: Després d'un discurs del president, Fernando de la Rúa, el poble argentí surt al carrer fet que provoca la seva renúncia.
- 2001: "Pocho" Lepratti, 36 anys, dirigent de barri i catequista, militant pels Drets dels Infants, assassinat per la policia de Rosario, Argentina.

20 Divendres

Is 7,10-14 / Sl 23
Lc 1,26-38

Domènec de Silos, Ceferi

- 1989: Els EUA ataquen i envaeixen Panamà per capturar Manuel Antonio Noriega. **35 anys.**

21 Dissabte

Cant 2,8-14 / Sl 32
Lc 1,39-45

Pere Canisi

Tomàs apòstol

- 1511: Homilia de Fra Antonio de Montesinos a La Española.
- 1907: Matança a Santa Maria de Iquique, Xile: 3.600 víctimes, miners en vaga per millors condicions de vida.
- 1964: Mor Guillermo Sardiña, sacerdot, solidari amb el seu poble en la lluita contra la dictadura, Cuba. 60 anys.
- 2009: Lula proposa una Comissió de la Veritat brasilera per jutjar els 400 morts, 200 desapareguts, 20.000 torturats de la dictadura militar de 1964 a 1985 al Brasil, amb els seus 24.000 repressors i 334 torturadors. 15 anys.

Solstici d'hivern/estiu, a les 03h20min (UTC)

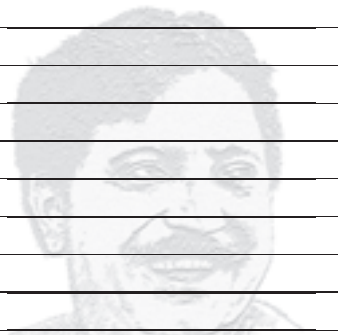
22

4t Diumenge d'Advent
Miq 5, 1-4° / Sl 9, 2ac i 3b. 15-16. 18-19
Heb 10, 5-10 / Lc 1, 39-45

Francesca X. Cabrini

- 1815: És afusellat José María Morelos, heroi de la independència de Mèxic, després que la Inquisició el desterrés.
- 1988: Francisco «Chico» Mendes, 44 anys, líder ecologista a Xapuri, Brasil. Assassinat pels latifundistes.
- 1997: Matança d'Acteal, Chiapas. Paramilitars dels latifundistes i del governant PRI maten 46 indígenes tzotzils pacífistes, reunits en oració, ja al seu tercer dia de dejuni.
- 2010: Cadena perpètua per a Jorge Videla, dictador argentí, i setze exmilitars, per crims contra la humanitat.

Francisco «Chico» Mendes

Minvant 22:19 UTC

26 Dijous

Hch 6,8-10;7,54-60 / Sl 30
Mt 10,17-22

Esteve

1864: Comença la Guerra de la Triple Aliança: Brasil, Argentina i Uruguai contra Paraguai. 160 anys.
1996: Vaga general a l'Argentina.

27 Divendres

1Jn 1,1-4 / Sl 96
Jn 20,2-8

Joan evangelista

1512: Promulgació de noves lleis reguladores de "l'encomienda" dels indis, per les denúncies de Pedro de Córdoba i Antonio Montesinos.
1979: Angelo Pereira Xavier, cacic de la nació Pankararé, Brasil, mort en lluita per la terra. **45 anys**.
1985: El governador de Rio de Janeiro firma la Llei 962/85 que prohibeix la discriminació racial als ascensors dels edificis.
1996: Vaga d'un milió de sud-coreans contra la llei laboral que facilita els acomiadaments.
2001: Petrona Sánchez, líder camperola i de l'organització de dones, assassinada per les FARC a Costa de Oro, Colòmbia.
2007: És assassinada Benazir Butto, al Pakistan.
2011: Mor José María 'Pichi' Meisegeier sj. Membre del MSTM (Mov. Sacerdots per al Tercer Món). Inclaudicable en la Causa dels pobres del poble *villero*. Argentina

28 Dissabte

1 Jn 1,5-2,2 / Sl 123
Mt 2,13-18

Sants Innocents

1925: La columna Prestes ataca Teresina, PI, Brasil.
1977: Matança dels camperols d'Huacataz, Perú.
2001: Edwin Ortega, camperol chochoà, líder juvenil, assassinat per les FARC en una assemblea de joves al riu Jiguamandó, Colòmbia.
2010: Govern i Universitat acorden continuar les excavacions per trobar restes de desapareguts durant la dictadura, Montevideo.
2012: Detinguts i processats vuit militars per l'assassinat de Víctor Jara a Santiago de Xile, 39 anys després.

Series of horizontal lines for writing notes.

29

Sagrada Família
Eclo 3, 2-6. 12-14 / Sl 127, 1-2. 3. 4-5
Col 3, 12-21 / Lc 2, 41-52

Tomàs Becket

1987: Més de 70 garimpeiros de Serra Pelada, Marabà, Brasil, tirotejats al pont del riu Tocantins, atacats per la Policia Militar.
1996: Acords de Pau entre el Govern guatemalenc i la guerrilla que posen fi a 36 anys d'hostilitat, més de 100.000 morts i 44 aldees arrasades.

Dia Internacional per la Biodiversitat

Series of horizontal lines for writing notes.

FUSOS I ZONES HORÀRIES

Els fusos horaris són cadascuna de les vint-i-quatre àrees definides per meridians en què es divideix la Terra. Aquesta gira al voltant del seu eix una vegada cada 24 hores, per la qual cosa s'estableixen 24 fusos horaris. Atès que un gir complet és de 360° , tenim que $360^\circ / 24 \text{ hores} = 15^\circ$ per a cada hora. A partir d'aquests fusos s'estableixen les zones horàries, modificades segons límits regionals i fronteres.

Si prenem el meridià de Greenwich com el de l'hora 0, cap a l'oest (esquerra del mapa) hem de comptar una hora menys cada 15° i cap a l'est una hora més. La línia internacional de canvi de data marca el canvi de dia. És una línia imaginària traçada sobre l'Oceà Pacífic, coincidint amb el meridià de 180° .

Com a conseqüència de les fronteres polítiques, les delimitacions poden seguir línies que adopten for-

mes molt irregulars. Alguns països afegeixen una hora a l'estiu. Els països de l'hemisferi nord que decideixen un horari d'estiu afegeixen aquesta hora el març o abril i els països que pertanyen a l'hemisferi sud, ho fan a l'octubre o novembre.

El temps universal coordinat, o UTC, també conegut com a temps civil, és el temps de la zona horària de referència respecte a la qual es calculen totes les altres zones del món.

El càlcul de les hores en diferents parts del món és útil per als fenòmens astronòmics, viatges, trucades telefòniques i videoconferències. Per a conèixer l'hora en diferents zones, es pot calcular amb el suport del mapa o buscant en un navegador "Calcular zones horàries". □

<https://www.meteorologiaenred.com/husos-horarios.html>

1 Dc	1 Ds	1 Ds
2 Dj	2 Dg	2 Dg
3 Dv	3 Dl	3 Dl
4 Ds	4 Dt	4 Dt
5 Dg	5 Dc	5 Dc <small>Cendra</small>
6 Dl	6 Dj	6 Dj
7 Dt	7 Dv	7 Dv
8 Dc	8 Ds	8 Ds
9 Dj	9 Dg	9 Dg
10 Dv	10 Dl	10 Dl
11 Ds	11 Dt	11 Dt
12 Dg	12 Dc	12 Dc
13 Dl	13 Dj	13 Dj
14 Dt	14 Dv	14 Dv
15 Dc	15 Ds	15 Ds
16 Dj	16 Dg	16 Dg
17 Dv	17 Dl	17 Dl
18 Ds	18 Dt	18 Dt
19 Dg	19 Dc	19 Dc
20 Dl	20 Dj	20 Dj
21 Dt	21 Dv	21 Dv
22 Dc	22 Ds	22 Ds
23 Dj	23 Dg	23 Dg
24 Dv	24 Dl	24 Dl
25 Ds	25 Dt	25 Dt
26 Dg	26 Dc	26 Dc
27 Dl	27 Dj	27 Dj
28 Dt	28 Dv	28 Dv
29 Dc		29 Ds
30 Dj		30 Dg
31 Dv		31 Dl

1 Dt
2 Dc
3 Dj
4 Dv
5 Ds
6 Dg
7 Dl
8 Dt
9 Dc
10 Dj
11 Dv
12 Ds
13 Dg
14 Dl
15 Dt
16 Dc
17 Dj
18 Dv
19 Ds
20 Dg
21 Dl <small>Pasqua</small>
22 Dt
23 Dc
24 Dj
25 Dv
26 Ds
27 Dg
28 Dl
29 Dt
30 Dc

1 Dj
2 Dv
3 Ds
4 Dg
5 Dl
6 Dt
7 Dc
8 Dj
9 Dv
10 Ds
11 Dg
12 Dl
13 Dt
14 Dc
15 Dj
16 Dv
17 Ds
18 Dg
19 Dl
20 Dt
21 Dc
22 Dj
23 Dv
24 Ds
25 Dg
26 Dl
27 Dt
28 Dc
29 Dj
30 Dv
31 Ds

1 Dg
2 Dl
3 Dt
4 Dc
5 Dj
6 Dv
7 Ds
8 Dg
9 Dl
10 Dt
11 Dc
12 Dj
13 Dv
14 Ds
15 Dg
16 Dl
17 Dt
18 Dc
19 Dj
20 Dv
21 Ds
22 Dg
23 Dl
24 Dt
25 Dc
26 Dj
27 Dv
28 Ds
29 Dg
30 Dl

1 Dt	1 Dv	1 Dl
2 Dc	2 Ds	2 Dt
3 Dj	3 Dg	3 Dc
4 Dv	4 Dl	4 Dj
5 Ds	5 Dt	5 Dv
6 Dg	6 Dc	6 Ds
7 Dl	7 Dj	7 Dg
8 Dt	8 Dv	8 Dl
9 Dc	9 Ds	9 Dt
10 Dj	10 Dg	10 Dc
11 Dv	11 Dl	11 Dj
12 Ds	12 Dt	12 Dv
13 Dg	13 Dc	13 Ds
14 Dl	14 Dj	14 Dg
15 Dt	15 Dv	15 Dl
16 Dc	16 Ds	16 Dt
17 Dj	17 Dg	17 Dc
18 Dv	18 Dl	18 Dj
19 Ds	19 Dt	19 Dv
20 Dg	20 Dc	20 Ds
21 Dl	21 Dj	21 Dg
22 Dt	22 Dv	22 Dl
23 Dc	23 Ds	23 Dt
24 Dj	24 Dg	24 Dc
25 Dv	25 Dl	25 Dj
26 Ds	26 Dt	26 Dv
27 Dg	27 Dc	27 Ds
28 Dl	28 Dj	28 Dg
29 Dt	29 Dv	29 Dl
30 Dc	30 Ds	30 Dt
31 Dj	31 Dg	

1 Dc	1 Ds	1 Dl
2 Dj	2 Dg	2 Dt
3 Dv	3 Dl	3 Dc
4 Ds	4 Dt	4 Dj
5 Dg	5 Dc	5 Dv
6 Dl	6 Dj	6 Ds
7 Dt	7 Dv	7 Dg
8 Dc	8 Ds	8 Dl
9 Dj	9 Dg	9 Dt
10 Dv	10 Dl	10 Dc
11 Ds	11 Dt	11 Dj
12 Dg	12 Dc	12 Dv
13 Dl	13 Dj	13 Ds
14 Dt	14 Dv	14 Dg
15 Dc	15 Ds	15 Dl
16 Dj	16 Dg	16 Dt
17 Dv	17 Dl	17 Dc
18 Ds	18 Dt	18 Dj
19 Dg	19 Dc	19 Dv
20 Dl	20 Dj	20 Ds
21 Dt	21 Dv	21 Dg
22 Dc	22 Ds	22 Dl
23 Dj	23 Dg	23 Dt
24 Dv	24 Dl	24 Dc
25 Ds	25 Dt	25 Dj
26 Dg	26 Dc	26 Dv
27 Dl	27 Dj	27 Ds
28 Dt	28 Dv	28 Dg
29 Dc	29 Ds	29 Dl
30 Dj	30 Dg Advent	30 Dt
31 Dv		31 Dc

NOTES

Al voltant del foc, el poder de la comunitat

Tot neix de l'olla on es cuinen, en la diversitat, les diferents dissidències, on as-saborim aquest “un altre món és possible”. A la part superior una dona presenta una proposta de societat diferent. Una societat lliure del colonialisme cultural, social i econòmic dels grans imperis i potències. Una proposta, una societat “segons el cor de Déu”, que diria Monsenyor Romero. Al voltant del foc trobem dues figures més, una dona feminista embarassada, que anuncia el naixement d'un món amb relacions igualitàries entre homes i dones, on el poder és usat per alliberar, no per oprimir. La dona dirigeix la preparació del procés que es va coent. I un home, disposat a la deconstrucció, a desaprendre els valors patriarcal i aprendre els de la societat igualitària. Aquest home aporta la sal a l'olla.

Sobresurt la imatge del foc, com element que ens recorda les primeres comunitats humanes. Sense jerarquies i amb una organització social per la conservació del grup. Aquest principi ancestral i comunitari, sense propietat privada ni els conceptes de riquesa i herència, és avui l'esperança: tornar als orígens i buscar formes d'organització social que cuidin el benestar de totes i tots. A l'alçada del foc s'observen els missatgers (dona i home) de la bona nova, que conviden a altres a sumar-se al projecte. És com la campana que sona a la comunitat i convida a trobar-se. Aquest anunci s'inspira en la bona nova de Jesús de Natzaret.

A la part baixa de la imatge observem un home i una dona, en marxa. Caminen cap a la trobada amb altres pobles, a entrar en relació amb altres cultures. Només la interculturalitat, ser conscients de les nostres diferències i entendre'ns des d'elles, estimar-nos i cuidar-nos ens salva. Acompanyar-nos en la distància, en l'avenç dels nostres processos podem fer possible el projecte de la “Nostra Amèrica”. Al peu de l'indígena, que revela la wipala, la unió dels pobles trenca les cadenes de l'imperialisme i el govern del capitalisme salvatge. La dona afrodescendent porta a les seves mans els fruits de la terra, llavor de la resistència llatinoamericana que esclata amb el so de l'erupció d'un volcà i encén el foc de l'olla. Els colors, reassenen la diversitat de vida, cultura, creences i ètnies presents en la lluita.

Destaca també una dona que observa el món, veu els processos i els interpreta, com a signe de l'actitud quotidiana de l'home i la dona nous: veure, analitzar la realitat, estudiar-la per poder entendre-la i transformar-la mitjançant un exercici crític de la política ciutadana. A la base de la imatge hi ha el palmell del martiri, que sosté les lluites de la Nostra Amèrica, des de l'istme fins la Patagònia. Sang que redimeix el nostre món i sosté el nostre projecte de lluita-resistència.

Alexander Serpas
El Salvador

"No hi haurà pau si, en els sistemes polítics de representació, no hi ha integració real dels pobles exclosos. No són admissibles els cossos representatius on només el poder hegemònic ocupa espais. És imprescindible un sistema de quotes que reintegri als pobles originaris i les ètnies desplaçades l'espai de decisió arrabassat.

Novament demano perdó pels actes d'alguns creients que van contribuir de manera directa o indirecta als processos de dominació política i territorial de diversos pobles d'Amèrica i Àfrica. També en demano pels errors o les omissions que en el present s'hagin produït o s'estiguin produint."

Papa Francesc

De la carta a jutges i jutgesses de la Cimera sobre Colonialisme, Descolonització i Neocolonialisme (març de 2023)

latinomercana.org

agendalatioamericana.red

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

